

VEZÉRCIKK

Lectori salutem!

Az olasz újságírók szaklapjának szeptemberi számában egy nagyon terjedelmes összeállítás volt olvasható a kultúráról. Hova lett a kultúra? - a címlapon olvasható szinte provokatív kérdésre keresik a választ a cikkírók a 75 oldalas folyóiratban 43 oldalas összeállításban a kultúra legkülönbözőbb és legszélesebb területein ismert személyiségeit - tudósokat, kutatókat, újságírókat, kritikusokat, írókat, művészeket stb. - faggatva taglalják a kultúrát, annak legkülönbözőbb aspektusait megvilágítva. A témaköröket, amelyek köré csoportosítva olvashatjuk a nyomozás-kutatás során kapott elmélgedéseket az olasz nyelvű vezércikkemben soroltam fel. Itt ezeknek felsorolásától eltekintek, de megemlítem, hogy igen érdekes és elgondolkodtató véleményeket lehet olvasni minden egyes cikkben vagy interjúban. Az olvasható vélemények közül nagyon megragadott s a hozzám legközelebb álló véleménynyilvánításnak tartom a 2007-ben az egyszerre szórakoztató, lebilincselő és távlatokat nyújtó szövegek alkotásában mutatkozó erőssége elismeréseként irodalmi Nobel-díjjal kitüntetett olasz drámaíró, színész Dario Fo szavait: **«Az emberiség kultúra nélkül holt emberiség, mert a kultúra egy nép strukturális memóriája, erkölcsi és filozófiai fenntartója. A valláshoz, rítusokhoz, a tradíciókhoz kötött, egy nagyon fontos kollektív állásfoglalás. A kultúra különösképpen tudást és ismeretet jelent: egy embercsoportnak ismernie kell a saját gyökereit, a saját történelmét, a saját fellángolásait, kétségbeeséseit és a negatívval szembeni nagy győzelmeit, eltévelyedését, a szabadság hiányát. Baudelaire azt mondta, hogy a kultúra a kollektív életben való részvétel legmagasabb formája: zseniális és egyszerű meghatározás.»** Dario Fo ezen szavaival lényegre törően, tömören definiálta a kultúra fogalmát.

Most pedig nézzünk még egy-néhány kultúra-definíciót:

— A kultúra egy személy által birtokolt fogalmak összessége: doktrína, tudás;

— A tudás legkülönbözőbb ágazatiban egy nép hagyományainak és szerzett fogalmainak összessége, amely civilizációjának ujjlenyomata: olasz, magyar, francia, európai stb. civilizáció.

— A kultúra osztályozható **etnológiai, etológiai, filozófiai aspektusból**, valamint beszélhetünk **tömeg-, népi- őstörténeti kultúráról...** Ezekre az eredeti cikkkel ellentétben itt nem térek ki.

A római La Sapienza Tudományegyetem Szociológiai professzornője, Maria Immacolata Macioti a kultúrával kapcsolatban az alábbi véleményen van (ld.: «Medical Team Magazin», Anno 7 - Numero 2 - mag/ago 2008): «A klasszikus korhoz viszonyítva a kultúra nagy változásokon ment keresztül. Egy ideig a Múzsákhoz

kötődött, azaz a művészetekhez, a tanult osztályokhoz. Ma kultúráról beszélve nem jelenti szükségszerűen a magasan műveltségű kultúrát. Kultúra lehet egy egyszerű tárgy, mint egy asztal, szék, konyhai eszköz: minden manufaktúra, amely egy abba a meghatározott történelmi és társadalmi korra vezet vissza, amikor ezek a tárgyak, eszközök feltételezhetően készültek s használták azokat.

A társadalomtudományok között valószínűleg a kulturális antropológia volt az, amelyik a legnagyobb változásért küzdött a kultúra fogalmának tágítása területén. A görög-római klasszikusság világában a másik oldalon a műveletlenek, a barbárok álltak. Ma azt a tényt hangsúlyozzák hogy minden kultúra rendelkezik a saját történelmével és méltóságával és az egyenlőség szempontjából ugyanúgy el kell fogadni, mint a hagyományosan már megszilárdultakat [még ha néha el is felejtjük; ahogy megesett az albánokkal, vagy ahogy most történik a románokkal vagy a romákkal]. A kultúra már nem értelmezhető csupán mint kizárólagos művészet, jogtudomány, irodalom vagy filozófia, hanem mint mindennapi élet és ebből a prospektívából kiindulva újraértékelődött e fogalom: az írásbeliségen alapuló kultúrák mellett számításba kell venni a szóbeliségre épülőket. Ezeket együttesen kell értelmezni mint kultúrát, s érthetővé vált, hogy a világ nem a Nyugat határai közé szorított területből áll, s a megértés azt jelenti Tylor tanítása szerint: hogy meg kell ismerni eltérő szokásokat, hagyományokat, jártasságokat. De két különböző dologról van szó: más dolog értelmi szinten tudni erről és megint más dolog ezen meggyőződés alapján mozogni, elevenné és működésképpé tenni. A kultúra nem jelent velünk születettséget: azt kiskorunktól kezdve neveléssel, példák láttán, a gyakorlatban szívjuk magunkba. Alkalmazkodunk ahhoz a társadalomhoz, ahol élünk; elsősorban elsajátítjuk a nyelvét s ezenkívül sok más kiegészítő jártasságra teszünk szert. Ilyenek: a magatartásminták elsajátítása, orientálóképesség; jelrendszerek, szimbólumok stb. közötti mozgáskézség; egy kultúrában való felnövekedés során hajlandók vagyunk a sajátunkat abszolutizálni, vagy normálisnak tartani, míg a másokét lekicsinyelni, megvetni, negatívan általánosítani s ebből kifolyólag előítéletekkel élni a más kultúrkörből érkezőkkel stb.

Ha igaz, hogy vannak különbségek/eltérések, az is igaz, hogy lehetnek asszonánckok és analógiák is. Az is igaz, hogy egy multikulturális világban az élet ösztönzőbb lehet, mint egy monokulturális világban, de természetesen csak akkor, ha nincs az a meggyőződésünk, hogy a saját kultúránk magasabb- és felsőbbrendű a másikkal szemben és hogy végre meg tudjuk kérdőjelezni azt, hogy az ókori görög és római kultúra, majd pedig a Nyugat kultúrája a világ közepe, a világ köldöke. El kell ismernünk, hogy számtalan kultúra létezik s el kell ismerni azok méltóságát, jogát. De ez még mindig nehéz. Még most is tapasztalható, hogy bizonyos kultúráknak kijut a maximális tisztelet [pl. É-Amerika, Európa Észak-Nyugat kultúrvilága]

szemben a kevésbé fejlett országokéval. Az igaz, hogy ma még beszélnek hegemoniát élvező és alárendelt kultúrákról. De miért? Azért, mert manapság a hatalom – s most még inkább mint valaha – ritka áru, s kevesek kezében van. Amely országnak nincs a kezében a gazdasági irányítás hatalma, eleve esélytelenné válik bizonyos kulturális javak és életvitel élvezésében, s a történelem során kirekesztik, perifériára sodorják: de szó sincs természetes jelenségről. Az okok politikaiak és társadalmiak. Ma olyan környezetben találjuk magunkat, ahol különböző kultúrák élnek együtt: egyesek több ezer évesek, mint pl. az indiai vagy a kínai kultúra. Ennek ellenére Olaszországban keveset ismernek, nem értik meg, hogy többféle kultúra ismerete az összehasonlítás alapjául szolgál, nagyobb szellemi gazdagodás lehetőségét biztosítja s lelki növekedést jelent. Más kultúrákat igyekeznek visszautasítani egy vélt felülhelyezett, monolitikus, bizonytalan olasz kultúra védelmében. Hát nem mi vagyunk az összetett történelmi és földrajzi események okai akik távoli földek különböző népeit vonzotta ide a rómaiak előtti és a római koroktól kezdve? Talán nem hatott ránk a sokféle befolyás a longobárdok, a kelták, a frankok részéről? Kölcsönösen hatottunk egymásra a földközi-tengeri országokkal is, mint az arab, a spanyol kultúra, vagy pedig a francia, a német kultúra. A mai kihívás abban rejlik, hogy tudjunk nyitottakká válni az eltérő kultúrákkal szemben, az eltérő kultúrák valorizálásával életre hívni egy gazdagabb társadalmi valóságot és az új generációknak átadni az erkölcsi értékeket, mintákat.» [Fordította és adaptálta © Dr. B. Tamás-Tarr Melinda] Azonban a más kultúrákból érkezőknek is alkalmazkodniuk kell a befogadó ország törvényeihez, előírásaihoz, szokásaikhoz, hagyományaikhoz, ezeket tiszteletben kell tartaniuk, ezek előírásai szerint élni és dolgozni s nem a bűnözés diktálta úton haladni, valamint tudniuk kell és nem szabad elfelejteniük, hogy nemcsak jogok vannak, hanem kötelességek is a befogadó országgal szemben, amelyek mindenkire egyaránt vonatkoznak: mind az országban tartózkodó idegenekre, mind az olasz állampolgárookra.

Sajnos az Olaszországban törvénytelenül tartózkodók, az ún. klandesztin bevándorlók kerülnek leginkább az olasz és külföldi bűnözők, különösen a szervezett bűnözés hálójába...

A fentiek apropójából az Olasz Köztársaság budapesti nagykövetének, Gian B. Campagnola szavait idézném, amelyekkel Göbölös N. László azon kérdésére, hogy «Mit tanulhatnak egymástól kölcsönösen olaszok és magyarok?» az alábbiakban válaszolt: «Népeinket alapvetően nyitottság és tolerancia jellemzi más kultúrákkal és civilizációs formák iránt. Ez az állítás első látásra talán ellentmond az utóbbi idők újsághíreinek: azokra a konfliktusokra gondolok például, amelyek nemrégiben részesei voltak olaszországi bevándorlók. Természetes, hogy ezeknek az epizódoknak sokkal nagyobb a visszhangjuk, mint azon százazrek csendes és kevésbé ismert munkájának, akik naponta dolgoznak különböző szinteken a társadalmi integráció elősegítéséért, és keresik a legjobb megoldásokat azokra a problémákra, amelyeket az elmúlt évtizedek változásai szültek. Azt hiszem, hogy ez a szemlélet Magyarországon is tetten érhető: a tolerancia és az ésszerű, gyakorlati megoldások keresésének értéke

olyan elv, amelynek – bár kétségkívül nehéz megvalósítani – tartalmával a alapvetően egyetért a lakosság nagy része.»

Tovább folytathatnánk reflexiónkat a végtelenségig, de most itt megállok, pillanatnyilag a kultúra körüli elmélkedésünkben elégedjünk meg ennyivel.

Most pedig szeretettel invitálom Önöket e folyóirat fellapozására. Kellemes olvasást és áldott húsvéti ünnepeket kívánok minden kedves Olvasónak! *

* Ez a magyar nyelvű vezércikk az eredeti olasz szöveg rövidített és a végén kissé módosított változata.

- B. Tamás-Tarr Melinda -

LÍRIKA

Bodósi György (1925) – Pécsely PEREPUTTYOM

Mind voltunk valakik. Nagypám Sétabot. A másik, akit csak képről ismerek: tubák. Ángyunk kereplő. Nagyanyám Tollseprű (nádnyelű) Kendő az anyám.

Apám balta. Bátyám kulcs, Kishugom melence. Nénje mángorló. Tanítóm tölcsér. Barátom Pizskavas, hamis pénz, vasfazék, szénparázs.

A vasaló: pap. A pápaszem Doktor. A kefe és kabát: Rendőr. A görbe kerék: péklegény. Fajanszmozsár: patikus. Csapravert hordó: házmeister.

Szomszéd lány: olló. Legelső Barátnőm: csészealj. Később: Művirág, kispárna, gitár. Valaki én is: törthegyű ceruzavég lettem. Akartam: Aranydukát.

AZ ISMERETLENHEZ

Mind többször kerül erre. Lopakodva Jeleket karcol az ablakomra. Körüljárja a házat. Mérlegelve, Hogy végül melyik ajtaján térjen be.

Csengess, mint mások! Gyere csak az elsőn! Vagy érkezz meg inkább azon a lépcsőn, Melyről mi tudunk csak házbéliek. Hisz te is az vagy. Itt minden tied.

Támadj viharban, törj rám zivatarban.

De inkább lepj meg ha csendes a hajnal.
Rég el vagyok már készülve mindenre.
Legyen úgy, ahogy Ő akarja. És Te.

Akkor maradnék megcsalt és elárvult
Ha nem történe meg találkozásunk.

Az «Ébresztgetések» c. kötetből (1991., saját kiadás)

**Botár Attila (1944) — Veszprém
ÚJABB FÉLCÉDULÁK**

XXVI.

Egy mákgubóban. Vagy egy csillagon.
De oltalmazlak csontjaimra vásván,
lángocska Isten: védlek, nyugtatom
reszketeg fényed, s rejtegetlek, Árvám.

XXVII.

Hangod fénye kandallózsarátnok.
Ilyenkor tél van. Pelyhek tévelyegnek
az ablakon túl. Kóvályogva állok:
hová is tettem ujját a bekecsnek –

XXVIII.

A gyámolított faj, e modernnek
hogyan milyen messze értünk, tanúsítják:
diófáról mézet szüretelnek,
és négy kerékre szerelik a hintát.

XXIX.

Tarisznyájába dugta a holdat.
De el sem indult, mállott ina, izma.
Ibolyát most alulról szagolgat.
Talán a hold. A hold is csak tarisznya.

XXX.

E láthatatlan, szép erszéyesek
tanácskozását szigorúan őrzöm.
Herélt agyamnál nincs hűségesebb:
unalmuk trónján fejtsék le a bőröm.

*NOTA: Idő közben megjelent a múltkori számunkban
bemutatott legújabb, Éneklő nyomokért c. verseskötetében.*

**Erdős Olga (1977) — Hódmezővásárhely
III. FÁZIS A SZÚZBEN**

Barázdát billeget
homlokomra a Hold
(III. fázis a Szűzben
vagy a Mérlegben).
Két csík jelzi csak.
Nem ránc még, csupán
nyom – szemöldöktől
felfelé, úgy másfél centisen.

A tükör előtt állva nézem
magam, s érzem még,
hogy a csípős gyömbértea

bizsergeti nyelvem, míg
az ablakon túl, hó alatt
halkul a város, s bennem
lassan robbanni készül
a lappangó feszültség.

(2010. 01. 07.)

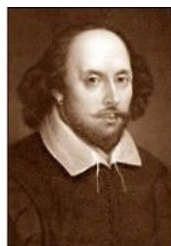

**Gyöngyös Imre (1932) — Wellington
(Új-zéland)**

A CSÓK

Csókol-e állat? Az orra, a nyelve, ha ízlel, aromák
friss keveréke megőrzi az állati társa kilétét;
csókol az ember is, ámde a csókja jelenthet ezer mást:
szépnek az élvezetét adagolja agyunkba, gyönyört gyűjt;
csókkal akarjuk egyéni magunkat ajánlani másnak.
Csók: az egyén ideglete általi közlekedés, mely
társra találva viszonyt alapoz s emel éteri szintre
s ezzel az ember emelkedik állati szintje fölé!
Rettenetes, hogy az emberiség erkölce lerontja
ezt a magas, nemes áhitatot megadó csoda csókot:
Iskarióti tanúja a harminc véres ezüstje!

Wellington 2009-11-18

SHAKESPEARE-SOROZAT– VIII.

**William Shakespeare (1564-1616)
Shakespeare 7. Sonnet**

Lo, in the orient when the gracious light
Lifts up his burning head, each under eye
Doth homage to his new-appearing sight,
Serving with looks his sacred majesty;
And having climb'd the steep-up heavenly hill,
Resembling strong youth in his middle age,
Yet mortal looks adore his beauty still,
Attending on his golden pilgrimage;
But when from highmost pitch, with weary car,
Like feeble age he reeleth from the day,
The eyes, 'fore duteous, now converted are
From his low tract and look another way;
So thou, thyself outgoing in thy noon,
Unlook'd on diest, unless thou get a son.

Szabó Lőrinc fordítása

Nézd, mikor emeli égő fejét
keleten a kegyes fény, a szemek
feléje fordulnak s a visszatért
szent felségen hódolva csüggenek;
s mikor, mint erős, érett ifjú a
meredek égi ormon halad át,
még mindig földiek imádata
figyeli arany zarándoklatát;
de mikor a csúcsról, mint gyöngye agg,
fáradt szekerén éjnek dől megint,
alacsony útjára már nem tapad

a régi hűség s másfelé tekint:
dél s este közt téged is megtagad
a tisztelő szem, ha nem lesz fiad.

Gyöngyös Imre fordítása

Lám, keleten, ha a nagylelkű fény
izzó fejét, amint felemeli,
- szemlátomást is új a tünemény -,
szent fenségét bámulva tiszteli:
középkorhoz hasonló ifjúság,
ha áthágja dombja meredekét,
halandó küllem, bár szépet imád,
arany zarándoklathoz még elég;
de zenitjét, ha veszi vén szekér,
mint gyenge kor, ha szédülten inog,
hű, működő szem is könnyesre ér,
s másfele néz, látása, hogyha fogy;
ha elszólitana mégis deled,
elmúlásodhoz fiad ad jelet.

Gy.I. megjegyzése:

Ebben a szonettben Szabó Lőrinc egyöntetűbbet ad,
mint én, mert az én fordításomban az alanyok
változnak, ahogy azt a Bárd szövegéből érezni lehet.
Szabó Lőrinc alanya a hajnali fény marad elejétől
végéig. Így egyszerűbb és így egyöntetűbb!

Shakespeare 8. Sonnet

Music to hear, why hear'st thou music sadly?
Sweets with sweets war not, joy delights in joy,
Why lov'st thou that which thou receiv'st not gladly?
Or else receiv'st with pleasure thine annoy?
If the true concord of well-tuned sounds,
By unions married, do offend thine ear,
They do but sweetly chide thee, who confounds
In singleness the parts that thou shouldst bear.
Mark how string, sweet husband to another,
Strikes each in each by mutual ordering;
Resembling sire, and child, and happy mother,
Who, all in one, one pleasing note do sing;
Whose speechless song, being many, seeming one,
Sings this to thee: 'Thou single wilt prove none'.

Szabó Lőrinc fordítása

Ki Zene vagy, mért bús a zene néked?
Méz nem ront mézet, kéj új kéjre vár.
Mért szereted azt, ami kinnal éget?
Mért fogadod gyönyörrel, ami fáj?
Ha egybezsongó ütemek kimért
frigye, összhangja bántja füledet,
mind csak korhol szelíden, amiért
nőtlen, te, rossz a társas-éneked.
Halld, egymásnak mily édesen felelget
kölcsönös rendben s hitvesként a húr,
mint mikor férj s a boldog nő s a gyermek
dala egyetlen dallammá simul:

szövegtelen dal, s dús egysége csak
azt zengi, hogy magadban senki vagy.

Gyöngyös Imre fordítása

Muzsika szól, de elbúsulsz, ha hallod;
gyönyör gyönyört, édes édest köszönt.
Szeretheted, mit kellemetlen hallnod?
Vagy épp bosszant, mit örömhír közölt?
Ha összehangolt, jó hangkeverék
házasítása bánatná füled,
édes dorgálásként ontják feléd
nem-túrt hangért engesztelésüket.
Halld a vonóst, mit mással hangszereltek,
hol minden ütem közös rendre kel,
mint apa, boldog anya és a gyermek,
ha egy hangon és együtt énekel,
több szólamában is csak egy marad,
dalolja, hogy magadban senki vagy.

Gy.I. megjegyzése:

Egészen biztosan fogok még olyan szonettjét találni,
ahol a Bárd teljesen elkésett második házasan-
dóságával foglalkozik szonettjei elmélkedéseiben.
Meggyőződésem, hogy ezt is önmagához írta, és ha ez
így van, akkor az első sor nem megszólításszerű és
Szabó Lőrinc „Zene vagy...” kezdete nem a helyes
felfogásban született. „Music to hear...” pontos
fordítása „Zenét hallgatni...” A képzelt „You are music
to hear...” vagy Shakespeare 500 éves nyelvezetében:
„Thou art music to hear,...” pusztán elképzelés és a
fentebb kifejtett okoknál fogva melléfogás, miután ez
nem szól egyetlen kedveséhez sem! Inkább hallatszik
morfondírozásnak, ahol a zene koncert képében a több
hang együttműködését szeretné elképzelni, de
tudatában van a gyakran előforduló félrevágott hamis
hangoknak is! A hangverseny és a család szóhasználata
is kellőképpen összefonódik a szonett soraiban.
Így érzem én, de nem sorolták volna talán az első tucat
közé, ha időrendben (esetleg kéziratban?!) nem lenne
bizonyíték korai keletkezésére. Akkor pedig mecénásai
egyikéhez is szólhat a szonett!

8.) Folytatjuk

Gyöngyös Imre
- Wellington (Új-Zéland) -

Hollóssy Tóth Klára (1949) — Győr
TAVASZ VAN

15. Mesterszonett

*Leveti az ég sötét köntösét,
dörzsöli szemét a kölyökhajnal,
a violaszín, kristálytisza ég
tele van újra friss zamattal.
Gerle bűg, fűtül remeterigó,
vizesést utánoz kanyarpatak,
sziklafalon válaszolgat Echó,
életorsó pereg az ég alatt.
Langy szél bolyongja be a mezőket,
harmatos fű ragyog, mint zöld selyem,*

*frissen a tavasz dalára szökken
szárba a búza már a földeken.
A percek összeért burkaiban
bimbóélet sarjad és kipattan.*

1./

Leveti az ég sötét köntösét,
nevet a lét, minden mosolyog ma,
a láb friss füvek harmatára lép,
a föld lélegzete száll lobogva.
Élet zendül, ahogy rohan a tél,
sikolt sok ég felé törő torok,
harmat friss zöldet vajúdik a rét,
az ég fényt és rózsákat mosolyog.
Kacagva neszez sok víg pacsirta,
szökell vidáman örömkörökben,
szivárványszíneket csillog a fa,
ahogy egy madár ágára röppen.
Tavaszficsúrral a dombra ballag,
dörzsöli szemét a kölyökhajnal.

2./

Dörzsöli szemét a kölyökhajnal,
leheli a földre a vágyat,
atyját kéri lágy fuvoladallal,
hogyan felejtse el már az ágyat!
Bevonja fénylő sugaraival,
harmatos, langy csókjaival lágyan,
halk szellőkön lebeg tavaszillat,
ring az élet kikeletvarázsban.
Titkok ébrednek, s élni kezdenek
duzzadó rügyek, fészlő levelek,
felhőket megcélzó jegenyék.
Mézédes illat árad parttalan,
a nyiladozó élet zöldarany,
violaszín a kristálytisza ég.

3./

Violaszín a kristálytisza ég,
ujjongja vígan a tavasz dalát,
felhőkkel együtt ringatja a békét,
mit lenge szellő halkán intonált.
Lába friss füvek harmatára lép,
olyan a rét, mit hósín hattyúszárny,
és íme, tárul is a messzi ég,
mire a föld már oly régóta várt.
Lét ölében csordulnak a nedvek,
a csodák, mint vers, költemény olyan,
az élet fürge, akár a gyermek,
csak a játékot veszi komolyan.
A világ megtelt sugarakkal,
tele van újra friss zamattal.

4./

Tele van újra friss zamattal
a föld, a víz, a kristálytisza ég,
rigótorkokon dalok fakadnak,
örülnek, hogy az élet újra él!
- „Most végigcsókolgatlak!” – zúg a szél,
csacsogva csobog a kis patak,
a fény még csak bizsergetően ég,
telve az élet új dalaival.
Friss gyantaszagot áraszt az erdő,
cinke szól a lomb közt csicsergőn,

dalolja az élet mily' szép, s mily' jó.
Próbál a kölyök ezer fütttyjelet,
válaszolnak rá újabb fütttyöket,
gerle bűg, fütttyül remeterigó.

5./

Gerle bűg, fütttyül remeterigó,
a lomb közt futár fodrász illan át,
tartja felé fejét ezer bimbó,
hogyan fészülje át mindnek hajzatát.
Szól hozzájuk: - „Ne félj, simogatlak!”
s engednek is gyengéd ostromának,
miközben csodálkoznak az ifjak,
hogyan körülnyargalják a vágyak.
Egy fecskepár fürkészve keresgél,
hol bújik meg a jó fészekanyag,
alig kis ideje volt csak, nemrég,
ők is itt keltek ki e lomb alatt.
Indul a hegyről és tovaszalad,
vízesést utánoz kanyarpatak.

6./

Vízesést utánoz kanyarpatak,
langyos esőt szítál rá a szél,
feltarthatatlan csorog és szalad,
erővel telve minden, ami él.
Virágot hint a kölyök a földre,
harmatszeme ragyog a világra,
olyan a táj most, mintha örökre
ékesítené fel tisztasága.
Olyan szép mikor megtörik a fagy,
mikor élet indul az ég alatt,
mikor a föld szerelmet álmodó.
Visszaverődik a hang a hegyről,
a tavasz dalára újra feltör
sziklafalon válaszólagat Echo.

7./

Sziklafalon válaszólagat Echo,
de nincsen a hangnak maradása,
a források, mik erednek valahol,
a remények mesebeli mása.
Minden szépség most az ég felé tör,
issza magába, habzsolja a hab,
felhőfodron virágzik a gyönyör,
míg szerteárad a pirkadat.
Gomolyfellegek szántják az eget,
suhan a reggeli szél tétován,
a rezzenő lomb közt rigó remeg,
örömkórus zeng a fák ág-bogán.
És jöttére az édes tavasznak,
életorsó pereg az ég alatt.

8./

Életorsó pereg az ég alatt
a hús reggeli szeleken tovább,
míg pereg egyre fáradhatatlan
visszfény ring felette, tiszta láng.
Kacag a hajnal, suttog a platán,
szövik már összeesküvésüket,
szivárvány táncol vadgalamb nyakán,
ahogyan a fészkeből fölneszez.
Sugárözön árad a világra,
életet olt sejtekbe, csirákba,

várja az élet a születőket.
Törékenyek, tűrik a törődést,
míg védelmébe veszi őket az ég,
langy szél bolyongja be a mezőket.

9./

Langy szél bolyongja be a mezőket,
rügyek bomlanak, zsenge levelek,
vigyázzák, óvják a szeretőket
záporúzó, isteni kezek.
A mindenség gyönyörű tavaszán
a lét ringó, mély ölében égnek
megújult remények, s az új világ
már hitelt ad a nemző reménynek.
Odatárja ölét a langyos szélnek
a vággyal telt föld túlcsordulva
és a ráváró hatalmas élet
forró ölébe hull szétomolva.
Az új látvány új csodákat terem,
harmatos fű ragyog, mint zöld selyem.

10./

Harmatos fű ragyog, mint zöld selyem,
nincsen a télnek maradása.
Hívják a fényt a mezők csendesen,
mely már a nyárnak előfutára.
Hóvirág nyílik napos völgyekben,
hajtja hófehér kelyhét a fénybe,
halk szellő száll felette csendesen,
megindul a nedv a venyigékben.
A patak fölött fűzek lombja ring,
március, április barátaink
szorgoskodnak, rigó hada röppen.
Zöld lobogó leng a kövek alól,
előre tör, a világba hatol,
frissen a tavasz dalára szökken.

11./

Frissen a tavasz dalára szökken
minden kis állat, az ősz, a szarvas.
Félve csöpgög az eső, csendesen,
ahogy tőle telik, olyan halkan.
Gyönyörre tárul a zsongó élet,
messze fut a látás a határba,
szellő üdvözli a mindenséget,
fénnel ölelkezve nemsokára.
Azt súgja a létnek: Terád vágyom,
lágyan ölelő karjaid közé,
tán győz az én várakozásom,
mint mesében a hű Penelopé.
Helyén lesz minden, szökken a csendben
szárba a búza már a földeken.

12./

Szárba a búza már a földeken,
az élet mindenbe visszatér,
ahogy messzi útvjáról kedvesem,
ki siet már tárt karral jön elé.
Ujjong az öröm, az élet, a csönd,
tekinteted a lelkemig fénylik,
becsüneti az ég mindazt a gyönyört,
mit kihagyunk a megérkezésig.
A vágy, mint a fény az égre lobban,
a képzeletben a foghatatlan

fénylik fel minden kis lobbanatban.
Magára lel minden, ami van,
s lüktet egyre tágasabban
a percek összeért burkaiban.

13./

A percek összeért burkaiban
hol annyit keresem megtaláltam,
fellobogva tükröződik a vagy,
igaz, csupán csak látomásban.
Megőrzött nekem a hű szerelem
annyi vád elszenvetése után,
végre egymáshoz, magunkhoz emel
mely kitartott annyi időközön át.
Túnt évek titka, de nem álom-e?
szóba fogni a szótár is kevés,
káprázat visz hozzád, illat-zene,
világfényem... mindig bennem élsz!
Újra hív, ragyog a könnyökhajnal,
bimbóélet sarjad és kipattan.

14./

Bimbóélet sarjad és kipattan,
jöttöd zengi minden, óh, tavasz!
Közelítesz a hegycsúcsok alatt
már látásod is örömet fakaszt.
Leborul eléd, úgy áld a világ,
nótába kezd csalogány, rigó,
tág egedet kéken szeli át
a boldog öröm, hogy élni jó!
És itt vagy már, itt a partszegélyen,
hangod zúg át a hajnali szélén,
fénnel övezve jössz, suhansz felém.
Késétt, rejtőzködő gyönyörűség
fényli fel az ég hajnali húsét,
leveti az ég sötét köntösét.

KEGYELEM

szonettkoszorú

1./
Érkezés

A pillantnak sokszor célja van,
magába márt, ringat, mint a tenger,
furcsa érzés ez, elmondhatatlan,
nem fél, pedig maga van az ember.

Érkezik, azt sem tudom, hogy honnan,
csendesek, de élesek a jelek,
csak azt érzem, hogy megjött, hogy itt van,
oly gyengéd, hogy meg sem ijedhetek.

Oly meghitt és édes ez ortalom,
hogy elillan tőle a fájdalom,
mintha lennék születésem előtt.

Nem érzem véges, parányi voltom,
némán is megért, nem is kell szólnom,
átlép mindenben, téren és időn.

2./

Átlép mindenem, téren és időn,
olyan áldott és tiszta e sugár,
és csakis én láthatom, amidőn
egyszer csak váratlan ragyog le rám..

Érzem a létét mindenek fölött,
színe óarany, meleg, mint a láng,
érkezik némán, fényesen, s köszön,
nincsen semmi, ami útjába áll.

Hihetetlen, tudom ez az egész,
de igaz, nem ál, és nem tévedés,
akarja, hogy fogadjam boldogan.

Közben tudom, látomás világa,
mely lelkemet álmodón bejárja,
lehet, a többi perc sem céltalan.

3./
Kontaktus

Lehet, a többi perc sem céltalan,
ismétlődik már egy idő óta,
leragyog rám az égi mennyarany,
s egyre bátorodva jó azóta.

Megérint, mint valami én tudat,
a gondolatom ráirányítja,
mint egy délibáb; látom, s elsuhan,
míg érzéseim maga fele nyitja.

Pontosan jön, el sohasem téved,
rokona a lelkem erejének,
nem érzékelek ilyenkor időt.

Van az életben egy-két pillanat,
mely számunkra valamit tartogat,
ám, mely néha van, teljesen kitölt.

4./
Csend magam

Ám, mely néha van, teljesen kitölt,
csodálom léte gazdag csodáit,
mint mikor ember párnájára dőlt,
elmereng még éberem sokáig.

Egy érintés ébreszti a csendből,
hová még annyira visszavágyik,
de egy óra valahol csörömpöl,
s nem dajkálhatja tovább csodáit.

Gyengéden ébreszt, lenni lelkesít,
súlytalan, könnyed, fénylő és szelíd,
mint moll- akkordú hegedűszólam.

Lehet, csak pillanatnyi hangulat,
de biztos, hogy valami célja van,
ha elidőzőm szépen csend-magam.

5./

Ha elidőzőm szépen csend-magam
tudatja velem, mi itt a célom,
hogymi, vagy ki, pontosan nem tudom,
lehet lidérc is, vagy könnyű démon.

Nincsen jobb jó, mint amit ő adhat,
ha érkezik e száguldó foton,
s helye sincs itt egyéb gondolatnak,
csak hogy itt van, s hogy jó, csak ezt tudom.

Kellemes és kedves ez a vendég,
ha akarná, rögtön vele mennék,
tán tudja rólam mennyit küszködöm.

Sejtelmem sincs ki, mi, de tiszta fény,
nincs benne szeszély, nem emberi lény,
váratlan jön ég és föld között.

6./
Búvöli a rögtöt

Váratlan jön ég és föld között,
fájdalmakat űz, tiszta és szelíd,
azt hihetném, a menny leköltözött,
és végleg nálam telepszik meg, itt.

Mintha lennék végleg elköltözött,
oly jó ez érzés, csak ne múlna el!
égi kincské búvöli a rögtöt,
ha csak percig is nyújtja a végtelent.

Nem gyéren ossza, mint lámpa fényét
önmagát, mert hiszen ő maga a fény,
és fogadója meglepve hallgat.

Átölel könnyeden simogatva,
minthogyha csak velem lenne dolga,
különös békét, halk nyugalmat ad.

7./
Erőt ad

Különös békét, halk nyugalmat ad,
mint diafilm, vagy árnyék a falon,
lehet az is, csak én vagyok magam,
s a látomásom is csak álmodom.

Valónak tűnik, minden rendben van,
lehet az is, magam is álmodom,
elmereng a léten a gondolat,
s uralkodik a hangulatomon.

De mért e fény, ez az álomangyal,
mely mintha bevonna mennyarannyal,
hangtalan szavával szinte búvöl.

Csak az a baj, pillanatra marad,
mégis jó lenne tudni, mit akar,
az összekötő, sosem volt öröm.

8./

Akár a gyermek

Az összekötő, sosem volt öröm
szeretetteljes, akár a gyermek,
fényel táplál, míg gondokat töröl,
mint váratlan érkező szerelmek.

Nem mondja, de tudatja, szeretlek,
míg szűzi csendjét megőrzi lágyan,
ha szólna szám, kérné; semmisíts meg!
vele a lelkem van úri házban.

Minta Isten maga lenne velem,
csak a fénye szelődül hirtelen,
hogyan ne rettenjek, ne legyen panasz.

Én emberparány, semmi lény vagyok,
míg Ő a mindenségnél is nagyobb,
egyszerű, fénylő, tiszta és igaz.

9./
A végtelen

Egyszerű, fénylő, tiszta és igaz,
boldogságot ad és könnyűséget,
érzem erejét, mennyei vigasz,
s vele a végtelen mindenséget.

Ismer engem, nem kérdezi, ki vagy,
érzem a teremtő melegséget,
a fényében a messi titkokat,
hihetetlen, de a teljességet.

Hozzám sem ér, mégis körülölel,
éreztetni, ő az, aki szeret,
s magamban arról faggatom, ki vagy?

Némaság a válasz, más semmi se,
szertartásos, mint egy latin mise,
mert isteni, a legszentebb vigasz.

10./
Titokzatos varázs

Mert isteni, a legszentebb vigasz,
fénye ölel, mint rózsacú nap,
lehet angyal, vagy mágneses vihar,
csenddé csitult, de meleg és arany.

Kíváncsin figyelni talán szabad,
mint a tavasz, titkos ez az erő,
magához ölel, melenget, maraszt,
ő az üzenet, a csodatevő.

Mint a telet, ha váltja a tavasz,
de nem, még ez sem egy jó hasonlat,
nincs is rá szó, tán maga a Kegyelem...

Nem tudom, csak azt, hogy jó, hogy itt van,
oly könnyű vagyok, míg el nem illan,
érkezik, s kontaktust terem velem.

11./

Fény-teli érzés

Érkezik s kontaktust terem velem,
mint a napsugár, fény-teli érzés,
még hasonló sincs hozzá semmi sem,
szűzi, tiszta, nincs benne kísértés.

Reális való, látható elem,
annyira tiszta, nagyszerű érzés,
mintha meleg szárny verdesne bennem,
olyasmi, mint az emberi hűség.

Nem tudom ki ő és honnan jöhet,
nem lehet más, mint égi nagykövet,
látogatóm titokzatos varázs.

Érzés, mely mindig magával ragad,
de oly különös, furcsa hangulat,
ő a titok, az elragadtatás.

12./
Isteni fény

Ő a titok, az Elragadtatás,
ajándék, kölcsön a Mindenségtől,
meg-meglátogat, fel-felsziporkáz,
tán belőlem, az emberi mélyből.

Valami csodás, néma suttogás,
nem áll másból, isteni fényből,
lehet, hogy folyton körülöttem áll,
alig érezhető tüneményből.

Méltó vagyok hozzá, hiszen átfog,
érzékelem, már-már szinte látom,
mintha leszállt volna mennyország.

Oly sejtelmes, Ő, mit akar,
körülölel meleg karjaival
a mindentől Elvonatkoztatás.

13./
A sejtelem

A mindentől Elvonatkoztatás
jött először tíz éves koromba,
sejtelmesen suttogott, mint a fák,
az utamra csendesen hajolva.

Nappal volt, tán alig csak délután,
furcsa, akkor sem jöttem zavarba,
kicsit lehet meglepődtem talán,
fény volt és csend, neki sem volt hangja.

Jött, s biztatott, hogy erővel töltsön,
s azóta visszajárom e földön,
tán őrangyalom, vigaszt nyújt nekem.

Azóta sem tud még senki róla,
hogy lelkem titkos látogatója
maga az üdv, maga a Kegyelem.

14.

Mennyei postás

Maga az üdv, maga a Kegyelem,
a létemet szikráztató varázs,
végtelen szeretet, mely lényegem,
arra késztet, hogy érezzél és láss!

S ekkor mintha az Erő lenne velem,
ő a küldönc, a mennyei postás,
olyan, mint szó, mely itt van nyelvemen,
illan hirtelen, mert nincs megoldás.

Oly melengető ez a kegyelem,
könnyű leszek, szárnyakat ad nekem,
mintha tudatná, valamit akar.

Köszönet érte a Teremtőnek,
és hogy soraim megteremtődtek,
a pillanatnak sokszor célja van.

15./ Kegyelem

A pillanatnak sokszor célja van,
átlép mindenben, téren és időn,
lehet, a többi perc sem céltalan,
ám mely néha van, teljesen kitölt.

Ha elidőzöm szépen csend-magam,
jön, váratlan ég és föld között,
különös békét, halk nyugalmat ad,
az összekötő, sosem volt öröm.

Egyszerű, fénylő, tiszta és igaz,
mert isteni, a legszentebb vigasz,
érkezik, s kontaktust teremt velem.

Ő a titok, az elragadtatás,
a mindentől elvonatkoztatás,
maga az üdv, maga a Kegyelem.

**Pete László Miklós — Sarkad
SZERELMES VERS EGY HOSSZÚ
HÁZASSÁG KÖZEPÉN,
MAGYARORSZÁGON 2008-BAN**

Már kibújtál mellőlem, itt a reggel,
És felébresztesz gondos két Kezeddel;

Az álmos hajnal szemét dörzsöli,
A holdfény ablakunkat öntözi,
Szemedbe nézek,
Hallom hangodat,
S hogy láthatom a kedves Arcodat,
Ma is csoda.
Nem is lesz más soha:
Örök csoda.

Ott kint hemzseg a kapzsiság világa,
Drága az olcsó, és olcsó a drága,
Itt bent Te vagy, és minden örömünk;
Közös valónk, a létünk, életünk,
Szemedbe nézek,
Fogom a Kezed,

És ahogy a két Szemed rám nevet
Ma is csoda,
Nem is lesz más soha:
Örök csoda.

Egyszer eljön „a többi néma csend”,
Kaland vagy sötétség vár odalent,
A végső útra is, ha úgy lehet,
Együtt szeretnék elmenni Veled.
Összekulcsolva
Marad a kezünk,
S ha tovább él a két szép gyermekünk,
Tán nem leszünk,
De Nekik *onnan is*
Támasz leszünk.

Múltunk buja kert, kell hozzá gereblye,
Baj, öröm, szenvedés, ezer erekle,
Én nagy fejszével hasítom a fát,
És a tűz táplálása vár Terád,
A fényképeken
Még ifjak vagyunk,
S egymásnak mindig szépek maradunk,
Hisz soha
Nem leszel más, soha:
Örök csoda.

Egykor az életünk nem volt közös,
De becsapódtál, mint egy üstökös,
Én befogtalak, mint egy sárgolyó,
S ketten vagyunk a gravitáció,
S hogy a közös létből
Új erőt merítünk,
És immár örökké együtt keringünk,
Nem fikció,
Csak gravitáció,
És élni jó.

A tested ismerem, mint alkotója,
És mégis mind több rejtély hordozója,
Te félelmetes kéjek asszonya!
Te örület boldog, lankás hona!
Én Érted újra,
S újra megveszek,
S ha megkaplak, még éhesebb leszek,
Tested csoda,
Nem ugyanaz soha:
Örök csoda.

Ha Rajtad kívül másik nő is élne,
A varázslatod kevesebbet érne,
De mivel nő csak Te vagy egyedül,
Hát megbűvölnöd könnyen sikerül,
Más nőt húsz éve
Nem láttam sehol,
Hisz mindig ott vagy bennem valahol,
Drága Társam!
Szeretlek!

Úgyis tudod:
Szeretlek!
Nyúlálva, vadul, türelmetlenül,
Esetlenül és tökéletlenül,
Máskor meg higgadtan

És fáradt testtel,
De a lényeg.
Szeretlek Téged,
Legalább addig,
Amíg élek!

Tolnai Bíró Ábel (1928) — *Veszprém*
KÉPED

Gót ívben száll a gondolat
S szívemnek szentképes falán
Ablakot ver kacagva
Melyen át ömlik a napsugár.
Oltárán sápadt, szőke fény,
Őt álló gyertyák fénye ez,
Amely a múltból
Jövőre révedez...

Ablakon fűgén kéz matat:
Ólmot tesz, majd kis üveget.
Várjunk! Még egy-két pillanat
S látjuk a fényes szemeket.

...Egy most a kérdés: Vajh, ki Ő?
Keserű földön szent jövő:
Nézd szívem! Boldog Margit ő!

Dombóvár, 1951. szeptember 21.

NOVEMBER

Vasárnap van, az utca zsong.
A fényes nap, mint a nagy korong,
Vagy mint cégér, fenn az égen,
S gyönyörködik Ősz mezében.

Őszbe megyünk — szól az erdő —
S leveleink, mint a csengő,
Csilingelnek, csengenek, bonganak,
Mint a harang a halottnak.

A Föld szíve nem dobog már,
S nedvre a fű hiába vár.
Cseres vére besűrűsödött,
S minden virág szívszélhűdött.

Fordul a Föld csikorogva.
Lépés zörög az avarba'...
S korszokon a zaj elhalkul,
Jó az est, mint álmos kandur.

Dombóvár, 1951. november 19.

Paul Verlaine (1844-1896)
ÁLMA

Álmodom egy nőről, akit nem ismerek,
Forró és különös, áldott nagy Látomás,
Aki sohasem egy s aki sohase más,
Aki engem megért, aki engem szeret.

Mert ő megért. Neki, óh jaj, csupán neki
Bús, áttetsző szívem többé már nem talány,
Sápadt homlokomnak verejték-patakán
Frissítve omolnak az ő szent könnyei.

Barna, szőke, vörös? Óh, nem tudom én, nem.
A neve? Emlékszem: lágyan zendül, mélyen,
Mint kedveseinké ott lenn, a sírba, lenn.

Nézése hallgatag szobrokénak mása,
Szava messziről jön, komoly, bús, fénytelen:
Mint elnémult drága szavak suhanása.

Fordította **Ady Endre** (1877-1919)

PRÓZA

Bodosi György (1925) — *Pécsely*
MÚZEUMI BESZÉLGETÉSEK III

Egy tóparti románc

Vadmacskacsontja lány és Vidra
fiú szerelmének történetét már egyszer elmeséltem.
Most egy kicsit másképpen és részletesebben hallottam
ki az üvegfalon átszűrődve.

Vidra fiú, akit akkor még nem úgy hívtak, már siheder
korában elejtett egy vadmacskát az erdőben. Az állat
bőrét lenyúzta, a prémet megtartotta magának. Az
egyik bordacsontot kovakő segítségével átfúrta és
kenderfonálra fűzve, ékszerként ajándékozta oda annak
a leánynak, akit kiszemelt magának a törzsből. És akit
azóta Vadmacskacsontja leánynak neveztek. A lány is
kedvelte a fiút, sokat játszottak együtt, pillangókat
kergetve a réten, vagy teknősbékákat gyűjtögetve a
vízben. Amikor a fiú elkészítette a saját kunyhóját már
meg is kérte a leányt, költözzön hozzá, és
hemperegjenek együtt, egymással, ahogyan azt a
többiek is szokták. De a lány még ellenkezett. Előbb
végre kell hajts valami hőstettet, amitől neved is lesz.
Gondolkozott a fiú, hogy mit tegyen, aztán elindult
befelé az erdőbe. A nagy sűrűben találkozott egy óriás
medvével, aki két kis boccsal játszadozott éppen.
Elkérném tőle az egyiket, de úgyse adná oda,
gondolkozott a fiú. Aztán visszatért a kunyhóhoz és egy
nagy csuporban mézet vitt az anyamedvéhez. Jó
ajándék volt, bele is dugta fejét a mackó, s mialatt
nyaldosta a mézet, a fiú elkapta a kisebbik
medvebocsot s szaladt vele, ahogy a lába bírta.

Adta oda is, mindjárt Vadmacskacsontjának. A leány
örült is az ajándéknak, de csak addig, amíg a medve
mennydörgésszerű ordítását meg nem hallotta. Viszed
vissza azonnal az anyjához, parancsolt rá a fiúra. Ő
szaladt is vele, ahogy csak bírt, s oda ahonnan a medve
üvöltését hallotta. Amikor odaért eléje, jó magasra
emelte a bocsot. Megtaláltam a haszontalant!- kiabálta.
S el is hitette a medveanyával, hogy megszökött, amíg
ő a mézet nyalogatta. Megbékélt a medveanya.
Megjutalmazlak — mondta. Ül csak le, vigyázz a
bocsokra, mindjárt visszatérek. De nem erre s amarra
ment, hanem föl a legmagasabbik fa tetejére
gyümölcsért. Sem ezt a fát, sem annak a gyümölcsét
nem ismerte a fiú, de persze elfogadta ajándékba a
hosszúkás, sárgás, ízletesnek látszó gyümölcsöt. Nem

mérget? kérdezte azért visszafordulva. Ugyan – mondta a medve –, odament hozzá és leharapta a gyümölcs egyik végét. A többi, a jóval nagyobbik részt, együtt fogyasztották el Vadmacskacsontjával. Úgy ették, ahogy a szerelmesek szokták. Azt a végét, amelyet a medve kikezdett, a fiú ette. A végén összeért a szájuk, nem tudták, hogy a gyümölcs édesebb-e vagy amit éreznek?

Ám a leány ezután sem volt hajlandó a fiú kunyhójában együtt hemperegni. Még nem csináltál semmilyen hőstettet. Igaz mondta a fiú és csak kóválygott, tekergett, hol a tóparton, hol az erdőben. Semmi alkalom nem adódott hőstetre sokáig. Amikor visszatért szomorúan látta vadmacskáját, hol egy nála idősebb, hol egy vele egykorú, hol egy nála is fiatalabb legénnyel a fűben hemperegni. Az én ajándékomat viseled, és másokkal hemperegsz? – Vonta felelősségre. Azzal játszadozok, akivel akarok, egyelőre még nem költöztem be a kalyibádba. S újra csak azt emlegette –, csinálj valami hőstettet- akkor majd csak veled hentergek.

Végre alkalom kínálkozott erre. Betelepedett a tóba egy óriási vidra és pusztítani kezdte a halakat. Hiába vadásztak rá, nem tudták elejteni és megszabadulni tőle. A fiú, aki kitűnő úszó volt, ekkor halak pikkelyét ragasztgatta testéhez és bement a tóba, jó közel ahhoz, ahol kifolyása volt a tónak. Amikor a vidra észrevette, utána eredt, hogy elkapja, ám a fiú gyorsabb volt s kilépett a kövek közé. Az állat utána eredt, ám az alacsony vízben ügyetlenül mozgott, és a fiú egy nagydarab kővel fejbe csapta, és akár agyon is üthette volna. Aztán mégis meghagyta az életét. De megígértette vele, hogy soha többé nem jön vissza az ő vizükbe. Nem fogsz éhen halni, gyere mutatok neked egy sokkal nagyobb tavat, abban annyi hal van, hogy degeszre eheted magad minden nap. Elvitte a közeli nagy vízhez, és beleeresztette a vidrát. Ám az állat sem volt hálátlan, amikor jóllakott szájában apró halacskákkal tért vissza, s megajándékozta velük a fiút. Siess, fuss velük vissza a ti tavatokba, ezek még kibírják egy darabig tátogva, aztán ott majd elszaporodnak. Annyi sok jó halatok lesz, amennyi azelőtt sosem volt. Így is tett. Vidrafiúnak ezentúl neve is lett, s társa is, hiszen Vadmacskacsontja sem ellenkezett többé. Ugye tetszik a kunyhónk? Kérdezte, miután már néhány éjszakát együtt hemperegtek. Ugye elég lesz kettőnknek? Mire a leány csak annyit válaszolt, hármunknak, négyünknek, ötünknek, hatunknak, hetünknek is majd.

**Csakó Gábor (1942) — Budapest
CSODASZER**

Szépasszony kertjében fura, fenyőmanószerű növénykék nővegettek. Zöldek, mi több, örökzöldek voltak, ám mindössze három arasznyiak, és egyetlen,

függőleges ágat hajtottak, amely minden sorban négynégy, egymásra merőleges tűlevéllel büszkélkedett.

– Mi ez? – kérdezte Rezesorrú Drámaíró, midőn a társaság sereghajójaként kilépni készült a kapun. Éppen a kapubálvány és a járda kicsi szünetében tört föl egy ilyen furcsa növényke.

– Vakondúzó fű – felelte Szépasszony. Újéktól kaptam, akik itt főttebb a második szomszédaim. Ők rendkívül szorgalmas olvasók, de nem a maga műveit, hanem a hirdetési nyomtatványokat böngészik. Lelkesednek az újdonságokért, és mindegyiket kipróbálják. Egy tövet hoztak tavasszal, de már mindenütt fölütötte a fejét. Szívesen adok magának is. Hozzam az ásót?

– Hm, hm – dörmögte Rezesorrú Drámaíró, s inkább lehajolt a különös növényhez. – És amióta ez a micsoda megtelepedett a kertjében, azóta nincsen vakond? – Fölállt, körülnézett a Hold és a kerti lámpa kettős világításában.

Szépasszony búcsúpuszit nyomott vendége arcára.

– Azelőtt sem volt.

CÉLZÁS

A temetés után hamar szétszéledtek az elhagyott szeretők, a hat feleség, a letagadott gyermekek, az átejtett üzletfelek. Rezesorrú Drámaíró és néhány cimborája azért csak leült egy liter forraltbor köré a Síravigadóban. Kegyeletből, merthát mégsem kutyát kapartak el a januári hóviharban. Főlelevenítették a néhai külön-külön gaztetteit, s oly hosszú lett a sor, hogy még a negyedénél sem tartottak, amikor harmadik kancsót is ki kellett hozatniok. Reménykedve, hátha a fahéj, a szegfűszeg, a forró bor föllobbant valami jót is az elhúnytról. Hiába, Agg Hírlapíró, az utolsó nap tanúja is olyan gyalázatot kellett, meséljen, amit nem bírta el a nyomdafesték.

– Palkó örökké a biztosra ment – tűnődött Édesszájú Lóorvos az asztalfőn, és kitágult orrcimpával bűzölgette pohara illatait.

– Szerintem nem is hibázta el – bólintott a végórak tanúja.

**Szitányi György (1941) — Gödöllő
SZŐRŐS GYEREKEIM–XII.**

Lonci akkor kötődött hozzám ennyire, amikor bélhurutot kapott. Kértem a hitvest, adjon

valami vízhatlan dobozt, amiben elvihetem az orvoshoz. Kaptam egy vékony kartondobozt.

Nem viccből kértem vízhatlant, emeltem fel a hangomat, hanem azért, mert ha átázik, nem tudom cipelni. Ez van, közölte a pár éles hangon, és sietve elvonult. Megkértem Loncit, hogy amennyire lehet, tartsa vissza tüneteit. Két kezemben a dobozzal, abban Loncival, akinek a biztonság kedvéért a nyakát is fogtam, levágtattam a lépcsőn, miután bejelentettem, hogy a hátsó ajtón jövök sürgős esettel. Oda felé alig néhány csöpp tünet éktelenkedett a doboz alján, s mivel a kislány undorodott tőle, egy kevéske fehérre ingemen is. Lonci megkapta az injekciót, futottam vele vissza. Alig tíz méter után már krémszínű nadrágomon is óriási tünet éktelenkedett, és csöpögött a szandálomra. Mintha valaki a végtelenbe vitte volna a házunkat, az egyébként rövid út sehogy sem akart véget érni.

Mire hazaértünk, szétázott a doboz, infernális volt a helyzet, a fülig tünetben úszó Loncit bevágtam a kádba, leszórtam magamról mindent, és láttam, hogy a lányka

mindjárt elhányja magát. Egyelőre azzal volt elfoglalva, hogy rászánja magát a mosdásra. Az én gyomrom is meglódult. Mivel adott állapotában nem tudott kiugrani a kádból, langyos vizet kevertem neki, és a zuhannyal megmostam.

Eleinte ordított, mintha nyúznám, később elhallgatott, és ijedten nézelődött. Amikor végre teljesen tiszta lett, kivettem a kád mellé. Végignézett magán, és el volt ragadtatva, hiszen még a hóna alatt is tiszta volt.

Attól kezdve rajongott értem. Megértette, mit jelent, ha az embernek apja van.

Volt valami, amit Aja nem tudott. Az, hogy amikor éjszaka dolgoztam vagy olvastam, Lonci időnként szexre hívott engem, mivel az ivartalanítás a hölgy macskáknál csak a fogamzóképeséget szünteti meg, a többi marad. Nagyon nehezen értette meg, hogy az apja vagyok, és ami nála nem, az nálam igenis vérfertőzés, szó sem lehet róla. A hívó kurrogó hangot már széllal szemben is felismertem, amikor Lonci megszólította a páromat: Arrrnya! Most meg mit akar?, mérgelődött a konyhában az asszony.

Nincs bent a szakkönyvben, sajnos, sajnos – válaszoltam a hívságos áltudások fölött állók ironiájával. – Téged hív. Követte Loncit, aki oda vezette a vizesedényhez, ami csontszáraz volt.

Ettől kezdve Loncinak be nem állt a szája. Amikor Aja nem volt a közelben, engem szólítottatott. Errrnye!, hívott, és ha nem ugrottam azonnal, rám kiabált: Errrnye!!!

Amikor bejött az ablakon először a nagy kajaosztó iránt érdeklődött: Aja? Némán figyeltem. Aja! Csend. Akkor tette fel a várt kérdést: Eje?

Itt vagyok, kislányom, mondtam, erre szaladt hozzám, az ölembe ugrott, és mint egy szőrös dinamó nyomban zümmögni kezdett.

Rajtam kívül a sugárzóan jóindulatú Bernáttal volt meghitt viszonyban, néhányszor őt is csábította szexre, amit a hatalmas ordas farkas egyáltalán nem volt képes akceptálni. Neki a kis szürke szőrös Lonci néni volt, akit védenie kellett mindenkitől. Lonci ezt az érzelmet úgy viszonzta, hogy szeretett Bernát tarkójához simulva aludni. Erre azonban csak akkor nyílt lehetőség, amikor Aja nem volt otthon, és én titokban beengedtem Bernátot.

Észre kellett venni, hogy Loncival valami nincs rendben. Kinyújtott hátsó lábait főlhúzta a hasához, és néha egy-egy éles jjajj!!! Szakadt ki belőle.

Kórházba vittem, de az orvosnak fogalma sem volt, mi lehet ez, ilyen nincs a szakkönyvekben.

Felírt valami gyógyszert, kiváltottuk, Loncival megetettük, az állapota nem romlott, de Gidával nem volt hajlandó játszani. Egyszer csak rászokott arra, hogy az oldalán heverjen. Mivel az állapota nem javult, megint bevitettem a kórházba, ahol a helyzetet bölcsen felmérő orvos azt mondta: „nyilván abszolút családtag”. A kislányom, magyaráztam egy aggódó atya tremorjával a hangomban. Nem ígérek semmit, mondta az orvos, de mindent megteszek. Ideje volt, hogy megnyugtasson, amennyire ez lehetséges volt, mert Loncika nemcsak vérzett már, hanem fogyni is kezdett.

Kapott kúptól kezdve mindent, és lassan gyógyulni látszott. Tulajdonképpen olyan volt, mintha teljesen

rendbejött volna, de mellső lábait makacsul kinyújtva tartotta, de nem ez volt a fontos, hanem, hogy a hátsókat járásra is használta, és mindenhova követett minket.

*

Két betegünk volt. Lonci gyógyulásában rendületlenül bíztam, Gida azonban rémes állapotban volt. Hogy mivel próbálták agyonverni, nem derült ki, de jó okunk volt feltételezni, hogy valami komolyabb botfélével. Amikor valami nyeles kerti szerszámot megpillantott a kezünkben, parányira összehúzta magát, és rázta a reszketés.

Az első napon csak néhány gázt szedtem ki a sebeitől, elegyengettem a lábait, kötözgettem. Amit elsősegélyből hajdan megtanultam, jól jött. A bordáival nem tudtam mit kezdeni. Sovány volt, tisztán látszottak még csaknem kopasz kis testén a csontok. A bal oldala a gerinc alatt be volt törve. Amikor a tarackot és a hasonló gázokat szedegettem ki, összerándult és sírt, de a bordáiról csak annyit tudtam, hogy embernél nem szabad ráfeküdni a bordatörésre, és a legegyszerűbb a törés fölött ragtapasszal rögzíteni és nyugalomban tartani.

Gida tehát feküdt a jobb oldalán, amikor megkapta a tejet, oldalvást beledugta a fejét, úgy ivott. Más nem kellett neki.

Amikor sikerült végeznem a sebtisztítással, megsimogattam a fejét. Annyira gyengéden, amennyire egy ilyen kis jószágot csak lehet. Becsukta a szemét. Még néhányat simogattam rajta, eltűnt kis pofájáról az aggodás, elaludt.

A két nagy öreg időnként megszemlélte a kicsit. Amikor nem kuporogtam mellette, megnyalogatták.

Ebcsont beforr, és valóban, kezdett gömbölyödni, lehetett látni, hogy a lábai jól forrtak össze. Seborvosi büszkeségem az egekbe emelkedett, már csak a bordái izgattak. Fogalmam sem volt, hogyan fognak a beszakadt bordák a helyükre kerülni. Egyszer csak azt vettük észre, hogy Gida áll. Megsimítottam a bordáját, nyifogott. Mivel nem tudtam tenni semmit, a természetre bíztam a megoldást. A páromra ugyanis egyáltalán nem lehetett. Hevesen tiltakozott a jövevény ellen. Minden lehető és lehetetlen érvet felsorolt ellene, amivel megkeményített, és nem hagytam. Mielőtt valóban elajándékozta volna, elvittem beoltatni. Ezt a kis kölyköt még nem lehet beoltani, mondta a főállatorvos, összes jószágaink háziorsosa. Majd két hét múlva. Akkor kértem tőle egy üres oltási igazolványt Gida névre azzal, hogy az én tulajdonom, és ha beoltja, majd belebélyegzi az eseményt. Miután megértette, miben fondorkodom, azt mondta, tulajdonképpen mindegy, házanként két kutyát engedélyeztek. Mivel Bernátot a hitves a maga nevére íratta, és Bumbival nem vállaltam anyakönyvi közösséget, Aba és Gida volt az enyém.

A két hét gyorsan elszállt, és közben többször is megkeresték a szomszédok a páromat, mit akarunk tenni az új kutyával, és hogyhogy nem altatjuk el. Kiüzentem nekik, hogy engem kérdezzenek.

Engem valamiért nem kérdeztek, azonban megbízható helyről megtudtuk, ki dobta be Gidát. Persze, hogy az, aki elaltatta Morzsit, hogy majd egyszer gyerekük lesz. Időnként megszólította a páromat, akivel könnyebben remélt szót érteni, mint

velem, hogy négy kutyát eltartani, sok pénzbe kerül. Ahol ennyinek jut, jut ennek a kicsinek is, jelentette ki a macskák nevelőanyja, és szólt nekem, mit mondott a szomszéd. Én hiába kacérkodtam vele, engem nem szólított meg. Amióta Abát az ő kívánságára figyelmeztettem, hogy nem viselkedhet állat módjára, tudta, hogy velem nem lehet normálisan beszélni.

Gida akkurátusan be volt oltva, már nagyon az én kutyám volt, csak éppen került. Ezt nem értettem, de a rejtély megoldódott: Bumbi emlékezett arra, hogy ki akartam kergetni, és mivel ő is bujdokolt előlem az együtt eltöltött évek ellenére, Gida is óvatosan elkerült, amikor tehetett.

Ezúttal én kerestem elő a szakkönyvet, mert a főállatorvos sehogy sem tudott rájönni, mi légyen az eb faja. Nem volt igazán egyszerű feladat, de a nagy kutyáskönyvet addig dűltam, amíg be nem bizonyosodott, hogy alapvetően mindössze kétféle őse van. Végigvettem a fajtajellemzőket, és megtaláltam a simaszőrű foxit. A foltok, a fogak, a fejforma, a szőrzet árulkodott. És árulkodott más is. Amint eljött a tavasz, és a mélyben megmozdult az élet, Gida nekiveselkedett az előkertnek, és örületes tempóban ásni kezdett. A párom a téboly határán járt, én pedig örültem, hogy végre valami új. Rövidesen hat megölt pocok feküdt a hátán szép rendben, egymás mellett.

Eleinte ez volt a baj, de Gida olyan lelkesen mutatta be a zsákmányt a mamának, hogy alig néhány dorgáló szóval megúszta a vadászatokat.

Gidát elkaptam, megsimogattam. Bumbinak mozgott a szája, biztosan figyelmeztette, de a simogatás felidézte a gyerekben a gyógyítót, és megnyalta a kezemet. Ügyes vagy, Gida, mondtam, és újra simogattam. Okos, mondtam elismerő bólogatással, és megsimogattam megint. Gida okos, fejeztem be a magasztalást, és elmondtam, milyen rendesek ezek a foxi-gének, hogy a rágcsálókat kivadásztatták Gidával a földből.

A másik ági ősokeket elég nehéz volt megtalálni. A hátsó lábain nyilvánvaló nyomai voltak valamiféle agár elődnek. Arról nem beszélve, hogy addig nem ismert sebességgel szaladgált, szökölt, kiugrott az utcára, visszaugrott, játszadozott. A mellkasa is a foxi ősokeket formázta, az ereje és a vadászszervenvedélye is. Még napokig előhúzott a talajból pockokat, és olyan gondosan fektette őket egymás mellé, hogy egy szavunk sem lehetett. Egyszer csak megtaláltam az angol agárt a kutyáskönyvben. Nagyon hasonló volt, de nem az igazi. Akárhogy mixeltem a simaszőrű foxival, valami nem stimmelt. Az összképben volt valami, ami zavart.

A párom már heves kirohanásokat intézett vizsgálódásom ellen, aminek okát sosem tudtam meg, lényeg, hogy zavarta. Mire jó egy ilyen nagy kutyáskönyv? Arra, hogy rájöjjünk, van valamilyen agárféle, ami nincs benne. És egyszer csak előkerült gyors egymásutánban néhány képeslapban és tévéműsorban valaki, akire rámutatott a hitves: ott van Gida!

(Korábban az angol falkavadászatok ebeihez hasonlította, és abban sem nagyon tévedett, mert egészében tekintve valóban emlékeztetett rájuk.)

A foxin kívül a magyar agárra hasonlított a legjobban. Még jobban, mint az angol agárra, főleg,

hogy növekedvén erőteljesebb lett. A sajtóban hirtelen feltűnt jószág neve magyar agár volt. Ritkaság, hungarikum, megvédendő, mert a kommunizmus alatt nacionalizmus vádjával keveredésre és kipusztulásra ítélt kutyafaj valódi magyar termék, a miénk, akár a puli és a kerecsensólyom.

Hogy a felfedezett két őson kívül van még valami Gidában, eléggé valószínű, de hogy ennek a két vadásznak a keverékére hasonlít a legjobban, való igaz.

Ennek ellenére a párom ősellenségként kezelte negyedik ebünket, ám amikor az anyósom meglátogatott bennünket, és egyszer meglepetten felkiáltott, hogy milyen szép kutya, kié az, ott a kertben, egyből polgárjogot nyert a legkisebb kisfiam.

Ha az anyósomnak tetszik, akkor a páromnak szép, ez tiszta sor.

*

Szerk. Megj.: A tisztelt Olvasók találkozhatnak az elbeszélésben állatokkal kapcsolatban az „aki” vonatkozó névmással, amely helyesen „ami” lenne. Mivel itt az állatok emberként jönnek számításba – N.B. a valóságban sajnos az állatok sokkal emberibbek maguknál az embereknél! – az író ezért él ezzel – a nyelvtanilag helytelen – névmáshasználattal.

12.) Folytatjuk

Tormay Cécile (1876-1937)
A RÉGI HÁZ
(Budapest, 1914.)

II.

Az ablakon át vakító, fehér világosság jött be a szobába. Odakinn tél lett egy éjszaka alatt és a két gyerek összedugta a fejét. Tavaly óta elfelejtették, hogy milyen a tél.

Lenn hidegen, zölden csúszott a nagy víz a fehér partok között. És fehér volt szemközt a várhegy is. A bástyák pereme, a tetők széle, a tornyok csúcsa minden, ami éles és hegyes volt, tompa lett, letört a hóban.

A Boldogasszony templomtornya Annáé volt. A helyőrségi templom a kis Kristófé. Régen megosztottak rajtuk, onnan a gyerekszoba ablakából és mert Kristóf toporzékolt, Anna neki adta a budai városház zsindelyes tornyát is és a csillagvizsgálót a Gellérthegyen. Csak a Jezsuita-lépcsőt tartotta meg magának.

— De az is az enyém — mondotta a fiú telhetetlenül —, különben megmondom Tininek, hogy mikor fodrászt játszottunk, lenyírtad a kendőjéről a rojtot.

— Én pedig megmondom, hogy beleköptél az írnok poharába. Nem, nem adom! — Anna olyan erősen megrázta a fejét, hogy szőke haja össze-vissza keveredett a szeme előtt. A Jezsuita-lépcsőt semmiért sem adta volna oda. Azon kapaszkodott föl az út a várba, Sebestyén bácsihoz. És ő sokszor átnézett hozzá a gyerekszoba ablakából. Reggel, mikor fölébredt, két kezével integetett a túlsó partra. Esténként faggyú gyertyát tett az ablakdeszkára: hadd lássa Sebestyén bácsi, hogy gondol reá.

Ulwing Sebestyén ilyenkor a túloldaltól felelt. Meggyújtott egy kis szalmát a vár bástyafalán és a sűrű

sötétségen át a két lángocska jó éjszakát kívánt egymásnak a Duna fölött.

— A Jezsuita-lépcső az enyém, — mondotta Anna elszántan és átment a szomszéd szobába.

A kisleány duzzogott egy ideig, aztán lábujjhegyen utána indult. Az ajtóban nyugtalanul pillantott körül. Félt ettől a szobától, pedig barátságosabb volt a többinél és Anna Napszobának hívta. A sárga csíkos papírkárpit sugározni látszott és a cseresznyefabútorok még borús időben is úgy néztek ki, mintha a nap sütött volna fölöttük. A székek lába hegyesen állt a súrolt deszkapadlón, a támlányuk olyan volt, mint valami lant. Ez a szoba a mamáé volt. Nem lakott benne, mert az égbe ment és eddig még nem jött haza, de azért minden úgy maradt, mint azelőtt. Képe a sokvirágos dívány fölött függött, varróasztala is ott állt az ablakmélyedésben. A zongora is az övé volt és a gyerekeknek megtiltották, hogy hozzá nyúljanak. Pedig Kristóf egész bizonyosan tudta, hogy ott benn élnek a zongoraegerek és éjjel, mikor mindenki alszik, ezüstcipővel szaladgálnak és a levegő cseng a futásuktól.

— Menjünk innen, — mondotta szepegeve — de eredj előre te...

Az ebédlőben Anna benézett a tükrös üvegszekrénybe. Ezt sohasem mulasztotta el. Az aranyozott vasárnapi kávésfindzsák mögött, a sok darabból összetoldott tükör nagyon finoman tudott mókázni. Még akkor is félrehúzta az ember arcát, ha nem fintorgatta. Egy ideig ide-oda ingatta a fejét a tükör előtt, aztán megunt és odébb ment.

A nagypapa szobájában sem volt senki. Csak a kályha felől hallatszott finom ropogás. Csak az oszlopos alabástrom óra ketyegett az íróasztalon.

A kis Kristóf egyszerre bátrabb lett. Odaszaladt a kályhához. A kályha ezüstszerű zömök cseréposzlop volt. Tetején urna állt, melyből fehér porcelánlángok csaptak ki: mozdulatlan, fehér porcelánlángok. És ez szép volt és megfoghatatlan és Kristóf szerette nézni.

A sárgaréz ajtóra mutatott. Szelelőjén át látni lehetett, hogy mi történik a kályhában.

— Most táncolnak a kályhatündérek odabenn...

Anna hiába lesett be a szelelőnyíláson, ő nem látta a tündéereket. A kályhában közönséges lángok billegtek a parázs fölött. A füst lassan csavarodott bele a kéménylyukba.

— Ugye szépek? Vörös ruhájuk van és dúdolnak — mondotta a fiú.

A kisleány unottan elfordult.

— Én csak az óra ketyegését hallom. Egyszerre lábujjhegyen állt. Mosolygott. Ilyenkor szemének és szájának a szeglete kissé fölhúzódott. Ő is akart valami furcsát kitalálni:

— Tik-tak... Egy kis törpe jár sántikálva a szobában. Hallod? Tik-tak...

Kristóf szeme kitágult a boldogságtól.

— Hallom... És ugye ez a törpe sohasem áll meg?

— Nem áll meg, — mondotta Anna meggyőzően, pedig éppen nem volt bizonyos abban, amit mond — sohasem áll meg, de a nagyoknak nem szabad erről beszélned.

Kristóf áhítatosan ismételte:

— A nagyoknak nem szabad tudniok semmit... És ugye, ez igazán igaz? Ugye a nagypapa is mondta?

Annának eszébe jutott, hogy a nagypapa sohasem mesélt törpékről és tündérekről...

— Igen, a nagypapa mondta — erősítette most már maga a fiú.

Anna fejében összezavarodott az egész. És ettől a pillanattól kezdve megdönthetetlenül hitték mind a ketten, hogy a nagypapa mondta és hogy csakugyan a törpe az, aki a szobában jár, sántikálva, apró lépéssel, szüntelen. Tik-tak...

— Hallod?

A zárt folyosó világos, nyugodt csendjében visszhangzott az óra ketyegése. Lehallatszott még a lépcsőházba is, mely barlangosan sülyedt a folyosóból a kapualjáig.

Egyszerre eltűnt a törpe a gyerekek fejéből.

Az udvar fehér volt és a háztető olyan, mint egy havas domboldal. A vízöntő bádogsárcánynál fordult a ház, belső szárnya földszintesen nyúlt a mély udvarba. Ottan lakott Füger Ágoston úr a feleségével és Ottó fiával.

Füger Ágostonné, Henrietta asszonyság mindég az ablakban ült és varrt. Most is látszott nagy fejkötője, mint egy fehér macska az ablakdeszkán. Szerencsére nem nézett ki. Az udvarkert egészen a gyerekéké volt. A félkarú húzós kút is az övék volt, az almafa törzse körül a kerek pad is. Az ő birodalmuk... Télen kicsinynek tetszett a kert, de nyáron, mikor lombjuk volt a fáknak és az orgonabokrok eltakarták a titkos helyeket, óriási lett. Magas falán át egy ajtó vezetett a világ végére; egy rácsos ajtó, melyet csak a nagyoknak volt szabad kinyitniok.

Anna és Kristóf olykor órák hosszat leselkedett át sóvárogva a rácsok között. A szertár lapos teteje látszott, a kátrányforralók és rettentően sok mindenféle fadarab, gerendák, pallók, cölöpök. Az ember lecsúszhatott volna róluk, ha odaengedik.

Ezt a gyönyörű rendetlen helyet, hol bőrkötényes, nagy goromba emberek dolgoztak a fával, ácspiacnak hívták az öregek. De ez nem tetszett a gyerekeknek. Ők akkor szerették igazán a világ végét, mikor nyáron, vasárnaponként csendes volt minden és a sok napsütötte gerendának a szaga beáradt az udvarba, még a házba is. Ilyenkor el lehetett hinni azt a titkot, melyet Kristóf tudott. Nem ácspiac az. A nagyoknak semmi közük hozzá. Hiszen látnivaló, hogy az óriásgyerekek borították oda az építő-játékukat.

— És mikor én alszom, akkor játszanak vele — suttogta a fiú.

— Ezt most nem lehet elhinni, — felelte Anna komolyan — most minden világosan látszik odaát...

Kristóf leverten ballagott mögötte a hóban. Csak a kapualjában álltak meg egy ajtó előtt, melyen fölírásos tábla lógott: „Canzelei”... Ez a szó olyan volt, mint a tüsszentés. Csiklandozta a gyerek száját. Nevetni kellett tőle.

Anna és Kristóf egymásnak dűlt.

— Canzelei... Canzelei...

Kinyílt az ajtó. Az írnok állt a küszöbön. Éhes arcú, vézna emberke volt, hosszú lüszterkabátot viselt; a térde összeverődött, mikor járt. Anna tudott róla valamit. A nagypapa mondta, mikor haragudott: Feuerlein úr ostoba volt! Az egyetlen a nagyok között, akiről bizonyosan lehetett tudni ilyesmit.

A gyerekek egymásra néztek, kicsiny arcuk kidagadt

a belső kacagástól; aztán, mint a gyíkok, besurrantak az iroda nyitott ajtaján.

— Ő ostoba, pedig nagy — súgta Anna a fiú fülébe.

— Én pedig beleköptem a poharába! — Most már szabadon, diadalmasan nevettek össze. Egyszerre abbamaradt a nevetés.

Gemming úr, a rajzoló, lecsapta háromszögű vonalzóját és morogni kezdett. Füger Ágoston följebb rántotta jobb karján a ruhavédő vászonujjat, melyet hivatalos órák alatt viselt.

— Ne dohogjon, Gemming. Hiszen valamikor ő is cégfőnök lesz... Ugye, kis Kristóf? És mindég ott benn fogsz ülni az íróasztalnál?

Kristóf ijedten nézett az ajtó felé, mely a nagyatyja irodájába vitt. Ott benn? Mindég? Csendesen, okosan? Még akkor is, ha játszani szeretne a cinkkatonákkal?... Borzadva nyargalt végig a szobán. Nem, inkább soha sem jön többé ide. Csúnya, tintaszagú hely.

2.) Folytatjuk

ÚTINAPLÓ

B. Tamás-Tarr Melinda (1953) — Ferrara (I)

DÉL-OLASZORSZÁGBAN BARANGOLTAM – VI./2.

(Júliusi útinapló – 2007)

2007. július 18-án, szerdán Magliéba, Galatinába és Gallipoliba kirándultunk. Maglién, a 81 m tengerszint feletti, 15.223 lélekszámú városban csak futólag időztünk, mivel a távolabbi

Gallipoliba is el akartunk jutni, s előtte valamivel többet időzni Galatinában. Említésre méltó a Paleontológiai Múzeuma a pleistocén időszakában itt élő mammutok, vizilovak, pingvinek, rénszarvasok megkövesedett maradványai láthatók. Annyira igyekeztünk a város megtekintésével, hogy észre sem vettük, hogy belegyalogoltunk egy utcába, ahol Manuela Arcutival forgattak filmet. Érdekes módon mindenkit eltereltek, bennünket még meg sem állítottak, hagyták, hogy végigyalogoljunk forgatás közben a felvétel színhelyén. Lehet, hogy mint járókelők, majd felfedezzük magunkat a film egyik jelentében? Jót derültünk, amikor rájöttünk, hogy velünk együtt forgatták az autós jelenetet.

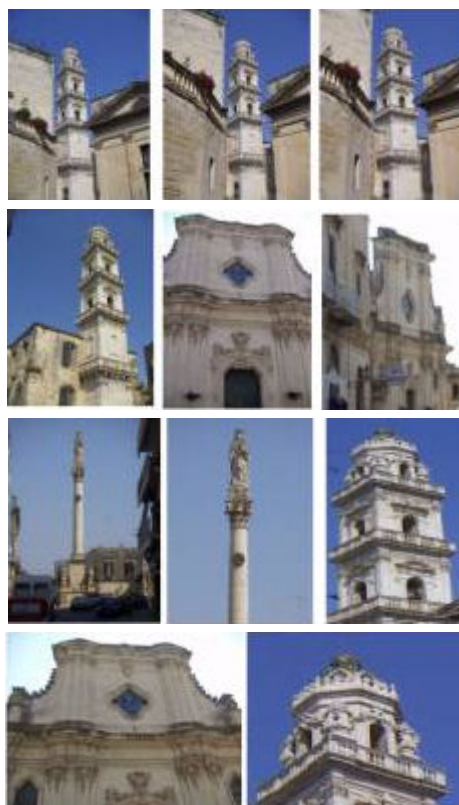
A város fontos autó- és vasúti halózat központja. Az első emberi településekről bronzkori (de még egy-két vaskori) régészeti leletek tanúskodnak. A város első lakói valószínűleg az eneolitikus és neolitikus népek utódai, akik képesek voltak kis falvakat építeni, szarvasmarha- és lótenyésztéssel foglalkozni, temetkezési helyeket emelni. Erről tanúskodnak az útleírásokban annyszor emlegetett, a város környékbeli *dolmen*-jei (Calamauri, Chianca, Canali, Grotta, Pino, Specchia), *menhír*-jei (Franite, Spruno, Calamauri). Tehát itt is „kisértettek” bennünket, de sehogy sem sikerült rájuk találni a „nagyyszerű” eligazító útmutató tábláknak köszönhetően. Aki nem ismeri ezt a környéket, tényleg nem talál rájuk, hiába követi a jelzéseket. Az az érzésünk támadt, mintha velünk távolról jött turistákkal packáznának... Sajnos a városjelző táblákkal is hasonló volt a helyzet. Hiába, az itt lakók mentalitását át kell venni, akkor talán nagyobb

a siker. De e rendelkezésünkre álló rövid idő ezt nem tette lehetővé. De kárpótlásul, az interneten találtam egy környékbeli dolmen-fényképet :

A város történelmi és jelenkori híres személyiségei: **Oreste Macrì**, irodalomkritikus, filológus, glottológus, hispanista; **Aldo De Jaco**, író és újságíró; **Oronzio De Donno**, politikus; **Giorgio De Giuseppe**, politikus; **Raffaele Fitto**, politikus; **Aldo Moro**, államférfi és politikus; **Salvatore Toma**, költő; **Ludovico Pellizzari**, parlamenti képviselő és újságíró; **Achille Pellizzari**, képviselő és akadémikus; **Fernando Lapalorcia** olimpiai ezüst érmes bajnok.

Íme néhány alábbi – a korábbi teljes adatvesztésem miatt – internetről visszamentett és a helyszűke miatt kicsinyített felvételem Maglie villámlátogatásáról:

E magliei villámlátogatás után Galatinába vettük utunkat, főcélunk első fontosabb állomására. A város 75 m tengerszintfeletti magasságban található a Salentinói-félsziget közepén, 29.290 lélekszámmal, Dél-Puglia kisvárosainak egyik legnépesebb települése. Számptalan templomai közül két templomot emlegetnek a tursitakönyvek is kiemelten: a Santa Caterina d'Alessandria bazilikát és a Chiesa Madre dómot. Tulajdonképpen az első látogatására jöttünk ebbe a városkába. Egy utcacérszleten és a San Luigi templomon

kívül e két templomról készítettem csak felvételt, az utóbbiról úgy, hogy akkor még nem tudtam, hogy ez Galatina második turisztikailag kiemelt temploma, csak most fedeztem fel jelen cikkem írásakor, amint igyekeztem internet segítségével beazonosítani a lefényképezett épületeket, templomokat. Galatina összes, művészettörténeti szempontból egyáltalán nem jelentéktelen többi templomáról a város honlapjáról, a http://www.comune.galatina.le.it/gallerie_immagini/ind_ex.php?categoria=Chiesa címen lehet többet megtudni. A jellegzetesebb épületekről pedig ezen az oldalon: http://www.comune.galatina.le.it/citta_territorio/case_p_alazzi.php.

Galatina már 1793. július 20-tól dekrétummal hitelesített királyi város. Görög eredetéről maga a város neve és címere vall (ld. balra), de ezen eredetről kevés nyom maradt fenn, éppen ezért ez irányban jelenleg is folynak a kutatások. A dokumentált várostörténet tulajdonképpen az Anjouk idejéig XIV. századdal

kezdődik, amikor Anjou Károly San Pietro in Galatina feudumát a legelő nemesi családnak, Del Balzónak adományozza, majd pedig Maria Del Balzo férjének, Nola grófjának, Niccolò Orsininek. Ez utóbbiak idején Galatina területileg jelentősen terjeszkedett, olyannyira, hogy 1335-ben új városfallal kellett körülvénni. A város ebben az időben számos kiváltságot élvez. A legragyogóbb fénykorát a város Raimondello Orsini Del Balzo alatt érte el, aki a hit védelmében, a görög rítus ellepontozásaként VI. Urbán (Bartolomeo Prignano) pápától engedélyt kért a katolikus rítusú S. Caterina templom, a kolostor és a kórház megépítésére.

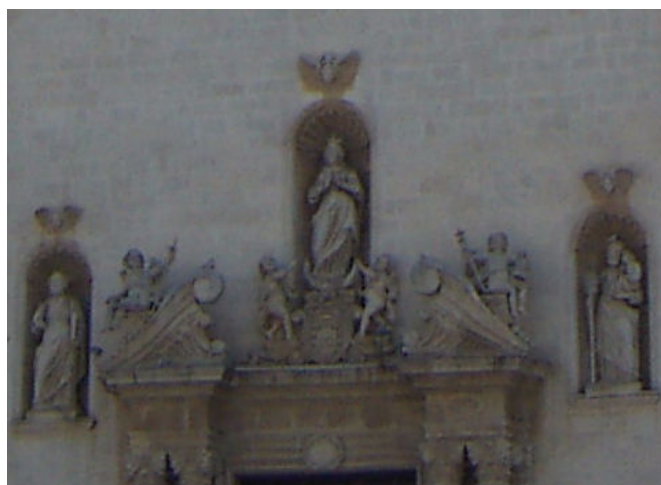
Orsini Del Balzókét követő Castriota Scanderbergiek a politikájuk és az adórendszerük miatt nem váltottak ki szimpatitát a galatinaiakból, s nyíltan megtámadták őket. Ez a negatívum hozzájárult a város gazdasági elszegényedéséhez. Ezzel ellentétben a dúka palotájában virágzik egy elegáns, kulturális eseményekben gazdag udvari élet, amelynek párja nem volt az akkori Pugliában. Castiotáékát Sanseverino, Spinola, a milánói Gallarati-Scotti nemesi dinasztiák követték, de ezek a nemesek vagy egyáltalán nem, vagy pedig csak nagyon rövid ideig tartózkodtak itt.

A XII-XVIII. századi nyugodt Galatinában nem történik semmi különleges esemény. A nemesek gazdagságukat az épületek díszítésére fordítják, most is megcsodálhatók ezen késő barokk épületek.

A barokk Dóm (Chiesa Madre = Ss. Pietro e Paolo [Szt. Péter és Szt. Pál templom]) környékén XVIII. századi, két emeletes, gazdagon díszített, leccei kősziklából emelt épületek sorakoznak. Mire végeztünk a S. Caterina bazilika meglátogatásával a Dóm és a többi templomok már bezártak. Tehát kint rekedtünk...

Chiesa Madre (Matrix templom)

Chiesa Madre (Matrix templom) bejárata feletti rész

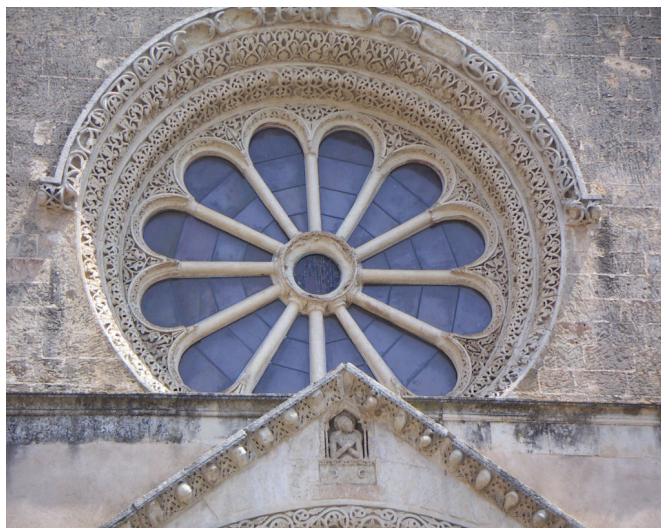
San Luigi templom (XVII-XVIII. sz.)

Az alábbi utcarészlet templomát nem sikerült beazonosítanom):

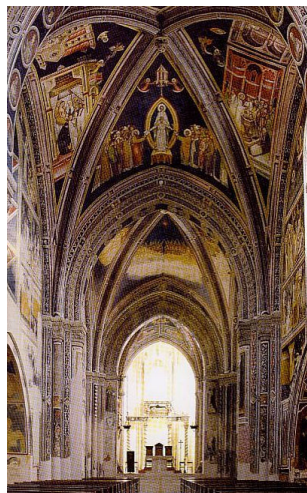

A S. Caterina d'Alessandria bazilika – amely 1992-ben kapta ezt a rangot – az Orsini téren emelkedik. 1384-91 között az Orsini Del Balzo család építtette. Az orsiniáni öthajós bazilika Dél-Itália talán egyik legjellegzetesebb építménye mind építészetileg, a késő pugliai román stílus és a gótika keveredésével, mind a benne

található freskók miatt. Felfedezhetők emellett bizánci és normann stíluselemek is. Íme néhány külső felvételem róla:

Mivel még vaku nélkül sem lehetett fényképezni, a kolostorában élő ferencesektől vásároltunk egy szép kiadványt, amelyből beszkeneltem néhány képet (a bazilika belsejéről láthatók fényképek a http://www.comune.galatina.le.it/gallerie_immagini/view.php?id=25&numero_elemento=1 weboldalon):

Galatinából e napi, végső úticélunk felé folytattuk utunk: **Gallipoliba**. A 29.296 lélekszámú város a Salentinói-félsziget nyugati partján, a Tarantói-öbölbe három kilométernyire előreugró földnyelv végén és az ezzel összekötött kis szigeten épült a tengerszint felett 12 méter magasságban.

Légi felvétel Gallipoliról (Forrás: Internet)

Gallipoli volt a messapiusi „Anxa”, majd a görögök kolóniája lett „Kalé polis” (Καλή Πολις) néven, ami „szép várost”-t (città bella) jelent. A várost a „Jón-tenger gyöngye” néven is emlegetik bájos szépsége miatt. A fehérlő, keletiesen kocka formájú, sokszor kupolás házai közül a földnyelven a szigetre haladva balra a tengerből emelkedik ki a vár:

Gallipoli a törökök ellen az 1500-as években épített városfallal védett, régi halász- és tengerészváros. A görögök után Kr. e. 265-ben a rómaiak hódították meg és összekötötték a Traiana úttal (Via Traiana), ezzel meggyorsítva a Balkánra jutást. 450-ben a vandálok és a totlák fosztották ki. A salentinói város történetében a barbárok időszaka volt a legrettenetesebb. Utánuk a bizánciak foglalták el s Kr. u. 500 körüli időszaktól egész Délt ők kormányozták. A bizánci kormány öt száz évig volt hatalmon Gallipoliban. Kr. u. 542-ben a görögök újra beépítették, a várost védőbástyákkal megerősítették. A várost flottájuk kikötőjének használták. Ezzel Gallipoli Kr. u. 500-tól fontos tengeri kikötő központtá vált. 551-ben már püspöki székhely lett, 710-ben pedig Costantinus pápa Rómából Konstantinápolyba utazása alkalmából meglátogatta a várost. A XI. században normannok foglalták el Gallipolit. A Sveviék és Anjouk közötti hadakozásban a város hű maradt régi uraihoz, de Corradino legyőzése után I. Anjou Károly kegyetlen hódítását kellett elszenvednie, a fegyverletétel így elhúzódott 1268. októberétől 1269. májusáig. Az Aragonaiak hatalmát az Anjouké váltotta fel, akik alatt Gallipoli gazdaságilag

egyre jobban terjeszkedett, s ez köszönhető az egyre mozgalmasabbá váló kikötői forgalmának is.

1484-ben a velenceiek kísérelték meg a város elfoglalását és háromnapos kegyetlen összeütközés után kénytelen volt a város megadni magát. A következő esztendőben a város ismét az Aragoniaiak kezére került, majd 1501-ben a spanyolok hódították meg, 1528-ban pedig a franciák. A későbbiekben a Nápolyi Kiirályság része lett, I. Bourbon Ferdinánd bevezette a kikötő alkotmányát. Az ezt követő évszázadokban Gallipoli jelentősége egyre inkább növekedett s ez köszönhető a kikötői forgalmának, lámpaolajkereskedőinek, amely elsődleges fontosságú tevékenységgé vált s ezzel a földközi-tengeri térség legfontosabb olajkereskedelmi területe lett. A Bourbonok alatt Gallipoli a körzet székhelyévé vált, Itália egyesítésekor pedig Leccével és Tarantóval együtt közgazdasági székhely lett.

Most pedig, kedves Olvasók, sétáljanak velem e bűbájos, keleti hangulatot árasztó kis városka utcáin! Íme a S. Agata katedrális (1629), a barokk Gallipoli legjellegzetesebb építészeti alkotása:

Íme a további szemlélni való:

Egy kapualj (családi ház) és a S. Maria degli Angeli templom

Chiesa della Purità (A Tisztaság temploma)

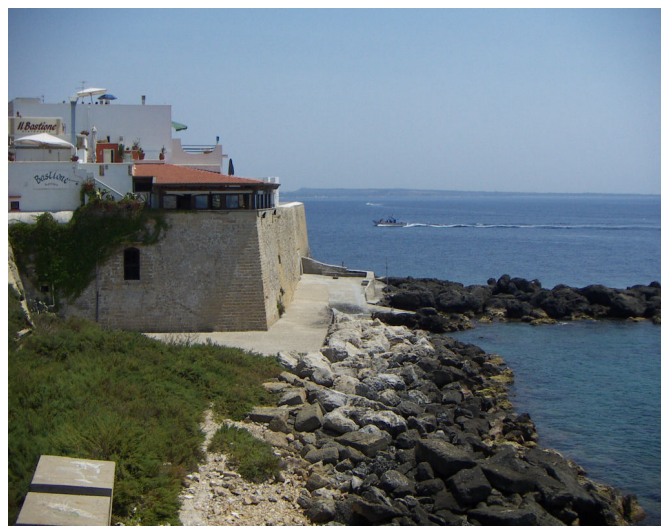
S. Crocefisso és S. Domenico del Rosario templomok

S. Francesco d'Assisi templom

S. Francesco d'Assisi templom

Panoráma

A távolban a S. Andrea-sziget őrtornya, világító tornya látszik.

Ezzel sétánk végére értünk. Isten veled Gallipoli!

Gallipoli (Ezt a fenti képet az egyik turistatérképemről fényképeztem.)

Mivel ezen a napon már az Észak- és Közép-Itáliából érkező nagy hőség ide is elérkezett, a meleg kezdett egyre elviselhetetlenebbé válni. Már további gyaloglásra egyikünknek sem volt energiája. Így úgy határoztunk, hogy „hazafelé” menet még egyszer utoljára megállunk Pescoluse szabadstrandján és ismét egy jót mártózunk kristálytisztá, átlátszó vizében, a Jón-tengerben. Ezzel a nappal véget is ért dél-olaszországi barangoló kalandozásunk. Ebben a kibíratatlan és embertelen hőségben még a gépkocsinak is komoly megterhelés volt az út, nemhogy nekünk. A hőmérő higanyszála 38-40 fokra szaladt, az aszfalton a gépkocsink hőmérője 43-45 fokot mutatott. Mivel nagyon messze voltunk Ferrarától, így úgy döntöttünk, hogy kb. félúton megállunk, s megtekintjük Ascoli Picenót. Cursiban a bájos szállasadónőnk rendelkezésünkre bocsátotta az internetet s Ascoli Piceno külkerületében lefoglaltuk szabadságunk utolsó szálláshelyét, kedvezményes áron, 50 €-ért egy négycsillagos szállodában két tágas, jól felszerelt, elegáns szobát kaptunk egy éjszakára a hegyoldalban szép kilátással.

Búcsúzóul Cursi közsiklájából helyi művészek által készített kis szobrocskát választhattunk magunknak ajándékba. Lévé a csiga a kis városka jelképe, ezért ezt kértük, ez is - mint a szuvenir trulló - a zongorámon díszleg emlékeztetve bennünket a Lecce tartományban töltött nyári szabadságunkra afrikai, egyiptomi atmoszférát sugalló szobrocskák, valamint a magyar népzenei világot idéző hangszerek (citera, körtemuzsika, furulya) békés társaságában:

Másnap, július 19-én, csütörtökön kora reggel indultunk Cursiból észak felé. Miután bejelentkeztünk és elfoglaltuk szállásunkat, útnak kerekedtünk, hogy a késő délutáni és esti fényében is láthassuk Ascoli Picenót, ami szintén egy jellegzetes középkori olasz város, mint mindegyik, nagy történelmi múltú település. Természetesen nem felejtettünk el megvacsorázni sem. Itt már korábban ültünk asztalhoz, akár Emilia-Romagnában. (A mi megszokott vacsoraidőnk este

nyolckor kezdődik, hiszen nem sokkal előtte érünk haza a munkából.) Másnap kora délelőtt is folytattuk a vársonézést, de ez már valóságos kinszenvedés, kálvária volt az embertelen hőség miatt.

Íme szállodaszobánkból az elénk táruló látvány:

Ascoli Piceno 53.591 lélekszámú város, Marche tartomány székhelye. A városon a római kori és a középkori évszázadok nyomai szembeötlően látszanak. A picenumiak alapították a települést, még a római hódítások előtt. Már a vaskor idején (Kr. e. IX. sz.) kezdték megkülönböztetni magukat a környező népektől: elfoglalták a Közép-Adriaticát. Kr. e. 286-ban „Asculum” a rómaiak kezére került, s ezzel a Birodalom V. régiója lett. Kr. e. 89-ben véres ütközet után

visszaszerezték a várost. A római kori várost átszelte a Salaria út (Via Salaria), amely a Gemina vagy Binata kapunál kezdődött és a Castellano-pataknál a Ponte Ceccónál (Cecco-híd) ért véget: a mai napig is sértetlenül megmaradt. A Via Salaria a Sabin-hegyek és Róma felé irányuló sószállítmányokról (*sale* = só) kapta a nevét. Kr. u. 578-ban longobárdok foglalták el a várost, amelynek következtében a Spoleto és Benevento dukátus része lett.

Ascoli Piceno Olaszország egyik leghangulatosabb középkori jellegű városa. A Tronto – amelynek hídja az I. századból való – és Castellano-patak közé zárt középkori városrész megőrizte régi falait, lakótornyait és az egész elrendezését, városképét. A középkori város a római maradványokra épült. A középkori Ascoli kétszáz nemesi toronnyal rendelkezett, amelyből 1242-ben II. Federico kilencvenet leromboltatott. Ma ezekből ötvenet lehet megtalálni és sok idővel új méretet öltött, vagy beépültek a lakóházakba, kettőt pedig templomtoronnyá alakítottak át.

A középkori város a XV. században gazdag kulturális életet élt híres alkotókat adva a művészetnek, mint pl.:

Enoch d'Ascoli, Cola Pizzuti, Antonio Bonfini, akik aktívak voltak az európai hercegi udvarokban. Ebben az időben vált szokássá a kapuk architrávjaira (áthidaló szemöldökgerendákra) latinul vagy népi nyelven szólásokat, közmondásokat, bölcsességeket vésni. Még ma is olvasható kb. száz ilyen felirat:

Az alábbi alig látható felirat és a vele rézsúton, a szemközti falon a kapubejárat a városban a legősibbek egyike:

Erre az épületben lévő üzlet- és lakóház tulajdonosa hívta fel a figyelmemet, amikor látta, hogy éppen fényképezem. A várost még jellegzetesebbé teszik a XVII-XVIII. századi barokk épületek, a XIX. századi eklektikus stílusú és a XX. századi Liberty stílusú műemlékek.

Most pedig menjünk városnézésre! A Piazza Arringón (Arringo tér) található a S. Emidio katedrális, a Püspöki palota és az Arengo palota. Ez utóbbi jelenleg az önkormányzati hivatalnak ad otthont.

A város egyik központja ez az Arringo tér. A képeken láthatók a XV-XVI. századeli dóm és a S. Giovanni (Szt. János) keresztelő kápolna, amely a XVII. században épült.

Piazza Arringo: S. Emidio katedrális, Püspöki palota, Arengo palota a tér közepén szökőkúttal

Piazza Arringo: S. Emidio katedrális

Piazza Arringo: S. Giovanni keresztelő kápolna

A Palazzo Arengo/Palazzo Comunale helyet ad a Városi Képtárnak is, ahol Crivelli, Tiziano, Tintoretti, Guido Reni és sokan mások képei csodálhatók meg, valamint a Nemzeti Régészeti Múzeum is itt található. Udvarán látható többek között, a város szülöttének, Bonfininek, Mátyás királyunk humanista történetírójának szobra, amely fővárosunk, Budapest ajándéka. Sajnos gépem akkumulátora kimerült, így a róla készített felvételem nem sikerült. Sivár kárpótlásul, ám itt van szerény személyünkről készített felvételünk (legalább imitt-amott azért mi is látszunk, nemcsak a műemlékek, bizonyítékul, hogy azért mi is csak ott voltunk):

A város másik központja a Piazza del Popolo (Nép tere). E tér mai szabályos aspektusa már a XVI. század elején kialakult. Keskenyebb végét határolják a S. Francesco XVI. századi templom különös fényeket és árnyékokat vető oldalfala, szentélyzáródásai valamint kupolája és ötszögű harangtornyai. A templom hosszanti oldalain alacsony, pártázatos és portikuszos reneszánsz, 1507-1509 körül emelt épületek sorakoznak (lakóházak, üzletek) és természetesen a Piazza del Popolo.

Piazza del Popolo: S. Francesco templom és környéke (fent és lent)

A palazzo dei Capitani del Popolo (a Nép kapitányainak palotája) XV. századi homlokzatát pápaszobor (1549), loggia, nagy ablakok sora, balkonok és hatalmas torony díszíti. Ezen a téren található a liberty stílusú híres, történelmi Meletti Kávéház (Caffè Meletti), amelyet 1907-ben avattak fel, s híres

személyiségek kóstolták meg Silvio Meletti által készített ánizslikőrt (anisetta Meletti). A nagy hőség és a vezetés miatt mi kihagytuk ezt a lehetőséget. Itt forgatták a *Delfinek/I Delfini* (1960) és az *Alfredo Alfredo* (1971) c. filmeket.

Piazza del Popolo: S. Francesco templom éjszakai fényben

Capitani del Popolo palotáról (Piazza del Popolo), balján a híres Meletti Kávéház

Capitani del Popolo palota bejárata fölötti részlete

Meletti Kávéház

S. Atanasio templomrészlet, XIV. sz. (ld. a túloldalon is)

Arringo téri szökőkút éjjel

*Porta Gemina hátulról az opus reticulatum fal maradványával
(ld. fent és lent)*

Ezen az utolsó napon, július 20-án ez a kirándulás volt a legnehezebb a hőség miatt: a kálváriák kálváriája. Azt hittük, hogy a 154 m tengerszint feletti magasságban hűvösebb lesz, de nagyon tévedtünk! Ugyanolyan elviselhetetlenül párás, 37-38 fokos fullasztó hőség volt, mint amilyen nálunk, a tengerszinttel egy szinten elterülő Ferrarában, amelynek történelmi városközpontjában van a legmagasabb pontja: tengerszint feletti 7 m!

Az ókori római színház maradványai

Az ókori római fal – opus reticulatum – maradványa

S. Vincenzo templom (XIV. Sz.)

S. Anastasio templom (XIV. sz.)

Végül még íme a csatángolásunk során kattintott néhány egyéb felvételeim (különböző épületek, templomok, tornyok) közül:

Ezzel befejeztük Ascoli Piceno bebarangolását. Kb. délig bírtuk a strapát s ha sajnáltuk is, de fel kellett vele hagyni: menekültünk az autónkba, ahol pár másodperc múlva kellemes hűvös lett. De este hétkor Ferrarába érvén – menet közben megálltunk bevásárolni, így a lakásba csak nyolckor léptünk – még ebben az időben is nagy meleg fogadott. Este hétkor 39 fok volt, este nyolckor 37 fokra hűlt csak le. Még szerencse, hogy van már légkondicionálás otthonunkban, a lakásba lépve gyors szellőztetés után azonnal bekapcsoltuk s így túléljük az afrikai hőséget! Lényeg: sok szépet láttunk, megúsztuk koccanások, karambolok nélkül, s a hőséget is sikerült túlélnünk! Kellemes élményekkel tarsolyunkban újra felvehettük munkánkat, visszazökkenhettünk mindennapi ritmusunkba... A legelső az volt, hogy hozzáálltam ezen hatrészes útinaplóm megírásához. A képek szelektálása és azoknak beillesztése volt hosszadalmasabb művelet, ezért sikerült csak 2007. szeptember. 14-én, publikálásának napján érnem a beszámolóm végére, a nyomtatott és rövidített változatok publikálásának befejezésére pedig csak most került sor.

Ezen utolsó rész gazdag illusztrációjú teljes szövege az alábbi webcímen olvasható:

<http://www.osservatorioletterario.net/barangolas6.pdf>

Link:

Dél-Olaszországban barangoltam – I.: Videó/Útban Castel del Montéba, a nyolcszeglétű várkastélyhoz:

<http://www.osservatorioletterario.net/barangolas.pdf>

<http://www.osservatorioletterario.net/castelmonte.wmv>

Dél-Olaszországban barangoltam – II.:

<http://www.osservatorioletterario.net/barangolas2.pdf>

<http://www.osservatorioletterario.net/grottacastellana.wmv>

<http://www.osservatorioletterario.net/utostuniba1.wmv>

<http://www.osservatorioletterario.net/utostuniba2.wmv>

<http://www.osservatorioletterario.net/utostuniba3.wmv>

<http://www.osservatorioletterario.net/utostuniba4.wmv>

<http://www.osservatorioletterario.net/utostuniba5.wmv>

Dél-Olaszországban barangoltam – III.:

<http://www.osservatorioletterario.net/barangolas3.pdf>

Néhány vadasparki (Fasano, Zoo Safari) videofelvétel:

<http://www.osservatorioletterario.net/fasano1.wmv>

<http://www.osservatorioletterario.net/fasano2.wmv>

<http://www.osservatorioletterario.net/fasano3.wmv>

<http://www.osservatorioletterario.net/fasano4.wmv>

<http://www.osservatorioletterario.net/fasano5.wmv>

<http://www.osservatorioletterario.net/fasano6.wmv>

<http://www.osservatorioletterario.net/fasano7.wmv>

<http://www.osservatorioletterario.net/fasano8.wmv>

<http://www.osservatorioletterario.net/fasano9.wmv>

<http://www.osservatorioletterario.net/fasano10.wmv>

Dél-Olaszországban barangoltam – IV.: Más útinaplók és egyéb utazási élmények:

<http://www.osservatorioletterario.net/barangolas4.pdf> Dél-

Olaszországban barangoltam – IV.:

<http://www.osservatorioletterario.net/barangolas4.pdf>

Dél-Olaszországban barangoltam – V.:

<http://www.osservatorioletterario.net/barangolas5.pdf>

Néhány rövid videó:

<http://www.osservatorioletterario.net/costiera1.wmv>

<http://www.osservatorioletterario.net/costiera2.wmv>

<http://www.osservatorioletterario.net/costiera3.wmv>

<http://www.osservatorioletterario.net/costiera4.wmv>

<http://www.osservatorioletterario.net/costiera5.wmv>

(Homályos)

Más útinaplók és egyéb utazási élmények:

<http://gportal.hu/gindex.php?pg=2639430>

Fotók/videók © Dr. B. Tamás-Tarr Melinda

Forrás: Az Osservatorio Letterario 2007. szeptember 14.-i online melléklete.

6./2.) Fine

ESSZÉ

TIZENKÉT SHAKESPEARE MÍTOSZ

Elmélkedés a Bárd életéről sok mítoszt hozott létre

(D. Rosenthal cikkét fordította Gyöngyös Imre)

I

Shakespeare egy színdarabját sem ő írta

Ez a legnagyobb monda. Elkecseregett vita folyik Shakespeare zsenijének igaz hívői, a 'stratfordianusok' és az eretnekek, az 'oxfordianusok' és a 'baconianusok' között, akik azt állítják, hogy darabjait Edward de Vere, Oxford 17. Hercege vagy Francis Bacon írta. Megjegyzésre méltó, hogy az első ember, aki az oxford hercege szerzői lehetőségét megemlíti a 19. században bizonyos Thomas Looney. A legfurcsább változat szerint 1593-ban Christopher Marlowe a saját halálát színlelte egy kocsmai verekedés alkalmával, azután rejtékelyéről sajtolta ki gyors egymásutánban a drámákat, melyek azóta is Shakespeare szerzői nevét viselik.

II.

Shakespeare-t több drámájában munkatársak segítették

Ez az elmélet biztonságosabb alapokon áll. Robert Smallwood, a Stratford-i Shakespeare Centre tagja kijelenti: „Nincs komoly akadémikus, aki azt állítaná, hogy az első kötet minden darabjának minden szavát Shakespeare írta volna.” Több ezer cikket és tanulmányt írtak az úgy nevezett „szétszedő” akadémikusok, hogy bemutassák milyen kortársak segítettek be egy egy jelenettel, vagy beszéddel. Szóhasználati párhuzamokkal bizonyítják, hogy Marlowe közreműködött VI Henrik mindhárom részében, John Fletcher, aki Shakespeare-től átvette a főíró szerepét a Király Emberei megírásában, általánosan elismert társszerzője a VIII. Henriknek és a Két Nemes Rokonnak. Titus Andronicust valószínűleg több átírás érhetett, mint egy hollywoodi színdarabot főleg Marlowe, Thomas Kyd, Robert Green és George Peele tollának segítségével. A legújabb vita Thomas Middletonnak a Macbeth társszerzői hozzájárulására összpontosult.

III.

Shakespeare önmaga számára írta a legjobb szerepeket

Nem kétséges, hogy Shakespeare is eljátszott bizonyos szerepeket. Szakértők szerint olyan jellemeket vállalt, amelyektől a cselekmény függött, tehát mintegy direktora volt a darabnak, mint például a Herceg a „Szemet szemért”-ben vagy Prospero a „Vihar”-ban.

IV.

Shakespeare katolikus volt

Erzsébet uralkodása alatt ez a tény árulással volt egyenlő, mégis néhány drámájában „majdnem „katolikus áttetszések — nevezetesen a Hamletben a tisztítóüzből megjelenő szellem — azt sugalmazták,

hogy Shakespeare titokban Róma felé hajlott. Az a tény, hogy apját templomba járás elmúasztása miatt a protestáns előjáróság megbüntette, ennek a hitnek adott súlyt.

V.

Shakespeare katona volt

Számos elmélet magyarázza az „elveszett éveket” — az évtizedet, amely eltelt házassága Ann Hathaway-jel és a londoni színházi életben való feltűnése, 1592 között. — Néhányan úgy okoskodnak, hogy a színművek csatajelenetei egyenesen Shakespeare Flanders-i háborúban szerzett élményeiből származnak. (Duff Cooper 1940-es életrajzában Shakespeare őrmesternek nevezi). Mások szerint drámáinak olaszországi leírása is személyes élményből fakad., ahol szintén tölthetett időt.

VI.

Shakespeare tanító volt

Ezt John Aubreynek köszönhetjük, akinek a szemelvényes életrajzi gyűjteményében: a „Rövid Életek”-ben megjegyezte, hogy Shakespeare fiatalabb éveiben tanító is volt. E század elején E.K. Chambers fedezte fel egy Erzsébet korabeli katolikus család irataiból Lancashire-ben, miszerint egy bizonyos „William Shakeshaft” a családnál házi-tanító volt.

VII.

Shakespeare házasságtörő volt

Ha elfogadjuk, hogy a Szonettek titokzatos „Sötét Hölgye” létezett, akkor sötét szemű és hajú férjes asszony volt és Shakespeare szeretője. Ha elfogadjuk a szonettek önéletrajz gyanánt — Wordsworth kulcsnak nevezi őket, mellyel Shakespeare szívét nyitotta ki — akkor Willünk ugyancsak csúffá tette Ann Hathaway-t. A „Sötét Hölgy” kilétéről azonban senkinek sem lehetett fogalma, senki sem fedte fel. Eminens történész, Desmond Oliver Dingle: „Shakespeare, The Truth” című könyvében megkockáztatja, hogy a Bárd azért tartotta titokban a Sötét Hölgy kilétét, mert maga sem ismerte és nem azért, mintha szégyellte volna.

VIII.

Shakespeare biszekszuális volt

Több, mint száz szonett íródott a jóképű, arisztokratikus külsejű fiatalemberről, közönséges nevén Henry Wriothesley, Southampton harmadik Hercege. Akárki volt is, ez a sor: „Buja bájában züllödség virul” azt a gyanút kelti, hogy Shakespeare érzései meghaladták a plátói tetszést. Frank McGuinness „Mutabilitie” 1997-es színdarabjában két színész beszélgetésében viccelődik Shakespeare falánk homoszekszuális étvágyáról.

IX.

Shakespeare-nek volt egy törvénytelen fia

A Stuart Restauráció egy dramaturgia, William D'Avenant állította, hogy Shakespeare fia. D'Avenant édesanyjának kocsmája volt Oxfordban, ahol Shakespeare rendszeresen megszakította Stratford és London közti utazását talán többre, mint szállásra és vacsorára. D'Avenant 1606-ban született, amikor Shakespeare 42 éves volt.

X.

Shakespeare vadorzó volt

A neves kanadai akadémikus, Leslie Hotson nyomozásának eredményeképpen megerősödtek azok a 17. századbeli pletykák, melyek szerint Sir Thomas Lucy bevádolta vadorzásért Stratford melletti birtokán. Shakespeare egy satirikus balladával állt bosszút rajta, de amikor újra megbüntették, el kellett hagynia Stratfordot. Ezután Sir Lucy karikatúrája Justice Shallow lett a Windsori Víg Nőkben.

XI.

Shakespeare tizenéves korában állatvédelmi Jogok szószólója volt

1709-ben Nicholas Rowe, Shakespeare első életrajzi kiadója írja előszavában, hogy a Bárd édesapja állatbőrkereskedő volt. Rowe megjegyzi, hogy a kamasz Will gyűlölte a borjak mészárlását és beszédeket mondott az állatok védelmében. De ha ez igaz, akkor utálhatta azt a munkát is, amely a Stratford-i hentesüzletben tanoncfoglalkozást nyújtott számára.

XII.

A Bárdot ital ölte meg

Az utolsó mítosz Peter Holland, a Shakespeare Institute tagja szerint Ben Johnson és Michael Drayton költők társaságában súlyos italozás közben megfázott és betegségében meghalt.

„Hinni vagy nem hinni ez a kérdés?”

Íme az eredeti angol szöveg:

Twelve Shakespeare Myths

I.

Speculation about the Bard's life has brought about many popular myths. Daniel Rosenthal report Shakespeare did not write any of the plays. This is the big one. Acrimonious debate continues between the true believers in Shakespeare's genius, the Stratfordians and the "heretics", the Oxfordians and Baconians who argue that the plays were written either by Edward de Vere, 17th Earl of Oxford, or by Francis Bacon. It may be worth bearing in mind that the first person to advocate the Earl of Oxford's claims, in the 19th century, was one Thomas Looney. The most outlandish version has it that in 1593 Christopher Marlowe faked his own death in a tavern brawl, went into hiding and pumped out the dramas that bear Shakespeare's name.

II.

Shakespeare had collaborators on several plays. We are on safer ground with this one. Robert Smallwood, of the Shakespeare Centre in Stratford says: "No serious academic anywhere believes that Shakespeare wrote every word of every play in the first folio." Thousands of books and essays have been produced by the so called "disintegrators": academics who set out to demonstrate which of Shakespeare's contemporaries may have contributed a scene here, a couple of speeches there, By identifying verbal parallels, disintegrators have concluded that Marlowe contributed to all three parts of Henry VI. John Fletcher, who succeeded Shakespeare as chief writer for the King's Men, is widely accepted

as co-author of Henry VIII and The Two Noble Kinsmen Titus Andronicus may have undergone more rewrites, than a Hollywood screenplay, with alleged input from Marlowe, Thomas Kyd, Robert Green and George Peel. Recent debate has centred on Thomas Middleton's possible contribution to Macbeth.

III.

Shakespeare wrote some of the best parts for himself.

There is no reason to doubt that Shakespeare acted in his plays. Some scholars like to believe that he played the characters who control the actions like a director, for instance the Duke in Measure for Measure and Prospero in The Tempest.

IV.

Shakespeare was a Catholic.

In Elisabeth's reign Catholicism was synonymous with treason, yet quasi-Catholic imagery in some of the dramas — notably the return of the ghost from the purgatory in Hamlet — has prompted suggestions that Shakespeare privately inclined toward Rome. The fact that his father, John, was fined by the protestant authorities for non-attendance at church has added weight to this myth.

V.

Shakespeare was a soldier.

Numerous theories try to explain his "lost years" — the decade between his marriage to Anne Hathaway and the arrival on the London theatre scene in 1592. Some conclude that the plays battle scenes owe much to Shakespeare's experiences of war in Flanders (Duff Cooper called his 1940s biography Sergeant Shakespeare). Others argue that the vivid descriptions of Italy mean that Shakespeare spent time there.

VI.

Shakespeare was a teacher.

For this one we must thank John Aubrey, whose 1697 collection of potted biographies, Brief Lives, noted that Shakespeare "had in his younger years been a schoolmaster in the country". Early this century E.K Chambers discovered in the papers of an Elizabethan Catholic family in Lancashire a reference to a "William Shakeshaft", who may have been the family tutor.

VII.

Shakespeare was an adulterer.

If you accept that the mysterious Dark Lady of the Sonnets existed, then she was married, had black hair and eyes and was the poet's mistress. If you accept the Sonnets as autobiography — Wordsworth called them the key with which Shakespeare unlocked his heart" — then our Will must have done the dirty on Hathaway. But nobody has any clues about the "Dark Lady's identity. In his fine 1993 book, "Shakespeare: The Truth" that distinguished historian, Desmond Oliver Dingle (aka the actor Patrick Barlow) suggested instead that the Bard concealed the Dark Lady's name not "because he had anything to be ashamed of, but because he had absolutely no idea who she was.

VIII.

Shakespeare was bisexual.

More than 100 of the Sonnets are written to or about a handsome, aristocratic youth, commonly identified as Henry Wriotesley, 3rd Earl of Southampton. Whoever this "Lascivious grace in whom all ill well shows" was, there is a temptation to believe that Shakespeare's feelings for him went beyond platonic admiration. The myth was fuelled by Frank McGuinness in his 1997 play: Mutabilitie. McGuinness leaves two actors stranded with Shakespeare in Ireland is 15 98 and has them crack jokes about the Bard voracious homosexual appetite.

IX.

Shakespeare had a love-child.

The Restoration playwright, William D'Avenant claimed to be Shakespeare's bastard son. D'Avenant's mother kept an inn at Oxford and to break the journeys between Stratford and London, Shakespeare may well have stopped off for a bed and bawd. D'Avenant was born in 1606, when Shakespeare was 42.

X.

Shakespeare was a poacher.

Rumours in the 17th century (lent credence in the 1930s by sleuthing of the Canadian academic Leslie Hotson) put it about that Shakespeare had been prosecuted by Sir Thomas Lucy for poaching deer from his estate just outside Stratford. Shakespeare allegedly took revenge by writing a satirical ballad, was prosecuted again and had to leave Stratford. He then caricatured Lucy as Justice Shallow in The Merry Wives of Windsor.

XI.

Shakespeare was a teenage

Animal rights activist.

In his introduction to the 1709 edition of the plays, Nicholas Rowe, Shakespeare's first real editor biographer, notes that the Bard's father was a dealer in animal skins. Rowe adds that young Will used to hate seeing calves slaughtered (for making vellum) and would make speeches "in pity" for the poor animal's fate. If that's true, he must have hated his time in another occasionally mooted occupation — as a Stratford butcher's apprentice.

XII.

The Bard died from booze.

The final myth suggests Peter Holland of the Shakespeare institute, is that Shakespeare may have died from a cold brought on by a heavy drinking session with Ben Johnson and the poet Michael Drayton. To believe or not to believe? That is the question? — The Times —

DR. BENKŐ MIHÁLY KELETI MAGYAROK KUTATÁSAIRÓL

I. BEVEZETÉS – SZINTÉZIS

Dr. Benkő István: Keleti magyarok
(*Ellenzélben*)

„Ünnepnapja ez a magyar tudománynak” mondta Harmatta János akadémikus Benkő Mihály 2001-ben

megjelentett „Julianus nyomdokain Ázsiában” című, színes fényképekkel gazdagon illusztrált könyvének bemutatóján, melyben a Nyugat-Mongóliában, Bajan Ölgij megyében, a mongóliai kazakok központi szálláshelyén felfedezett magyar/mazsar néptörödékről adott hírt. A könyv előszavát az említett nemzetközi híró tudós, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja, a Francia és az Osztrák Tudományos Akadémia levelező tagja, az Akadémiai Aranyérem kitüntetettje, számtalan más tudományos fokozat és kitüntetés birtokosa írta. Megjegyezném, hogy Harmatta János 2004-ben hunyt el. Tehát 2001-ben még „élő oroszlan” volt, így senkinek sem jutott eszébe belerúgni, amit 2006-9-ben aztán többen is megtettek, a nagy tudóst többek között „Benkő Mihály hathatós, akadémikushoz nem méltó támogatásával” vádolva.

A kazak-magyarokkal kapcsolatos felfedezések ugyanis nem arattak osztatlan sikert a hivatalos tudományos körökben. Rövidesen megindultak a szervezettnek tűnő ellenakciók „korifeusi” nyilatkozatok, „tudományos” cáfolatok, valamint aknamunka formájában. A tudományos szenzáció hivatalos, állami elismerése elmaradt, a nyomtatott és elektronikus média sem adta közre széles körben a hírt. Néhány cikk megjelenése után a témát „felkapó” újságírók a későbbiekben mintha elvesztették volna érdeklődésüket. A médiatámogatás elhalványulása és a hivatalos tudományos körök lejárató tevékenysége között korrelációt vélünk felfedezni.

Mielőtt rátérnénk a kutatómunka eredményeinek itthoni fogadtatásával kapcsolatos fejleményekre néhány tudománytörténeti előzményt ismertetünk.

Benkő Mihály kutatásait a keleti magyarok között több, mint egy évtizedes terepmunka előzte meg a Mongol Altajban. A kutató akkoriban történeti-régészeti-néprajzi kérdésekkel, pontosabban a honfoglaló magyarok temetkezési szokásainak máig fennmaradt, keleti párhuzamaival foglalkozott. 1986 óta kutatta a finnugornak tekintett ősmagyar halotti maszk típus (selyemre, bőrre varrott szem- és szájlemezek) belső-ázsiai (hun-türk) eredetét. [Vö.: Benkő Mihály, Halotti maszk és sírobulus. A honfoglaló magyarok halotti álarcának eredetéről. Antik Tanulmányok 33:2(1987-1988) pp. 169-200; Mihály Benkő, Burial masks of mounted Nomadic peoples... Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungariae, XVI. (1992-93, 113-133]. Kutatásait elsősorban Harmatta János, Mándoky Kongur István, László Gyula és Erdélyi István támogatták. 1990-ben Benkő Mihály Belső-Ázsiába utazott, azért, hogy ennek a temetkezési szokásnak a ma is élő formáit megismerje az északnyugat-mongóliai kazakok között. Ezt követően évente legalább egy hónapot töltött a Mongol Altajban. Kutatásainak eredményeiről „Nomád élet Közép-Ázsiában” című, a korán elhunyt nagy turkológusnak, Mándoky Kongur Istvánnak szentelt könyvében (Budapest, 1998) számolt be. A könyv ajánlását László Gyula régészprofesszor írta, az író tudományos konzultánsai László Gyula, Ecsedy Ildikó és Dmitrij D. Vasziljev voltak. Benkő Mihály a nyugat-mongóliai kazakok között élő mazsarokkal ennek a kutatásnak a kapcsán találkozott, és ezután írta meg róluk szóló, a bevezetőnkben említett, „Julianus nyomdokain Ázsiában” című, 2001-ben megjelent könyvét.

Benkő Mihály munkája - neves alapítványok, például a British Academy Stein Arnold Exploration Fund-ja, továbbá a Kazak Akadémia Keletkutató Intézete és a Kazahsztáni Magyar Nagykövetség támogatásával - 2001. után is sikeresen folytatódott Kazahsztánban és Nyugat-Szibériában. További keleti magyar néptörödékeket, létüket és múltjukat igazoló írásos bizonyítékokat tárt fel. Egymás után jelentek meg az eredményeket ismertető könyvei: A Torgaji Madiarok (Budapest, 2003) Erdélyi István régészprofesszor előszavával; Benkő Mihály-Babakumar Khinayat: A keleti magyarság írott emlékeiből (Budapest, 2007); Magyar-kipcsakok (Budapest, 2008), és tudományos publikációi az „Eleink” őstörténeti folyóiratban. Eredményeit kiegészítette a Kárpát-medencei magyarsággal fennálló genetikai kapcsolatok bizonyítása, amit dr. Bíró András Zsolt végzett [American Journal of Physical Anthropology 189:805-810 (2009): A Y-Chromosomal Comparison of the Madjars (Kazakhstan) and the Magyars (Hungary)].

Mindez azonban - mint említettük - lényegében viszhang, elismerés nélkül maradt. Ez hasonló volt dr. Tóth Tibor antropológus (+1992) 1965-ös bejelentésének fogadtatásához, miután ő az Észak-Nyugat-Kazahsztáni Torgaj-vidéken és Üzbegisztánban a Kaska-Darja mentén fedezett fel keleti magyar néptörödéket [Tóth Tibor: Az ősmagyarok mai relictumáról. Előzetes beszámoló. In: A TTM Embertani Tár közleményei, 1966, 283-299.]. Ugyancsak nagyobb visszhang nélkül maradtak Mándoky Kongur István turkológus kutatásai, aki a baskíriai magyar törzsekről publikált cikket [(Mándoky Kongur István: Magyar eredetű törzsek a baskíroknál, in: Tiszatáj, XXX., 1976. (10) 41-44.].

Az említett lejárató akciót jelző első fecske a Tudósfórum (Kossuth Rádió) 2006. II. 27-i adásában egy betelefonáló kérdésére adott „tudományos” válasz volt.

A meghívott vendég, Fodor István régész többek között kifejtette, hogy szerinte Benkő Mihály „valamiféle magor” törzsnév, vagyis „a magyar népnévhez hasonló törzs-, vagy nemzetségszavak” valamint egy általa elképzelt kipcsak-magyar nyelvrokonság alapján „véli felfedezni” a Kazak Köztársaságban a keleti magyar rokonokat.

Benkő Mihály a rádióműsorban elhangzottakra az Eleink - Magyar Őstörténet folyóiratban reagált (Hozzászólás írásban c. cikk, in: ELEINK – Magyar Őstörténet V. évfolyam, I. szám (9), 2006, 92-96. old.). Meghökkenést jelentésnek nevezte, hogy a kazakföldi keleti magyarok eredetét bármiféle nyelvi adatokkal próbálná igazolni. Felhívta a figyelmet arra, hogy ha valakit érdekel, hogy valójában mit is állít a napjainkig fennmaradt ázsiai magyar néptörödékekről, azt megismerheti tudományos-ismeretterjesztő és tudományos írásaiából, amelyeket szerzőként, vagy kazak kutatótársával, Babakumar Kinayattal együtt társszerzőként publikált. [Ezeknek a műveknek a bibliográfiájában, jegyzeteiben megtalálható a téma magyar és nemzetközi irodalomjegyzéke is.].

Ahogy említettük, a lejárató akció aknamunkaként is folytatódott. Veres Péter, majd Halasy-Nagy Endre elektronikus leveleket írtak többek között a Benkő Mihály tudományos cikkeit közlő folyóirat, az „Eleink”

főszerkesztőjének. A személyeskedő megjegyzéseket is tartalmazó „bizalmas”, módszerelő levelek többek között Benkő Mihály és Mándoky Kongur István tudományos kapcsolatáról közöltek légből kapott állításokat. Például Halasy Nagy arról ír e-mailjében, hogy Mándoky „enyhén szólva – lebeszélte Benkőt a keleti magyarok kazakisztáni kutatásáról, mint alaptalanról”. A valóság ennek homlokegyenest az ellenkezője volt. 1985-ben éppen Mándoky Kongur István beszélt rá Benkő Mihályt arra, hogy ázsiai nomádok között folytasson kutatásokat. Átadta neki ehhez helyi kapcsolatait is, akikkel Benkő Mihály mindmáig dolgozik Ázsiában. Veres Péter és Halasy, Somfai Kara Dávidra, kiváló török tudásáról ismert néprajztudósra (nem nyelvészre) hivatkozva megírták az „Eleink” szerkesztőjének, hogy az általuk „mad-i-jarra” eltorzított etnikai név a viselőinek vallási elkötelezettségét jelzi, jelentése Mohamed barátja, és csak véletlenül hasonlít népnévünkhöz. Ahhoz, hogy leveleiket az „Eleink” folyóirat olvasói levélként leközzölje, és így válaszképesek legyenek, sem Halasy-Nagy, sem Veres nem járultak hozzá. Veres Péter levelének tartalmát azonban több, publikált előadásába is beleszötte [pl.: A magyar nép etnogenezise, különös tekintettel a török népekkel való etnokulturális kapcsolatokra. in: Magyarország-Azerbajdzsán: a kultúrák közeledése, Az első magyar-azerbajdzsáni tudományos szimpózium előadásai Budapest. 2006 p. 84.].

Veres Péter írásainak hangvétele, zavaros és hanyag stílusa önmagáért beszél, ezért néhány részletet az alábbiakban szó szerint közlök:

„...A félreértés elkerülése végett ismételtén megjegyezzük Benkő Mihály úgynevezett „felfedezése” ez nem más, mint Sz. P. Tolszov és Sz. A. Tokarjev (1899-1985) stb. nézete, elég régóta a néprajzi szakirodalomban jól ismert hipotézis, amelyre Tóth Tibor antropológus is óvatosan hivatkozott, sőt jómagam is. Még pedig jóval Benkő ún. „felfedezése” előtt, még a hetvenes évek elején. Benkő Közép-Ázsiában élő kazakoknál külföldi kutatók által megtalált mad-i-jár elnevezést mindenáron a magyar népelnevezéssel próbálja összekombinálni. Ez nem más, mint egyes orosz tudósok régebbi hipotézisének felelevenítése. Ezt a külföldi tudósok által javasolt feltételezést régebben én is elfogadtam.

Csak hogy ezzel kapcsolatban jelenleg már komoly új tudományos fejleményeknek vagyunk szemtanúi. Somfai Kara Dávid altaista kollégám MTA Néprajzi Kutatóintézet tudományos főmunkatársa, aki a török nyelvek ismert szakértőjeként nemrég felhívta a hazai kutatás figyelmét arra, hogy a szóban forgó mad-i-jar török-perzsa kettős szóösszetétel a kazah nyelvben sehogy sem utalhat a magyar népnévünkre. Főleg azért nem, mert az említett kazah összetett szó kifogástalan török-perzsa etimológiával rendelkezik. Bármennyire is nem tetszik ez Benkőnek, aki köztudottan nem nyelvész és ezért nem lehet döntőbírája az adott vitatott kérdésnek, amelyet nem ő talált meg és mindenestre etimológiáját nem képes értelmezni. Somfai Kara Dávid véleménye szerint madijar kazah szóösszetétel voltaképpen Mohamed próféta, az iszlám vallás alapítójának nevével áll közvetlen etimológiai kapcsolatban. Mad- ~ Mat valójában Mohamed próféta nevének rövidített formája, a -jar szó rendkívül elterjedt

iráni, pontosabban perzsa-tadzsik eredetű elterjedt kifejezés a török nyelvekben, jelentése: „segítő, barát, kedvelő”. Magyarán tehát kazah nyelvben a madijar név etimológiájának szó szerinti jelentése: „mohamedán, muszlim”, pontosabban 'Mohamed segítőtje', vagy 'Mohamed barátja', illetve 'Mohamed kedvelője'....”

Veres Péter munkatársának, Somfai Kara Dávidnak a sehol le nem írt ötletét komoly „új tudományos fejleményként” feltüntetni teljességgel indokolatlan volt. A genetikai kapcsolatra vonatkozó vizsgálat eredményét pedig a következő - a józan észnek ellentmondó - érveléssel igyekeznek lesöpörni:

„Továbbmenően nemcsak félrevezető, hanem óriási téves módszertani félreértés az is, ha valaki az etnogenezis kutatásban egy konkrét szó etimológiáját genetikai elemzéssel, azaz génmarkereket vizsgálva próbálja cáfolni vagy éppen alátámasztani. Ez voltaképpen nem más, mint az interdiszciplináris módszer lelkiismeretlen félremagyarázása szenzációt hajszoló dilettánsok részéről.” (Ui. a dilettánsok: Benkő és Bíró)

A néprajzos tudományos főmunkatárs szemrehányásai semmiképpen nem jogosak. Először is: Benkő Mihály és Bíró András egymástól teljesen függetlenül tevékenykednek. Továbbá: Benkő Mihály senkinek az elméletét nem melegítette fel. Tóth Tibor eredményeit igazolni, vagy cáfolni kívánó megállapításait terepkutatásaira és forrásdokumentumokra építette. Azt, hogy Tóth Tibor 1965-ös torgaji útját ismételte könyvének előszava, szövege, és képei is részletesen tartalmazzák, hiszen ezért találkozott Tóth Tibor egykori kísérőjével, Szejitbek Nurhánovval is.

Benkő Mihály: az „Eleinkben” megjelentetett cikkeiben kitért Veres Péter és Halasy-Nagy Endre megjegyzéseire.

<http://prherald.hu/cikk2.php?idc=20091104-211550>

<http://www.prherald.hu/cikk2.php?idc=20080728-130823&id2=elso&idl=>

2008-ban került sor Benkő Mihály Magyar-kipcsákok című új könyvének bemutatására. A könyvbemutatón megjelent Molnár Ádám turkológus közölte, hogy a *Mahdi-yar* etnikai névnek mindenhez lehet köze, csak a Kárpát-medencei magyarokhoz nem, és erről a kérdés szakértője, Baski Imre a Csodaszarvas könyvsorozatban fog tudományos cikket megjelentetni.

Időközben a „Magyar kipsakokról” „szakértőinek” álcázott kritika jelent meg Gere Zsolt, a Szegedi Tudományegyetem munkatársa tollából, melyet a Nemzeti Kulturális Alap (NKA) Revizor c. weblapján publikált. Ennek a „kritikának” nyilvánvaló célja az volt, hogy Benkő Mihály többé ne kapjon NKA támogatást.

A kritika címe - Szaván fogott őstörténet - gunyoros, már rögtön jelzi célját, Benkő Mihály felfedezésének megkérdőjelezését, nevetségessé tételét. Tartalmában olyan szófordulatok találhatók, hogy „érvekkel alig bizonyított”, „romantikus történelemszemlélet foglya”. Végző konklúziója a következő: „a könyv szakmai színvonalát tekintve – nagy jóindulattal is legfeljebb az alternatív kulturális törekvések közé sorolható”.

Benkő Mihály erre a „kritikára” is válaszolt:

<http://www.prherald.hu/cikk2.php?idc=20080916-115627&id2=elso&idl=>

Válasza – Gere Zsolt cikkével együtt – megjelent a Turánban is [2009 január-március, 116-124]
Ezt követően egy „Csőrösi Koma” című blog jelent meg az interneten Baski Imre: Madjar vagyok, turista című nyitó cikkkel. A cím Benkő Mihályra utal, akit a szerző „önjelölt kutató”-nak nevez, mely ugyan önmagában is sértőnek hangzik, de tekintettel a bevezetőben említett, a kutatást kezdeményező, illetőleg támogató neves tudósra, még csak nem is igaz. A blog elnevezése és a cikk címe alapján megállapítható, hogy a blogot sajátjának valló „aáb” nicknevű, és a Csőrösi Koma tagként megjelölt szerző nem tartja tiszteletben a magyarok számára igen fontos tabukat, hanem szándékosan heccelődik velük, és aki ezt szóvá teszi, azt hipokritának nevezi. A blogra az internetes közösségi oldalakon (pl. IWIW) és más módon kerestek hozzászólókat. Mint ismert, a hasonló közösségi oldalak egymás barátainak kapcsolatrendszerét teszik hozzáférhetővé. Ennek megfelelő volt a hozzászólások többsége is. Az esetleges ellenvéleményt kórusban hurrogták le a mozgósított hozzászólók.

Baski Imre Benkő Mihály kutatásaival kapcsolatos véleményét tudományos cikk formájában is megjelentette a „Csodaszarvas” könyvsorozat III. (2009) kötetében. [Baski Imre, Madijar: magyar eredetű néptörök a kazakoknál? Csodaszarvas III, 189–209.] Cikkével kapcsolatban Benkő Mihály az Eleink folyóiratban fejtette ki álláspontját: Benkő Mihály: Még egyszer a kazak-magyarokról. (Hozzászólás Baski Imre cikkéhez) Eleink: VIII. évfolyam 2. szám (16.) 30-42. o.:

<http://www.prherald.hu/cikk2.php?idc=20091021-231647>

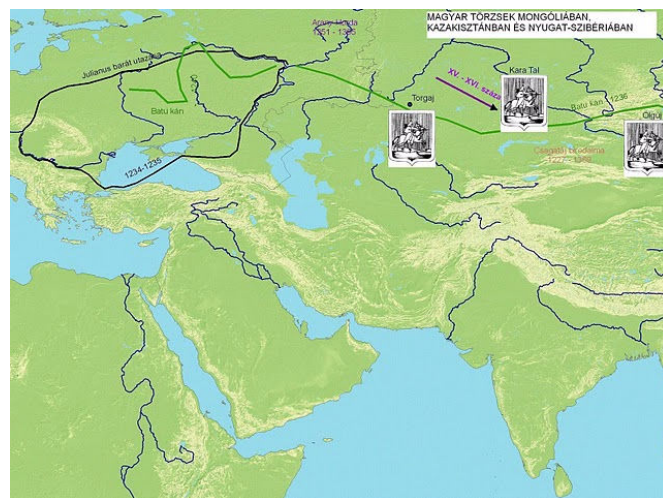
Itt az érvelésre és az ellenérvekre nem térünk ki, mivel azok a vonatkozó (és hivatkozott) tudományos munkák alapos tanulmányozása alapján dönthetők el.

A tudományos vita ellen, az érvek, ellenérvek felsorolása ellen cikkek formájában, vagy akár egy internetes fórumon természetesen semmi kifogásunk. Bár nekünk személy szerint nem tetszik az adott vita során tapasztalt személyeskedés, még csak az ellen sem emelünk kifogást, mert tapasztalatunk szerint ez nálunk megszokott mellékszöveg a tudományos élet időnként viharos eseményeinek. Bízunk abban, hogy a kérdést nem a másik fél nyilvános becsmérése, hanem a tudományos bizonyítékok fogják eldönteni. Azonban alantas, és – enyhén szólva – messzemenően nem tudományos módszer az aknamunka, ami például a következőkből is állhat: A „vitapartnernek” a háta mögötti mószerolása, rágalmazása, szponzorai, támogatói számának ilyenformán történő csökkentése, az anyagi forrásai, publikálási lehetőségei megszüntetésére való törekvés, tudományos fórumokon a kérdéshez pozitív hozzászólást megkísérlők elhallgattatása, mikrofonjuk kikapcsolása, stb. Az adott esetben mindezeket tapasztalhattuk. Egyesek nyilván úgy vélik, hogy ha valakinek nincs többé módja megszólalni, véleménye mellett tudományos fórumon érvelni, magyarul: ha sikerült végleg betömnünk a száját, akkor aztán nyugodtan mondhatjuk, hogy az

illetőt „vitacikkünkkel megsemmisítettük”. A Benkő Mihály és Biró András a kazak-magyarokról szóló kutatásai ellen folyó aknamunkában elsősorban Veres Péter, az MTA Néprajzi Kutatóintézete tudományos főmunkatársa, Gere Zsolt történész, és Molnár Ádám, a „Csodaszarvas” című, őstörténeti kiadvány főszerkesztője vettek – és feltehetőleg vesznek is – részt. Állításaim nem légből kapottak, vagyis bizonyíthatók.

A „tudományos vita” tovább folyik különböző szinteken. Csak reménykedhetünk, abban, hogy nem temetik el Julianus magyarjai közép- és belső-ázsiai fennmaradásának tényét ugyanúgy, ahogy Tóth Tibor idejében ez egyszer már sikerült.

II. DR. BENKŐ MIHÁLY: AZ OMSZKI SEZSERÉK JELENTŐSÉGÉRŐL

Magyar törzsek Mongóliában, Kazakisztánban és Nyugat-Szibériában

A keleti magyaroknak a kazakisztáni törzsszövetségekbe betagozódott csoportjai közül a legjelentősebb a magyar-kipcsak csoport. Nem én vagyok az első, aki így írja le a nevüket.

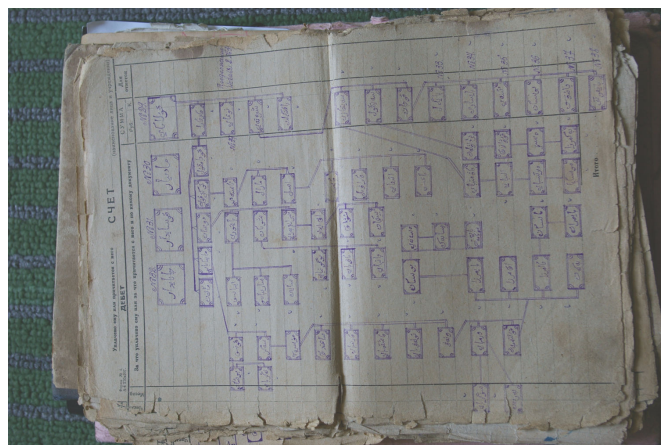
Bojarsinova szibériai kutató a következőket írja a Nyugat-Szibériára legnagyobb hatást tett kazak törzsekről:

„Azok a kazakisztáni törzsek, amelyek Nyugat-Szibéria törzseinek szomszédságában éltek, és jelentős hatást is tettek rájuk, a kara-kipcsakok voltak. A Irtis-Isim-vidék és a Torgaj-vidék sztyeppék kara-kipcsakjainak a következő nemzetségei voltak: kulan-kipcsakok, khitaj-kipcsakok, szagal-kipcsakok és **madžar (magyar) kipcsakok**” (11.).

A kazak törzsek nemzetségei, a nemzetségi makro-hierarchia magasabb és középső fokain a mongolkortól kezdve ritkán voltak vérokonok. Az elképzelés, hogy mégis, terminológiai problémából fakad. A kazak Hordákban belül (Kis Horda, Középső Horda, Nagy Horda) törzsnek neveznek törzsszövetség nagyságú etnikai tömörüléseket, nemzetségnek pedig olyan nagyobb etnikai csoportokat is, amelyeket létszámuk alapján mindenütt másutt a világon törzsnek neveznének. Ha a XIX. század végén egyedül a Torgaj-vidéken százezres létszámú kipcsak etnikai csoportot, vagy az ugyanabban az időben több mint 500 ezer fős argün etnikai csoportot „törzsnek” nevezzük, akkor a hozzájuk valamikor csatlakozott, és az ő nevüket is

Sír a kara-tali temetőből

Sezsere

A kazak sezseréknek éppen az a jelentősége, hogy az írott történeti források anyagainak felhasználásával együtt segítenek annak megállapításában, hogy valamely idegen etnikum mikor asszimilálódhatott egy mai kazak „törzshöz”. A kazak kutatók szerint már az is sokatmondó, ha valamelyik nagy törzsi – például a kipcsak – táblázaton egy Közép-Ázsiában közismert etnikai név egyáltalán megjelenik, akár utódok nélkül is. Bolat Kumekov a következőket írja: „A mongol támadás előtti időszak végére a Volga-Urál folyóközben a magyar törzsek egyik csoportja betagozódott a kipcsak törzsszövetségbe. Ez a tény világosan kifejeződésre jut a kazak sezserékben. A kazak nép Középső Hordájának nemzeti-szerkezetén belül, a kipcsak törzsek leszármazási táblázatain, nemzetségi szinten megtaláljuk a magyar (eredetiben: „мадьяр”) etnonymet”. (4)

Mazsar család a jurtája előtt a Cengel Harjhanuul/Aldott Szent hegy gleccsere tövében

felvett más, etnikumok elnevezése csakis nemzetség, vagy nemzetségág lehet. Ez a két kifejezés csupán a besorolási szintet mutatja a törzsön belül. Azonban az adott etnikai csoport nagyságával, eredetével, múltjával kapcsolatban nem ad semmiféle felvilágosítást. Valamennyi közép-ázsiai törzs, így az Aranyhorda török nevét (Dest-i-Kypsak) adó a kipcsak is, amely a közép-ázsiai országok egyik államalkotó etnikai csoportja, a legkülönbébb etnikumok konglomerátuma. A mai kazak törzsek jelentős része részben a mongolkori katonai besorolások során, részben pedig az Aranyhorda széthullása után a régióban lezajlott viharos történelmi események során tevődött össze. E. M. Bekbakhanova a következőket írja: „a XVI–XVII. század nagyjelentőségű, Volga-Urál-vidéki és közép-ázsiai történelmi eseményei következtében a régió népei etnikai kölcsönhatásának erőteljesebbé válása volt megfigyelhető. (Olyan eseményekre gondolt itt a szerző, mint például a kazak honfoglalás; az orosz hódítás a Középső Volga-vidéken; a Nogaj Horda hódításai a kazak kánságok déli és középső területein. B. M.) Számos kazak, nogaj, baskír törzs etnikai együttesébe nemzetségi, vagy még ennél is gyakrabban, nemzetségi szinten nogaj, kazak, baskír, karakalpak, szárt, türkmén, tatár stb. csoportok olvadtak be.” (2)

Mindez módot adhatott arra is, hogy a XVI. században a Kaukázustól és a Déli Volga-vidéktől az Irtisig terjeszkedő Nogaj Horda törzsszövetségeinek Madžar, Mažar néven leírt törzseiből származó keleti magyarok is megjelenjenek kazak földön. (3)

A kazak etnológusok, történészek manapság egyik legfontosabb feladatuknak tekintik népük, törzseik sezseréinek újbóli összeállítását. A feladat nehéz, hiszen a sztálini terror legsötétebb időszakában a régi sezserék többségét a hatalom megsemmisítette, számos esetben gonдозóikkal együtt. Az Omszk-vidéki kipcsak-magyarok szomorú történeteket mesélnek erről. 1937-1940 között az állambiztonságiak végigjárták a kazak falvakat, és bárkit, akivel találkoztak, faggatták, hogy mit tud, kinek van bármilyen régi kazak írott dokumentuma? Ha a megkérdezett senkit nem tudott mondani, őt magát vitték el. Egy híres kipcsak sezsere-

gondozó, „a kis Omar” sokáig bujkált a réteken a „kéksapkások” elől, de amikor hírt kapott arról, hogy amennyiben nem találják meg, a családját viszik el, előjött. Eltűnt örökre ő maga, a sezsereje és a családjá is...

A fasiszta Németország elleni nagy háborúban sok szibériai kazak férfi vett részt. Nagy volt a fronton elesettek száma, közösségeik létszámát ez is csökkentette. A győzelem után nyugodtabb időszakok következtek. Az Omszk-vidéki magyar-kipcsak közösség még sokáig egy tömbben maradt fenn. (A szétvándorlások Kazakföldre és Nyugat-Szibéria más tájaira csak később, talán a szűzföldek feltörése idején kezdődhettek meg). Az 1950-es években több mint 350 családból, vagyis 4–5000 emberből álló Omszk-vidéki magyar-kipcsak közösség tagjai a nagy terror lezajlása után nyugodtan dolgozhattak a szovhozokban, kolhozokban, végképp beilleszkedtek a szovjetrendszerbe. Öregjeik többnyire szóban őrizték tovább hagyományaikat, legendáikat, amelyeket esti összejövetelek alkalmával meséltek egymás között, és utódaiknak. Kara Talban van a magyar-kipcsakok régi, kerítéssel körülvett, idegenek előtt zárt temetője, ahová halottaikat ezer kilométerekről is visszavitték, és amelyben nemzetségnevük így van felírva egyes sírokra: „руы мадьяр кыпшак... (5) Ez a szó oroszul kizárólag „magyart” jelent.

Szinte csodának számít, hogy kazak kísérimmel együtt sikerült rábukkannunk egy, még az 1930-as években írott arab betűs kara-kipcsak sezsereje Nyugat-Szibériában, az Omszki régióban, Russzkaja Poljana körzetben, Kara Tal aulban. (6) A rendkívül értékes anyagot Bolat Ahmetuli Nurpeisz mollahtól kaptuk kölcsön, tanulmányozás és konzerválás céljából. Ez a kettős könyvelési füzet lapjaira felrajzolt kara-kipcsak genealógiai táblázat talán az egyik „utolsó mohikán” az egykor a hatalom által annyira keresett és könyvmáglyákra szánt, kézzel írott arab betűs kipcsak sezserek közül.

Kivételes szerencse, hogy viszonylag pontosan meg lehet határozni az omszki arab betűs sezsere készítése idejét. A füzet papírainak oldalán fel van írva a nyomtatás ideje: 1930. A kazakok 1935-től tértek át hivatalosan az arab írásról a cirill betűsre. Így a sezsere elkészítése ideje valószínűleg az 1930-35 közötti időszakra keltezhető. Sokkal későbbi készítése azért sem valószínű, mert a kazak népi emlékezetet őrző régi dokumentumok összegyűjtése és elpusztítása a legnagyobb mértékben az 1937–1940 közötti években folyt. Külön említendő az írás művészi, kalligrafikus volta, és az egymást követő nemzetségek levezető vonalainak tisztasága, áttekinthetősége. Látszólag két különböző kézírással találkozunk a sezsere lapjain. Azonban a szerző valószínűleg egy személy, aki az idők során, különböző fajtájú tollakat és tintát használt.

Tudomásunk szerint ezt a sezsereket az 1993-ban elhunyt Szagündük Nurmaganbetov celinjei mollah, majd Bolat Ahmetuli Nurpeisz kara-tali mollah gondozta. Mindkét mollah az omszki arab betűs sezsereket alapján készítette az általuk őrzött, cirill betűs kara-kipcsak és magyar-kipcsak sezsereket. (7) Azt, hogy őelőttük ki lehetett az arab betűs táblázat tulajdonosa, nem is sejthetjük. Úgyszintén rejtély, hogy a maga a táblázat miképpen maradt fenn. Kövek alatt, padlóba rejtve

őrizték a sztálini terror idején, sőt, később is a családi, törzsi iratokat. Az ilyen dokumentumokkal többnyire az történt, ami számos más elrejtett kincssel: ha biztonságba helyezőjük eltűnt, és nem volt bizalmasa, később csak véletlenül kerülhetek elő. Ráadásul a papír sokkal kevésbé tartós a fémeknél, így az egykor elrejtett dokumentumok előkerülésükkor akár porrá is omolhattak. A komoly papírrestaurálásra szoruló omszki arab betűs kara-kipcsak genealógiai táblázat állapota is igen viszontagságos múltra vall. (A XVIII–XIX. században készült sezsereket, amelyek terepen még kevésbé kerülnek elő, kutyabőrre, marhabőrre írták, így anyaguk tartósabb.)

Az omszki arab betűs kara-kipcsak sezsereiben, és Szagündük Nurmaganbetov ennek nyomán készült cirill betűs kara-kipcsak sezserejében a „magyar” név után több száz férfinév következik. Bolat Ahmetuli Nurpeisz mollah kizárólag a magyar-kipcsak nemzetség férfitagjait írja le sezserejében. Dokumentumában több mint 900 név szerepel.

A hivatalosan kiadott kipcsak sezserekben Madijar elődei ugyanazok, mint az omszki, általunk kiadott sezserekben: Kipcsak – Bultung, – Uraisz – Töbet – Madiar. Ugyancsak benne vannak mindegyikben Madiar testvérei is: Koszajdar, Zsanajdar Kollataj. Madiar utódai azonban a hivatalos sezserekből hiányoznak, így nem használhatók fel a név megjelenési idejének meghatározásához a kipcsak közegben. Az omszki sezserekben viszont Madiar utódait 12-15 nemzedéken keresztül követhetjük az 1930-1960-as évekig. A belőlük gyűjtött adatok alapján feltételezhetjük, hogy a keleti magyarok töredékei legkésőbb a XVI. században kerültek kara-kipcsak közegbe. Éppen abban az időszakban, amikor a viharos történelmi események során Közép-Ázsia, az Ural-régió déli része és az Észak-Kaukázus népei között nemzetségi, nemzetségi szinten, jelentős etnikai kölcsönhatások, kölcsönös beolvadások voltak észlelhetőek. Az omszki sezserek adatai más történelmi források adataival is összevethetők. Szarubáj Batür, a magyar-kipcsak származású kazak hadvezér történelmi figura volt, aki az 1720-30-as években harcolt a dzsungáriai hódítók ellen. Ő a sezsere alapján ötödik nemzedékből leszármazottja Madiarnak. A „magyar” név megjelenése kipcsak közegben ennek alapján is a XVI. század második felére, vagyis Szarubáj Batür harci tevékenységi idejénél mintegy 150 évvel korábban tehető.

Celinjében és Kara Talban hallott helyi legendák szerint a XVIII. században a magyar-kipcsakok egyik fő szállásterülete a mai Pavlodari területen az Irtis-folyó partján és a közeli hegyekben volt. Sokan voltak, törét (dzsingiszida vezetőt) is hozattak maguknak, ami a nomád társadalmi szabályok alapján bizonyítja nagy számukat, komoly vezetőrétegük meglétét, állatállományuk jelentős voltát. (8) (Az is a magyar-kipcsak nemzetség nagy létszáma mellett szól, hogy még ma is, amikor sokkal kevesebben vannak, előfordul magyar-magyar házasság, pedig az exogámia szigorú szabályai szerint két alnemzetség, család tagjai hét nemzedéken keresztül nem köthetnek egymással házasságot. A sezserek egyik funkciója, éppen annak elősegítése, hogy ez a tiltás ellenőrizhető legyen.) A helyi mondák szerint a régi időkben a magyar-kipcsakok

Kara-tal-i magyar kipcsakok (a kazakok átlagától különböző antropológiai vonásokkal)

a velük szomszédságban élő más kipcsak nemzetségekkel nem mindig voltak éppen testvéri viszonyban. Például egy alkalommal, amikor lakomára készültek, hét tevért raboltak a közelükben élő szagal-kipcsakoktól. Levágták és megették az állatokat. A nyolcadik tevé, amit levágtak, a sajátjuk volt. (9) Jelentős magyar-kipcsak közösség élt korábban Ak-mola (a mai kazak főváros, Asztana) környékén is. Az 1960-as években a Madijar aul neve is emlékeztetett rájuk (10) 2002-re az Asztana-környéki magyar-kipcsakoknak már csak öt családja maradt. Valószínű, hogy a szűzföldek feltörésének időszaka söpörte el őket régi szálláshelyeikről (10)

A mi szempontunkból az omszki arab betűs kara-kipcsak sezsere azért is érdekes, mert megtudjuk belőle, miképpen írták le a megreformált közép-ázsiai arab írással a vitatott „Magyar” nevet az 1930-as években. A sezsereben arab betűkkel a következő név olvasható: Madiar. A cirillbetűs sírfeliratok mellett ugyanezzel az arab betűvel leírt szóval találkozunk egy kétnyelvű – közép-ázsiai arab és cirill – betűs sírfeliraton a kara-tali magyar-kipcsak temetőben, valamint a Torgaj-medencében a szagai és qumsi, az Aitkul és Abuz nemzetségekhez tartozó argün-magyar temetők több kétnyelvű sírfeliratán, és a 2007-ben avatott szagai „Madijar Baba (Magyar Ősapa) mecset falán is. A mai kazak „мадияр” változat, amely szintén szerepel egyes sírköveken a „руы” – törzs, nemzetség, vagy a „taipaszu” – törzs szó után, a lágyjelet nélküli cirill betűs kazak írásmód változásai során alakulhatott ki. Egyébként az adott szót a kazakok, bárhol írják le, „magyarként” ejtik ki, ellentétben az orosz «мадыар» szó „madjár, magyjár” kiejtésével.

Ez utóbbi állításomra bizonyítékul szolgál egy DVD-re feltett videofelvétel is a szagai „Madijar Baba” mecset avatásáról a 2007 júliusi szarükopai argün-magyar etnofesztivál, más elnevezéssel: kurultáj idejéből. Kosztanáj megye főimámja a mecset avatásakor többek között a következőket mondta:

„Szálem Alejkum. Köszöntök mindenkit a mai ünnep alkalmából. A fehér tevének felhasad a hasa, nagy újjászületés kezdődik. Különleges ünnepi lakomát adunk magyar testvéreink tiszteletére. Messze országból, Mazsarisztánból jöttek vendégeink, akiknek ez volt az első lépésük felénk. Allah áldja meg őket. A világ minden tájáról érkezett vendégeink mellett külön köszöntjük a mecset megnyitásán résztvevő magyar

vendégeinket. Hála Allahnak, a magyarok első találkozója békét, megértést, barátságot hoz mindenkinek. A találkozóra a Korán szövegével adjuk áldásunkat.”(11)

Egyes kutatók szerint lehetséges, hogy a beszédben jól érthetően „Magyarként” – és nem „Madjarként”! – kiejtett kazak nemzetségnév jelentése: „Mohamed barátja”. Feltételezik, hogy a szónak ez a jelentése napjainkra az így elnevezett nemzetségek tagjai, és általában a kazakok között elhomályosult, feledésbe merült.

A kazak mollahoknak papi rangjuk megszerzéséig, különösen pedig főpapi rangjuk eléréséig komoly vallási tanulmányokat kell folytatniuk. Jól ismerik a muzulmán szokásjogot is. A Kosztanáj-megyei főimám a „Madijar” nemzetségnév Mohamed prófétához, Mohamed barátaihoz kapcsolódásáról talán mégiscsak tudna, és egy „Madijar Baba” (Magyar Ősapa) elnevezésű mecset avatásakor nyilván szólna is erről. Azonban ünnepi avatóbeszédében a mohamedán főpap a „magyarok első találkozására” adta áldását, nem pedig a magyarok találkozására Mohamed próféta barátaival.

Elfogadom Baski Imre álláspontját, amely szerint a mély „a” magánhangzó és „gy” mássalhangzó kiejtési nehézségeket okozhat török nyelvű ember számára. Kifejtése szerint, ezért *elméletileg* kizárható az, hogy a magyar” szót eredetileg úgy ejtették volna ki bárhol Kazakföldön, mint a Nagy Magyar Alföldön. Azonban a humán tudományágakban az elmélet és a gyakorlat esetenként különbözhet egymástól. Ráadásul Magyarországnak sem a Nagy Magyar Alföld az egyetlen tájegysége. Ott van például Palócföld... A kosztanáj főimám mecsetavató beszéde idézett részletében az általa kétszer is kimondott, kárpát-medencei és szarükopai magyarokra egyaránt vonatkoztatott szó, kiejtése és értelme szerint egyaránt „magyar” volt.

The Southern Ural within the Nomadic World: At the Cultural Crossroads

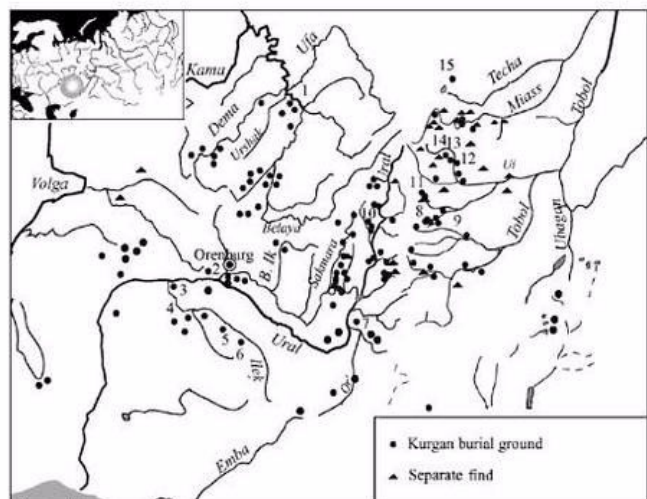

Figure 6.7. Sites of the Early Nomads in the steppe zone of the Southern Ural: (1) Bishungarovo; (2) Chernaya, Kardayilovo; (3) Filippovka; (4) Pokrovka; (5) Pyatimary; (6) Mechet-Sai; (7) Novyi Kunak; (8) Varna; (9) Kesene; (10) Almukhametovo; (11) Temir; (12) Bobrovka; (13) Berezovka; (14) Putilovskaya Zaimka; (15) Irtyash.

Ural térkép

A főimám a „magyar” szó „gy” betűjét tökéletesen ki tudta ejteni. Ez a tény egyébként elméletileg sem megmagyarázhatatlan. A nyelvészek megállapítása

szerint a „dzs” hang a kazak nyelvben általában „zs”-vé fejlődött. Azonban az altaji nyelvjárásokban megmaradt a „dzs”, az uráli kazakban pedig *d'* („palatizált d, vagyis *gy*-szerű hang”) alakult ki belőle.(12) Vagyis az uráli kazakok a „magyar” etnikai nevet nem „mázsarként”, hanem „*gy*-szerű hanggal” (13) ejtik ki.

Az északnyugat-kazakisztáni Kosztanáj megyét Nyugat felől az Urál előhegyei határolják. Kosztanáj városa 150 kilométernyire; a Szarūkopa központi települése: Szaga mintegy 300 kilométernyire terül el az Orosz Szövetségi Köztársaság Orenburgi Régiójától, amelyben, nagy számban élnek Urál-vidéki kazakok. A volt Szovjetunió országaiban ez igazán nem tekinthető nagy távolságnak. Pusztai nyelven szólva: Kosztanáj megye „lóugrásnyira van” az Urál-vidéktől. A határ két oldalán élő kazakok „szomszédolni” járnak át egymáshoz. Tehát a 196 ezer négyzetkilométernyi területű Kosztanáj megye, ahová a Torgaj-medencei Szarūkopa is tartozik, az Urál-vidéki kazakok által lakott területeknek és az uráli kazak nyelvjárásnak is közvetlen hatósugarában van.

A mecsetavatás videofelvétele DVD-n a birtokomban van, bárkinek szívesen rendelkezésére bocsátom.*

A szagai „Madiyar Baba” mecset avatása (Margittai Gábor felvétele)

Jegyzetek

- (1) Бояршинова З.Я. Население Западной Сибири до начала русской колонизации Томск., 1971. A kifejezés eredetije: маджар (мадьяр) кипчаки.
- (2) N. E. Bekmakhanova, K voprosu ob etnicheskom sostave i politicheskoy istorii nogajskoj Ordy Kazakhstana v XVI–XVII.

vv. In: Istoriko-geograficheskie aspekty razvitiya Nogajskoj Ordy. Sbornik statej. Makhachkala, 1993. 87.

(3) „Trepavlov, Istorija nogajskoj ordy, 437 (szöveg és a 7. jegyzet); 489; 502 (táblázat).

(4) Bolat Kumekov, Kazakhi i vengri: obschie istoricheskie korn'i. In: A magyarság és a Kelet. Az MVSZ östörténeti konferenciája, Budapest, 2008. 144. A kazak akadémikus idézett véleményét a 2009 07 31-én Almatiban folytatott konzultációnk során megerősítette, hozzátéve, hogy szerinte meggyőző bizonyíték lenne a keleti magyarok jelenlétére kazak közegben, ha Nyugat-Kazakisztánban, a Kis Horda törzseiben is lennének „madijar” nemzetségek. Értesüleim szerint vannak ilyenek, a Kis Horda bekarisz és bayuli törzseiben.

(5) A „мадьяр” szó orosz értelmezése: „Finnugor népcsoport, amely Magyarország (Vengrija) lakosságának zömét adja”. (Tolkovoj slovar' russkogo jazyka II. 1938.

(6) Benkő Mihály–Babakumar Khinayat: A keleti magyarság írott emlékei. Budapest, 2007. 147–132. Benkő Mihály, Magyar kipc sakok. Budapest, 2008. I–XV.

(7) Benkő Mihály–Babakumar Khinayat, id. m. 100–131

(8) Amirzsanov Kaliakbar akszakal közlése.

(9) Kudajbergen Ordabajev celinjei lakos, magyar-kipc sak tanító és költő nyomdai előkészítés alatt álló versében leírt történet.

(10) Szejitbek Nurhánov kazak nyelvész, Tóth Tibor egykori kísérőjének szíves közlése.

11) Mándoky Ongajsa fordítása.

12) Baski Imre, Magyar eredetű néptörédék a kazakoknál?: Csodaszarvas III (2009), 198; 209, 45. jegyzet.

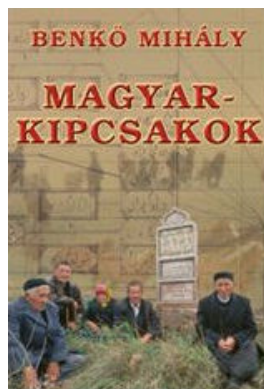
13) Sic!! A palatizált „d”-t (*d'*) többnyire „gy”-nek ejtik. Ezek után nehezebb lesz azt állítani, legalább is általánosítva, hogy „a kazak nyelvben nincs „gy” hang”, vagy azt, hogy „a kazak nyelvben nem lehet *dzs*-ből „gy”.

* Megjelent a Magyar Östörténeti Munkaközösség Egyesület III. gödi konferenciája c. kötetben Napkút Kiadó, 2009. 43–51. o.

Íme egy video link a szagai Magyar Baba mecset avatásáról, a cikk egy részletével és a mollah beszéde egy részének fordításával, amely eldöntheti a madijar/madijar szó kiejtéséről folyó vitát:

<http://www.youtube.com/watch?v=fHhMXHsef2U&feature=fv sr>

III. MEGJEGYZÉSEK GERE ZSOLT KRITIKÁJÁHOZ A „MAGYAR KIPCSAKOK” CÍMŰ MŰVEMRŐL (TIMP, BUDAPEST, 2008)

Hat tézis: reagálás egy elfogult kritikára

A kritikát, mint műfajt nagyon nagyra értékelem. Bonyolult és felelős munka a kritikus tevékenysége, hiszen írásában mérlegelnie kell egy-egy mű érdemeit és hibáit. Alaposnak, pontosnak, és meggyőzőnek kell lennie, csúsztatások és manipulációk nélkül. Sajnálatos módon, az én könyvem esetében a kritikus tökéletes tájékoztatlanságát tapasztaltam a közép-ázsiai, és ezen belül a kazak történelem és historiográfia kérdéseiben. Művem csak felületesen olvasta el. Mindebből származó tárgyi tévedései nem zavarják meg abban,

hogy kérlelhetetlenül szigorú legyen. Gere Zsolt cikkének durvább hibái közül kénytelen vagyok néhányat kiigazítani, ha másért nem, azért, hogy a kritikájának félrevezető jellegét ellensúlyozzam.

1) Szembeszökő, hogy a kritikus korábbi, a témában megjelent tudományos cikkeimet, könyveimet [Pl.: Benkő Mihály, *Julianus nyomdokain Ázsiában*, Budapest, 2001; Benkő Mihály, *A Torgaji Madiarok*, Budapest, 2003; Benkő Mihály–Babakumar Khinayat, *A Keleti magyarság írott emlékeiből*, Budapest, 2007.] nem olvasta, sőt, azok még csak a kezében sem voltak. Ha nem így lenne, nem szerepelne kritikájában a következő, kissé faramuci állítás: Benkő Mihály azért ment 2003–2006 között két alkalommal is Északnyugat-Kazakisztánba és Nyugat-Szibériába kipcsak-magyarokat keresni, mert Tóth Tibor antropológus 1968-ban állítólagos kipcsak-magyarok között végzett volna antropológiai méréseket Közép-Ázsia délnyugati részén, Üzbegisztánban. (A két terület több ezer kilométernyire esik egymástól) [A nyugat-szibériai magyar-kipcsak expedícióink valóságos előzményeiről lásd: Benkő Mihály–Babakumar Khinayat, *A keleti magyarság írott emlékeiről*, Budapest, 2007, 65 sk.; Benkő Mihály, *Magyar kipcsakok*, 2008 Budapest, 27]. Tóth Tibor 1965-ös útja nyomán a Torgaj-vidéki argün-magyarokhoz szerveztünk expedíciót 2002-ben a Kazak Akadémia Keletkutató Intézete támogatásával és segítségével. Ellentétben Gere Zsolt állításával, Tóth Tibor 1965-ös torgaji útjáról, és a többi keleti magyarról, akikkel a magyar kutatók közül ő találkozott először az utóbbi évszázadok során, számos jelentős tudományos publikációt jelentetett meg Magyarországon és külföldön is. Szó sincs tehát arról, hogy a neves antropológus „hipotézisét tanulmány formájában ki sem fejtette”. A „visszhangtalanság”, valamint az, hogy „a történész szakma elutasította”, nem az ő lelken szárad. Tóth Tibornak a „közép-ázsiai ősmagyar relictum” kérdéséről írt legfontosabb munkájának adatait a kritikus fellelheti többek között a fentebb hivatkozott korábbi könyveim jegyzeteiben is.

2) A magyar-kipcsak és argün-magyar törzsnevekben a „magyar” szónak nincs kiejtésbeli árnyalata. Így nem is volt mit „elmosnom”. Mély „a” hanggal, „magyarként” nevezik meg az adott nemzetségek, törzsek tagjai önmagukat. Mindössze néhány magyarországi kutató nevezi őket szóban és írásban a saját feje után, többnyire megkülönböztetésként, „madjarnak”. Ezt az állítást a kritikus nemrégiben akár maga is ellenőrizhette volna. Nem is kellett volna ehhez Kazakföldre utaznia. Elegendő lett volna, ha 2008 augusztus 9–10-én, kijön a kunszentmiklósi Bösztörpusztára, a méltán híressé vált kurultájra, és ott személyesen az argün-magyar küldöttség tagjaitól érdeklődik önelnevezésükről.

3) Ellentétben a kritikus állításaival, „Magar” etnonym vagy helységnév, toponym Közép-Ázsiában és Kazakisztánban még csak véletlenül sem fordul elő. Nepálban lehet találkozni vele. Továbbá: a Kaukázus-vidéken sohasem létezett Madzsar vár. Volt viszont arrafelé három Madzsar város is: kettő közülük (Ulu-Madszar és Kicsi-Madszar) Dagesztánban, egy (Al-Madszar) pedig a mai Buggyonovszk város szélén, a

Kuma-folyó bal partján. Hasonló tévedésekkel találkozva, csak örülhetek annak, hogy ez alkalommal „feltűnően kerültem” a témához nem közvetlenül kapcsolódó kérdéseknek a tárgyalását. Egyébként könyveim előszavában, akár én magam írtam őket, akár neves magyar, vagy külföldi orientalisták (Harmatta János, Erdélyi István, Babakumar Khinayat), bőségesen kitértünk a keleti magyarok kutatástörténetére. Szóltunk a nagy felfedezőkről is, így többek között Julianus barátról, Turkolly (és nem Torkolly, ahogy Gere Zsolt írja!!) Sámuelről, Kőrösi Csoma Sándorról, Vámbéry Árminről, Ujfalvy Károlyról, Zichy Jenőről, Almássy Györgyről, Mándoky Kongur Istvánról.

4) A sezserék (genealógiai táblázatok) Kazahsztánban értékes írott történeti forrásnak számítanak, a pusztai hagyományok írásba foglalt emlékei. A régi példányok, mint például a könyvemben publikált „omszki arab betűs sezseré”, ráadásul nagyra becsült ritkaságok is. A kritikus azért ír lekezelő hangon a (szerinte nyilván kizárólag általam) „feltételezett bizonyító erejükről”, mert jelentőségüket a közép-ázsiai historiográfiában nem ismeri. A kazak tudósok számára valamely törzsszövetség nagy genealógiai táblázatán egy-egy etnonym szimbolikus megjelenése személynév formájában, egyértelműen azt jelenti, hogy a törzsszövetségben, valamikor megjelent egy bizonyos etnikum. (Valamennyi kazak törzsszövetség, törzs, különféle területekről származó nemzetségek, törzsek konglomerátumából áll). Minderről megjelent könyveimben részletesen szólok [Vö.: Benkő Mihály–Babakumar Khinayat: *A keleti magyarság írott emlékeiből*, Budapest, 2007, 25 skk; 78–83; Benkő Mihály, *Magyar Kipcsakok*, Budapest 2008, 57, skk.].

Bolat Kumekov turkológus professzor, a Kazak Tudományos Akadémia rendes tagja, az almatii Kipcsakológiai Intézet vezetője, a magyarokat és a kunokat (kipcsakokat) leíró közép-ázsiai arab és perzsa források világszerte ismert, kiváló szakértője. A magyar-kazak közös gyökerekről szóló cikkében a következőket írja:

„A mongol támadás előtti időszak végére a Volga-Urál folyóközben, a magyar törzsek egyik csoportja, betagozódott a kipcsak törzsszövetségbe. Ez a tény világosan kifejeződésre jut a kazak sezserékben (genealógiai táblázatokban). A kazak nép Középső Hordájának (etnikai-területi egység) nemzeti-szociális szerkezetén belül, a kipcsak törzsek leszármazási táblázatain, nemzetségi szinten megtaláljuk a „magyar” etnonymet. Ugyancsak a Középső Hordában, az argün törzsszövetségben is vannak magyarok. 1965-ben Tóth Tibor magyar kutató antropológiai méréseket végzett a kazak nemzet argün-magyar etnikai csoportjának tagjain. Az antropológiai kutatások módját adták Tóth Tibornak arra, hogy jelentős morfológiai hasonlóságot állapítson meg az argün-magyarok és a kipcsakok azon csoportja között, akik akkoriban ugyanabban a zónában, a Torgaj-kapuban, a Szarükopán éltek. A magyarok argün közegben, legkorábban a XVI. században jelenhettek meg. A XIV–XV. századok fordulóján az argünök egy része délről északra költözött, majd a XVI. században megtelepedtek az Isim-folyónál és a Torgaj-vidéken. Nyilvánvaló, hogy az argün törzsszövetségben, ebben az időszakban jelenhetett meg a magyar etnikai csoport, amikor is a

kipcsakok és az argünök között sokoldalú együttműködési folyamatok és kölcsönhatások voltak megfigyelhetők.”

B. A. Kumekov professzor cikkét orosz, vagy magyar nyelven szívesen a kritikus rendelkezésére bocsátom, de oroszul meg is jelent Magyarországon. [Б. Е. Кумекон, Казахи и венгры: общие исторические корни, 144. In: A magyarság és a Kelet. II. Östörténeti konferencia. Régészet és írásos források, történelem szekció. 139–155].

Az „omszki magyar-kipcsak sezseré” ezen a néven ismert a kazak történetkutatásban. A kazak tudósok évtizedek óta keresték. Nekünk sikerült megtalálnunk, és könyvben konzerválnunk, megmentenünk az utókor számára. [A közép-ázsiai sezserék forrásértékéről, szerepükről a történetkutatási módszertanban, vö: P. Г. Кузеев, Башкирские шежере. Уфа, 1960, 5–23].

5) Ellentétben a kritikus feltételezésével, nemcsak a sezserék nyújtanak történeti értékű információt a kazak-magyarok elődeiről. A XIV–XVII. századi arab és perzsa nyelvű közép-ázsiai források számos fontos adatot közölnek a keleti magyarok XIV–XVI századi történetéről. A Batu kán által hódoltatott keleti magyarok Sejbani kán országrészének, az Aranyhorda „jobbszárnyának” hadrendjébe kaptak besorolást. Amikor később, a XV. század második felétől a XVI. század elejéig tartó időszakban a Keleti Dest-i-Kipcsak (az Aranyhorda keleti „szárnya”) Dzsucsida uralkodói, Sejbani kán leszármazottai az egyre erősödő orosz nyomás elől az Ázsiába való visszatérésről döntöttek, a keleti magyarok részt vettek a döntés következtében végbement kazak (és az üzbég) honfoglalásban. Azóta a Kazahsztánt megalapító 92 törzs egyikeként tartják őket számon. Az idevonatkozó forrásokra, legutóbbi könyvem 1), 2), és 24) számú jegyzeteiben hivatkozom. A további eseményekről már valóban elsősorban a sezserékből és a hozzájuk csatlakozó, terepen gyűjtött, évszázadokon keresztül fennmaradt népi hagyományokból, legendákból értesülhetünk. A kazak kutatók, például B. E. Kumekov is felhasználják ezeket a forrásokat. A XVI. századtól kezdve a keleti magyarok Kazakföldön elsősorban a kipcsakok között éltek, és a velük együtt költöztek a XVIII. század folyamán az északi sztyeppékre.

6). A kritikus epés megjegyzéseket fűz Kudajbergen Ordabajev celinjei tanítónak a könyvben magyar nyelven leközölt, Szarübáj batürről szóló elbeszélő költeményéhez. Ez ellen önmagában még nem is emelnék kifogást. Irodalmi ízlések és pofonok különbözők. Azonban nem világos számomra szövegében a „más irodalmi hagyomány nélkül” kifejezés, arra vonatkozólag, hogy „a verset Toldi és a János vitéz nyelvén és stílusában próbálom magyarul megszólaltatni.” Gere Zsoltnak a könyvem iránt érzett zsigeri „jóindulata” alapján arra kell következtetnem, hogy burkoltan arra céloz: szerinte a verset az ujjamból szoptam, vagy esetleg a versformát magam ötlöttem ki. A költemény publikált, formája ellenőrizhető. Kudajbergen Ordabajev celinjei tanító kazak nyelvű versét Almatiban átadtuk Amirzsanov Kaliakbar Köskimabajev magyar-kipcsak akszakalnak, a Kazah Szocialista Szovjet Köztársaság egykori kulturális miniszterhelyettesének. Ő a művet 2006 novemberében

leközölte a „Kazak Batürlarü” (Kazak hősök) című, Almatiban megjelenő irodalmi újság két teljes oldalán. A „Szarübáj vitéz” című elbeszélő költemény formája: Négyütemű, 11-12 szótagos verssorok, AABA rímrendszerű négysoros szakaszok. Ez a hazánkban magyarokként ismert, de Közép-Ázsiában is elterjedt versforma a kazak kis- és nagyeposzok formájának egyik általánosan elterjedt változata. Tehát azért fordítottam le a Szarübáj vitézről, a magyar-kipcsakok XVIII. századi vezérééről szóló verset a Toldi és a János vitéz stílusában, mert a kazak költő úgy írta meg. Nem is tehettem volna mást, hiszen műfordításnál a formahűség elemi követelmény. A pusztai és a pusztai pásztorelet életképeinek lírai ábrázolásáért is a költő a „felelős”.

Gere Zsolt könyvemből csak arra képes reagálni, amit megértett belőle, az pedig nem sok. Így nem ítélt érdemben annak sem szakmai, sem irodalmi színvonaláról. Azt a dorgálását viszont, hogy „az eredet, a rokonság kérdését nem pusztán tudományos, hanem elsősorban nemzeti kérdésnek tekintem”, emelt fővel vállalom. Ma is méltatlan lenne bármely, a magyarság történetével kapcsolatos kérdést nemzeti érzés nélkül, a magyar identitástudat kiteljesítésére való törekvés nélkül kutatni. Elvégre magyarok vagyunk. Saját múltunkat, és mindazt, ami Eurázsia területén hozzá kapcsolódik, nem vizsgálhatjuk olyan „tárgyilagosan”, mint a biológus egy bogár lábán az ízeket.

Link: <http://www.osservatorioletterario.net/magyar-kipcsakok.pdf>
http://www.revizoronline.hu/hu/cikk/731/benko-mihaly-magyar-kipcsakok/?label_id=1308&first=0

IV. Eleink 2009. 2.

Viták – Vélemények

Benkő Mihály

MÉG EGYSZER KAZAK-MAGYAROKRÓL*

Hozzászólás Baski Imre cikkéhez

Baski Imre, az MTA-ELTE Belső-Ázsiai Kutatócsoportjának főmunkatársa, az interneten és a „Csodaszarvas” évkönyvben kifejtette a kazak-magyarokkal kapcsolatos nézeteit. (1) Nyelvészeti alapon kíséri meg annak bizonyítását, hogy a magyar népnek és a – 2007. július 7-10. között, a torgaj-medencei Szagában kurultájt, illetve etnofesztivált rendező, majd 2008. augusztus 8-10.-én a Kunszentmiklós-Böszörményi kurultájon vendégként képviselt – „madijar” (kazak-magyar) etnikai csoportnak sem genetikailag, sem történetileg nincs köze egymáshoz. Baski állítása szerint a „madijar” nemzetségsnevet „madjarnak” ejtik ki, és ez a név végső soron a nemzetségalapító moszlim vallási elkötelezettségét jelzi, mert jelentése: „Mohamed barátja”. A kérdés ilyen módon történő „tudományos” lezárása azzal az eredménnyel járhat, hogy ismételt eltemetésre kerül az információ Julianus magyarjai etnikai nevének és utódaiknak fennmaradásáról Közép-Ázsiában.

Az alábbiakban kizárólag a Baski Imre által szinte teljesen elkerült történeti bizonyítékokkal kívánok foglalkozni. Nyelvészeti kérdésekre, valamint azokra a

tudományos cikkhez nem méltó személyes támadásokra, amelyek Baski Imre írásában engem, és az övétől eltérő véleményen lévő, magyar és kazak; élő és elhunyt tudósokat értek, nem kívánok reagálni. Írásom hozzászólás a vitatott problémához. Úgy érzem, feljogosít erre négy expedícióm a kazak-magyarokhoz. Terepmunkát folytattam olyan, korábban idegenektől elzárt, illetőleg bárki számára nehezen megközelíthető területeken, amelyeken kutatók előttem kevesen, vagy egyáltalán nem jártak. Könyvtári kutatásokat, végeztem Almatiban. Konzultáltam neves kazak tudósokkal. A témáról szóló könyveim, tudományos cikkeim jelentek meg.

A véleményem egyezik Mándoky Kongur Istvánéval arra nézve, hogy a kazak-magyar probléma esetében nem nyelvészeti, hanem „bonyolult etnikai-történeti kérdéssről” van szó. A kazak viszonyokat és a kazak nyelvet a legjobban ismerő, sajnálatosan korán elhunyt, kiváló magyar turkológusnak, orientalista nyelvésznek eszébe sem jutott a kazak-magyar kérdést nyelvészeti problémaként kezelni. (2). Jómagam történészként elsősorban egy lényeges történeti kérdésre keresek választ: Van-e hiteles adat arról, hogy a mongol hódítás, illetve Magna Hungaria bukása után a volgai magyarok egy része - ha nem is önként - Dél felé húzódnak, és megjelenhetett a később a kazak államot megalapító törzsek között, a közép-ázsiai pusztákon is? Ha igen, akkor Julianus magyarjainak etnikai neve bizonyíthatóan tovább élhetett törzsnevek, nemzetségnevek formájában a Keleti Dest-i Kipsak egykori területén, így a mai Kazakföldön is a mongol hódítás utáni évszázadoktól napjainkig. Baski szerint Róna-Tas András ide vonatkozó felvetése (3) indokolt lehet, de hangsúlyozza, hogy egyedül a közép-ázsiai és orosz történeti források, tudományos munkák, adhatnak választ erre a bonyolult kérdésre. Az általa ismert adatok szerint Magna Hungaria keleti magyarjai Nyugat felé, a Volga jobbpartjára menekültek el a mongolok elől, ahol számos toponym emlékeztet rájuk. Ők maguk azonban minden egyéb nyom nélkül beolvadtak az ott élő török, szláv, ugor lakosságba.

Ismert tény, hogy a keleti magyarok Volga-vidéki hazája: Magna Hungaria a XIII. század közepén, a mongol hódítás eredményeképpen, állami szinten megszűnt létezni. A behódolt keleti magyarokat a közép-ázsiai krónikák szerint a XIV. század elején, Toktaj és Baján kánok uralkodása idején a mongolok által létrehozott soknemzetiségű politikai egység, a Dzsucsi ulus (Aranyhorda) keleti szárnyába, a Sejbánidák hadiszervezetébe osztották be. A „madzsar omak” (magyar terület) törzsei és azok vezérei is részt vettek 1462-ben Abulhair kán, és 1500-ban Muhammad Sejbáni kán Közép-Ázsia délebbi részeinek meghódítására irányuló hadjárataiban (4.). A „madzsar” etnikai név szerepel a Kazakisztánt, Üzbegisztánt és Kirgiziát megalapító, 92 honfoglaló törzs listáján. Ezek az adatok önmagukban is jelzik, hogy a keleti magyarok egy része, az orosz előrenyomulás elől visszahúzódni kívánó Sejbánidák, a Keleti Dest-i Kipsak urainak vezetése alatt Dél, Délkelet felé vonult, illetve velük együtt „visszatért Ázsiába”.

A Középső-Volga-vidéki területen, a Volga jobb- és balpartján, Retteggett Iván 1551-es kazanyi hódítása után is fennmaradt vagy kéttucatnyi, a magyar

népnevet tükröző helynév. (Pl.: Mozsary, Mozsarovo, Mozsarovka, Mozsarovszkaja, Mozsarki, a rjazanyi, tambovi kormányzóságokban (5.); a Madjar helynév és nemzetségnevét votjákok között, a vjatkai kormányzóság területén (6.), stb.). Azonban a XVI. század közepétől kezdve az orosz feljegyzések magukról a középső Volga-vidéki magyarokról nem szólnak többé. Úgy tűnik, hogy azon a területen önállóságuk maradványai is megszűnt. Feltehetőleg beolvadtak a környező (csuvas, tatár, orosz, votják) etnikumokba. Ám mindez nem szól ellene sem a keleti magyar törzsek egy része mongol hódítás utáni délre kerülésének, sem a XIV–XVII. századi továbbélésüknek az orosz cároknak be nem hódolt Dél-Volga vidéken: a Káspi-tó északi részén vagy attól akár keletre, akár nyugatra. Az utóbbi években publikált történeti adatokból értesülhetünk a keleti magyarok XVI–XVII. századi, *törzsi szintű* fennmaradásáról a Középső Volga-vidéktől délre elterülő, a Volga-Urál-vidék déli részét is magába foglaló Nogaj Horda területén.

A Nogaj Horda az Aranyhorda egyik legnagyobb utódállama volt. Magába foglalta az Alsó-Volga-vidék balpartját, a Déli Urált, valamint a XVI. században, a kalmük hódításig a mai Nyugat-és Közép-Kazakisztánt is az Isim és Tobol folyóig, sőt, az Irtis-vidékig. (7). A Nogaj Horda etnikai összetevői között alapvetően jelen volt valamennyi nomád törzs és nemzetség, amelyek a mongol hódítás utáni évszázadok bonyolult etnikai folyamatai során, részt vettek a kirgiz, kazak, üzbég, baskír, tatár, karakalpak, stb. népek kialakulásában. (8.)

A XVI. században a Nogaj Horda együttesébe tartozó törzsek a következők voltak:

Asz, bak, kipcsak, kongüat, najman, kereit, kitaj, **mazsar**, mangyt, szildzsigit, ujszun, borlak, kanglü, kongur, szaraj, keneges (stb.). A szintén a Nogaj Horda keretein belül létesült, XVII. századi, hét törzsből álló ediszan törzsszövetség tagjainak felsorolása, régi nogaj okiratok alapján: mangyt, **madzsar**, kelesci, keneges, togaj, kislik, kilbein. (9.). Tehát hiteles adatok bizonyítják, hogy a XVI–XVII. századokban, az írott források alapján, a Középső Volga-vidéktől délre eső területeken, a Nogaj Hordában, fennmaradtak az orosz hódítás elől délre vonult keleti magyar törzsek.

Kazak etnológusok megállapítása szerint a XVI–XVII. század nagyjelentőségű, Volga-Urál-vidéki és közép-ázsiai történelmi eseményei következtében a régió népei etnikai kölcsönhatásának erőteljesebbé válása volt megfigyelhető. Olyan eseményekre gondolunk itt, mint például a kazak honfoglalás; az orosz hódítás a Középső Volga-vidéken; a Nogaj Horda hódításai a kazak kánságok déli és középső területein. Számos kazak, nogaj, baskír törzs etnikai együttesébe „nemzetségi, vagy még ennél is gyakrabban, nemzetségi szinten nogaj, kazak, baskír, karakalpak, szárt, türkmén, tatár stb. csoportok olvadtak be. (10) Mindez módot adhatott arra is, hogy a Nogaj Hordában élő keleti magyarok is megjelenjenek kazak földön.

A XVIII. század elején a kipcsak törzsekhez csatlakozott keleti magyarok, a köztük fennmaradt szájhagyomány alapján, déli irányból telepedtek át a mai észak-kazakisztáni sztyeppékre, a Középső Zsüsz területére. Egy részük az argünökhöz csatlakozott a Torgaj-medencei Szarükopán. A XIX. századi cári

összeírásokban és tudományos munkákban egyaránt találkozzunk adatokkal a Torgaj-vidéki argün-magyarokról és az Irtis-Isim vidéki, illetve Torgaj-vidéki magyar-kipcsakokról. Például a Kazak SZSZR Történetében (1979) a következő adatokat olvashatjuk: „Azok a kazakisztáni törzsek, amelyek Nyugat-Szibéria törzseinek szomszédságában éltek, és jelentős hatást is tettek rájuk, a kipcsakok voltak. A Irtis-Isim-vidék és a Torgaj-vidék sztyeppék kipcsakjainak a következő törzsgái voltak: kulan-kipcsakok, khitaj-kipcsakok, szagal-kipcsakok és **madzsar (magyar) kipcsakok**” (11.).

Terepmunkán gyűjtött, újabb adatok szólnak arról is, hogy a kazak környezethez hasonlóan, a nogaj törzsi-nemzetiségi szervezetből is, egymás mellett adatolható napjainkban is népnevünk *madijar* (magyar) és *mazsar* alakja egyaránt. (12).

A törzsi-nemzetségi genealógiai táblázatok (sezserék) és az argün-magyarok és kipcsak-magyarok szájhagyománya is megőriztek fontos adatokat a keleti magyarok betagozódásáról a kazak törzsszövetségekbe, illetve azok elődeibe. Az adatokból kiderül, hogy – Baski állításával ellentétben – a kazak-magyarok esetében nagy múlttal rendelkező etnikai csoportokról van szó, és egyáltalán nem egyes kazak törzsek „fiatal”, vagy „legfiatalabb” nemzetségeinek alágairól. (13)

Bolat Ahmetuli Nurpeisz kara-tali mollah, az 1930-as évekből származó arab betűs, ún. „omszki” kara-kipcsak sezseré gondozója. Ennek az írott forrásnak alapján állítja össze a magyar-kipcsakok genealógiai táblázatát. A mollah 2003-ban, első nyugat-szibériai expedíciónkon úgy informált minket, hogy a magyar-kipcsak törzs, nemzetség eredetét a rendelkezésére álló genealógiai adatok alapján Abulhair kán koráig, vagyis a kazak honfoglalás idejéig (XV. sz. közepe,) tudja visszavezetni. Bolat Kumekov turkológus a Kazak Tudományos Akadémia tagja, a kipcsakokról szóló arab nyelvű források világhírű kutatója, a kipcsak sezseréknek is elismert szakértője. Ő a napjainkban „Madijarként” leírt etnikai név, és vele együtt a keleti magyarok megjelenési idejét a kipcsak közegben a sezserék és a régi arab nyelvű források összevetése alapján a mongolkor kezdeténél is korábbra helyezi. A következőket írja:

„A mongol támadás előtti időszak végére a Volga-Urál folyóközben a magyar törzsek egyik csoportja betagozódott a kipcsak törzsszövetségbe. Ez a tény világosan kifejeződésre jut a kazak sezserékben. A kazak nép Középső Hordájának nemzetiségi-törzsi szerkezetén belül, a kipcsak törzsek leszármazási táblázatain, nemzetségi szinten megtaláljuk a „magyar” etnonymet” (14.).

„Az argün sezserékben Aldijar (Taz), Madijar és Kudijar neve Tokal Argün (Szarvatlan Argün) ágán, vagyis fattyúágon jelent meg. A kazak sezserék szimbolikája szerint a „fattyúágon megjelenés” minden esetben befogadott nemzetségre, vagy nemzetségágra utal. Bolat Kumekov így ír a keleti magyarok csatlakozásáról az argünökhöz: „1965-ben Tóth Tibor magyar kutató antropológiai méréseket végzett a kazak nemzet argün-magyar etnikai csoportjának tagjain. Az antropológiai kutatás során nagy morfológiai azonosságot tapasztalt a Torgaj-medencei argün-magyarok, és az ugyanazon területen élő kipcsakok között. A magyarok argün

közegben a legkorábban a XVI. században jelenhettek meg. A XIV–XV. századok fordulóján az argünök egy része délről északra költözött, majd a XVI. században megtelepedtek az Isim folyónál és a Torgaj-vidéken. Nyilvánvaló, hogy ebben az időszakban, amikor sokoldalú együttműködés és kölcsönös egymásra hatás volt megfigyelhető a kipcsakok és argünök között, jelenhetett meg argün közegben a magyar etnikai csoport” (15.).

A 2002-ben, Babakumar Khinayyat kíséretében megtett első torgaji utunkon gyűjtött, a helyiek szájhagyományán alapuló adatok egyedül az időpontokra vonatkozólag térnek el Bolat Kumekov megállapításaitól. A kipcsak közegben élő, és velük együtt északra vonult magyarok csatlakozása az argünökhöz, a Torgaj-vidéken az általa jelzett időnél későbbre, feltehetőleg a XVIII. század elejére tehető. Orumbaszar Turasov argün származású asztanai történész a következőket jegyezte fel Aldijar (Taz) és Madijar és utódainak átköltözéséről a Torgaj-vidékre: „Az 1720-as években a kazak sztyeppékről elkergették a kalmüköket. Ekkor történt, talán Madijar vezír korában, hogy a környékbeli befolyásos férfiak tanácskozássra jöttek össze, hogy megbeszéljék a terület elosztását. Aldijar és Madijar utódainak és állatainak száma nagyra növekedett. Mindkét nemzetség átköltözött a Torgaj-medencébe, ahol ma is élnek”.

A kipcsak-magyarok szájhagyománya szerint ők maguk a XVIII. század elején vonultak át Délről, a Kara Tau hegységből az északi kazak sztyeppékre. Valószínűnek látszik, hogy egy részük a Torgaj-medencében egy, a koraközépkortól kezdve ismert kipcsak etnikai csoporttal: a Tazokkal együtt, csatlakozott az argün törzshöz. (A torgaji mondák tanúbizonysága szerint Madiar testvérének, Aldijarnak a másik neve Taz volt. A legenda szerint tőle származnak a szarükopai Tazok. A Taz ősi kipcsak nemzetség. (16.) Emlékét a magyarországi kunok között a kiskunsági Tazlar őrzi.)

A XIX. század és a XX. század első felének viharos kazakföldi eseményei: a kolonizáció, lázadások véres leverése, a kolhozosítás, a represszió, népek száműzete Kazahföldre, a szűzföldek feltörése, stb. az észak-kazakisztáni sztyeppék lakosságának etnikai összetételét jelentősen megváltoztatták. Csak egyes távoli vidékeken, mint például a torgaji sztyeppék, vagy az 1936-ban, a Kazah Szovjet Szocialista Köztársaság megalakításakor Oroszországhoz csatolt Omszki-terület, maradhatott meg mindmáig a kazak lakosság eredeti törzsi-nemzetségi szerkezete. Azonban az írásos források adatai és a terepen gyűjtött szájhagyomány alapján még így is valószínűsíthető Róna Tas András felvetésének megalapozottsága a „magyar” etnikai név folyamatos továbbélésének lehetőségéről a XIII. századtól napjainkig az egykori Keleti Dest-i-Kipsak területén, így a mai Kazakisztánban is.

A keleti magyarok és a honfoglaló magyarok egykori egymástól történt elszakadásáról emlékeznek meg az expedícióm által 2002–2006 között a Torgaj-vidéken és az Omszki területen gyűjtött legendák, mondák. Ezek közé tartozik a Qumsiqban 2002 szeptemberében Babakumar Khinayattal együtt gyűjtött szarvasmonda is. (Később, 2006-os torgaji expedícióján, Bíró András

antropológus gyűjtötte össze számos további változatát ennek a mondának, és hozta el őket Magyarországra.)

A monda szerint Madijar egykor Kudijar nevű testvérevel együtt az Atil folyó partjáról Nyugat felé indult szarvasvadászatra, Testvére feladta a vadászatot, és visszatért régi szállásterületére. Madijar útközben eltévedt, egy távoli nyugati területen letelepedett, családot alapított, és tőle származott a magyar nép.

Véleményem szerint ez a monda túlságosan konkrét utalásokat tartalmaz ahhoz, hogy egyszerűen félresöpörjük azzal, hogy az eurázsiai pusztán a két szarvasvadász testvérrel szóló legendák széles körben elterjedtek. (Egyébként a kazakoknak nincsenek szarvaslegendáik.) Az olyan szarvaslegendák, amelyekben az egyik vadászó testvért Madijarnak, (Torgaj, Szarükopa) vagy Magornak (Kézai) hívják, és explicit a magyar nép alapítójáról esik bennük szó, mégiscsak viszonylag ritkábbak lehetnek.

Nézzünk azonban egy az Irtyis-vidéki kara-kipcsakok magyar törzsének tagjai között gyűjtött olyan mondát, amelyben szarvasról nem esik szó. Keleti és nyugati magyarokról azonban annál inkább. Az egykor a kipcsakokhoz csatlakozott magyarok utódainak az argün-magyarokénál élénkebbek és közvetlenebbek a hagyományban megőrzött emlékeik arról, hogy kik is voltak ők hajdanán.

A mondát Szagündük Nurmaganbetov celinjei tanítónak és mullahnak, sezsere-örzőnek és a magyar-kipcsak legendák gyűjtőjének özvegye mesélte el nekünk 2006 augusztusában, második nyugat-szibériai expedíciónk utolsó napján, omszki külvárosi házában. Pontos szövegét expedíciónk résztvevője, Ajbolat Kushkumbajev történész, koksetaui egyetemi docens, az Aranyhorda korának kutatója jegyezte fel, majd publikálta, az Omszk-vidéki és az észak-kazakisztáni kazakság történeti, néprajzi kapcsolatait vizsgáló 2007-es omszki tudományos konferencia előadásainak gyűjteményes kötetében:

„A régi időkben a magyarság egységes nép volt. 17 törzsük volt. Egy nagy háború után, a Kök Ögüz (Kék Ökör) völgyében élő hét törzs nyugatra vándorolt, és most egy ismeretlen hegy mögött élnek. A nevük Kök Ögüz-re változott. A keleten maradt 10 törzs, a mi elődeink, megőrizték a „magyar” nevet. A nyugati magyarok tőlünk származnak”. (17.)

A továbbiakban Ajbolat Kuskumbajev a következőket írja: a fentebb említett torgaji szarvaslegendáról, és az általa idézett Omszk-vidéki magyar-kipcsak legendáról: „Ezek szerint a kazak törzsszövetségekben élő magyarok között elterjedt az a legenda, hogy a valamikor egységes magyar nép egykoron kétfelé vált szét. Véleményünk szerint az expedícióink által gyűjtött, itt kiemelt legenda megérdemli a történészek és etnológusok figyelmét, mivelhogy a népek emlékezete a saját múltjukkal kapcsolatban igen konzervatív, és érdekes, sokszor egyedülálló információkat őriz meg. A tudomány a nomádok meséit a múltjukról már régen komoly (alternatív, vagy kiegészítő) forrásnak tekinti, és „oral history”-nak nevezi”. (18.)

Jóval korábban, egy 1975-ös, nemrégiben publikált kazahsztáni úti jelentésében Mándoky Kongur István hasonlóképpen vélekedett a kazak-magyarok legendáiról: „A Kazah Tudományos Akadémia Irodalmi és Népköltészeti Intézetében található jó néhány, e

törzs körében gyűjtött eredetmonda szerint is, a kazak madzsarok ill. madjarok egy valaha nyugatra költözött nagy nép maradványainak tartják magukat. Ez a tény, illetőleg adat így magában talán még nem sokat mond a szakembernek, de a kutatás ilyen irányú kiterjesztését feltétlenül indokolja” (19).

Idehaza is sok évszázadon keresztül fennmaradt a hagyomány Keleten maradt magyar testvéreinkről, az után is, hogy 1235-ben Julianus barát találkozott velük az Atil (Volga) folyó bal partján. A XIX. század során és a XX. század elején a legendás magyar keletkutatók ennek a hagyománynak alapján vágtak neki Ázsia ismeretlen és távoli térségeinek.

Baski Imre szerint a kazak nyelvben „magyar” jelentése kizárólag az Arany Horda idejéből fennmaradt „madszar” szónak van. Állítása a következő: A „madijar” etnikai név viselői esetében fiatal nemzetségágakról van szó, a hasonlóan fiatal nemzetségágak neve általában személynévből alakult ki. Baski szerint a „Madjar” egy személynév, a Muhammad-i-jar név rövidített változata, és „magyarként” értelmezése azért terjedhetett el a mai kazak köznyelvben, mert a kazak átlagemberek alig ismerik a saját nyelvüket és múltjukat. A „Madijar” nevet, ezt a közelmúltban, vallási eredetű személynévből keletkezett nemzetségnevet az orosz nyelvű «мадьяр» etnikai névvel a kazak átlagemberek Baski szerint egybemossák, összekeverik. Ehhez a hipotézishez, még hozzáteszi a következőket: A „Madijar” személynév eredeti jelentése, Mohamed prófétához kapcsolódásának emléke, a nemzetség tagjainak, és általában a kazakoknak a körében „napjainkra már elhomályosult.” (20)

Az elképzelés, hogy bármely kazak férfi elfelejtené, ha nemzetségének őse Mohamed próféta nevét viselné, eleve képtelenség. A történelmi hagyományok, ezeken belül a családi hagyományok is, Kazakföldön máig nagyon elevenek. Ráadásul, a különböző kazak törzsek madijar (magyar) nevei nem „fiatal” nemzetségágak elnevezései. Bolat Kumekov fentebb idézett megállapítása szerint a „magyar” etnikum feltehetőleg még a mongol hódítás előtt, illetve legkésőbb közvetlenül az után az esemény után jelenhetett meg a Volga-vidékének déli sztyeppéin, kipcsak közegben. Abban az időben a kipcsakok még túlnyomó többségükben pogányok voltak, és nemhogy törzsnévként, nemzetségnévként, de még személynévként sem használtak arab-perzsa eredetű muszlim neveket. A kazak törzsszövetségi szerkezetben a Próféta neve magasabb taxonómiai szinten (törzsnevek, nemzetségnevek, nemzetségágak nevei), egyébként még napjainkban sem fordul elő.

Ligeti Lajos a kazak nyelvben tovább élő mongolkori „majar” (madszar) etnikai nevet, amely szerinte, ebben a formában egyaránt vonatkozhatott a Kárpát-medence magyarjaira és az Arany Hordában a keleti magyarokra is (21), végső soron egy magyar nyelvi „magyar” alakra vezeti vissza. Ligeti feltételezi, hogy ez a szó kun közvetítéssel került a mongolkori forrásokba. Ahogy írja, „a majar szó – ha idegen köntösben is – a magyar szóképlet nevezetes eleme, mivelhogy azt a megnevezést jelenti, amelyet a magyar nép önmaga megjelölésére használt, legalább a IX. század óta. Nemzetség- és törzsnévként ennél sokkal régiebb, hiszen

a magyarság ősi örökségként magával hozta az ugor egységből való kiváláskor” (22.).

Kazakföldön nemcsak a köznyelvi használatban, hanem tudományos akadémiai szinten is a madijarként” leírt és „magyarként” kiejtett etnikai néven nevezik meg a Kárpát-medencei magyarokat is. Tehát ez a szó a mai kazak nyelvben nemcsak az átlagember számára, hanem hivatalosan is „magyart” jelent. A Kazak Tudományos Akadémia 1999-ben megjelent Kazak Értelmező Szótárában a következőket olvashatjuk:

„MAZSAR” *Madijar* (vengr): „Így nevezték a magyarokat az Arany Horda idején” (23.).

Hasonlóan a Kazak Értelmező Szótár leírásához, Mándoky Kongur István is azonos jelentésű etnikai névként, egymás mellett említi a keleti magyarokra vonatkoztatható, „madzsar, mazsar, illetve madjar” kazak etnikai neveket kazakisztáni úti jelentésében. Ahogy írja: „A kazakság törzsrendszerében ugyanis van egy nem is kis létszámú, 100000 lelket számláló madzsar, mazsar, vagy madjar törzs.” Ráadásul Mándoky gyűjtése alapján nemcsak a kazakoknál élnek egymás mellett a magyarokra vonatkozólag ezek az etnikai nevek. „Magyar eredetű törzsek a baskiroknál” című cikkében Mándoky a következőket írja a baskirokról: „Egyes törzseik a valamikor régen nyugatra költözött „majarok”, „madjarok”, vagy „madijarok” népének baskír földön maradt törzseitől származtatják magukat” (24.).

Néhány szót egy alapvető kérdésről: a vitatott etnikai név kiejtéséről. Baski - mint ezt már említettem - azt állítja, anélkül, hogy állításának igazságát megfelelően ellenőrizte volna, hogy ez minden esetben „madjar”. Ennek így is kellene lennie, ha egy „Muhammad-jarból” lerövidült személynévről lenne szó. Tehát Baski feltevése logikus, csak téves. Az adott törzsnév, nemzetségnév kiejtése sohasem „madjar”, hanem csakis „magyar”. Jártunk az etnikai név viselőinél, rákérdeztünk. Állításomat Baski a törzs tagjaival folytatott beszélgetések során könnyen ellenőrizheti, illetőleg ellenőrizhette volna.

2006-os Omszk-vidéki terepkutatásaink alkalmával, kazak munkatársaim egyike, Babakumar Khinayat nem egy alkalommal megkérdezte a magyar-kipcsakokat, hogy miképpen ejtik a nevüket. A válasz minden esetben „magyar” volt, két mély „a”-val és „gy”-vel. A „madjar” szót a kérdeztettek meg sem értették volna. Hitttem a fülemnek, és attól kezdve magam is, a Tóth Tibor cikkeiben leírtakhoz hasonlóan, „magyarnak” írom le etnikai nevüket. (25).

Baski Imrének egyébként módja lett volna nemcsak egy kazakföldi utazás során, hanem itt, Magyarországon, Budapesttől alig több, mint 80 kilométernyire délre, a 2008-as bösztörpusztai kurultájon is ellenőrizni az adott szó kiejtését. Az argün-magyar vendégek pontosan úgy nevezték meg magukat, ahogyan én itt a nevüket magyarul leírom. A „gy” betűt is nagyszerűen ki tudták ejteni.

Baski a bösztörpusztai kurultájon konzultálhatott volna az ott jelenlévő neves kazak tudósokkal is, a kazakisztáni magyar etnikum létéről, vagy nemlétéről, és a kazak-magyarok nevének helyes kiejtési módjáról. Részt vett a kurultájon például a Baski által is tisztelt Orazak Iszmagulov antropológus professzor, a Kazak Tudományos Akadémia tagja, Tóth Tibor hajdani

barátja, a kazak törzsszövetségi szerkezet kiváló ismerője, valamint Babakumar Khinayat, a Kazak Központi Állami Múzeum tudományos főmunkatársa. Mindketten a kazak-magyarokhoz szervezett tudományos expedíciók munkatársai, illetve a kutatások segítői.

Baski szerint tehát a „madijar” szó „gy”-vel történő kiejtése „csakis orosz hatásra terjedhetett el” a kazakok között. Vagyis Baski a szó „gy” betűs változatát tulajdonképpen orosz kölcsönszónak véli a kazak nyelvben. Azonban a „magyar, мадияр,” etnikai név, jó néhány évszázaddal régebben él a közép-ázsiai sztyeppéken annál az időszaknál, mint amikor ott az „erőteljes orosz nyelvi hatás” megjelent. Ligeti Lajos és Róna Tas András szerint nemcsak a Kárpát-medencei, hanem a volgai magyarok önelnevezése is „magyar” volt, és nem „madzsar”, vagy „mazsar” (26.). Így ez a szó nemcsak orosz kölcsönszó lehet a kazak nyelvben, (amire egyébként a 250 éves orosz kolonizáció kétségtelenül alapot adna), hanem az egykor a kazak törzsszövetségekbe olvadt magyar néptöredékektől átvett kölcsönszó is, amely mellett az Aranyhorda-kori „mazsar” névváltozat is fennmaradhatott. Az Aranyhorda korabeli és későbbi közép-ázsiai írott források a keleti magyarokat „mazsarként, madzsarként” írták le. Gyakori, hogy a külső környezet egy etnikumot másképpen nevez meg, mint azok önmagukat. Mégis, a „mazsar, madzsar” szóváltozatokban, és arab betűs átírásaikban is jól felismerhető a „magyar” szó (27.).

A „magyar-madzsar” névhasználat kettősségének lehetőségére a keleti magyarok nevével kapcsolatban, napjainkban is találunk adatolt párhuzamot Közép-Ázsiából. (Meglétéről nohaj környezetben már szóltunk.). Az IFEAC (Közép-Ázsiai Francia Kutatóintézet, Taskent) Értelmező Szótára az üzbegisztáni Kaska-darja-i, és a szarűkopai (Kazakisztán), etnikai csoportok nevéhez – nyilván terepmunkán szerzett értesülések alapján, – a következő magyarázatot fűzi:

MADYAR „Etnikai csoport, amelynek az önelnevezése Magyar...(Groupe ethnique qui se denomme lui-méme Magyar...)” ...1968-ban 150 családjuk élt a Kaska-Darjánál, és 150 családjuk Kazahsztánban, Kosztanajnál...Üzbégül és kazakul beszélnek, de az öregek még tisztában vannak eredetükkel.” (28.).

Üzbegisztán Etnikai Atlasza [2002] a mai üzbegisztáni nemzetiségeket mutatja be. A magyar diaszpóra leírásának a végén a következőket olvashatjuk:

„*Megjegyzés.* A kaskadarjai területen a 60-as évek végén 150 madzsar (маджар) család élt, akiket a kutatók szintén magyarnak (мадьяр) tartanak... A madzsarok az üzbégekhez tartozónak tekintik önmagukat, üzbég nyelven beszélnek, szokásaik azonosak a helyi szokásokkal... Ugyanilyen nem nagy létszámú madzsar csoport él Kazakisztánban, és kazaknak tekinti önmagát”. (29.)

Tehát a taskenti francia kutatók a szóban forgó özbegisztáni, kaska-darjai és a kazahsztáni, torgaj-medencei etnikai csoportok leírási formájaként a „Madyart” használják, és „magyar” önelnevezésüket emelik ki. Ugyanakkor az üzbég etnológusok a „madzsar” névvel illetik a magyarnak tekintett kaska-darjai etnikai csoportot, önelnevezésükről nem szólnak.

[Németh Gyula ír arról Tóth Tiborral folytatott beszélgetése alapján, hogy egy üzbég forrás szerint a „mi magyarjaink” „madzsar” néven, legalább az 1400-as évek óta szerepelnek az üzbég törzsek között. (30)] Kiemelném, hogy „Üzbegisztán Etnikai Atlaszában” „madzsar” névvel illetik a közismerten „magyar” önelnevezésű kazakföldi, torgaj-medencei etnikai csoportot is. A „madzsar” nevet az arab, perzsa, török nyelvű krónikaírók, földrajzi leírók mindig is a magyarokra vonatkoztatták. A keleti magyarok etnikai nevét az üzbég írástudók arab betűkkel is madzsarként írták le még a XIX. században is. Pontosan úgy, ahogy ez az etnikai név és személynév a XIV-XVII századi közép-ázsiai krónikákban, vagy a nevezetes XIV. századi csisztopoli sírkövön megjelent (31.)

A szó leírási formájától függetlenül, Mohamed próféta barátairól a két, alig néhány éve megjelent üzbegisztáni, illetve özbég vonatkozású francia tudományos munkában nem esik szó, mint ahogy a fentebb idézett kazak értelmező szótárban sem. Az adott két etnikai csoport nevének „Muhammad yarból” származtatásának ötlete a helyszínen élő és dolgozó, és a közép-ázsiai személynéveket és etnikai neveket kiválóan ismerő szerzők gondolataiban nyilván fel sem merült.

A Volgántúltól és a Káspi-tenger vidékétől az Irtis folyóig elterülő sztyeppéken igen bonyolult etnikai mozgások mentek végbe a mongolkor utáni évszázadokban. Gyakran kerültek át más népekből a kazak nép törzseibe is nemzetségi, nemzetségi szinten idegen etnikumok. Valamennyi kazak törzs, számos etnikai csoport konglomerátuma. Így az „argün-magyarhoz” és „magyar-kipcsakhoz” hasonló, idegen etnikumra is utaló nemzetségnevek típusa, több helyen is előfordul a hajdani Keleti Dest-i Kipcsak egykori nomádjainál, többek között a kazakoknál is. Csak egy a számos példa közül: a kazak törzsek közül a Középső Zsüsz kongrat törzsnek van mangütaj és nogaj nemzetségága. (32). Ez a két név egyébként éppen annak a Nogaj Hordának az emlékét őrzi, amelynek törzsi rendszerében a keleti magyarok Délre került törzsei bizonyíthatóan szerepeltek a XVI-XVII. századok során.

Továbbra is az a meggyőződése, hogy a kazak-magyarok etnikai neve Julianus magyarjainak emlékét őrzi. Jómagam ezt a meggyőződésemet a kazakföldi és nyugat-szibériai terepmunkán, és almati könyvtári kutatások, konzultációk során alakítottam ki, prekoncepció nélkül. Feltevésemet azonban erősítik a Közép-Ázsia mongolkor utáni etnikai mozgásokról szóló történeti adatok, valamint neves kazak és magyar tudósok Baski Imréétől eltérő véleményei is. (33.) A kazak-magyarok közül a még vidéken lakók éppen úgy, mint a közülük elszármazott értelmiség, közöttük tudósok: etnológusok, történészek, a hagyományaik és a rendelkezésükre álló források alapján a keleti magyarok utódainak tekintik magukat.

A kazahsztáni magyar néptörzsek kérdése kétségtelenül további kutatást érdemel. Jómagam egyenlőre beérem a Baski Imre által is idézett Orazak Iszmagulov antropológus, a Kazak Tudományos Akadémia tagjának megállapításával. A neves tudós a kazak törzsi-nemzetségi szerkezetet évtizedeken keresztül tartó terepmunkái során ismerte meg.

Szerinte a madijar és magyar etnikai nevek között „mindenképpen többről lehet szó, mint egyszerű hasonlóságról.” A Kazak Köztársaságban az un. kazak-magyarok történeti és etnikai kérdését nemcsak tudományos szinten, hanem állami-politikai szinten is komolyan veszik. Nurszultan A. Nazarbajev, a Kazak Köztársaság Elnöke, 2007-es magyarországi látogatása alkalmával így nyilatkozott a Magyar Köztársasági Elnöke által számára adott díszvacsorán: „Európában nincs a kazakokhoz közelebb álló nép a kultúrát és a hagyományokat tekintve, mint a magyar. Mint ismeretes, még a XIII. században a kipcsak törzsek egy része az Önök országában telepedett le, és jelentősen hozzájárult annak fejlődéséhez. Ma Magyarország mintegy 100 ezer lakosa kunnak vallja magát, vagyis a kipcsakok leszármazottjának. A magyar kutatók pedig felállítottak egy hipotézist, amely szerint a magyar nemzetségből származó kazakok a magyar nép rokonainak bizonyulhatnak. Ez fontos alapja kulturális-humanitárius kapcsolataink további fejlődésének.”

JEGYZETEK

*A „kazak-magyar” a kazakisztáni magyar nemzetségek hivatalos kazak meghatározása.

(1) *Baski Imre*, Madijar: magyar eredetű néptörzsek a kazakoknál? In: Csodaszarvas. Östörténet, vallás és néphagyomány. Budapest, 2009, 189–208.

(2) *Benkő Mihály, Mándoky Kongur István a kazak magyarokról*. Eleink, (14), 2007/2; 69 sk.

(3.) *Róna-Tas András*, Kis magyar őstörténet. Budapest, 2007, 36.

(4) *S. G. Klastornyj-T. I. Sultanov*, Letopis trech tsiachletnij. Alma Ata, 1992. Materialy po istorii kazakhskikh khanstv, 21-22; 362.

(5) Vásáry István, A Volga-vidéki magyar törzsek a mongolkor után. In: Magyar őstörténeti tanulmányok, Budapest, 1977, 286.

(6) Munkácsi Bernát, Jelentés az esztergomi fogolytáborba végzett votják nyelvi és néprajzi tanulmányaimról. Akadémiai Értesítő, XVII/2, 1916 február 15, 75 sk.

(7.) *V. V. Trepavlov*, Istorija nogajskoj ordy. Moskva, 2001, 3.

(8.) *R. Kh. Kereitov*, _Nogajskaja orda i voprosy ee etnicheskogo sostava_. In: Istoriko-geograficheskie aspekty razvitija Nogajskoj Ordy. Mahachkala 1993, 21.

(9.) *R. Kh. Kereitov*, uo; *V. V. Trepavlov*, id. m. 437 (szöveg és a 7. jegyzet); 489; 502 (táblázat).

(10.) N. E. Bekmakhanova, K voprosu ob etnicheskom sostave i politicheskoy istorii nogajskoj Ordy i Kazakhstana v XVI-XVII. vv. In: Istoriko-geograficheskie aspekty razvitija Nogajskoj Ordy. Sbornik statej. Makhachkala, 1993. 87.

(11.) *Istorija Kazahskoj SSR*. T. 2. Alma Ata, 1979, 184.

(Baski állításával ellentétben, a forrást itt szó szerint idézem! A „magyar” szót zárójelben nem én tettem a „madzsar” mögé, hanem a szerző. «маджар (мадьяр) кипчаки»).

(12.) Akseley Sejdebek, Kazaktün ayüzsa tarihü; Zerttey. Astana, 2009. Ugyanez a forrás a „madijar” etnikai nevet a „venger” etnikai névvel is kapcsolatba hozza. Mohamed barátaival – nem. (Uo.)

(13.) A „nemzetségág” (родовая подразделения) szót kifejezőbbnek tartom a Baski által használt „alnemzetségnél” (подрод), már csak azért is, mert a sajátos kazak nemzetségi-törzsi szerkezet kategóriái kívülállóak számára meglehetősen bonyolultak. Például a Középső Zsüsz kongrat, argün és kipcsak etnikai tömörüléseit „törzsekként” határozzák meg a kazak kutatók, pedig a három törzs létszáma egyenként is igen nagy, törzsszövetségi szintű volt még a közelmúltban is. Argünök 500 ezren (más adatok szerint 960 ezren), kongratok 90 ezren éltek a mai

Kazakisztán területén a XIX. század végén. Kipcsakok egyedül a Torgaj-vidéken 100 ezren voltak ugyanabban az időben. [Vö.: *O. Ismagulov*, *Etnicheskaja genogeografija Kazakhstana*, Alma Ata 1977, 17 skk.]. A besorolások szerint a törzseknek, és a nemzetségeknek is vannak elágazásai. Egy kazakföldi etnikai név nemzetséggéként említése a betagozódási rangsort jelzi. Azonban az alacsonyabb besorolási fokozat nem feltétlenül jelenti azt, hogy kis létszámú, vagy akár nemrég keletkezett etnikai csoportról lenne szó. Az argün közegben az 1720-as években megjelent Madijar nemzetséggé a cári összeírások szerint a torgaj-medencei Szarükopán 1822-ben 375 jurtája volt, 1862 férfival, az Aldijar (Taz) nemzetséggé pedig 340 jurtája, 1654 férfival. Az egyenként is tízezer főnél is nagyobb létszámot kitehető két nemzetséggé abban az időben a harmadik és negyedik legnagyobb etnikai csoport volt a szarükopai argünök között. (*Kazak sezhiresi khakynđa*, Almaty 2000, 307.) Más országban, más törzsi-nemzetségi rendszerben az ilyen nagyságú, azonos nemzetségnevet, viselő embercsoportokat törzsnek neveznék. Sokkal valószínűbb, az, hogy más etnikai közegekből csatlakozott nemzetségekről van szó, mint az, hogy két testvértől származó, a közelmúltban létesült új nemzetséggé válik. Aldijar (Taz) és Madijar nemzetségei az 1720-as években jelentek meg a Torgaj-medencei argünök között. Két ember utódai négy emberöltő folyamán nem szaporodhattak el ennyire.

(14.) *Bolat E. Kumekov* Kazakhi i vengri: obschie istoricheskie korn'i. In: A magyarság és a Kelet. Az MVSZ östörténeti konferenciája, Budapest, 2008. 144. A kazak akadémikus idézett véleményét a 2009. 07. 31-én Almatiban folytatott konzultációnk során megerősítette.

(15.) *Bolat E. Kumekov*, u. o.

(16.) *Ju. A. Zuev*, Early Turks essays of history and Ideology. Almaty, 2002, 71.

(17.) *A. K. Kushkumbajev*, Kazakhi i mad'jarü: etnicheskie vzaimootnosheniii. In: Kazakhi Omskogo Priitishja. Istoriija i sovremennost'. Omsk, 2007, 131–137.

(18.) *A. Kushkumbajev*, uo. A. K. Kushkumbajev igen fontosnak tartja azt a tényt, hogy a kazak törzsszövetségben élő magyarok között éppen úgy, mint a Kárpát-medencei magyarok között, elterjedt az a hagyomány, hogy a magyar nép egykor kétféle szét. Véleménye szerint a keleti magyarok a mongolkorban és a mongolkor utáni időszakban léptek be a Dest-i-Kipsakban élő mongol-török népek együttesébe. Feltételezi, hogy a keleti magyarok a mongol kori átalakítás (felosztás) következtében részekre oszolva csatlakoztak a többi leigázott néphez, elsősorban a kipcsakokhoz.

(19.) *Benkő Mihály*, Mándoky Kongur István a kazak-magyarokról. Eleink 2008, VII. évfolyam 2. szám (14), 79 sk..

(20.) Lásd: Baski internetes blogja, „Madjar vagyok, turista” 2. rész.

(21.) *Ligeti Lajos*, A magyar nép mongol kori nevei. Magyar Nyelv, LX (1964 december), 4, 389.

(22.) *Ligeti Lajos*, uo., 393.

(23.) Kazak Tilinin Sözdigi. Almaty, 1999, 447.

(24.) *Benkő Mihály*, Mándoky Kongur István a kazak magyarokról. Eleink, (14), 2007/2; 69 sk. Vö.: Mándoky Kongur István, Magyar eredetű törzsek a baskiroknál. Amu Darja széles vize. Karcag, 2002.

(25.) *Benkő Mihály*, Magyar-kipcsakok. Budapest, 2008. Vö.: *Tóth Tibor*, Az ősmagyarok mai relictumáról. (előzetes beszámoló). MTA Biológiai Osztály közleményei 9. (1966), 285 skk.

(26.) *Ligeti Lajos*, id. m. 389; Őseink nyomában. Beszélgetés Róna Tas András akadémikussal. Élet és Tudomány, a Mindentudás Egyeteme.

(27.) *A. K. Kushkumbajev*, id. m.

(28.) *Catherine Poujol*, Dictionnaire de l'Asie Centrale. Paris, 2001, 193.

(29.) *Etnicheskij Atlas Uzbekistana*, 2002, Taskent, 69. A műben a mai üzbegisztáni nemzetiségeket írják le. Mégis, a XX. századi magyar diaszpóra leírása után külön megjegyzés szól a kaska-darjai „madzsar” etnikai csoportról, mint idegen származású üzbég nemzetségről.

(30.) *Németh Gyula*, A honfoglaló magyarság kialakulása. második, bővített és átdolgozott kiadás. Közzéteszi: *Berta Árpád*. Budapest, 1991, 309. Tóth Tibor az üzbegisztáni etnikai csoportról Németh Gyulának mint „magyar önelnevezésű csoportról” szól. Állítása összeegyeztethető az IFEAC adatával. Németh Gyula egy üzbég forrásra utal, amely szerint az üzbég törzsek között legalább a XV. század óta ott vannak a „mi magyarjaink is”, „madzsar” néven. Eszerint Németh Gyula a magyarok jelenlétének lehetőségét Közép-Ázsiában a mongolkor után, figyelemreméltónak tartotta. Az általa említetthez hasonló üzbég források egyikét, az 1463–1510-es években Abulhair kán, majd Sejban kán által irányított kazak, üzbég és kirgiz honfoglalásban részt vett 92 törzs listáját, azóta publikálták. (*A Tukhfat at-tavarikh i khani* listája. In: *Materialy po istorii kirgizov i kirgizii*. Vyp. I. Moskva, 1973, 210–213.)

(31.) *Materialy po istorii kirgizov i Kirgizii*. Vyp. I., Moskva 1973, 213 sk. Vö.: *Istoriija Kazakhstana v arabskikh istochnikakh I.*, Almaty 2005, 499, 519, 552, 564, 574; *Materialy po istorii kazakhskikh khanstv XV–XVII. vekov*, Alma Ata, 1969, 21–22, 362 skk; *Róna-Tas András*, A magyar népnév egy 1311-es volgai bolgár sírfeliraton, Magyar Nyelv, LXXXII (1986), 78–81.

(32.) *O. Ismagulov*, *Etnicheskaja genogeografija Kazakhstana*. Almaty, 1977, 17. Vö.: R. G. Kuzeev, *Bashkirskie sezhere*. Ufa, 1960, 14, 179, 187, 216.

(33.) Vö., pl: *Róna-Tas András*, Kis magyar őstörténet, uo.

Dr. Benkő Mihály (1940) történész, orientalista, író, diplomáját a budapesti Eötvös Lóránd Tudományegyetemen szerezte. 1979-től a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárában dolgozott. Választott kutatási témája: a magyarság keleti, nomád kapcsolatai azaz a magyar őstörténet néprajzi-történeti-régészeti párhuzamait, a keleti magyar néptörzsek emlékeit kutatja. Tudományos cikkei magyar és külföldi akadémiai és más tudományos folyóiratokban - *Antik Tanulmányok*; *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungariae*; *Information Bulletin of the Russian Academy of Sciences, the Institute of Oriental Studies* - jelentek meg.

AZ EGYETEMES ANYA

(I. rész)

Az újkorban, néhány misztikustól és költőtől eltekintve, az asszonyi létről elfogadható gondolat nincs. Az alap, amelyből el kell indulni, mint az őskorban minden gondolat: a metafizika. Az asszonyi lét csak innen érhető.

(Hamvas Béla)

A Nagyasszony misztériumának dolgai felől igazán nem lehet másként beszélni, csak *relata refero*, így ebben a formában, ahogy Herodotos mondta. Tehát olyasmiről lesz itt szó, az utolsó szóig, amit mások mondtak. A tennivaló csupán az, hogy tarka bokréta kössük őket.

A beláthatatlan történelem előtti idők elsápadt kultúrájáról már lehetetlen teljes képet adni, viszont a történeti emberiség világa már jóval közelebb esik hozzánk és lépten-nyomon meg-megszólal onnan való örökségünkben. Így tehát az egy pár-ezer éves árjának nevezett mitológiát is a matriarchális korban kifomálódott természet-szemlélet későbbi képződményének kell tekinteni. Olyan ez az örökség valójában, mint a római jog kincse: *valami lidérces messze fény*, az elfelejtett dolgok felrémlő emlékezete, *cuius non extat memoria ut iam dominum non habet*.

Az egyetemes Anya, Nagyasszony idejéből való emlékekről szóló írások abból a korból valók, mielőtt a nemek értékének egykori, ősi egyensúlyát, a matriarchális szemlélet még korábbi túlsúlyát, vagy egyeduralmát felváltotta volna a férfi nem előtérbe állítása, a mindenbe belevitt általános patriarchalizmus.

Tágabb szempontból nézve, úgy tűnik, hogy a női függőségi szerepet alapjában véve nem egyedül a „*férfiak történelme diktálta*” hanem merőben az archaikus világszemlélet korszakának gyökeres megváltozása s az utána beköszöntő sajátos világkép kialakulása. Melynek következményeként — az Egyetemes Anya tiszteletének rovására —, a férfi isteneket tisztelő új kultuszáramlat a nők szerepét a társadalomban kiszabta.

Mégis ennek ellenére számtalan nemzedékek sora évszázadokon át továbbra is csorbátlanul megőrizte s adta tovább a régi anyajogú hagyományokat az ősi örökséget. De már mi sokszor értetlenül állunk előttük, mint valami letűnt korszak ásatag maradványai előtt, csak tapogatjuk ezeket a dolgokat, mint vak a hajnalt, *coecus de colore* módra. De lassanként majd csak kinyílik a szemünk. Seneca bölcs ember volt, megmondta: „*El fog jönni az az idő, amikor az utókor csodálkozni fog azon, hogy-hogy nem voltunk tisztában annyira a nyilvánvaló dolgokkal.*”

A régi népek életében szokásos matriarchális rend metafizikai alapja az az előttük nyilvánvaló tény, hogy a származás és a világ kialakulása a női princípiumra megy vissza. Más szóval az ősi hagyományokban a legelsőnek feltűnő és meggondolkodtató mozzanat az, hogy minden kezdet nő-elemű. Nem is lehet másképp, mert ami a kezdetből támad, annak meg kell születnie, még pedig anyától. Így van ez akkor is, ha a születéshez elég ő maga.

Ugyancsak a világ matriarchális rendjére utal, hogy a kezdetben első helyen az egyetemes Anya egy ősanya személye állt. Mindaddig, míg a férfi nem fölénybe kerülése véget vetett e korábbi keletű egyetemes világnézetnek és a vele járó életrendnek. Az eredeti anyajogú rendet elkezdte gyengíteni, majd teljesen háttérbe szorítani az új patriarchális irányzat, melytől fogva a mindennek felett álló Ősanya a hitvese, testvére lett az atya-istennek. Sőt ezek után az egyetemes Anya egykori szimbólumát: a Holdat, a Vénuszt hol nőnek, hol pedig férfinak mondták. Viszont a magyar néphitben továbbra is megmaradt nőnek, anyának.

Mindezekkel összhangban nevezi egy középkori keresztyén himnusz a Napot csak testvérünknek, de a Holdat már nagyobb rangot mutató szóval egyenesen „*asszonynéneknek*” hívja. De ez a himnusz nem Asszonynének előtt készíttet a legmélyebb meghajlásra, mint gondolnánk, hanem a Nap-hold sorát egy másik

asszonnyal: a mi Nagyasszonyunkkal, a Földdel zárja be. „*Légy magasztalva, nagy Isten, testvérünkkel a Nappal, asszonynénekkel a Holddal, húgainkkal, a csillagokkal, sűvűnkkel, a széllel, ángyikánkkal, a vízzel, urunk-bátyánkkal, a tűzzel, a mi nagy Asszonyunkkal, a földdel.*” Egy közismert allegorikus képzet alapján a holdsarló csakugyan a szentségtartó félhold lesz, ha megtölti az élet vize. Aphrodite-Vénusznak a kezével kínálja az örökélet italát.

De hogy közelebb kerüljünk a magunk hagyományaihoz, Magyar Adorján a lelkiismeretről szóló szép könyvecskéjében az ősanya leginkább a Föld-anya szellemeként szerepel. De emellett mint a vizek istennőjét is emlegeti az élet anyját, a napisten Apolló pártját: a mesék Gyöngyszín Ilonáját. Most hát őmiatta kell itt valamit elmondani abból, hogy miért van neki csakugyan igaza. Ezért oda kell szállni, ahol a jelen és a múlt egybeér, valahol a szavak titkainak világába. Mert az a világ titkokat őriz. De úgy, hogy akárki bármikor meghallgathatja a suttogásukat. Most azt, amit a Nap feleségéről, testvéréről, vagy éppen a leányáról mondanak. Mert az a gondolat, amit allegorikus nyelven „*női-princípiumnak*” neveznek, azzal ezek is egybeesnek.

Ezek után nézzük a nevét: Ilonát. Az ilo-ilu szó értelme élet, tehát szükségképpen anya. De ha az ilo - ilyenképpen „Anyá”, akkor az anyaságot az a-na (vagy ne-nő-né) teszi nyilvánvalóvá, amiben nemcsak a nő, néni szavunkat kell felfedezni, hanem azt is, hogy ő az, aki ápol-nevel, és akitől az egész nép származik. A teljes név: Ilo + na, tehát az Élet Anyja. Nagyjából így értették a nevét, akkor is, amikor Helénának mondták, s végeredményben itt kell keresni Seléné (Hold) nevének az értelmét is.

A Boldogasszony-eszmény tiszta gyémántját összetörték, lekerült a fű alá, s ott összevegyült az új vallás tiszta, eszményi Máriájának a nevével, s új néven élt tovább a magyar vallás legszebb személye. Nincs nála semmi magasztosabb, mert minden anya szent, az anyák kötik össze azt, ami mulandó bennünk, a halhatatlansággal, és az örök anya az igazság minden jó tettünkben, ő a melegség, gyengédség, szeretet minden érzésünkben és ő a fény a világosság minden gondolatunkban.

Hiszen amióta az ember az igazat, a jót, meg a szépet keresi, a szépség mögé mindig odaképzelt valami fényből, színekből szövődött sugárzó alakot. Hívták már Tündérszép Ilonának is. Nálunk a nevét gyöngyszínnek mondjuk s nem gyöngyszínűnek. Minthogy rózsaszín az ága a galagonyának vagy égszínkék Mária felső ruhája. Ezért áll Ilona Mária képében — akkor is, ha Vénusznak nevezik. Ismeretes, a Madonnát rendszerint égszínkék köntösbe öltöztetik, igaz Raffaellónak van zöldbe öltöztetett Madonnája is.

A színek el tudják mondani, miért éppen gyöngyszín ez a Tündérszép Ilona. Először is gyöngy, az pedig a tenger legnagyobb, legszebb kincse, mert a napon, a fényben az örök fény gyermekei: a szivárvány színei tündökölnék rajta. Szemnek szebbet nem lehet találni: a gyöngy a végtelen tenger virága. Ha tehát szépségre éppen a gyönggyel akarunk utalni, ez alig volna másképp lehetséges, mint hogy a gyöngynek a színét emlegetjük. Így tehát Gyöngyszín Ilona nevében a

„szín” nemcsak az ő tündéri szépségét dicséri, hanem egyben utal a tekintetére is.

Nem lehet említetlenül hagyni azt se, miszerint egy régi tanítás Víz-anyának mondja Ilona-Máriát. De a Víz-anya nyilván azonos azzal, aki a Kalevala szerint a „levegő” tündérlánya volt. Leszállt a tenger (mare) habjára és a habok úgymond teherbe ejtették. Emlékezzünk itt Stella Márisra, aki a Holdnak a sarlóján áll. Ott a vizek felett mint Hold-istennő tartja a karjában a világ újabb karácsonyára megszületett fiát: a Napot. Éppúgy gondolhatnánk itt a fekete Máriára is, akit az idehúzó értelem szerint, a Holdban kell megtalálni. A Hold pedig a maga „lidérces messze fényével” földünknek a kísérője, akinek mint Hold-istennő - az ismeretes fizikai és pszichikai hatásokon felül - szembetűnő fiziológiai hatása van elsősorban a nőkre.

De az egyetemes Anya a maga mindenekre kiterjedő metafizikai eszméje szerint anya, forrása a világ más régiójának is. Valamennyinek! Ezért volt e világban is a kezdeti rend matriarchális. Azt mondja a Dzyán könyve is: „A kezdet kezdete az Örökkévaló anya.” Az ő zsámolya lenyúlik mélyre, a föld szívéig, az örökéletű fű alá, akit hol ilyen vagy olyan név alatt tisztelték mindig őseink. Így került a Boldogasszony lába alá a föld is, a Hold sarlója is.

EPITOME IN DIVAE PARTHENICES MARIAE HISTORIAM AB ALBERTO DÜRERO NORICO PER FIGVRAS DIGES TAM CVM VRSIBVS ANNE XIS CHELIDONII

Quisquis fortunæ correptus turbine, perfers
Quam ubi iacturam fata sinistrâ ferunt,
Aut animæ delicta gemis, Phlegethontis & ignes
Anxius æternos corde tremante paues,
Quisquis & virgeris iam iam decedere vita
Alterius migrans incertus hospitij,
Huc ades! a uxiliumpetite continuoq; rogabo
Pro te quem paui lactetuliq; sinu.
Ille deus rerum mihi subdidit aftra: deosq;
Flectitur ille meis O homo supplicijs.

Dürer Albert: Madonna

Az igazság és jóság - Isten két válla - előkerül az egyik turáni énekekben is. A Világ anyja - aki nyilván azonos Ilonával az Élet anyjával - azt mondja az egyetlen embernek, hogy az apja az igazságos Isten, az anyja az irgalmas Isten-asszony. Ezért vannak, akik a Miatyánkot így mondják, (nagyon helyesen): Mi Atyánk és Anyánk... Bár végsőleg az igazság azonos a kegyelemmel (a szeretettel), mégis, hogy lehetne nekünk, Isten gyermekeinek másutt keresni az igazságot, mint az Anya erejében, a szeretetet meg az Anya mindent elfedező és mindent megbocsátó szívének melegében.

Az pedig ne lássék itt következetlenségnek, hogy elsősorban az anyáról beszélünk és olykor mégis a teremtő elvet emlegetjük. Hiszen ott fenn „az Atya-Anya egy.”¹ A Nagyasszony árnyéka itt, az árnyékvilágban a földi asszony, a szülőanya, a férfi ember örök szerelme: felesége. De ez a földi asszony annak az árnyéka s ez a fontos.

A teológiának tehát meg kellene vizsgálnia azt a méltánytalanságot, amit a nőkkal szemben elkövet. Ez az egyoldalú, következtelen teológia az egész női nemet minden tekintetben alacsonyabb rendnek mondja, mint a férfit. Márpedig az egész Éva-gondolattól eltekintve, a nő, éppen azért mert nő, közelebb esik a mindennekfelett álló Nagyasszonyhoz: az Örökkévaló anyához.

Szent Ágoston mutatott arra, hogy: „Kereszténység mindig volt.” Ezt olvassuk az Ismeretlen Jézusban. Ezért annak idején már szent Jeromos is azt ajánlotta, hogy t.i. a régi szokásokat nem szabad elvetni, hanem át kell keresztelni! De a nép azért valamilyen formában csak megmenti a régit, ha az újjal egyeztetve is. Így maradt meg — jól kimutatta ezt Kálmán Lajos — nálunk is. A magyarok asszonyának tisztelete a Szűz Mária köré szőtt glória.

Óhozza fohászkodtak eleink régen. Gondoljunk itt az Ómagyar Mária-siralomra, mely a belgiumi Louvain egyetemi könyvtárban őrzött régi latin nyelvű kódexben maradt az utókorra. Avagy eme újabb keleti imádságra:

*Kinek első szent királyunk felajánlott minket,
Magyarország Nagyasszonya segíts ügyeinket.
Mert pusztulunk, fogyunk, ím hozzád sóhajtok:
Magyarország Nagyasszonya könyörülj mi rajtunk.*

Ez a mindenek felett és mindeneknek alapjában álló, és mindennek életet adó Nagyasszony a mi legnagyobb örökségünk a mai emberiség egykori szülőföldjéről. A Boldogasszony, vagy fogalma tehát nem Ipolyi találmánya, hanem egy „régii veretű reminiscencia”, amely nyelvünkben és egykori hiedelemvilágunknak is legértékesebb gyökere közé tartozik. Mert a nyelv meg a vallás akkor egy volt. Abban az időben nyelvünk, szavaink közvetlenül, félreérthetetlenül rámutattak lényegére annak, amit jelöltek. A lényeg pedig az istenek kertjéből való, akár néphit, akár nyelv, akár életbölcselet s na persze nem utolsó sorban a mese. Mert a mese, a legenda jobban őrzi a valóságot, mint a történetírás. A meséről azt mondta Ipolyi Arnold, amikor az Akadémia rendes tagjává választotta: „Ha meséink elvesznek üres lesz a múlt, szegényebb a jelen és kétesebb a jövő.”

Tóth Béla írt egy könyvet. Egyesek szerint talán a legszebb kis könyv, amit valaha magyarul írtak. Címe: *A Boldogasszony dervise*. Ha eleink hite olyan magasra emelte a Boldogasszonyt, hogy a csillagok pora is csak futó felhő a lába alatt, fénylő magasságokban tündöklő alakja köré Tóth Béla története fonta a Bába bukra színes fátyolát.

Nekünk azt kell élni, ami *egyetemes*, mondja Herakleios. Márpedig a legmagasabb metafizikai felfogás szerint: a mindenkit magába foglaló, átfogó s mindenre kiterjedő elsődleges princípium az Egyetemes Anya. Igen, Ő lesz lényegében az a nagyon későn megértett Szentlélek. Az Egyetemes Anya: Magna Mater, akiből a lét sokszerűsége árad. Anyja a világ minden alakjának, lényének, a látványnak, az érzékeknek, az eszménynek, sőt ebben a tekintetben – mint majd látni fogjuk – végeredményben a műsáknak is.

A történelem megismétli önmagát. Ma már voltaképpen a nagyon távoli múlt és a lassanként már közeledő jövő matriarchális szemlélet felé haladunk. Illyés Gyula is meg volt győződve arról, hogy a világ megint valami matriarchális formálódás felé halad. *„Mennék vágyam után bátran a titkos őszanya felé, kinek képe feledhetetlenül szívemben él.”* (v.ö. Philologia)

Mondjunk itt jövődöt? Az UNESCO alkotmányának kezdő szavai szerint: *„Minthogy a háborúk az emberi lelkekben keletkeznek, a béke védelmét is emberi lelkekben kell megteremteni.”* Más szóval, azt jelenti, hogy a békét majd csak az hozhatja meg, ha a harcrakész, támadó, hódító „férfias” szemléletet felváltja az a törekvés, ami a *„gyöngye nő tisztább lelkülete, mint vigasztaló, mosolygó génus az élet zajából költészetté és dallá”* nemesít. (Madách)

Ha pedig az, ami itt Kultsár István szavai szerint: *barátságosan előadatott*, egyben-másban nem állja meg a helyét, az csak annak a jele, hogy nem jól figyeltünk, amikor figyelni kellett volna, vagy esetleg félreértettünk valamit. De amit jól értettünk, arra is egy régi írás szavai állnak: *„azt mondták”, vagy „így hallottam.”* Mentségünkre csak egy szól: hogy az örök fényt az eszményt kerestük. Márpedig az ilyen keresés imádság. Hiszen mióta az ember az igazat, a jót, a szépet keresi, a szépség mögé mindig odaképzelt valami fényből, színekből szövődött sugárzó ideális alakot: *„a titkos őszanyát.”* Aki az idők tisztító távlatából eszményi színben tűnik fel előttünk.

¹ Sokat írtak már erről az egységről, egyesülésről a misztikában is. Az „alsó”-nak és a „felső”-nek az egyesülése az Unió Mistica. A Biblia is emlegeti a „vőlegényt”, fehér ruhában, és a mennyegzőt. Na és a menyasszony? Nem tudni, hogy a Magyar nyelv értelmező szótára a menyasszony szavunkat vajon milyen távoli berkekből származtatja. Talán „ismeretlen eredetűnek” véli a tudomány ezt is, mint az „isten” szavunkat?

1.) Folytatjuk

Americo Oláh

- Cypress (U.S.A.) -

B. Tamás-Tarr Melinda — Ferrara (It)
GONDOLATOK A KLEBELSBERG
NAPOKRA

(Kivonat)

Kellemes meglepetéssel, nagy örömmel vettem és szívből köszönöm Jobbágy Éva újságírónak, a Tormay Cécile Kör alapítójának hálával teli, örömteljes és lelkes sorait, valamint kedves meghívását, amelyet a non-profit irodalmi- és kulturális folyóiratom, az *Osservatorio Letterario* 2009/2010. 71/72-s november-december/január-februári dupla számában megjelent Tormay Cécile-lel kapcsolatos kétnyelvű – olasz-magyar –, egymástól eltérő, csak részben egyező, nagylélegzetű, biográfiai keresztmetszetet nyújtó összeállításaimra reagálván írt – amely munkám igazmondását bizonyos körök nyilván nehezményezni fogják, vagy pedig a már bevált módszerrel, agyonhallgatják –.

Sajnos jó egy darabig nem tudok külföldre utazást vállalni sem egyedül, sem családommal, így a legnagyobb sajnálkozásomra nem vehetek részt a rendezvényeken, amit Jobbágy Éva oly hatalmas energiával, lelkes odaadással, nagy áldozatkészséggel szervez. Emiatt sajnós a napokban is fájó szívvel le kellett mondanom a 2009/2010-es tanévi osztálytalálkozókról – ahol tanítottam – és egy szervezendő, nemzetközi irodalmi seregszemlén való elnökségről. Éppen ezért, és a fenti levelére írt válaszomat követő második levelében megtisztelő, explicit kérésének eleget téve írom jelen hozzászólásom [...] ezen Klebelsberg Napok alkalmából.

Jobbágy Éva kérdésére, hogy milyen kapcsolódásom van Tormay Cécile életművéhez a következőket válaszolhatom:

Mint ahogy az előző számbeli Tormay-összeállításomban is jeleztem, ez év júliusában levelet kaptam Dr. Paczolay Gyula ny. docens úrtól – folyóiratom egyik magyar levelezőjétől –, amelyben egy XX. század eleji, világhírű írónőnkre, a Nobel-díjra esedékes Tormay Cécile-re (1876-1937) hívta fel a figyelmem, abban az esetben, ha még nem mutattam volna be az olasz olvasóknak. Már ebben a pillanatban tudtam, hogy egy nagy terjedelmű összeállításom fog születni... az agyonhallgatott és a magyar irodalomból kitagadott Tormay Cécile munkásságának széles teret szenteltem. Tabu témához nyúltam és tényekre alapozóan igazságra törekedtem. Nemcsak az "átkos" ötven év alatt, de már előtte és még most utána is hallgatnak Róla vagy félremagyarázzák. Fontosnak találtam egy ilyen komplex és komparatív összeállítást, a jobb megértés s hitelesebb ismeretnyújtás, az igazság érdekében. Bár aki nem akarja érteni a lényegét, az úgysem fogja e téren megerőltetni magát az összeállításom történelmi- politikai-társadalmi háttér alapján sem...

Lehet, hogy Dr. Paczolay Gyula figyelem-felhívása nélkül talán rá sem bukkanok Tormay Cécilere, nem ismerkedhetem meg írói és társadalmi tevékenységével s maradok vele kapcsolatban (is) tudatlanabb, ismeretekben szegényebb. Neki és igazságérzetemnek köszönhetően kezdtem el a kutatásomat, s mivel

ebben a pillanatban interneten keresztül lehetetlenség volt megrendelni külföldre a *Bújdosó könyvet* és Hankiss János *Tormay Cécile* c. monográfiáját rajta keresztül vásároltam meg ezen köteteket, amelyek szerencsésen megérkeztek még a nyári szabadságra menetelem előtt, így a szabadságomat ezen kötetek alapos áttanulmányozásával töltöttem, kiegészítve a világhálón talált anyagokkal megszerkesztettem egy összeállítást a korabeli és jelenlegi publikációk tükrében mindkét nyelvű, egymástól eltérő esszémben, amelyek, csak imitt-amott egyeznek. Tovább kutatván sikerült Franciaországból megszerezni a *Bújdosó könyv* adaptálását és két regényét itt olasz honban is meg tudtam rendelni. Innen származnak ezeknek a borítóképei, mert az interneten nem voltak ezekről képek. Most már nekem köszönhetően vannak. Megtaláltam egy dél-olaszországi szájton Francesca De Villarosa D'Orsay grófnő emlékiratát, amire Hankiss János rengeteget hivatkozik, s ebből (is) idéztem a francia szöveget az olasz nyelvű összeállításomban.... Sajnos időszűke miatt nem tudtam lefordítani sem olaszra, sem magyarra, de feltétlenül fontosnak tartottam hiteles dokumentálás céljából az eredeti francia szövegből részleteket megjelentetni. Szerencsére szép számmal vannak olvasók a világ minden táján, akik megértik a francia szövegeket, s talán kedvük lesz saját nyelvükre is lefordítani ezeket a kiemelt részleteket.

Dr. Paczolay Gyula figyelemkeltő levelét olvasva ismerősen csengett a száműzött, nagy írónk neve, de kevés ismereteim voltak róla. Hogyan lehet ez? Nyomban nyomozni kezdtem, hogy kiderítsem ennek miértjét...

Fellapozván egykori felsőfokú irodalomkönyveim, s az internetes kutatásaimból rájöttem e hiányosság okára: a Kádár-korszak kommunista proletárdiktatúrájának köszönhetően elhallgatott, sőt tiltott volt mind személye, mind alkotásai.

[...]

Az *Osservatorio Letterario* 71/72-es száma részére tett kutatásaim során Tormay korának történelmi-politikai hátterével kapcsolatban sok értékes információra tettem szert a világhálón talált tanulmányokon keresztül, melyeknek írói (életrajzírok, filozófusok stb.) szerint a zsidó Lukács Györgyöt, alias Georg Löwinger személyes felelősség terheli a korabeli magyar szellemi élet erőszakos, hatósági eszközökkel történő homogenizációjáért és több kiemelkedő magyar filozófus (például Hamvas Béla, Kerényi Károly), valamint író (például Nemes Nagy Ágnes, Weöres Sándor, illetve az Újholdasok) tönkretételéért, elhallgattatásáért, emigrációba kényszerítéséért vagy a szellemi életből való kiszorításáért; mint ennek a homogenizációs folyamatnak egyik programadója és szellemi útmutatója és a Párt szempontjából nemkívánatos alkotók listáinak összeállítója.

Erre utal például az olasz, muzulmáná konvertált **Claudio Mutti avagy Omar Amin II Vangelo secondo Lukács** [Lukács Evangéliuma] c. írása. A helyzetre objektívan és jól rálátó, Tormay Cécile által többször is emlegetett Lukács György rovására – az én fordításomban (– szerk. mgj.: az előző számbeli olasz nyelvű összeállításomban a Mutti-írás olvasható, míg az időhiány miatt akkor még nem jutottam el a

lefordításához, így a magyar nyelvűben nem szerepel) – az alábbiakat írja többek között, alátámasztván így az író megítélését is:

«Lukács György, alias Georg Löwinger (1885-1971), életének két, rövid ideig tartó időszakában töltött be felelős pozíciót a kormányban. 1919-ben, az ún. Kun Béla irányította Tanácsköztársaság idején politikai biztos volt az ötödik Vörös Hadosztálynál, azon felül, hogy közoktatásügyi népbiztos tisztséget is viselt; majd 1956-ban, a Petőfi Kör és a Kommunista Párt Központi Bizottságának tagjaként oktatásügyi miniszter lett Nagy Imre első kormányában.

De Löwinger-Lukácsnak, Magyarországra való visszatérését követően, a magyar kulturális életre ható leghatározottabb, legerőszakosabb és legfertőzőbb beavatkozása 1945 és 1946 között történt, mégpedig akkor, amikor tagja lett a Tudományos Akadémiának, és kinevezték a budapesti Egyetem filozófia és esztétika professzorának. Löwinger József bankár ivadéka „a lelkek igaz vezetője, egy viszonylag liberális szellemi diktátora lett, akinek minden szava törvény volt. [...] Élő példája volt a rezsim toleranciájának, amelyet a legcsiszoltabb elmék irányában tanúsított”. Ezekkel az idillikus szavakkal jellemzi egy másik híres, Magyarországon született „tévelygő zsidó” (előbb marxista, majd katolikus és végül természetesen liberális): Fischel Ferenc alias François Fejtő, aki Raymond Aronnal megalapította a Szabadságok Európája Intellektualistáinak Bizottságát. Hogy mi volt Fischel-Fejtő szabadságról alkotott koncepciója, azt Lukács munkásságával kapcsolatos írásaiból következtethetjük ki, miszerint Lukács „a nagy reformok megvalósítására a Kommunista Pártot minden kulturális tevékenység mecénásává és védelmezőjévé, egy gyűjtőközponttá akarta tenni az oktatás demokratizálása és modernizálása, a kulturális alapok szélesítése, a szellem emancipációja céljából. Elérkezett a pluralizmus és a „dialógus” ideje.

Ilyen meghatározó apológia előtt egyszerűen elképedünk, ha csak arra gondolunk, hogy a pluralista Lukács a fasiszta és antidemokratikus sajtótermékek jegyzéke, az igazi és valós *Index librorum prohibitorum* (A tiltott könyvek indexe) szerkesztésével megbízott komisszió tekintélyes tanácsadója volt; amelyet 1945 és 1946 között három füzetben, több kiadásban jelentetett meg a Miniszterelnökség sajtóosztálya. Akkoriban egy középírányzat-többségű koalíció volt kormányon, amelyet egy, a Kiszgazda Párthoz csatlakozott egyházi ember irányított.

A katalógus – ugyanabból az inkvizítori mentalitásból származott, mint Lukács néhány évvel később alkotott hírhedt könyve, *Die Zerstörung der vernunft* – amely egy kiemelkedően gyakorlati funkcióval rendelkezett, amely jelezte a rendőri hatóságoknak a lefoglalásra és megsemmisítésre ítélt magánkönyvesbolti és magánkönyvtári „fasiszta és antidemokratikus ihletésű” írásokat s mindezt a magyar esküszegő Miklós Béla tábornok 1945. április 28-án nyilvánosságra hozott 530-as rendelete alapján. A közkönyvtárak indexre tett könyveit a mindennapi olvasóközönség számára elérhetetlen, különleges osztályra szállították. Az összességében több mint 160 oldalas jegyzékben ábécé sorrendben, az elmúlt húsz évben nyomtatott könyvek, folyóiratok, füzetek, zenei kották, rölapok és

propaganda nyomtatványok sorakoznak. Nemcsak magyar nyelvű szövegekre vonatkozik, hanem a két világháború között Magyarországon megjelent, bizonyos olvasottságnak örvendő német, olasz, francia, angol, spanyol kiadványokra is. Az indexre helyezett könyvek között szerepel természetesen *Sion bölcséinek jegyzőkönyvé*n és a zsidó kérdéssel kapcsolatos teljes anyagon kívül, Hitler, Mussolini, Joseph Goebbels, Alfred Rosenberg, Pavolini, Farinacci írásai, valamint a horogkeresztes vezér Szálasi Ferenc munkái is. Ugyanitt található a híres magyar irodalmárok könyvei is: Erdélyi Józsefé (a 'népies' költőé, akit már Horthy idején is elítéltek), vagy Tormay Cécile-é, (akitől Olaszországban Gabriele D'Annunzio fordított). A nem magyar írók közül a következő nevek olvashatók: Berdjajev, Céline, Chesterton, Gide, Panait, Istrati, Keyserling, Malynski, Maurras, Moeller van den Bruck, Ossendowski, Carl Schmitt, Werner Sombart, Othmar Spann. Az olaszok közül idézhetjük az alábbi neveket: Giuseppe Bottai, Armando Carlini, Ernesto Codignola, Enrico Corradini, Carlo Costamagna, Julius Evola, Arnaldo Fraccalori, Giovanni Gentile, Balbino Giuliano, Salvator Gotta, Guido Manacorda, Mario Missiroli, Romolo Murri, Alfredo Oriani, Sergio Panunzio, Giovanni Papini, Concetto Pettinato, Giorgio Pini, Giovanni Preziosi, Carlo Scarfoglio, Nino Tripodi, Gioacchino Volpe.

A lukácsi „kulturális alapok szélesítése” tervbe belép a sirlamas B Lista kiállítása, a „politikailag megbízhatatlan”, hallgatásra és polgári jogok elvesztésére ítélt értelmiségiek lajstroma.

A Lukács ötlötte száműző lista illusztris áldozatai közül megemlítendő Hamvas Béla (1897-1968), Weöres Sándor, a magyar Rimbaud, akit „én mesteremnek” hívott; Szathmári Botond filozófus, akit a „platonai hagyományok folytatójának” nevezett. Hamvas Bélának köszönhető Magyarországon Guénon és Evola munkáinak megismerése. [...]

[...] Íme egy fiatalkori lukácsi írás, amely úgy tűnik, szinte megelőlegezve kinyilvánítja a későbbi inkvizitor Lukács világos, pragmatikus, kriminális eszkéztizmusát: „A lélek megmentésére – írja Lukács – fel kell áldozni magát a lelket: a misztikus etikától kiindulva kegyetlen *Realpolitik*erré kell válni, nem egy mesterséges megszorítást kell megszegni, hanem a „Ne ölj!” abszolút parancsolatot. [...]» (Ford. © Dr. B. Tamás-Tarr Melinda)

Találtam korabeli, Kádár-era alatti és jelenkori írásokat, méltatókat és lejáratókat egyaránt. Éppen ezért, a korrektebb és teljesebb, valamint az igazság kedvéért nemcsak Tormay Cécile életrajzi keresztmetszetét kívántam nyújtani, hanem több nézőpontú és ideológiájú korabeli és kortárs publicisztikák tükrében az adott korszak nemzetközi és hazai társadalmi-politikai körképét is adni. Mivel Olaszországban sem nagyon lehet róla anyagot találni, az interneten pedig az Olokaustos honlapon csak elmarasztaló, sorokat olvasni, kötelességemnek tartottam vele szemben ellentétes, jelenkori méltatásra is felhívni a figyelmet, mert így kerek az egész. [...]

Internetes kutatásaim során egy aradi internetes irodalmi folyóirat szájtján „A magyarok lesbikus, zsidófaló nagyasszonya” c. írással valamint más hasonló tónusú lejárató méltatásokkal kapcsolatban az alábbiakat jegyeztem meg, teljes mértékben osztozván

a Szent István Lovagrend lovagja, **Sümegh László** CSR matematika-fizika-kémia szakos tanár, ny. gimnáziumi igazgató, közoktatási szakértő következő gondolataival, ismervén a *Bujdosó könyv* teljes tartalmát és Kádár Judit erről szóló tipikus posztbolsevik zsargonon írt kritikáját:

«Emiatt a „másnap is elmentem” miatt írja K. J., hogy ez álnapló, mert látszik az utólagos rekonstrukció. Mindenki, aki egy naplószerű írást kiad, ennyi utólagos bejegyzést igazán megtehet, különösen azért, mert a szerző *Bujdosó* könyvet írt, és nem *Bujdosó naplót*. Kilóg a lóláb, egyértelmű K.J.-nek az ízléstelen közzététel a káán csomót keresése.”

Írói sikereinek eredménye, hogy Klebelsberg Kunó kultuszminiszter megbízta a Nyugattal egyenrangú, keresztény szellemű *Napkelet* című folyóirat szerkesztésével.

Olvasom, hogy az Országos Széchenyi Könyvtárban a *Napkelet*ből egyetlen példány sem fellelhető, ezeket mind megsemmisíthették, ha valaki mégis szeretné olvasni a régi példányokat, csak mikrofilmen jut hozzá. Pedig nem akármilyen szerzők fémjelzik a folyóiratot, olyanok, mint Áprily Lajos, Herczeg Ferenc, Kodály Zoltán, Reményik Sándor, Sík Sándor, Mécs László, Szerb Antal, Németh László, Jékely Zoltán, nem akármilyen nevek. A *Napkelet* fedezi fel Kolozsvári Grandpierre Emilt és Hamvas Bélát, ennek ellenére keresztény értékrendje miatt, a *Nyugattal* ellentétben még ma is agyonhallgatják, napjaink középiskolása csak a Nyugatosokról tanul, a *Napkeletet* egyáltalán nem ismeri.

Tormay csodálatos beszédekét ír, kitűnő szónok, az a megtiszteltetés éri, hogy személyesen köszönheti a Pestre érkező Kormányzót a parlament lépcsőjén. A nemrég készített Horthy filmben feltűnik egy pillanatra, én ebben a filmben láttam az írónőt mozgéképen először és utoljára. Ez a köszöntő beszéd is rossz pont, amiért még jobban lehet gyűlölni.

1918-ban megalakítja a Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetségét a MANSZ-t. Jól érzi, hogy szükség van egy olyan nőszervezetre, mely célul tűzi ki a haza, a család és a vallás védelmét. A MANSZ a húszas, harmincas évek legnagyobb civil szervezetévé lesz, több mint egymillió (!) taggal. Ezek ismeretében nem meglepő, hogy Madame Curie halála után őt hívják meg a Nemzetek Szövetsége Értelmi Együttműködési Bizottsága élére.

Közben ír, folyóiratot szerkeszt a MANSZ és a párizsi nemzetközi szervezetet vezeti. A munka rabszolgája, magánélete nincs, többnyire csak nők társaságában látják, ez megint lehetőséget kínál az ízléstelen támadásokra.

Kapóra jött az egyre jobban virágzó liberális sajtónak gróf Zichy Rafael válási ügye.

Akkoriban az arisztokráciánál ritka volt a válás, szerelmi ügyeiket, viszonyukat válás nélkül intézték. Gróf Zichynek jól jött volna, ha a válást felesége hibájából mondták volna ki, ezért megpróbálta bizonyítani, hogy Tormay lesbikus és elszerette a feleségét. Ilyen indokkal akkoriban – megjegyzem ma hasonlóképpen –, még a katolikus egyháznál is eredményesen kérelmezhatték a házasság érvénytelenítését. A hosszú hónapokig tartó per, ahol a gróf lefizetett tanúi próbálták bizonygatni az írónő szexuális

elferdülését, nem hozott sikert a koncepció vádai kiagyalói számára. A liberálisok legnagyobb bánatára Tormayt nem találták bűnösnek, sőt a hamis tanúzás miatt Zichy grófot elítélték. A többéves huzavona, az állandó támadások viszont nem múlnak el nyomtalanul, egészségi állapota hirtelen rosszabbra fordul, és a Mátraházán betegeskedő író 1937. áprilisában 62. évében öröklétre szenderül. Sajnos már nem tudja befejezni az *Ősi küldött* című regényének harmadik kötetét.

„*Rettenetes nép vagyunk mi!*” írja az író halálakor a szintén méltatlanul mellőzött Mollinár Gizella, majd így folytatja – „nem tudjuk egymást meglátni, meghallani... mert mindig közénk állnak. Hogy kik? Akiknek érdeke, hogy minél többet veszünk, minél jobban pusztítsuk egymást, és minél kevesebben legyünk...”

Ma is mennyire igaz, szinte prófétai szavak!

Ellenségei nem elégedtek meg halálával. A II. világháború után nevét még említeni sem volt célszerű, Tormay Cecile-t, a zsenit, a számtalan nyelven sok-sok kiadást megélt Corvin koszorús író még az emlékezetből is ki kellett törölni. A Fiumei úti sírkertben lévő sírját megszüntették – szüleivel, nagybátyjával nyugodott – a maradványokat elhamvasztották és a Farkasréti temető egyik urnasírába helyezték. Szobrát, emléktábláit összetörték, mindent megtettek azért, hogy az emlékét is kitöröljék a magyar irodalom Parnasszusából.

Életében mindent megtettek, hogy meghurcolják, ma mindent megtesznek, hogy őt és életművét a magyar irodalomból kitöröljék. »

[...]

Ellentétben a hazai kádári (Kádár János korabeli – jelenlegi, 1956-ban született Kádár Judit) kritikával vagy az olaszországi Olokaustos [Holokausz] zsidó honlapon Tormay Cécilről írottakkal Bruno Ventavoli az alábbiakban méltatja Tormay íráskészségét és a *Bujdosó könyvet*, anélkül, hogy hírhedtnék bélyegeznék, mint ahogy az előbbiek is teszik–:

«[...] Tormay nagyszerűen pompás narratívájában a válságban lévő Monarchia irodalmi és ideológiai vitái tükröződnek. A világháború kirobbanásával és a régi rend felbomlásával irodalmi tevékenysége egyre inkább politikai ízüvé változik. A költői metaforák, a gyötrelmes szerelmi történetek átadják helyüket egy mindjobban maró és ideológiai prózának. Igaz és valós védőbeszéd a haza megmentéséért, a magyarság és a kereszténység hagyományos értékeiért. 1918-19-ben Tormay nyíltan színre lép. Gyűléseket szervez. Konferenciákat ad. Csatlakozik a konzervatívok csoportjához, amely igyekszik kitartani a Tisza István meggyilkolását követő zűrzavarban. Hevesen támadja Károlyi grófot a liberál-polgári forradalom támogatóját, akit tehetetlennek, gyengének, árulónak tart. Különösen ráront a hatalmat kezébe vevő kommunista értelmiségre, akik az országot a bolsevik anarchia felé akarják evezni. A Kun Béla-rezim alatt Tormayt halálra ítélik, titkon a barátai otthonában él és menti a naplójának megírt oldalait, amelyet 1920-ban jelentet meg: ez a *Bujdosó könyv*, amely 1918 októberétől 1919-ig lezajlott eseményeket mondja el. [...]»

A világháború után az élbeli kommunista elvtársak úgy határoztak, hogy Tormay Cécile

nem jó író! «A média urai és azok szolgálattevő skriblerai azt képzelik, hogy azok ma nem is léteznek, akikről ők nem írnak és beszélnek. Többnyire fordítva áll a dolog. Az agyondicsértek, a méltatlanul kiemelték és futtatottak tűnnek el leggyorsabban.»

Köszönöm, hogy elmondhattam gondolataimat [...]. Befejezésül a *Bujdosó könyvnek* csak adaptált, lényegesen csökkentett terjedelmű, de nagy sikerű, 1925-ben a párizsi Lubrairis Plon kiadó 8. kiadásának Bevezetésében olvasható Marcelle Tinayre megállapításával búcsúzom: **«Tormay művének művészete és stílusa nem üres retorika, nem egy hamis líraiság.»**

NOTA: Forrás és teljes szöveg – amely a fentiekén kívül az előző számunk összeállításának felhasználásával is készült–: http://osservatorioletterario.net/gondolatok_a_klebelsberg_na_pokra.pdf

EPISZTOLA

Wellington, 2009. augusztus 18.

Kedves Melinda!

Néha azt hiszem, hogy a XX. század költészete Vörösmartynak köszönheti létét! A XIX. század egyetlen teljesen professzionista költője volt. Azt hiszem Vörösmarty volt az egyetlen akkori költő, aki megélt költészetéből. Nem nagyon bőségesen, de más magyar költők abban a korban még azt az életlehetőséget sem érték el művészetükkel. Vörösmarty fantáziájához a megújított nyelvre volt szüksége. Verselését a deákosok antik vonalán fejlesztette és Európában Hölderlinen kívül az ógörög stílust senki sem közelítette meg Vörösmartynál jobban. A nyelvújítás utáni nyelvet Vörösmarty tette olyan irodalmivá, mint amilyené vált és senki más nem lett volna képes a nyugat-európai jambikus verset olyan nagyon magyarrá tenni, mint ő. Nem véletlen, hogy ő még ma is a költők költője és a Nyugatosok tulajdonképpen neki köszönhetik egész formavilágukat.

Mindezt azért bocsátottam előre, hogy igazoljam azt a kijelentésemet, miszerint a Nyugatosok által annyira kedvelt és ugyancsak elterjesztett nyugat-európai jambikus verselés alapjainak lerakója minden bizonnyal Vörösmarty Mihály volt.

Szokásom volt régen, hogy amikor egy nagyon szép vagy különös ötös vagy öt és feles jambikus sorra akadtam, gyűjteményembe másoltam. Voltak ezek között kuriózumok csak úgy, mint kristálytisza lírai tömörségűek. Ezek között válogatva Shakespeare híres Hamlet-monológjának kezdő sora az egyik eklatáns műfordítási példája: "To be or not to be, that is the question" — nagyon tiszta hangsúlyváltó öt és feles (jambikus endekasyllaba) sor, amit Arany János is — ragaszkodva az eredeti formához — öt és feles (hatodfelessel) fordít: "Lenni vagy nem lenni, ez itt a kérdés". Az első három jambus Arany szövegében trocheussá változik! A sor első részében ezek az anaklázisok nem ingatják meg a sor jambusi jellegét, ha az utolsó teljes jambus versláb tiszta marad! Ezek a finom (ókori) licenciák a nyugat-európai magyar verselésben igazi köztisztelőnek örvendenek és szabadon hódolnak Szabó Lőrinc korában felszabadító

igyekezetének. Talán egyszerűbb lenne Shakespeare blank-verse-ét a magyarosabb trocheussal fordítani, így: "lenni vagy nem lenni, ez a kérdés" A formahűség azonban még Arany Jánosban is olyan dogmatikus volt, hogy meg sem említi a lehetőséget!

Az ötös jambusos gyűjteményem már régen nincs meg, de a favoritom azóta is Adynak ez a sora a Szent Margit legenda című verséből: "ájultan hullt egy durva szó miatt" A sor első két jambusa: "...ájultan hullt..." valami csont nélküli összeomlást fest a jé, az el és a há betűk lágy-sága segítségével. A sor másik fele, a másik három láb: "... egy durva szó miatt.." a mássalhangzók kemény kopogása az erőszakot festi olyan erővel, hogy a képet nemcsak látjuk, de halljuk is! Egyébkény Ady Szent Margit legendájában van sok csodálatosan zenei aláfestésű kép, amely egyúttal nagyon plasztikus dinamikus ábrázolásában.

Másik kedvencem Babits *Esti kérdéséből* idézet: "hol lángot apróz matt opáltükör" Talán érdekesebb a négyes keresztrímet teljességében idézni:

"Vagy épp a vízi városban a Ríván,
hol lángot apróz matt opáltükör,
merengj a messze múltba visszaráván
emlékedbe, mely édesen gyötör."

A második sor tömörsége Canaletto velencei képeit varázsolja elénk. A vers a lét értelmét kérdőjelezi nagyon folyékony, olvasmányos verselésben, amelyek tartalmazznak nagyon sok szép ötös és öt és feles jambikus sort. Hogy a pontos skandálás Babits számára is fontosabb volt, mint a helyesírás múlandó törvényei, azt ennek a versnek az elején elkövetett áthágásaiból láthatjuk: "oly óvatossan, hogy minden fűszál lágy leple alatt egyenesen áll" — az "óvatossan" és "egyenessen" szók két "s"-sel írása kizárólag a skandálás helyességével magyarázható! Babits számára is, Arany számára is a skandálás esszenciális, mert szerintük (szerintem is!) a ritmus zenéje teszi a verset verssé!

Nincs verstan-könyv, amely felsorolná egyes költők preferenciáját, hogy vajon az ötös jambust vagy az öt és feles jambikus endekasyllabát használja-e otthonosabban. Egészen biztos, hogy a költők maguk sem tudják! Példákat olvasva temperamentumuk, lelki alkatuk szerint mégis megközelíthetjük a problémát! Míg az ötös jambusi sor valami befejezettségre utal és a sor végére mint egész mondanivalóra pont kívánczik, addig az öt és feles csonkasor pauzával végződik és talán egy vessző, mint írásjel fejezi ki pontosan az éterét. A csonkasor után kívánczik valami magyarázó főmondatszerű megállapítás. Az öt és feles a levegőben hagy egy kérdőjelet, valami tétovát, valami nem teljesen tisztázottat. Még egy kétsoros periódus is, ahol az ötös az első és az öt és feles a második sor, valami bizonytalanságot érzékeltet, de egészen biztosan sokkal szomorúbb, mint az ötös!

Mindez persze nem jelenti azt, hogy ezek törvények! Ady "Párisban járt az ősz" című verse ha nem is az ellenkezőt bizonyítja, de legalább is azt, hogy szomorú verset egész jambusi sorokkal is ki lehet fejezni. A színészet világában ez a szomorúság nem lehetett hirtelen vagy rajtaütésszerű, mert előadásához azt tanítják, hogy a sorok felmondása közben egy kis sóhajtott-szerű levegőt kell a felmondónak kilehelnie:

ezáltal az előadás egy fokkal szomorúbbá válik. Annyi biztos, hogy ebben a versben csonka jambusok nincsenek s így nem adhatnak nyomotékot a vers szomorúságának. Ady helyesebb érzékkel óvatosabban, lassabban veszi be az olvasó lelkeségét az elmúlás érzésébe, semhogy bármilyen verstani vagy előadásművészeti trükkel próbáljon hatni! Ide másolom az egész idézetet:

Párisban járt az ősz

Párisba tegnap beszökött az Ősz.
Szent Mihály útján suhant nesztelen,
Kánikulában halk lombok alatt
S találkozott velem.

Ballagtam éppen a Szajna felé
S égtek lelkemben kis rőzse-dalok:
Füstösek, furcsák, búsak, bíborak,
Arról, hogy meghalok.

Elért az Ősz és súgott valamit,
Szent Mihály útja beleremegett,
Züm, züm: röpködtek végig az uton
Tréfás falevelek.

Egy perc: a Nyár meg sem hőkölt belé
S Párisból az Ősz kacagva szaladt.
Itt járt, s hogy itt járt én tudom csupán
Nyögő lombok alatt.

Sorról sorra meséli az egyszerű élményt. A strófák utolsó rövidített sora hozza az egyetlen ráütő rímet a félrímes versrendszerben. Elégé lazán jambikus vers, mert például a harmadik szakasz harmadik sor végét Ady is rövid "ú"-val írja és talán nem is csak a skandálás helyessége miatt.

Meg kell jegyezmem, hogy ez a vers ütemhangsúlyosan is hangsúlyozható és a legtöbb verstani elmélet mint az Ady- tizes egyik példáját említi:
3//2//3//2/ osztatú négyüteműként. Ez tehát szimultán vers is!

Az előadók számára a vers egészen biztosan nagyon lassan hathatott. Azért érezhetik szükségesnek a vers sóhajtságok közbeni előadását, hogy a vers halálgondolatának gyorsabb és alaposabb előkészítést biztosítson. A csonkasorok pauzáinak teljes hiánya azonban a szomorúság fellépésének mintegy késleltetője szerepel és az elmúlás szimbóluma így lassabban és talán mélyebben szívárogo az olvasó lelkeségébe!

Kézcsókkal: Imre*

*Gyöngyös Imre

Pécsely, november 3.

Kedves Melinda!

Ezúttal bővebben kell írnom, amiért kérem elnézését. Köszönöm, hogy további közlésekkel lehetővé teszi, hogy írásaim olvasókhoz is eljussanak. Különösen a P.V. munkásságáról szóló beszámolót köszönöm, hogy egyetért velem abban: ez a különleges művészi tevékenység figyelmet érdemel, s nemcsak azért, mert

kapcsolatokat erősíthet. A képanyag kettéválasztása is szerencsés szerkesztői ötlet volt.

Még nagyobb köszönet és elismerés azért, hogy az agyonhallgatott és a magyar irodalomból kitagadott Tormay Cécile munkásságának ekkora teret szentelt. Tabu témához nyúlt bátran és tényekre alapozóan igazságra törekedve. Nemcsak az "átkos" ötven év alatt, de már előtte és még most utána is hallgatnak Róla vagy félremagyarázzák. A média urai és azok szolgálattelvő skriblerai azt képzelik, hogy azok ma nem is léteznek, akikről ők nem írnak és beszélnek. Többnyire fordítva áll a dolog. Az agyondicsértek, a méltatlanul kiemelték és futtatottak tűnnek el leggyorsabban.

Inkább azt szégyeltem, hogy én magam is olyan keveset tudtam erről az írónőről. Végiglapoztam könyvtáramban legnevesebb kortársait az 1972-es Szerb Antal-kiadásban, nem találtam semmit. A nevét sem emlegeti senki. Nemcsak a Nyugat köréhez tartozó, a népi írók sem foglalkoznak regényeivel. Az csak természetes, hogy az urbánusok és a "Judapestiek" kisemmizik. Egyetlen nyomra akadtam. Keresztúry Képes Irodalomtörténetében (A Magyar Irodalom Képeskönyve a pontos címe) a Nyugat hatszorta nagyobb címlapja mellett ott zsugorodik a Napkelet is, alcímén azzal hogy "szerkeszti Tormay Cécile".

Jobb későn, mint soha. Ideje volt az Osservatorióban méltóképpen foglalkozni vele.

Még annyit, hogy küldeménye a Magyar Posta szerint "sértetlen érkezett". Egy másik, aznap Reggio Emiliából érkezett könyvcsomaggal ugyanígy eljárva. Visszatérnek a kádári - rákosimátyási idők.

[...]

Szeretettel köszöntöm ebből az eldugott kis faluból, ahová bevettem magam, hogy szabadabban és tisztábban láthassam a tényeket és a világot.

Sok szeretettel köszöntöm még egyszer:

Tivadar
(Bodosi György*)

* Dr. Józsa Tivadar

Ferrara, 2009. november 5.

Kedves Tivadar!

Megragadom az alkalmat s ezen rovaton keresztül válaszolok. Köszönöm, hogy értesíteni tetszett a folyóirat megérkezéséről. Örömmel olvastam, hogy szerkesztői megoldásomat szerencsésnek találta.

A Tormay-összeállításommal kapcsolatban: kellemes és nagy meglepetésemre kaptam hálával teli, örömteljes és lelkes sorokat, valamint egy kedves meghívást tartalmazó levelet Jobbágy Éva újságíró kollégától, a Tormay Cécile Kör alapítójától, amelyet a Tormay Cécile-lel kapcsolatos kétnyelvű összeállításaimra reagálván írt. Meghívást kaptam a Klebelsberg Napok rendezvényeire, de sajnos jó egy darabig nem tudok külföldre utazást vállalni, így a legnagyobb sajnálkozásomra nem vehettem részt a rendezvényeken éppen ezért, és Jobbágy Éva levelére írt válaszomat követő második levelében megtisztelő explicit kérésének eleget téve írtam egy hozzászólást a közönséghez és a szervezőkhöz a 2009. november 13-

15-i Klebelsberg Napok alkalmából, felhasználva és kiegészítve a vezércikkemből és a tanulmányomból kiragadott részleteket, hogy aztán felolvasta-e vagy sem – ahogy a levelében jelezte –, nem tudom, mert miután elküldtem az írásom egy árva sort nem kaptam tőle: sem köszönő sorokat, sem arról, hogy felolvasásra került-e vagy sem. Az Osservatorio Letterario 71/72-es számára tett kutatásaim során Tormay korának történelmi-politikai hátterével kapcsolatban sok értékes információra tettem szert a világhálón talált tanulmányokon keresztül, melyeknek írói (életrajzírók, filozófusok stb.) szerint a zsidó Lukács Györgyöt, alias Georg Löwingert személyes felelősség terheli a korabeli magyar szellemi élet erőszakos, hatósági eszközökkel történő homogenizációjáért és több kiemelkedő magyar filozófus (például Hamvas Béla, Kerényi Károly), valamint író (például Nemes Nagy Ágnes, Weöres Sándor, illetve az Újholdasok) tönkretételéért, elhallgattatásáért, emigrációba kényszerítéséért vagy a szellemi életből való kiszorításáért; mint ennek a homogenizációs folyamatnak egyik programadója és szellemi útmutatója és a Párt szempontjából nemkívánatos alkotók listáinak összeállítója. Ilyen például az olasz, muzulmánként konvertált Claudio Mutti avagy Omar Amin *Il Vangelo secondo Lukács* [Lukács Evangéliuma] c. írása, amelyet idéztem az olasz nyelvű Tormay-összeállításomban, de a magyar nyelvűből kimaradt, ezért – az én fordításomban – ebben a folyóiratomban, az Esszé rovatban pótolom. A Klebelsberg Napokra elküldött írásom teljes szövege a magyar nyelvű online mellékletben olvasható a http://osservatorioletterario.net/gondolatok_a_klebelsberg_napokra.pdf web-címen. Ebből a lukácsal kapcsolatos Mutti-írásból idéztem, amelyet nem fordítottam le teljes egészében.

Most már búcsúzom, köszönöm még egyszer kedves sorait.

Erőt, egészséget kívánva sok szeretettel köszöntöm és kívánok egyben áldott húsvéti ünnepeket, kedves feleségének kézcsókom küldöm ismeretlenül is:

Melinda

Pécs, 2009. november 6.

Kedves Melinda!

Már éppen úgyis írtam volna, ui. [a folyóirat] tegnap megérkezett a tanszékre – épségben. Mindjárt bele is lapoztam, s örömmel fedeztem föl benne az engem is érintő két recenziót és a levelezésünket. De örültem a további olvasmányoknak is, pl. Czákó Gáborról, no meg még pl. a mi időnkben - Márai, Wass Albert, Mécs László, Kányádi stb. mellett ugyancsak – agyonhallgatott Tormay Ceciliáról.

Kedves Melinda!

Ismét elolvastam reagálásodat a recenzióhoz kapcsoltan. (Gondolom, ez ugyanaz a szöveg, mint a honlapon?!) Amint tényleg végre nyugodalmas érkezésem lesz, természetesen megválaszolom – ígérem, nemsokára!

Szíves baráti köszöntéssel:

Tibor

Ferrara, 2009. november 6.

Kedves Tibor!

Köszönöm szépen soraid, most már nyugodt vagyok, bántott volna, ha nem érkezik meg a folyóirat. Különösen boldoggá tett, hogy a kezdeti belelapozás már örömet szerzett bizonyos cikkek, alkotások, nevek felfedezése során.

Hát igen, nagyon sok mindent elrejtettek előlünk, alapvető ismeretek hiányoznak tanulmányainkban, amik utólag - s lassan életünk vége felé - már nehezen hozható be vagy nehezen pótolhatók. Ha nincsenek meg a megfelelő biztos és erős alapok, bizony az azokra emelt építmények ingatagok... Kár, hogy amikor még fogékonyabbak voltunk, pont akkor alapvető ismeretanyagokat titkoltak el előlünk, hallatlan értékes kincsektől, ismeretektől fosztottak meg bennünket minden diszciplínában. A hézagos ismeretekre jól építeni bizony képtelenség, csak foltozgatni lehet, de ez a megoldás már nem az igazi. Még most is nagyon érzem. Nemzedékeket fosztott ki és nyomorított meg szellemileg (is) a kommunista (vagy ahogy most mondják: a reálszocialista) rendszer.

Igen, a kötetekkel kapcsolatos írás ugyanaz, amit az interneten olvastál.

Szíves figyelmedbe ajánlom az alábbi legfrissebb linket - ma éjjel fél háromig írtam - háromkor tértem nyugovóra - s ma még imitt-amott módosítottam -, ami Tormay Cécile-lel kapcsolatos: http://osservatorioletterario.net/gondolatok_a_klebelsberg_napokra.pdf.

Ezzel kapcsolatban egy [...] honfitárs levelezőm - [...] - igen érdekes családi élményt mesélt el nekem. Ügyvéd és bohém festőművész édesapjának - aki barátja volt Aba Novák Vilmosnak s vele és Szőnyi Istvánnal együtt voltak kiállításai - Klebelsberg potréját kellett megbízásra megfestenie. (Én viszont a 2002-es erdőbényei kongresszuson való részvételemnek köszönhetően ismertem meg személyesen Szőnyi István lányát, a Rómában élő Triznya Szőnyi Zsuzsát - akit eddig csak festményekről ismertem, akinek férje szintén festő volt: Triznya Mátyás... -. Sajnos hosszú ideje személyesen nem hallok tőle és felőle semmit.)

[...]

[...]

Baráti szeretettel:

Melinda

Pécs, 2009. november 7.

Kedves Melinda!

Hálásan köszönöm gyors válaszodat.

(1) Talán el is felejtettem legutóbb (is) kifejezni minden elismerésemet a folyóirat tartalmi gazdagságáért! Nyilván sok munkádba került, de valóban érdemes ezt a missziót művelni. Őszintén, szívből gratulálok ezúttal is!

(2) Bizony sok mindenben előrébb lehetnénk, ha életünket nem keresztezte volna ez az egész ún. létező szocializmus. Merthogy annyira létezett, hogy nemcsak a magánéletünket befolyásolta kedvezőtlenül, hanem szakmai fejlődésünket is.

Lám, ott kezdődött a dolog, hogy mi mindentől zártak el minket már tanulmányaink során. (Az említett

agyonhallgatások sorát persze jócskán folytatni lehetne.)

Aztán hozzátenném: még mindig él a moszkovita vonal (posztszovjet formájában) nálunk pl. akkor is, amikor tudományos fokozatokról van szó.

Magam nemrégiben mindezt szóvá is tettem, hogyan lehetséges az, hogy egy magyar egyetemen a professzúrát még mindig ehhez a csak az egykori keleti "cocalista" tömbben ismeretes ún. nagydoktori (értsd: 'akadémiai doktori') címhez kötik?! Ui. ezzel egyrészt az MTA beavatkozik az állítólag deklarált egyetemi autonómiába, másrészt a művelt Nyugat nem is tud mit kezdeni ezzel a rangkórsággal. (Ilyen alapon a XX. század legnagyobb nyelvészei közül pl. Saussure, Jakobson, Chomsky stb. nem kaphatna egyetemi tanári kinevezést egy magyar egyetemen!!!)

Személy szerint mindez azért izgat, mert pl. Németországban — habilitált lévén — már rég professzor lehetnék. De pl. angolszász nyelvterületen még ez sem elvárás, elég a PhD (persze megfelelő publikációkkal és idézettséggel). Nekem két egykori müncheni tanítványom már professzor Hamburgban, illetve Göttingában. Mikor én habilitáltam, a kar meg sem merte kísérelni, hogy előterjesszen — egyrészt a fenti elavult posztszovjet elvárás miatt, másrészt persze gazdasági megfontolásokból sem (ti. lényegesen többbe kerülnék az egyetemnek)...

Szóval bizony rossz korban születünk és nevelkedtünk!

(3) Természetesen nyitottan várom említett barátod jelentkezését.

Szívesen meghívnám egy vendéglőadásra hozzánk, miként különben Téged is természetesen, csak tudni kell, hogy illő tiszteletdíjat már (pár év óta) képtelenek vagyunk előteremteni ilyesmire.

[...]

[...]

Ha már megemlítetted Klebelsberg nevét, nos, egy ilyen formátumú miniszter kellene nekünk manapság, [...] K.K. esetében nem a név, hanem a szív volt igazán magyar!

Igaz baráti szeretettel:

Tibor*

* Dr. Szűcs Tibor

Cypress, CA, U.S.A., 2010.
február 8.

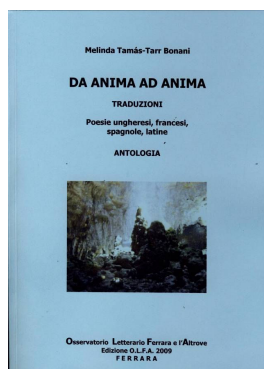
Tárgy: Antológia¹

Kedves Melinda!

Őszintén gratulálok a jeles munkához! Legyen olasz, latin avagy francia az anyag, amikor fordításról van szó, a maga érdeme elvitathatatlan!

Viszont vég nélkül továbbra is vitatott kérdés a műfordítás elveivel s érdemeivel kapcsolatos téma.

Különben „a műfordítást - ahogy Babits írja -, sokkal nagyobb és fontosabb dolognak tartom, mint amilyennek látszik.” Ha valaki ilyen munkába belefog, nézetem szerint annak nemcsak az adott kor sajátos gondolkodásával, irodalmi nézeteivel kell tisztában lenni, hanem Arany János szavaival: „Ismerni kell a

nyelv szellemének élő nyilatkozatait” is. Hiszen egyes mű fordításánál akadnak talányos, szerfelett elvont gondolatképek. Jó példa erre a Divina Commedia terzinái, amely Babits véleménye alapján: „még találynak is tökéletesebbek minden más találynál, melyet alkotás valaha műfordító elé állított.” Mint pld. azon misztikus átlényegülés, amelyről - mint személyes transzcendentális élményről - , az egyik kantójában Dante beszámol.

Mindenesetre, szerény meglátásom szerint elsősorban csak az bírálhat el jogosan műfordítást, aki már maga is fordított. Sőt, kiváltképpen azok hivatottak erre, kik a magyar líra remekeit egy idegen nyelvre fordítják le.

Asszonyom, az antológia kiadásával nagy fába vágta a fejszét! Egy ilyen választékos munka közreadására határozottan csak egy olyan irodalmár tud sikeresen vállalkozni, mint maga, aki nemcsak hogy teljes felkészültséggel, hosszú gyakorlattal és kiváló irodalmi műízléssel rendelkezik, hanem merőben ismeri azt a nyelvet, amelyen kiadja.

További jó sikereket kívánok: Imre²

(P.s. Amúgy is, ki merne egy ilyen jeles fordítóval nyílt vitába szállni, ki az egri nők módjára tudja forgatni a pennát!)

¹ Melinda Tamás-Tarr Bonani: *Da anima ad anima (Lélektől lélekig fordítás-antológia, magyar, francia, spanyol, latin versek az eredeti) Edizione Osservatorio Letterario Ferrara e l'Altrove/ O.L.F.A., Ferrara, 2009, 150 old.*

² Oláh Imre/Americo Oláh

Szerzői Profil

Arturo Toscanini, Magda Olivero

AZ OLASZ ZENE KÉT DICSŐ ÉNEKESÉNEK ARTURO TOSCANININEK

ÉS MAGDA OLIVERÓNAK

Emilio Spedicato
Bergamói Tudományegyetem
2007. december

Ajánlás

Giuseppe Valdengónak, Toscanini választotta baritonnak, aki 2007. októberében a Mesterhez tért.

Az írások a Liberal folyóiratnak készültek, itt kisebb módosításokkal olvashatók. Köszönet Emanuela Castelbarco grófnőnek, Toscanini unokájának, aki ellenőrizte a nagyapjára vonatkozó részeket és javaslatokat tett, és köszönet az Opera Nagyasszonyának, Magda Olivero Buschnak, a rá vonatkozó részek ellenőrzéséért. Az utolsó oldalon, 2007. tavaszán kattintott fényképen Spedicato látható Olivero társaságában.

TOSCANINI, A XX. SZÁZAD OLASZ DICSŐSÉGE EMLÉKÉRE

Mint ahogy már Andrea Luchesiról és Mozartról írt cikkemben jeleztem (itt előre jelzem Taboga új, Mozart haláláról szóló, az utolsó évtizedben talált anyagokkal gazdagított könyvének publikálását), nem vagyok zenetudós, de a klasszikus zene s az utóbbi években az

opera és a népzene kedvelője. Szerencsém volt személyesen megismerkedni nagy muzsikussal, mint a Badura-Skoda zongoraművésszel, Taddeivel, Valdengóval, Di Stefanóval (itt meg kell említenem, hogy ez utóbbi felesége, miként Pippo, a Kenyában ért súlyos fejsérülést okozó támadásból még nem gyógyult fel, bár visszatért a kómából, de három éve béna, ahol a Toscaninitól ajándékba kapott érmét kellett megvédenie), Anita Cerquettivel és különösen Magda Oliveróval, a lírika csillagaival. Igen széles skálájú az olvasott könyvek listája, csak Toscaniniról hét. Sikerült Harvey Sachsra, a világ első számú Toscanini-életrajz írójára hatnom, megoldván neki Toscanini és barátja, Alfredo Erede közötti kapcsolatomlás természetéről szóló problémát, mégpedig, értesítvén őt, hogy Toscanini és szeretői közötti levelekre vonatkozó könyvbeli állításával ellentétben létezik egy Rosina Storchio nevű szeretőjének levele. A Bresciához közeli Dellóban, a lírika második olaszországi múzeumában, a Storchio Múzeumban - amely nagy opera-librettógyűjteménnyel rendelkezik - eladó biográfiájában található, hogy virtuálisan ismeretlen! Sachs lévén, ebben az évben gyakorlatilag Olaszországból eltűnt. Nyilván egy jövedelmező, USA-ban tartandó Toscaniniról szóló konferencia-sorozat megtartása céljából, ahol a nagy mesterről többször megemlékeznek, nem úgy, mint Itáliában: *nemo propheta in patria (senki nem próféta hazájában)*. Ezen megállapítás belekerült Renzo Allegri *Toscanini édes zsarnok (Toscanini, dolce tiranno)* c. könyvébe, amely véleményem szerint a kereskedelemben található legjobb, amely lányai, Wanda és Wally emlékirataira épül. Évekkel ezelőtt írták és azokban az időkben folytatásokban publikálták egy széles körben terjesztett folyóiratban.

Van egy családi egyesületem Toscaninival. Az enyémekek Toscaninit becsülték a legnagyobbbra a XX. századi más nagy, olasz személyiségeivel szemben. Talán, mert a nagyapám a XX. század elején Milánó első tolmácsa volt és nyilván találkozott vele a Scalában. Most nemrég tudtam csak meg a 90 éves nagynénemtől és egy másik, nála kevéssel fiatalabb rokonomtól, hogy a rendkívüli kifejezőképességű Aurelio Pertile, Toscanini kedvenc tenorja, képes volt az egész előadóteremnyi hallgatóságot megsiratni, a család barátja volt és a nagyszüleim házába járt zongorázni és énekelni. Gyanakszom, hogy néhány lírai ária (*Mi par d'udire ancora... e lucevan le stelle/Hallani vélem még... és fénylenek a csillagok*) Pertile tulajdona volt, amely megmenekült a nagymama házáat szétdúló,

Milánóra zúduló utolsó angol bombától. Emlékszem, amikor, mint 12 éves kislány, hallottam a Mester haláláról s az otthonunkra nagy szomorúság szállt.

Képtelen lévén Toscanini zenei szemléletébe behatolni, néhány éve alávettem egy vitatható revízió alá, most anekdotálva is bemutatom életének főbb mozzanatait. Részletesebb tanulmányozásra javasolt az egy tucat kereskedelembe található könyv mellett a pármái szülőházának megtekintése, valamint ugyanebben a városban a Konzervatórium meglátogatása, ahol egy szoba-múzeum van fenntartva neki. „T”-vel rövidítem Toscanini nevét.

T. 1867. március 27-én született Pármában a folyón túli munkásnegyedben: apja garibaldista és antiklerikális, anyja gyakorló katolikus. Hamar felfedezik zenei képességeit: ilyen például az éppen hallott dallamotívumok lezongorázása, anélkül, hogy tanult volna zongorázni. Egy ösztöndíjnak köszönhetően bekerült a pármái konzervatóriumba, ahol nagyon szoros volt a fegyelem, az ételmezés viszont szűkös, hiányzott a fűtés, mindennap kötelező volt a reggeli mise. A tanárok magasan kvalifikáltak voltak. T.-t egyszeri hiányzása miatt 24 órás büntetésre ítélték: hegedűjével egy sötét kicsi szobába zárták. Nem engedélyezték mellékhelyiségbe menetelét sem, s erre a célra kénytelen volt hegedűje tokját használni. Másnap a tanárja megkérdezte: *Mi a baja a hegedűjének? Izzad!* Társai azonnal *zseninek* nevezték, ahogy észlelték különleges memóriáját és szenvedélyét bármilyen zene elsajátítása iránt és minden hangszeren való játszását. Az egyik oktató megkérdezte tőlük, miért hívják őt így és ki akarta próbálni. Először egy kottából első látásra, emlékezetből zenéltette; majd egy Wagner-darabot tett elé és kérte, hogy hegedűn játssza el. Látván T. pontos lejátszását, így szólt: *Toscanini, igaz, hogy egy zseni vagy!* Toscanini rendkívüli mnemonikai képessége egyike a dokumentált emberi történelem jelenségeinek. Vizuálisan emlékezett egy lapon lévő foltokra vagy kopásokra és szimfóniák és operák közül kb. 1500 művet vésett emlékezetébe. Egyszer egy zenekari tag azt mondta neki, hogy az egyik szakadt húr miatt nem tud hegedülni, s nem tudja azt helyettesíteni. Erre T. megkérdezte, melyik húrról van szó, majd kis idő múlva így szólt: *De hiszen ez a hang nincs is a rád eső részben!* Egy más alkalommal, közel járva a kilencvenedik esztendejéhez Delli Ponti zongoraművész felkereste őt otthonában, hogy barokk zenedarabokat szolgáltasson meg (amelyre kevés figyelmet szentelt). Delli Ponti így szólt: *Egy majdnem ismeretlen Frescobaldi-darabot játszom...* T. azt válaszolta, hogy emlékszik, amikor a konzervatóriumba járt. Ott látott egy partitúrát: *két publikált variáció létezik, s mindkettő negyedik üteme hibás.* Mindenesetre elmondható, hogy más nagyok is, mint De Sabata a zene terén, a tudományok területén Von Neumann rendelkeztek ilyen különleges emlékezőképességgel. Nem szólva Oliver Sacks által említett esetről: egy orosz életének minden napjára emlékezett meglehetősen kellemetlenséggel..., vagy a nem beszélve a kirgizi dalnokokról, akik Manas epikájából hatmillió verssort memorizáltak.

A konzervatóriumban T. hegedűből szakosodott, de hiányzik jó néhány információ arról, hogy milyen minőségű előadó volt. Emlékszünk arra, hogy az

elkövetkező években zongorázott, énekeseket kísért, sőt az utolsó éveiben napokat töltött a zongoránál teljes operák zongorázásával énekelvén az opera szövegeket a jól intonált és kifejező orgánumával. (Erre kitűnő példa a Traviata próbájának híres rögzítése, ahol Violetta szerepét Licia Albanese énekelte, aki még ma is New Yorkban él, közel a száz esztendejéhez...)

T. 11 éves korában Dél-Afrikába utazott tournéera, mint hegedűs. Már fejből ismert kb. húsz operát és az úton szórakozott, különféle művek vezényletével, ahol társai zenéltek és énekeltek, azon kívül, hogy énekesnőket csábított el (T. ellenállhatatlan volt, a nők a karjaiba omoltak, ezt mondta nekem az unokahúga, Emanuela Castelbarco). Braziliában a karmester legrosszabb átváltozása botrányos füttykoncertet váltott ki egy előadáson, ahol jelen volt Dom Pedro császár. A tournéet bezárás, a zenekart és az énekeseket fizetés nélküli hazatérés fenyegette. Egy énekkari tag ezért pármái dialektusban T.-hoz fordult kérvén, hogy menjen fel vele a színpadra. Néhány pillanatnyi kételkedés után elfogadta a felkérést és próba nélkül, frakk nélkül vezényelni kezdett, szinte – mint ahogy mondta – transzban, csukott szemekkel. Nagy siker volt, a közönség élénken tapsolt, mert megértette, hogy nemcsak egy nagyon fiatal karmesterrel áll szemben, hanem egy különleges muzsikussal. A császár egy drága, díszített dobozkát ajándékozott neki. A nagy siker megismétlődött a tourné következő napjain is, az újságok nagy jövőt jósoló megítéléssel írtak róla, mint ahogy be is következett.

Visszatérve Olaszországba T. arra gondolt, hogy a hegedűművészi karrierjét folytatja (és néhány évig mint zeneszerző is dolgozott, de Wagnert hallván megsemmisítette kompozícióit, mondván, hogy felülmúlhatatlan.) Mindenesetre híre ment nagy amerikai sikerének s hamarosan meghívták különféle zenekarok karmesterének, s rövid évek elteltével eljutott a Scaláig, ahol hosszú éveken át igazgató és szervező volt, mindig változtatva a színházi opera és koncert fogalmán. Ez nem alkalmas hely, s nem is vagyok illetékes, hogy vitassam a szerző igényei szerinti változtatásokhoz szokott közönséggel, zenekarral, énekesekkel küzdő újításait. Említsük csak meg röviden, hogy T. az eredeti szöveg és a zeneszerző akarata iránti tiszteletből cselekedett, amely megkövetelte a közönség részéről a szakrális figyelmet (végső búcsút vehettek az előadás alatti meccsektől, kártya-partiktól és vacsoráktól), és a zenekar részéről tökéletes időbetartást és zenei tolmácsolást. Ismertek az erőteljes, sokszor erőszakos mozdulatai, de csak a színpadon és bizonyos, hogy a nagylelkűségével kárpótolta és kisegítette az anyagi nehézségekkel küzdő zenekari tagokat. Sok zeneszerzőt ismert: Verdit (aki Genovában felkereste őt egy előadásbeli kérdésben, ami közötté és Tamagno között merült fel ... és Verdi megerősítette T. emlékezőképességének tökéletességét), Puccinit, aki nagy barátja volt, akivel éles politikai vitába keveredett, mivel Puccini közel állt a fasizmushoz: ismerte még Catalanit, Boitót, Mascagnit. Az első világháború idején T. gyakran vezényelt a fronton a katonáknak, sokszor reális veszélyek alatt (és természetesen honorárium nélkül; ezt visszautasította akkor is, amikor Bayreuthba, a wagneri szentélybe és

Palesztinába ment, a kialakuló zsidó közösség támogatására).

T.-t, ha gyakorlati szinten nem is, de érdekelte a politika. Az akkoriban szocialista Mussolinihoz közel álló T. eltávolodott tőle és éles kritikusává vált, anélkül, hogy félt volna feltárni ellenállását. Amikor visszautasította a fasiszta jellegű operák és himnuszok vezénylését, mint a „Fiatalság” c.-t, akkor, abban az időben Bolognában Farinaccihoz kötődő fiatal, fasiszta bandák megtámadták, felpofozták és halálosan megfenyegették. Mussolini mosta kezét, mondván, hogy T.-nak csak 100 fős zenekart kellett volna vezényelnie, ő viszont egész Itáliát kell, hogy irányítsa. Ezen esemény után T. elhagyva Itáliát, az Egyesült Államokba ment, ahol hatalmas sikert aratott és a NBC rendelkezésére bocsátott egy zenekart. Riverdalében az otthona a zenei élet legmagasabb szintű központjává és a Mussolini-ellenzék gyülekező helyévé vált. Amerikában túlhaladva az ottani nyugdíjkorhatárt, csökkentette opera- és karmesteri elfoglaltságait és a szimfóniára koncentrált. Koncertjein az alábbi zongoraművészek zenéltek: Serkin, Rubinstein, Horszowski, Horowitz (aki Wanda lányát feleségül véve 1933-ban veje lett) és hegedűművészek, mint Heifetz, Busch. T. nem mindig értett egyet a szólistákkal, erről tanúskodik O’Connel megjegyzése Beethoven hegedűversenyéről Heifetzcel: *a két nagyon hasonló (mint tökéletességre törekvők), de korban, temperamentumban és zenei felfogásban nagyon eltérő, két együtt dolgozó férfi megfigyelése szórakoztató volt. Végletekig rendkívül szertartásosak voltak, de valójában egymással olyan bizalmatlanok, mint két idegen macska, mindegyik kegyetlenül határozott, a tökéletesség elérése érdekében bármilyen módon és mindenkor...*

A háború végén a Scala újjáépítését felavató koncert alkalmából visszatért Itáliába. A meghallgatáson szopránnak Tebaldit választotta, akit *angyali hangként* népszerűsítettek a nemzetközi színpadon. Ennek ellenére T. Magda Oliverót szerette volna, aki 1941-ben visszavonult a színpadról. Kérte a vele való kapcsolat felvételét, de a kérelmét a Scala vezetői ejtették. Olivero ezt követően Cilea erős nyomására nem sokkal újra visszatért a színpadra és Tullio Serafin az Adriana Lecouvreurra felkészítése során őt tartotta *mindig a legelső énekesnek*, aki soha nem énekelt T. vezénylete alatt. Mindenesetre T. találkozott vele Sirmionében, ahol két órán át hallgatta T. véleményét az énekesekről és zenészekről, s ezt publikálva látni közérdeklődés tárgya lehetne (de nem jelennek meg, mert Oliviero non publikálja). A felavató koncerten tömve volt a Scala és Toscanini megjelenésekor 37 percig tartott a taps.

T. Amerikában az alábbi operákat vezényelte utoljára: Aidát, Traviátát, Otellót és Falstaffot (ez utóbbit tekintette T. az olasz opera főművének, Puccini főművének a Manont), a szoprán Licia Albanese és a bariton Valdengo közreműködésével (ez utóbbi 93 évesen, 2007. októberében hunyt el). Vele együtt énekelt a fiatal csillag, Di Stefano, T. nagyra becsülte gyönyörű hangját és expresszivitását és neki ajándékozta az arcképével dekorált érmét, amelyet Kenyában elszenvedett megtámadása alkalmából kapott.

T. néhány évvel élte túl Feleségét, Carlát, akivel 54 évig élt házasságban. Egy nehéz házasság volt T. gyakori hűtlensége miatt: szerette a nőket, s ehhez a helyzethez Carlának sikerült alkalmazkodnia. Szeretői között megemlíthjük a gyönyörű nagy szoprán, Rosina Storchiot, akinek profilját a Scala múzeumában található festményen láthatjuk, s akitől született egy fia, aki spastikusan jött világra s fiatalon elhunyt. A szoprán Storchio utolsó évét Milánóban töltötte, s mint laikus nővér fogyatékos gyermekekkel foglalkozott. Nem sokkal halála előtt T.-nak írt, rendkívül derűs levelében megköszöni zenei karrierje során a tőle kapott segítségeket és írja, hogy várja fent az égből.

T. antiklerikális volt s a konzervatóriumbeli megcsömörlésétől nem tette be lábát a templomokba. Ennek ellenére hívó volt, bár sosem beszélt vallási témákról. Zakójának felső zsebében egy kis keresztet hordott, s temetésekor a kezébe helyezték. Nem sokkal 90. életévének betöltése előtt halt meg, pár nappal kedvenc tanítványa, Cantelli repülőbalesetes halála után. Iktuszt (ictus) kapott s tíz nap múlva elvitte.

Az egyetlen pap, akivel kapcsolatot tartott és akit nagyra becsült az Gnocchi tisztelendő volt. Lányai telefonáltak neki, hogy jöjjön el meggyónatni apjukat, de az atya így válaszolt: *nincs rá szüksége, sok jót tett az életében...*

Gnocchi tisztelendő, akinek asszisztense Giovanni Barbareschi tisztelendő volt, az én hittantanárom, Izrael a *Világ Igaza* kitüntetést adományozta a sok zsidót megmentő cselekedetért, akiket a határon túli Svájcba menekített. Végül ő is koncentrációs táborba került.... T.-val együtt Gnocchi tisztelendő a XIX. sz.-i kevés nagy itáliai dicsőségi korszakának egyik kiemelkedő alakja, akit furcsa módon még nem avattak szentté.

1910. március 25-én, T.-vel egy napon, csak 43 évvel később született Saluzzóban az olasz zene másik dicsfénnnyel övezett alakja: Maria Maddalena – úgymond Magda – Olivero, aki még él és 97 évesen is aktív. Három-négy generáció hangja ő. A következő fejezetet neki dedikáljuk.

BOLD OG SZÜLETÉS NAPOT AZ OPERA NAGYASSZONYÁNAK!

A De Agostini kiadásában 1967-ben megjelent *Le Muse* Enciklopédiából a XX. század három olasz szopránját mutatom be.

ROSINA STORCHIO (Torino 1876 - Milánó 1945): Milánóban 1892-ben a Carmenben debütált. Gyorsan eljutott a nagy színházakba, intenzív nemzetközi karriert futott be, gyakran énekelt Olaszországban is. Tipikusan könnyed lírai vokalitással megáldott, a gyengéd küzdőképességtől és ezüstös tiszta színtől a legszélesebb skálájú repertóriummal rendelkezett, a vérmérsékletére szabott, legbensőségesebb szerepekben életre keltette a legvitalisabb lelkesedést (Mimi, Butterfly...). Lelkesedéssel és szenvedélyességgel áthatott énekes, nagy presztizsű színésznő volt.

CLAUDIA MUZIO (Pavia 1892 – Róma 1936) Arezzóban Massenet Manonjában debütált. Hamar bejutott a

Scalába, majd ezt követően a világ színházaiban, mindenhol hatalmas sikert ért el. Kimagaslott fenomenális sokoldalúságával, széles skálájú repertoárral rendelkezett a legnagyobb lírai operáktól az erős drámaiakig. A vokalitása nem egészen kimagasló hangterjedelmét ellensúlyozta az összehasonlíthatatlan a drámai szoprán és az erős líraiság bája; bármilyen nyomatékot el tudott kapni a legvibrálóbb drámai kifejezésektől a megsemmisítő fájdalomig. Nemcsak zseni zenei előadóművész volt, hanem értékes színésznő is.

MAGDA OLIVERO (Saluzzo 1910) karrierjének kezdetén már a legnagyobb lírai szopránnak tartották, és elsősorban a verista repertóriumnak szentelte magát. Deklamált, átütő zenei frázisalkotás, puha és megnyugtató tónusok egyesültek a színpadi játékával, s mindez a kor legnagyobb verista színész-énekesévé tette. Valamikori nagy terjedelmű, tiszta csengésű hangja alkalmas volt a ragyogó és szépítő félhangok kibocsátására, amelyek még inkább vonzóbbá tették hangregzéseit, amelyek még jobban hangsúlyozottabbá váltak a pianissimókban.

Az XX. sz. olasz komolyzene dicsfénye, Arturo Toscanini 1867. március 25-én született Pármában. 1910. március 25-én, pontosan 43 év múlva jött világra Saluzzóban a Magdának nevezett Maria Maddalena Olivero. A 98. születésnapjához közeledvén, az olvasók emlékeztetésére az ő tiszteletére, az egyik nagy olasz-, sőt a világlírikájának tiszteletére készült ez a cikk.

Olivero előtt két nagy szopránénekes, Storchio és Muzio rövid életrajzával kezdtük, akiket ő nem ismert személyesen, amelyet az alábbi összefüggések tesznek indokolttá:

Rosina Storchio sok éven át Toscanini szeretője volt, akitől fia született (komolyan rokkant, serdülő korában meghalt), miután otthagyta a színpadi világot a milánói Cottolengo gyermekeinek ápolásával foglalkozott; Magenta u. 68. sz. alatt élt, ahol ma Olivero lakik.

A majdnem riválisok nélküli Claudia Muzio szokás szerint a színházba fehér lovak által húzott, fehér rózsákkal borított hintón érkezett. A nagy Nobel-díjas költő, kifinomult zenekritikus Eugenio Montale „isteninek” nevezett. Stinchelli, a Ladik rádió műsorának megteremtője *A lirika csillagai* c. könyvében – amely először az U.S.Á.-ban jelent meg, majd Itáliában – a kb. 300 megvizsgált énekes közül az egyetlen általa „isteninek” nevezett az Olivero volt.

Megemlíthetnénk Tullio Sarafint is, aki Olivero debütálása előtt az alábbi megjegyzést tette: *az énekesek közül három csoda van, Caruso, Titta Ruffo és Ponselle; a többiek között pedig kiválók.* Serafin talán a későbbiekben hozzátette volna Scialapin és Olivero nevét is, akinek azt mondta az Adriana Lecouvreur színpadi visszatérésére felkészítése során, hogy *ön mindig a legelső személyiség.* Amikor az ötven évét betöltött Olivero megkezdte a nagy sikerű tournéit az U.S.Á.-ban Ponselle már visszavonult, s nem élt ott, ahol Olivero énekelt. De hallgatta őt a rádión keresztül és telefonon közölte vele elismerését.

Ez a cikk elsősorban azért született, hogy megemlékezzünk az olasz opera dicső sikereiről, mely legmagasabb művészi ágat a média nem valorizálta

úgy, ahogy megillette volna, inkább érdeklődtek a Callas-ügy iránt valamint a közötte és Tibaldi között lévő csökönyös pletykák és egy személyes emlék állt az érdeklődés középpontjában: amikor a tízéves fiú a zongoratanulmányainak második évében kíváncsiságát fejezte ki a nagyszülők házát elpusztító háborús bombáktól megkímélt könyvek között talált kották iránt és érdeklődött a legnagyobb énekesek után, az alábbiakat válaszolta az édesanyja: *Tito Schipa és Beniamino Gigli tenorok, Renata Tebaldi és Magda Olivero szopránok.* Csak néhány éve érdeklődöm különös módon az opera iránt, Schipa és Gigli már jó ideje halottak, Tebaldi nemrég hunyt el (sikerült rövid időre telefonon hallanom, már beteg volt). Ellenben nem remélt szerencsém volt Oliveróval találkoznom, hála Crespi professzornak, aki jeles jogász, zongorista és művészi szentkép-gyűjtő (a milánói püspökség múzeumának ajándékozott százmillió euró értékű gyűjtemény). Tehát 2003-tól van lehetőségem elmélyíteni az ismeretségemet egy nagyszerű emberrel, aki kitűnik emberségével amellet, hogy elérkezett az opera csúcspontjára.

Nem lévén zenetörténész-kritikus, mellőzöm a szakvéleményt Olivero énekéről, s csak a biográfiai adatokra korlátozódok. Magdának nevezem a továbbiakban, ahogy ő szereti magát nevezni azok által, akik őt meglátogatják, s megemlékezvén róla, mint az *Opera Asszonyáról*, ahogy a nála pár hónappal fiatalabb, mezzoszoprán Giulietta Simionato, nevezte őt.

Magda Saluzzóban született, jó szociális és kulturális helyzetű és hagyományos vallásosságú családban, amelyhez mindig hű volt. Ez különböztette meg sok más munkás- vagy paraszt gyökerekkel rendelkező énekesek világától (Caruso), ahol a mindennapi élet alapvető lételeme az éneklés volt. (Goethe az *Utazás Itáliában* c. könyvében azt írja, hogy Itáliában mindenütt dalolnak az emberek... s ez a szokás már eltűnt, s félek, hogy ez az anyákat is eléri s nem énekelnek többet gyermekeiknek altatókat.) Elindulván a zenei pályán (szeretett volna színpadi színész is lenni, példaképe Sarah Ferrati volt), az énekesi utat választotta. A torinói EIAR meghallgatásán kétszer jelentkezett, ahol az első alkalommal tehetségtelennek minősítették, de a második alkalommal Gerussi mester, aki a Cotogni nagy hagyományos énektechnika örököse volt, pozitívan értékelte s hozzálátott a vokális képzéséhez. A vezetése alatt, később Luigi Ricci mester keze alatt, valamint Magda hatalmas és kínlódással teli erőfeszítésének köszönhetően sikerült kiküszöbölnie a korábbi mesterek hibájából adódó légzéstechnikai hibákat és sikerült kifejlesztenie egy csodálatos technikai képességet. Elérhette az akut szoprán szó hangot (Callas Stinchellinél a fáig ért el, míg a pigmeusok elértek még az oktávon felülre is!), s csak egy lélegzetvétellel két vagy azon felüli vokalizálást is végre tudott hajtani (Luri Volpi szinte hüledezett) és végig tudott énekelni egy operát anélkül, hogy a hangapparátusa belefáradt volna, ellenben kifáradt szellemileg és pszichikailag a rábízott szereplők átélésével, akiket a hangjával személyesített meg. Egyszer, amikor egy héten négyszer énekelt, az operaház orr-fül-gégésze kérte, hogy megvizsgálhassa a hangszalagjait, hogy megállapíthassa a megterhelésük fokát s csodálkozva tapasztalta, hogy

semmi nyoma sem volt a megerőltetésnek, a fáradtságnak, mintha nem is énekelt volna! Ennek az énektechnikának köszönhető, hogy ötven éven keresztül énekelhetett a színpadi jelenetekben, s még folytatta volna, ha nem halt volna meg a férje. '93-ban és '94-ben (89 évesen!) még hangfelvételeket rögzítettek. Még 2006-ban is énekelt, mint ahogy az elmúlt harminc esztendőben megtörtént, Solda templomában énekelt. Négy generáció hangja, s nem háromé, ahogy Quattrocchi írja biográfiai könyvében. Megemlíteném, amikor Di Stefani társaságában az Onassisszal való együttélés alatti távolléte után Callas visszatért a színpadra, tapasztalta, hogy a hangja már nem volt a régi, azt mondta, hogy *csak Olivero tudna rajtam segíteni..., de már túl késő.*

Magda 1932-ben debütált, Schille Starace által szervezett Tespi-vándorszínházban énekelt, majd hamarosan nagy színházakba kapott meghívást. A kezdeti, a XIX. század eleji szerzőkkel való foglalkozás után a verizmus felé fordult s hatalmas sikert ért el a Traviátával és Cilea Adriana Lecouvreurjével. Említésre méltó epizód: az Adriana Lecouvreur c. opera előadása után az öltözője kiürülése után annak egyik sarkában egy síró asszonyt vett észre, aki hozzá közeledvén megölelte őt és így szólt: *eddig én voltam Adriana, most te vagy.* Giuseppina Cobelli, a húszas évek nagy szopránja volt, aki hallásának elvesztése miatt ezen epizódot követően nemsokára visszavonult a színpadtól. 1941-ben férjhezmenetelét követően, családi kötelezettségeit előtérbe helyezvén a karrierével szemben, valamint a kitört háború miatti problémák miatt Magda elhagyta a színpadot. Toscanini, aki rádión keresztül ismerte őt és nagyra becsülte, 1946-ban a Scala újra nyitása alkalmából, mint szopránt szerette volna alkalmazni, de senki sem vette a fáradságot, hogy felvesse vele a kapcsolatot. Ezért meghirdetett egy meghallgatást, ahol Tebaldi került ki győztesen, aki Otello harmadik felvonásának híres áriájával meghatotta Toscaninit. Miután Magda megtudta, hogy nem lehetnek gyermekei, tíz évi távollét után, 1951-ben, Cilea múltni nem akaró kérésére - aki az ő elképzelése szerint még egyszer szerette volna tőle hallani Adriana tolmácsolását - elhatározta visszatérését, ami talán az opera történetében az egyetlen eset. Ez alkalommal volt, hogy Serafin azt mondta neki, hogy *ön mindig az első személyiség.* Ettől kezdve Magda még vagy harminc éven át jelen volt számos itáliai és külföldi színházban kb. száznyi operából nyolcvan körülét énekelt.

Rendkívüli sikerei voltak Amerikában Dallastól a New York-i Metropolitánig, ahol Toscája abszolút rekordú, 40 perces tapsban részesült és a közönség szinte megbabonázódott az énekes-színésznő hangjától és csinos megjelenésétől és sokan a *lirika Alida Vallijának* nevezték. Megfogalmazódik a kérdés mi történt volna Adriana Lecouvreurral, ha ez nem lett volna törölve? Hallgatunk az okairól.

Magda olyan énekesekkel dolgozott együtt, mint Pertile, Gigli, Schipa, Tagliavini, Corelli, De Stefano, Pavarotti, Domingo, Protti, Bastianini, Simionato, Stignani... Sajnos a kereskedelemben koncertjeiről csak kevés rögzítés található, a legtöbbjét mind élőben énekelte és nagyon keveset stúdióban, ez utóbbi a lemezkiadók figyelmetlenségének jele, s Magda nem

számos viselkedésének köszönhető. De talán lehetséges, hogy a rádió archívumában végzett kutatások során a jövőben felszínre kerülnek még más általa énekelt operák... A zenetörténet egy fontos feladata ez.

2007-ben megemlékeztek Maria Callas halálának harmincadik évfordulójáról. Maria nagyon nagy szopránénekes volt, még ha csak tizenkét évet is énekelt (a visszatérésekor egykori hangja minőségéből jelentősen veszített) és biztosan híresebb az érzelmi élete és a pletykát képező Tebaldi és közötté lévő háborúról, mely rivalitás a valóságban nem létezett. Most a média egyszerűen a XX. század legnagyobb szopránjaként tartja számon. Hogy ki volt a legnagyobb szoprán, azt eldönteni objektívan, szinte lehetetlen feladat, ez egyéni ízléstől befolyásolható. Mindenesetre szeretnénk utalni a szakirodalomban található néhány Oliveróra vonatkozó minősítésre. Stinchelli *A lirika csillagai* c. könyvéből idézünk:

Gondoljunk Tito Gobbi, Mirto Picchire, Magda Oliverora, Gino Bechire, hangjukat nem lehet „szép”-nek nevezni, de tolmácsolásaikban minőségiek és az isteni Magda esetében az énektechnikája is abszolút különlegesség.

A művészet kor nélküli. Magda Olivero...emlékezetesek a mélyen átélt tolmácsolásai... ahol az érzelmek crescendói zenei frázisokkal és éles, égető, hol extázisos, hol melankónikus, összehasonlíthatatlan, kifejező intenzitású lendületekkel váltakoztak, mindig a lélegzetvétel tökéletes felügyeletével és abszolút uralmával párosulva.

Stefan Zucker *Fanatikus opera* c. könyvéből a zenekritikus különféle operai csillagokkal készített interjú-dokumentációjából idézünk: *Given a choice between Callas and Olivero, I'd actually pick Olivero. She has greater warmth and depth and is more moving.*

A nagy bariton Giuseppe Valdengót Toscanini választotta az utolsó Verdi-opera vezénylésére. Valdengo Pármában, a harmincas években hallotta Oliverót egy Traviátában. Azt mondta nekem, hogy soha nem volt alkalma ilyen gyönyörű Violetta hallania. Néhány hónappal ezelőtt St. Vincenti-i látogatásomkor javasoltam neki, hogy hívja fel telefonon Magdát, akivel soha sem beszélt. Eleinte vonakodott, félt, hogy nem tudja visszatartani a könnyeit, végülis felvette a kagylót: *Kolléga...* Valdengo 2007. október elején meghalt. Vele egy másik nagy, XX. századi olasz énekes távozott el.

Megismertem a Wagner-specialista Ettore Parmegiani tenor egyik növendékét, aki a háború után a Scala capo claue-ja [*N.d.T.: az a személy, akinek jogköre és felhatalmazása van a taps megkezdésére*]. Luigi Cestari, a növendék is részese volt a claue-nak és száznyi énekest hallgatott meg. Azt mondta nekem, hogy Olivero *volt az egyetlen énekes, aki képes volt a hátgerincében remegést kiváltani.*

2007. végén végre beindult a „Magda Olivero” Nemzetközi Énekes Pályázat, amelynek elnöke maga Magda volt. Egy baritonénekes lett a győztes.

Kedves Magda, sok év eltelt attól az időtől, amikor mint két éves, kalapos kislány Saluzzo ablakpárkányára kapaszkodva a *Torna a Surriento*-t [Térj vissza Sorrentóba] énekelte. Még szeretnénk, hogy sok évig közöttünk maradj, mindig szellemileg friss, élettel teli és jó látással, még akkor is, amikor elhagytad Gina Cignaként élt hosszú éveket, a 101-et, úgy, mint ahogy Liù énekeltél a harmincas években a Turandotban.

*Magda Olivero és Emilio Spedicato
A szopránénekes 2007-es látogatása alkalmából készült
fénykép Emilio Spedicato otthonában.*

Magda Olivero 99 years sings Zandonai's Francesca

*A 99 éves olasz szoprán Magda Olivero a közönség előtt
énekel*

Forrás: <http://www.youtube.com/watch?v=0qQqsyPPRhM>
(You Tube videó)

NOTA: Az eredeti szöveg az olasz nyelvű «Propilo d'Autore» rovatban olvasható.

Fordította: © Dr. B. Tamás-Tarr Melinda

HÍREK & VISSZHANG

IN MEMORIAM FERENCZ ZSUZSANNA PAX ET BONUM!

2010. január 30-án elhunyt Ferencz Zsuzsanna, író, újságíró, tévés, rádiós, a MagyarOnline.net nyugati magyar fórum egyik alapítója, haláláig állandó fő-

munkatársa, egykori fórumtársam.

Megdöbbenve értesültem a címemre küldött levélből, amely az alábbi közleményt tartalmazta:

--- Original Message ---

From: MagyarOnline.net Forum

To: melinda.tamas-tarr@osservatorioletterario.net

Sent: Sunday, January 31, 2010 3:32 PM

Subject: MON - Elhunyt Ferencz Zsuzsanna, a MON egyik alapítója

MON-KÖZLEMÉNY

Kedves Fórumtársunk,

fájdalommal eltelve értesítünk, hogy tegnap, 2010. január 30.-án elhunyt *Ferencz Zsuzsanna* (született Kolozsváron, 1947*. november 20.-án) bukaresti újságíró, szerkesztő, író, a MagyarOnline.net nyugati magyar fórum egyik alapítója, haláláig állandó főmunkatársunk, fórumtársunk.

Fórumunkban majdnem nyolcezer hozzászólás, címlapos cikkeink között tucatnyi, nyugati magyarokkal készült portréi őrzik emlékét. Zsuzsa következetesen kiállt az anyanyelv ápolásának szükségessége mellett, sokoldalúsága, igényessége révén hozzájárult, hogy a MON Fórumban kialakulhatott egy ehhez szükséges gyakorlati megoldásokat bemutató, megvitató szellemi műhely is.

Zsuzsa, köszönjük, hogy az elmúlt nyolc év során velünk voltál, nélkülöd ez nem ment volna!

Isten legyen Hozzád irgalmas.

A MON Szerkesztősége nevében:

Simon Hunor

* Szerk.: Születési évét hol 1943-ban, hol 1947-ben jelölik.

Ferencz Zsuzsanna a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem német-magyar szakának elvégzése után a bukaresti Román Televíziónál (1970–1975) dolgozott, majd 1975 és 1990 között a Román Rádió Magyar szerkesztőségének volt szerkesztőriportere. A romániai rendszerváltás után a *Könyvesház* című bukaresti művelődési folyóirat szerkesztője, a *Média* és az *Erdélyi Napló* című hetilapoknak írt politikai anyagokat, kommentárokat, jegyzeteket, interjúkat, riportokat. 1997-ben a lipcsei *Leipziger Volkszeitung* című lapnál dolgozik belső munkatársként. Hazatérte után németül és magyarul tudósít különböző kiadványokat. 1969 óta több kötete is megjelent (regények, elbeszélések, novellák), valamint számos fordítása németből és románból. Az egyik műfordítása Jagamas Ferencz Zsuzsanna néven jelent meg, ugyanis anyai ági rokonságának neve. Nagyon tehetséges család, pl. itt van két név közülük: Jagamas Ilona és Jagamas János. Az előbbi Ferencz Zsuzsanna édesanyja, kiváló újságíró és író volt, sajnos nem tudta kifutni magát – ahogy Ferencz Zsuzsa mondja egy 2004. júniusában vele készített interjúban –, mert üldözték, elvették a közlési jogát. Utóbbi pedig a nagybátyja volt, zenetudós, egyetemi tanár, csángó és magyar népdalgyűjtő, Kodály-tanítvány. Őt is feketelistára helyezték. Egy időben Ferencz Zsuzsanna felvette a Jagamas¹ nevet, így szolidarizált a ténylegesen üldözött Jagamas családdal. Ugyanebben az interjúban az alábbiakban válaszol a kérdezőnek arra, hogy hol él, milyen környezetben alkot, hogy vannak-e gyerekeknek szóló írásai: «*Kolozsvári vagyok,*

Bukarestben és Homoródszentpéteren élek. Szentpéter székel falu, vásároltam ott egy falusi házat, nagyon szeretem az ottaniakat. [...] Mellesleg megjegyzem, Lipcsében is éltem, a kilencvenes években, a Leipziger Volkszeitungnál lettem újságíró, előbb a turisztikai, majd a művelődési rovatnál. Úgy kerültem oda, hogy megnyertem egy nemzetközi újságíró-versenyt. A verseny neve: *Hoffnung für Osteuropa*, a német Médiakadémia és az Evangélikus Egyház rendezte meg, sőt rendezi meg, minden évben. Ha akad mondanivalóm, minden lehetséges környezetben írok. Ha nincs mondanivalóm, felesleges a környezet. A nyolcvanas évek elején írtam egy gyermekkönyvet a lányomnak. A diktatúráról szólt, s két oka volt a megírásának: 1. Jött a karácsony, s nem volt pénzem ajándékra, így hát könyvet írtam a kislányomnak 2. Azt akartam, hogy ép lélekkel megértse, mit jelent a diktatúra, persze, lefordítva a gyermekek nyelvére. A kötet megjelent, Annamari és a Szépjó utca címmel. Egy Ausztráliába kivándorolt férfi mesélte el nekem a 90-es évek elején, hogy egyetlen könyvet vittek magukkal, az Annamari-t.

Az unokámnak is írok majd könyvet, persze, csak legyen valamivel nagyobb. Még csak 2 és fél éves. És én is értem meg, milyen ez az új nemzedék. Mert hidd el, nagyon mások.» Azóta megszületett unokájának írt két könyve: *Hatosfogat* és az *Eszke könyve*. Az utolsó kötete az Irodalmi Jelen Könyvek sorozatban jelent meg – akárcsak a *Kik és Mik*, majd a *Kik és Mik ügyei* (melyet németre és románra is lefordítottak) és a *Hatosfogat* –, az unokájának írt történetek bájos, vérbő humorú meséskönyvvé állnak össze gyerekeknek –: ez az *Eszke könyve*. Egy kislány Sziszi cicával indul kalandos útra, s a társaival közösen megalapított birodalmat Eszke királynő gyermekmódra, ám bölcsen igyekszik kormányozni, hogy alattvalói - Képfestő Vanília

nagy tata, a tudós Trottyos Sámuel, a rövid lábú tacsó, Csurmulycsuti, Panni, a selypítő piros plasztik póniló, Barbus, a kényeskedő Barbie baba, a főkém Szitakötő Jóska és a többiek - jól érezzék magukat hazájukban. Kalandos és viszontagságos útjukon szembekerülnek az emberi önzéssel, butasággal, Réz Bagollyal, a rekkencsekkel és gubban-csokkal, míg végre találkoznak a szivárvány tündérével, és újra színessé változtatják a világot.

Kötetei: *Sok a fal* (novelláskötet, Irodalmi könyvkiadó, Bukarest), 1969; *Pillangó a volánon* (novellák, Dacia könyvkiadó, Kolozsvár), 1978; *Natura moartă cu mărunțiș* (Cartea Românească, Bukarest), 1981; *Ma, tegnap, tegnapelőtt* (regény, Kriterion, Bukarest), 1981; *Molnár József, tanulmány a plakátról* (Kriterion, Bukarest), 1982; *Natjurmort c melocsju* (Biblioteka Ryminiya), 1983; *Szoba kiadó* (elbeszélések, Kriterion, Bukarest), 1985; *Szépjó utca és Annamari* (regény gyermekeknek, Ion Creangă kiadó, Bukarest), 1985;

Pöszi, a kommunista örömök lánya (regény, Scripta, Nagyvárad), 1996; *Kik és Mik* (Irodalmi Jelen, Arad), 2003; *Kik és Mik ügyei* (Irodalmi Jelen, Arad), 2006; *Hatosfogat* (Irodalmi Jelen, Arad), 2009; *Eszke könyve* (Irodalmi Jelen, Arad), 2009

Műfordításai: Arnold Hauser: *Adolf Sommer megidézése* (Kriterion, Bukarest), 1971 (Jagamas Ferenc Zsuzsanna néven); Richard Wagner: *Román különút* (Kriterion, Bukarest), 1996; *Kannibál idő - Timp canibal* (négy nyelvű antológia, Du Style kiadó, Bukarest), 1998.

Díj: „Hoffnung für Ost-Europa”-díj (Lübeck), 1997.

MON-portréi: Olaszországban ne legyél nő és/vagy idegen (Interjú Melindával), Portrék

Forrás:

http://www.osservatorioletterario.net/in_memoriam_ferenc_zsuzsanna.pdf

<http://www.testvermuzsak.gportal.hu/gindex.php?pg=3027610&nid=5425524>

¹ Szerk.: **Jagamas Ilona, Ferencz Lászlóné** (Dés, 1919. ápr. 23. – 1983. okt. 13. Kolozsvár) – újságíró, elbeszélő, szerkesztő. Jagamas János húga, Ferencz Zsuzsanna anyja. A Kolozsvári Ref. Leánylíceum négy osztálya és az állami román nyelvű kereskedelmi középiskola elvégzése (1937) után mozgásművészeti tanfolyamon vett részt. Újságírói pályáját 1939-ben a Keleti Újságnál kezdte, 1944 decemberétől a Világosság szerkesztőségében, 1946-ban az MNSZ sajtóosztályán, majd a Népvédelmi Egyesületnél, 1948-tól a kolozsvári rádiónál dolgozott, később a Romániai Magyar Szó tudósítója, tornatanárnő, színházi könyvtáros, a Pionír szerkesztője (1954), klubigazgató a békási munkatelepen (1955), az Utunk alkalmazottja, 1958-tól két éven át újra újságíró a Dolgozó Nőnél; itt jelent meg szerkesztésében az *Asszonyok kalendárium*a (1959).

Első írását 1937-ben az *Ellenzék* közölte. Cikkei az *Ellenzék*, *Keleti Újság*, *Hölgyfutár*, *Pásztortűz* hasábjain, 1944 óta a *Világosság*, majd a *Művelődés*, *Utunk*, *Ifjúmunkás*, *Tanügyi Újság*, *Dolgozó Nő*, *Előre*, *Vörös Zászló*, *Tribuna* hasábjain jelentek meg; verseiben, elbeszéléseiben, riportjaiban és esszéiben a női sors kérdései foglalkoztatják. Önéletrajzának egy sajtótörténetileg érdekes fejezetét *Kolozsvár, szerkesztőség* c. alatt az *Utunk* közölte (1981/6).

Jagamas János (Dés, 1913. jún. 8. – Kolozsvár, 1997. szept. 15.*) – zenetudományi szakíró. Jagamas Ilona bátyja. Középkorát a Kolozsvári Róm. Kat. Főgimnáziumban végezte (1931), zenei tanulmányait a kolozsvári zenekonzervatóriumban kezdte (1936–40), a budapesti Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán folytatja (1941–44) és Kolozsvárt fejezi be (1947–48). Közben tanító Alörön, óvónőképző zenetanár, magán-zenekonzervatóriumi igazgató Kolozsvárt, 1949-től a Magyar, ill. Gheorghe Dima Zenekonzervatórium lektora, majd előadótanára (szakjai: folklór, formatan, zenei paleográfia), nyugdíjazásáig (1976) a kolozsvári Folklórintézet főkutatója.

Vikár, Seprődi, Bartók, Kodály és mások erdélyi és moldvai gyűjtőmunkáját folytatva újabb gyűjtéseket végzett a Fekete-Körös völgyében, Kalotaszegen, a Mezőségen, a Nagy-Szamos és Felső-Maros mentén, a Kis-Küküllő mentén, az udvarhelyi, gyergyói és csíki székelyek, valamint a moldvai, gyimesi és barcasági csángók körében. Mintegy 6000 népi dallam gyűjtőjeként s dallamjegyzéseinek tökélye révén is a Bartók utáni délkelet-európai népzene gyűjtés kiválóságai között a helye. Gyűjtése nagy részét a kolozsvári Folklórintézet őrzi; értékéről az 1954-es moldvai csángó dal- és balladakötet, valamint az 1974-es *Romániai magyar népdalok* c. kötet 300 dallamot tartalmazó anyaga tanúskodik.

Népzetudományos írásai közül jelentős az *Adatok a romániai magyar népzenei dialektusok kérdéséhez* (1956), amely alldialektusokra osztva a Bartók szerinti "IV. dialektusterület"-et írja le újra az időközben föltárt népzene alapján, és megállapítja, hogy a moldvai csángó népzene külön dialektusnak tekintendő. A magyar népdal régi és új stílusának, valamint a magyar népzene és műzene kapcsolatainak kutatójaként is jelentős eredményeket ért el. A magyar népdaltípusok és népies dalok morfológiai elemzését és osztályozását egyéni módszerrel végzi; idevágó munkája kiadás alatt. Az általános zenetudomány körébe tartozó Bartók-tanulmánya a *Mikrokosmos* I. és II. füzetének hangsorairól (1974) szintúgy morfológiai elemzés, ill. alaktani elemek rendszerbe foglalása. Jelentős pedagógiai életműve: közvetve vagy közvetlenül tanítványa minden mai romániai magyar népzene-kutató, s e szűkebb körön kívül is számos muzikus hivatkozik rá mint mesterére.

A budapesti Ethnographiában a falu nótájáról (1957/2), a Korunkban a romániai magyar népzene-kutatásról (1957/9), az *Árkos* 1971 c. kiadványban (Sepsiszentgyörgy 1972) a magyar népzene és műzene kapcsolatáról ír, az 1973-as Korunk-évkönyvben feldolgozza népzenei kutatásának történetét, vitacikkeiben tisztázza, mi népdal és mi nem az (Művelődés 1980-81). Szaktanulmányait közlik a *Bartók-dolgozatok* c. gyűjteményes kötetek (1974, 1982), a *Zenetudományi írások* három kötetében pedig a magyar népdal régi és új stílusának kapcsolatairól (1977) s a kupolás kvint szerkezetű magyar népdal és a fuga expozíciójáról értekezik (1980), majd a hétfalusi csángók közt folytatott népdalgyűjtést ismerteti (1983).

Szerzeményeiből önálló kötetet adott ki *Öt gyermekkar* címmel (1955), hat további kórusműve a *Szállj, szép szavú dal* c. gyűjteményben (1972) jelent meg.

Munkái: *Énekeskönyv a középiskolák VIII. osztálya számára* (nevek feltüntetése nélkül, 1949); *Moldvai csángó népdalok és népballadák* (Faragó Józseffel közösen, 1954); *Adatok a romániai magyar népzenei dialektusok kérdéséhez* (németül a *Studia Memoriae Belae Bartók Sacra* c. kötetben, Bp. 1956, 1957, magyarul *Zenetudományi írások*, 1977; *Romániai magyar népdalok* (Faragó Józseffel közösen, 1974). Előkészületben: *Magyaró énekes népzeneje és A magyar népzene-kutatás vázlatos áttekintése*. (L. F.)

Róla: Beke György: *Kiművelt szív*. J. J. portréja. Előre 1970. aug. 2. – Viorel Cosma: *Muzicieni români. Compozitori și muzicologi*. 1970. 253. – Almási István: *J. J. Művelődés* 1971/9.; uő: *A tudós szenvedélye*. A Hét 1973/23; uő: *Romániai magyar népdalok*. Utunk 1975/13. – László Ferenc: *Ismét komponál*. A Hét 1973/23. – Herédi Gusztáv: *Aranykút*. A Hét 1975/13. – Benkő András: *J. J., a nevelő*. Utunk 1978/24. – Ortutay Gyula: *Magyar néprajzi lexikon* II. Bp. 1979. 657. – Ferencz Zsuzsanna: *Nótától az elemtárig*. Interjú J. J.-sal. A Hét 1979/23.²

²Forrás: *Romániai Magyar Irodalmi Lexikon* (<http://mek.niif.hu/>)

* Jagamas János elhalálozásának év száma a Wikipediából való.

———Messaggio Originale———

Da: Ferencz Zsuzsanna

A: Melinda Tamas-Tarr Bonani Dr.

Data invio: sabato 7 agosto 2004 16.32

Kedves Melinda, kösz. Most kerültem haza a tehenek közül. Amennyire értek olaszul, a fordítás kiváló. És ez a Chi nagyon jó tolmácsolás. Pusztillak, Zsuzsa**

* * Nota Szerk.: Ld. az olasz nyelvű részben.

Ferencz Zsuzsanna (1943-2010) — Bukarest (Ro)

KIK MIK

16.

Nagyon sok bizalmas órát töltött a macskájával. Végül odajutott, hogy megismerte és megszerette a macskai pszichét. Vagy pontosabban a saját cicája lelkét. Hanem egy ilyen összeborulós-dorombolós együttlét során beledöbbsz:

– Vajon megenne-e, ha egér lennék?

Úgy megharagudott, hogy lesöpörte magáról a macskát.

Amely (aki?) büntudatosan bámult rá, hiszen a cicák mindent megértenek.

Kik rossz kedvén az sem javított, hogy valamivel később – dialektikus gondolkodásának megfelelően – feltette magának is a kérdést:

– És vajon én megenném-e, ha ő egér, én pedig macska lennék?

A kérdésre persze maga sem tudott felelni. Ám a kiki-macskai kapcsolat pillanatnyilag megjegesedett.

17.

Amikor Papagáj nevű papagája egyre előkelőbb stílust vett fel, és egyre szebb szavakat használt, Kik azt mondta neki:

– Te olyan vagy már, mint egy gróf. Írd ezentúl ly-nal a neved.

Hanem a Magyar Tudományos Akadémia, szokása szerint, nem egyezett bele. Emiatt Papagáj megsértődött, és csúnya szavakat kezdett használni, főleg pedig folyvást az MTA-t szidta. Közben csőréből kiesett a sajt, róka koma pedig felkapta, és elinalt vele.

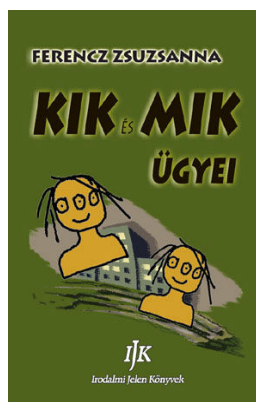
– Nicsak, a való élet fuzionált az állatmesével – állapította meg Kik. – De mit keres itt az MTA?

18.

A mezei kikversenyen Kik csak a huszadik helyezést érte el. Azóta magánkívül van: a többi tizenkilenc helyre Mik futott be.

Traduzione dall'ungherese © di Melinda B. Tamás-Tarr

Forrás: ANNO VIII/IX – NN. 41/42 NOVEMBRE-DICEMBRE/GENNAIO-FEBBRAIO 2004/2005 FERRARA:
(<http://xoomer.virgilio.it/bellelettere1/indice41-42.htm>) **Tradurre-Tradire-Tramandare-Interpretare**
(<http://xoomer.virgilio.it/bellelettere1/Tradurre41-42.htm>)

Ferencz Zsuzsanna

KIK MIK ÜGYEI

Irodalmi Jelen Kft., Arad 2006
264. old.
(Részlet)

Mik egyik nagybátyja Svájcba menekült a második világháború után, P.J. egyik nagynénje pedig Olaszországba.

A nagybácsinak nyáron volt a

születésnapja, a nagynéninek télen.

Tekintettel a születésnapokra, Mik a szocializmusban télen kért (de nem kapott) útlevelet, P.J. pedig nyáron. Ő se kapott passzust. Viszont Mik sízni szeretett volna, P.J. pedig úszni. Ezért Mik azt mondta P. J.-nek:

– Elcserélném nyári nagybácsimat téli nagynénire.

Elcserélték. Útlevelet továbbra sem kaptak. Sőt, a nagybácsi Olaszországba költözött, a nagynéni viszont Svájcba. A születésnapjuk maradt a régi.

– Talán ez az oka annak – gondolta Mik –, hogy megszűnt az ősz és a tavasz, de a tél meg a nyár sem a régi.

Kik mindig megörvendett, ha apróka délibábot, aranylós csillámport, kósza lilás ködöt, méterhosszú ökörnyalat látott. Tudta, az ő gondolatai voltak ezek, most pedig gazdátlanul őgyelegnek a nagyvilágban. De néha még felkeresik őt.

Saját bőrén megtapasztalta, mennyi sok időt elnyelnek a gondolatok, a képzelgés. Szerette volna visszakapni az elnyelt időt. Gondolta, ha lenyeli a délibábot, csillámport, ködöt, ökörnyalat, akkor visszakapja az éveket.

De csak kannibálnak érezte magát. Vagy egy olyan országnak, amelyet valakik egy hosszabb békét követően megszüntettek.

Kik fegyvernek látszó tárggyal fenyegette meg önmagát. (A fegyvernek látszó tárgy egy golyóstoll volt).

– Fel a kezekkel! Ide az összes pénzt! – üvöltötte.

Az elrabolt pénztárcában tízezer dollár begyeskedett.

– Te jó ég, ez nem is az én pénztárcám, hanem a Miké – gondolta –, mindenesetre épp jókor jött, akkor most nem kell arról írnom, hogy nincsen pénzem. Mert van. Mert lett.

– Kedves Kik! – mondotta Mik. – Meddig játszol te még velem? Meddig játszassz te még engem? – Tud meg, hogy leginkább magamat játszom, mert még nemigen ismerlek. Semmiképpen sem tudlak megírni. Egyelőre nem tudom, hogy végződsz te, és hol kezdődöm én.

Amikor már nem is gondolt rá, Mik ismét megjelent, borzasztóan elöltözve. A sok tiritarka ronggyal úgy mutatott, mint az esőhozó madáríjesztők Dél-Romániában. Amelyeknek a neve: Paparuda.

Eltelt tíz perc, míg felismerte.

– Magasságos ég! Te nem felelsz meg magyar regény főhősének! – mondta neki. – Vagy lehet, hogy megfelelsz, de nem nekem, és nem Erdélyben.

Erre Mik több ruhát váltott, volt erdélyi magyar hadsereg, Kik, reformáció, felvilágosodás, Rákóczi fejedelem, Bethlen Gábor fejedelem, Lorántffy Zsuzsanna, Ferencz Zsuzsanna, Körösi Csoma Sándor, Petőfi Sándor a segesvári csatán, erdélyi barokk, posztmodern, sőt, kolozsvári Állami Magyar Színház is. Ami viszont Kiket csöppet sem vitte közelebb a kérdés megoldásához.

Szitányi György többek között az alábbiakat írta a *Spanyolnátha* 2007. tavaszi számában megjelent recenziójában:

«Gyönyörű magyarsággal megírt pikareszk regény a *Kik és Mik ügyei*. Történeteit a szemlélődve bölcseledő, mégis vidám főszereplő azonos volta fűzi össze, azonban mivel valamennyire kulcsregény is, amire még visszatérünk, e főszereplőnek, Kiknek jellegzetes életszemlélete is egybekapcsolja.

Kicsoda ez a Kik? Nyilván lehet a szerző, aki, amit nem mondhatott ki újságíróként, kiönti magából íróként, de mivel már túl van a dühöngésen, nevet rajta. Ezért látásmódjában van egy csöpp jókais árnyalat, mint mindenkiében, aki szellemileg uralja a maga elnyomottságát.

Ezért gondolhatjuk, hogy ez a mű kulcsregény. Annyira, amennyire az, persze, de olvasása közben egyre nyilvánvalóbbá válik, hogy ez a sok apró példabeszéd jellegű történet vidám bölcsele akármelyik diktatúráviselt elmében megszülethetne. A történetek bárkivel megeshetnek ugyanígy, de ahhoz, hogy egy konkrét világ jelenségeiben a magunk helyzetére ismervén ne vessünk is, el is gondolkozzunk, jó megkapnunk a homéri derű egyik kései rokonához szükséges szemüveget. A látásmód a kulcsa ennek az örömnak, vele egy súlyos világ vidámságát is feltárhathatjuk. [...]

Kik és Mik ügyeinek előzménye a *Kik és Mik* című regény. Azt is mondhatjuk, hogy ennek a kötetnek cenzúrázott változata. [...]

Nem értem, e történetkének rövidsége miatt miért hasonlítják azokat Örkény egyperceseihez. Ferencz Zsuzsanna független, önálló személyiség, és míg a maga nemében halhatatlan Örkény a Kik-Mik fejezeteihez hasonló terjedelmű írásokat írt, főleg morálfilozófiai problémákkal foglalkozott, általános emberi problémákkal, ebben a regényben a kilátástalan lét társadalmiréteg-specifikus jelenségeit kapjuk tömör, epigrammaszerű történetekben. Lényegi az eltérés: az örkényi egypercesek más-más egzisztenciák filozofikus vizsgálatait, Ferencz rövidke fejezetei, és általában az egész regény jellemzően szociológiai megközelítésű. Ez megint csak az újságírás hatása lehet, de a filozófia, illetve a filozofikus Örkény deduktív jellegű egyperceseket írt, Ferencz Zsuzsanna pedig induktív módon vizsgálja tárgyát. Ezen mit sem változtat, hogy mindketten emberi alapigazságokhoz jutnak.

A fejezetek és az egypercesek hossza csupán mennyiségi kérdés, minemőségükben különböznek, és ez a döntő. [...]

Még felhasznált források: Bookline, Irodalom.org, Magyar Elektronikus Könyvtár (Mek), MagyarOnline.net, NyugatiJelen.com, OsservatorioLetterario.net, Spanyolnátha.hu.

- Bttm -

EGY MAGYAR NYELVEMLÉKI KIÁLLÍTÁS KAPCSÁN...

A 2009. október 29 – 2010. február 28. közötti időre eső kiállítást beharangozó sajtótájékoztatóban az alábbiak olvashatók:

«A Magyar Nyelv Éve programsorozatában az Országos Széchényi Könyvtár nagyszabású kiállítást rendez a magyar nyelv középkori emlékeiből.

Magyar nyelvemlékek a kezdetektől a 16. század elejéig

A kiállítás a latin nyelvű oklevelekben szórványosan megjelenő magyar szavakkal kezdődik, s az önálló irodalmi művek létrejöttéig és az írás mindennapi használatba vételéig tart, a magyar nyelvű írásbeliség történetének mintegy félezer évét mutatva be. A korból fennmaradt magyar nyelvű írott dokumentumok a nyelvemlékek, melyek legbecsesebb, s törékenyséjük miatt legféltebb nemzeti kincseink közé tartoznak.

Hasonló nagyságrendű nyelvemlék kiállítás még soha sem volt Magyarországon!

Minden kiemelkedő jelentőségű nyelvemlék helyet kap a tárlaton: a korai szórványemlékek, mint a Tihanyi Alapítólevél, az első összefüggő szövegek, mint a Halotti Beszéd és az Ómagyar Mária-siralom, s szinte valamennyi magyar nyelvű kódexünk. A kódexek egy jelentős része az idők során külföldre került, s most lesznek először együtt láthatók. A kölcsönző országok közt van Németország, Csehország, Románia, Ausztria és Horvátország. Talán sohasem találkozott még az első magyar nyelvű bibliafordítás részleteit tartalmazó úgynevezett Huszita Biblia három különböző országban őrzött, különböző korú kézírata, a Bécsi, a Müncheni- és az Apocryphus-kódex.

A kiállításon helyet kapnak a legújabb felfedezések, és bemutatásra kerülnek a nyelvemlékekkel kapcsolatos legfontosabb folyó kutatások is, kihasználva a legmodernebb információs technológia adta lehetőségeket. A termekben határos installáció és minőségi középkori műtárgyak segítik felidézni a kor hangulatát.

Az egyedülálló tárlathoz az „Íz, csín, tűz” program keretében készül egy reprezentatív nagykatalógus, és egy kétívnyi faksimile dosszié is, utóbbi elsősorban a közoktatás számára. Az MTA Nyelvtudományi Intézetének együttműködésével a Nemzeti Könyvtár tudományos igényű, átfogó honlapot hoz létre, amely hosszú távon is a magyar nyelvemlékekkel kapcsolatos információk gyűjtőpontja kíván lenni. Az érdeklődő nagyközönség és a közoktatás számára ismeretterjesztő honlap készül, amely a legfontosabb nyelvemlékeket, és a hozzájuk tartozó népszerűsítő tartalmat (hanganyagok, képek, interaktív média kapcsolatok stb.), sokszínű és közérthető eszközökkel jeleníti meg.

Ezt a célt szolgálják a kiállítás-együtttest kísérő múzeumpedagógiai foglalkozások is, hiszen a reprezentatív nagykiállításához kapcsolódva az „Íz, csín, tűz” program keretében, az idei Kazinczy-évforduló előtt a Nemzeti Könyvtár további tárlattal is tisztelt. **NYELV.EMLÉK.TEREMTÉS- KAZINCZY** címmel a Kézirattár kamara-kiállítása Kazinczy-ereklyék révén mutatja be az írott magyar nyelv kezdetétől a nagy megújulásig terjedő időszak összetett hátterét, Kazinczy és a nyelvemlékek viszonyát.»

Mivel a kezdeti időktől a magyar nyelvemlékeink bemutatásának kiállításáról van szó, a kiállítás címe így erősen félrevezető és történelmet meghamisító jelleget ölt. A fentiek szerint a helyes cím ez kellene, hogy legyen: **«„Látjátok feleim...” Magyar nyelvemlékek a latin betűs írásunk kezdetétől a 16.**

század elejéig». Így a kiállítás címe valóban a kiállítás anyagáról szólna. Mivel nem ez a címe, egészen mást sugall, tehát teljesen félrevezető, mert így a rendezvény hiányos, hiszen **egy szó sincs a latin írásbeliség előtti rovásírásról a magyarok ősi írásáról, mint magyar nyelvemlékekről, annak ellenére, hogy a kiállítás címében benne foglaltatik, hogy a kezdetektől...** Hogy lehet ez? Hiszen – itt most a csak a majdnem négy évtizeddel ezelőtti finnugor alapokon elsajátított ismereteimre és szakirodalomra* támaszkodok, nem véve figyelembe az ez irányba végzett legújabb kutatási eredményeket, amelyeket esetleg a tudomány mai hivatalos álláspontja alapján a szakmabeliek semmibe sem vesznek, el sem fogadnak. Ezen tanulmányaimból tudom, hogy krónikaíróink említik, hogy **a magyarság egy részének, a székelyeknek saját írásuk volt. Állításukat a XV. századi történetírók is megerősítik, de még nagyobb súllyal esnek latba maguk a fennmaradt rovásírásos emlékek. Az egyik legfontosabb közülük az ún. nikolsburgi ábécé.**

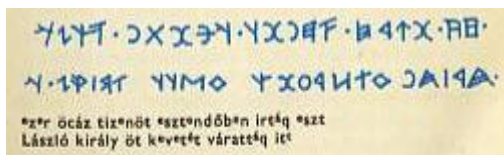

Az enlakai unitárius templom kazettás mennyezetének rovásírásos felirata. Jobbról balra kell olvasni: Egy az Isten — Georgyius Musnai (de) Jácó

A csehországi Mikulovból (régebben: Nikolsburg) a hercegi könyvtár 1930-ban Svájcba került, s ott az egészet eladták. **A luzerni árverésen az Országos Széchényi Könyvtár megvásárolt egy ősnymtatványt, mert a kötet végére bekötött pergamenlap hátán megtalálták a székely-magyar rovásírás 46 betűs ábécéjét. Értékes emléke a rovásírásnak négy templomi felirat, a székely-derzsi, a bögözi, az enlakai, valamint az 1944-ben felfedezett karácsonyfalvi. További két felirat, a csíkszentmártoni és a csíkszentmihályi szövegét csak másolatok tartották fenn. Igen nevezetes még a konstantinápolyi híradás, amely így kezdődik:**

„Ezerötszázötvenöt esztendőben írták ezt, László király öt követét vártatták itt...”

Az 1515-ből származó konstantinápolyi felirat

Szelim szultán ugyanis II. Ulászló király követeit hét esztendeig visszatartotta Isztambulban, s a követség egyik tagja, *Székely Tamás*, a Követek háza istállójának külső falára rovásírással véste fel a sorsukról szóló üzenetet. A Követek háza — török nevén: az Elcsi-hán — 1865-ben leégett, és akkor *Székely Tamás* feljegyzése is megsemmisült, de szerencsére még 1553-ban Isztambulban járt *Dernschwam János*, mint *Ferdinánd* király egyik követének kísérője, s ő lemásolta a követi szállás istállójának falán levő feljegyzést. Másolata a Fuggerek levéltárából került elő 1913-ban.

A székely rovásírás legterjedelmesebb emléke az úgynevezett *Marsigli-féle naptár*. Ennek sem maradt meg az eredetije, hanem csak *Luigi Ferdinando Marsigli* (1658–1730) olasz hadmérnök másolata mentette meg az utókor számára. *Marsigli* 1686-ban — mint a császári csapatok tisztje — részt vett Buda ostromában, majd 1690-ben Erdélybe vezényelték, s ott került a keze ügyébe ez a különleges naptár, amely a névnapokat és a dátumhoz kötött egyházi ünnepeket tartalmazta egy csaknem másfél méter hosszú faléc négy oldalára rovásírással bevésve. *Marsigli* kilenc papírlapra írta másolatát. Bolognában őrzött hagyatékának egyik olasz kutatója fedezte fel a székely rovásírásnak ezt az értékes emlékét. A magyar olvasóközönség számára *Veress Endre* adott hírt róla először 1906-ban a *Magyar Könyvszemle* lapjain. (Az előző lapon látható a *Marsigli-féle* naptármásolat végén talált rovásírásos ábécé. A könnyebb áttekinthetőség kedvéért jeleit nem az eredeti sorrendben közöljük, hanem különválasztva, előbb az egy-egy hangot rögzítő rovásjeleket soroljuk fel, azután a több betűből összevont ligatúrákat, s még ki is bővítettük e betűsort az *ö* és *r* hangoknak a konstantinápolyi feliratban szereplő rovásjeleivel.)

A székely-magyar rovásírás a türk írás családjához tartozik. A közép-ázsiai törökségnek ez a törzsi szövetsége az 5. század közepén Kelet-Ázsiától a Fekete-tengerig terjesztette ki hatalmát. Írását a szogdoktól vette át. A szogdok az Aral-tóba ömlő Oxus (Amu-Darja) folyó környékén éltek, és nyelvük a perzsával rokon iráni nyelvek közé tartozott. Írásukat az arámi betűírás átvételével alakították ki. Végső soron tehát szogd közvetítéssel az arámiból származik a türk írás is. S a magyarokat Urál-vidéki őshazájukban érte az a türk hatás, amelynek a rovásírás átvételét köszönhetjük.

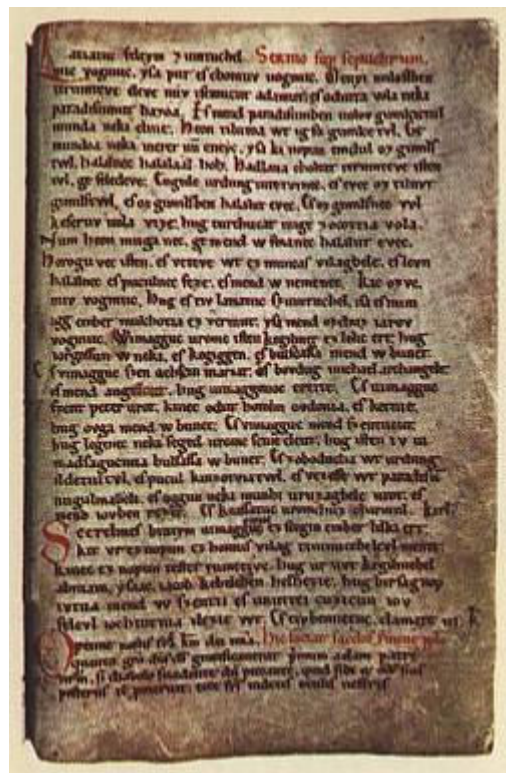
A székely-magyar rovásírás 16 betűje feltűnően hasonlít a türk betűkre. Egyes jelei közvetlenül a görög ábécéből származtak, két jel pedig a glagolita megfelelő jeleire emlékeztet. Sorvezetése jobbról balra halad.

„Kizártnak tartom, hogy az írás használata — ilyen értékes kincse a műveltségnek — ha egyszer a magyarság egy törzsénél megvolt, a többi törzsnél nem lett volna

meg. A székely írás tehát véleményem szerint a pogány magyarságnak általánosan használt írása, amelyet a kereszténység megsemmisített, amely azonban megmaradt az elkülönülve és önálló szervezetben élő székelyeknél” — írja Németh Gyula a rovásírásról szóló munkájában.

Álláspontját megerősítik a margitszigeti templomrom egyik kővén talált rovásjelek, és valósággal csattanó bizonyítékként szól mellette a Léva szomszédságában levő Felső-szemeréd (Horné Semerovce) templomának gótikus kőportáláján a hetvenes évek közepén, az akkor legújabban felfedezett rovásfelirat.

Ami a latin betűs írásunk kialakulását illeti, az alábbiakban szintetizálható: A magyarság a kereszténység felvételével nemcsak vallást cserélt, hanem egyben csatlakozott a latin műveltségű Európához, bekapcsolódott szellemi életébe, s természetesen átvette a latin ábécét is. A betűk többsége simán alkalmazható volt a magyar nyelv hangjaira, csak kis részük leírása közben jelentkeztek nehézségek. Természetesen a kérdéses hangok jelölésére nem alakult ki azonnal általánosan elfogadott gyakorlat. Ellenkezőleg, a jelölések sokfélesége ingadozást és bizonytalanságot idézett elő. Ez az ingadozás főként az *s*, *sz*, *z*, *zs*, *c*, *cs*, *k*, *ö*, *ü*, *gy*, *ly*, *ny* és *ty* hangok írásában mutatkozott. Századokba telt, amíg e betűk írása egységessé vált.

A legelső összefüggő szövegű magyar nyelvemlék, az 1192-95 között keletkezett „Halotti beszéd és könyörgés”.

Knieszsa István „Helyesírásunk története a könyvnyomtatás koráig” c. munkájában szépen megvilágítja azt a problémát, hogy a latin betűs magyar ábécé és a magyar helyesírás hogyan függött össze a királyi kancellária működésével. A kancellária állította ki az okleveleket, s bár ezek latin nyelven készültek, gyakran előfordultak bennük magyar nevek is. A latin betűs magyar írás legelső emlékei tehát olyan kancelláriai oklevelek, amelyek idegen nyelvű szövegében fel-felcsillan egy-egy magyar helynév vagy

családnév. Az oklevelek fogalmazói tették az első kísérleteket a magyar szavak latin betűs leírására.

Az I. István király által szervezett kancellária a király halála után megszűnt, s csak hosszabb idő múltán vált újból állandó jellegű hivatalná. Időközben kialakultak az egyházi hiteles helyek. A káptalanok, prépostságok mellett működő hiteles helyek arra szolgáltak, hogy a szerződésekről, peres eljárások során a tanúvallomásokról vagy megegyezésekről jegyzőkönyvet vegyenek fel. A kancellária és a hiteles helyek gyakorlatában lassanként, sok változáson keresztül kezdett kialakulni a magyar helyesírás rendszere. Szórvány-nyelvelméleink és kódexeink helyesírása a kancelláriai helyesírást tükrözi.

Éppen a fentiekben leírtakon morfondíroztam, amikor kapóra érkezett régi ismerősünk, Varga Géza írástörténész október 30-i elektromos levele az alábbi szöveggel:

«Tisztelt szerkesztőség!

Felajánlom közlésre a következő cikkeimet:

Az Országos Széchényi Könyvtár történelemhamisító kiállítása a nyelvemlékekről, Az OSZK főigazgatója elismeri, hogy tudatosan mellőzik a székely írást.

A munkájukat köszönöm!

Tisztelettel üdvözlő Önöket:

Varga Géza írástörténész»

Nos, nézzük csak sorjában, az írástörténész úr hogyan ítéli meg ezt az esetet:

I.

Az Országos Széchényi Könyvtár történelemhamisító kiállítása a nyelvemlékekről

Az OSZK októberben nyíló kiállításán a nyelvemlékek között - régi finnugrista szokás szerint - nem szerepelnek rovásírással írt szövegek.

1. ábra: A budapesti hun fibula, amelyet Varga Géza bevitt és a kiállítás céljára felajánlott az OSZK szervezőinek; a fibulán az ÉSZAKI SAROK felirat olvasható a székely írás (hun kori előzményének) betűi és sarok szójele segítségével; ma a Magyar Nemzeti Múzeumban található.

Két éve is lehet már annak, hogy értesültem a nyelvemlék-kiállítás tervéről. [...] Sajnos – amint ez várható volt – ezen a kiállításon sem szerepelnek a székely rovásírás jeleivel írt nyelvemlékeink. Ez azzal a sajnálatos következménnyel jár, hogy a kiállítás – a finnugrista szervezők tudatosan vállalt céljainak megfelelően – hamis képet mutat majd a látogatóknak a magyar nyelv és írás legkorábbi emlékeiről és állapotáról.

Az elmúlt két évben többször is megpróbáltam személyesen is, meg telefonon is megkeresni a szervezőket a hivatalukban, hogy elkerülhessük ezt a hibát. Azonban sohasem sikerült lényegyet érintő beszélgetést folytatnom az illetékessel. Az illetékes

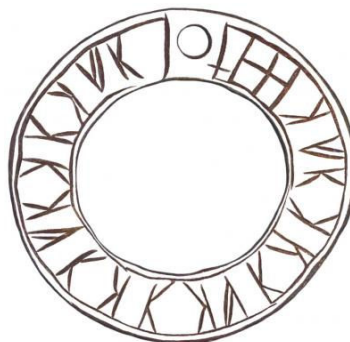
személye ugyanis mindig éppen változott, vagy az igazi illetékes valahol másutt volt. Türelmesen meghallgatták és átvették ugyan a kiállítás szervezőinek szánt irodalmat és üzenetet, azonban ezekre soha semmiféle választ nem kaptam s azok semmilyen szerepet nem játszottak a kiállítás szervezésekor.

Megpróbáltam megkeresni Monok István főigazgató urat is, de egyszer sem jutottam tovább a titkárnőjénél. A főigazgató úr – amint az szokásos a hasonló beosztású uraknál – mindig házon kívül volt, vagy mással volt elfoglalva. S a kiállítás ügye egyébként is az ezzel megbízott szervezőkre tartozott.

Lehetséges, hogy nem tettem meg mindent azért, hogy a kiállítás szervezőinek a figyelmét felhívjam a rovásírással írt nyelvemlékeinkre. Ugyanis a hozzám hasonló kívülállók lehetőségei is korlátozottak. Például nem szerveztem tüntetést és nem folytattam éhségsztrájkot sem a cél elérése érdekében (bár az orvosaim rendre fogyókúrát ajánlanak). Ez ellenkezett volna az ízléssel és azzal is, amit egy tudományos igényű párbeszédre gondolok.

Azt tartottam, hogy a minden bizonnyal szakértőként nyilvántartott szervezőknek mindezek nélkül is tudniuk kellene, hogy a nyelvemlékeink egy része székely rovásírással van lejegyezve. Ha a tanulmányaikból nem is szerezhettek tudomást erről (mert a finnugrizmus elhallgatja, vagy meghamisítja a székely írás jelentőségét), legalább azokból a könyveimből értesülhetek volna róluk, amelyeket a saját polcaikon őriznek, s amelyekből külön példányokat is ajándékoztam a szervezőknek.

A székely írással írt nyelvemlékek finnugrista nyelvészeink általi sorozatos és tudatos mellőzése évtizedek (pontosabban a világosi fegyverletétel) óta tapasztalt jelenség. Néhány évvel ezelőtt vettem a fáradságot és végigtelefonáltam az MTA intézeteit azt tudakolva, hogy melyikük feladatkörébe tartozik a székely írással írt nyelvemlékek kutatása és ismerete. Kivétel nélkül elutasították az illetékességet. Volt olyan válaszadó is, amelyiknek a hangjában némi sértődöttséget is felfedezni véltem. Hogyan is gondolhattam, hogy egy magára valamit is adó akadémiai intézet ilyesmivel foglalkozik?

2. ábra: A karcagi karika az Árpád-korban került a karcagi temetőbe, azaz beleillik a nyelvemlék-kiállítás időintervallumába; egy (székely rokonságot tartó) szójelekkel írt, magyar nyelvű ósvallási ima olvasható rajta.

A nagy tekintélyű Benkő Loránd úrtól magyarázatot is kaptam arra, hogy miért nem törődnek a székely írással írt magyar nyelvű szövegekkel. Szerinte a székely írásemlékek túl későiek ahhoz, hogy a nyelvtudomány számára hasznos adatokat szolgáltatathatnának.

Ez az álláspont más szerzőknél is felbukkan ugyan – de akkor sem igaz. A székely írással írt magyar nyelvemlékek ugyanis sokkal korábbiak, mint a latin betűkkel írtak. Erre igen sok példát fel tudunk hozni,

de a nyelvtudósaink ingerküszöbét e tények nem lépik át. Benkő Loránd úr például azt válaszolta az ellenvetésemre, hogy lehetséges, miszerint vannak korábbi rovásszövegeink is, de ő ezekre nem tud időt szakítani a sok egyéb elfoglaltsága mellett. Az OSZK szervezőinek azonban ez lett volna a feladata a nyelvemlék-kiállítás szervezésekor – ha a kiállítás célja a nyelvemlékeink bemutatása és nem a nyelvemlék – kör meghamisítása volt.

3. ábra: Az 531 táján a mervi oázisban a szabírhunok számára készített *Szent Korona* egy ősvallási jelképekből (a székely írásjelek előzményeiből) alkotott világmodell; a világmodellek olvasási rendje a különböző jeleket egységbe szervezi és lehetővé teszi a *Szent Korona* "Jó király: jó föld" olvasatát, vagy értelmezését – s ez a magyar koronaeszme lényege (a körbe zárt kereszt a "föld" és a "király" értelmezést is megengedi)

Az OSZK egyik szervezőjének elvittem és eredetiben meg is mutattam a székely írás elődjével írt magyar szavakat tartalmazó budapesti hun fibulát. Ez lehetett volna a nyelvemlék-kiállítás legidősebb tárgya és tudományos szenzációja. Ezt a fibulát azóta a Magyar Nemzeti Múzeumban letétbe helyeztem, s ott az állandó kiállításon fog szerepelni. Az OSZK szervezője azt a meglepő kifogást hozta fel e tárgy ellen, hogy a kiállításon díszesebb tárgyakat szeretnének bemutatni. Erre azt válaszoltam, hogy akkor a Szent Koronát, vagy a másolatát kellene bemutatniuk, mert azon is szerepelnek székely írással írt magyar szövegek – de erre a javaslatomra nem kaptam választ. Azaz akár díszes a rovásírással írt magyar nyelvemlék, akár egyszerű kivitelű – az OSZK kiállításán nem szerepelhet.

4. ábra. A Jóma "jó ma(gas), jó má(gus)" jelmontázs, egy kőori istennév a *Szent Korona* egyik zománcáról; a mai magyar nyelvben az ima szavunk felel meg neki, a finnben a jumala "isten" szó, az iráni mitológiában pedig Jima isten neve, aki a vízőzön (azaz a jégkorszak) előtt uralkodott.

Az OSZK eljárásában megnyilvánuló mérhetetlen tudáshiányért és a magyar kultúra csúcsteljesítményével (a székely írással) szemben mutatkozó ellenséges magatartásért a finnugrista ihletésű magyarországi „nyelvtudomány”, meg a finnugrizmust életben tartó „kultúrpolitika” egyaránt felelős. Sándor Klára 1996-os örökbecsű beismerése szerint a magyarországi akadémikus körökben a székely rovásírás témakörében „minden alapvető kérdés tisztázatlan”. Ez azonban nem menti az Országos Széchényi Könyvtár kiállításának szervezőit és az intézmény vezetőit, inkább csak aláhúzza a tévedésük

tudatos és tarthatatlan voltát. A kiállítás hibás alapkonceptiója miatti arcpirító szégyent elkönnyvelhetik maguknak.

A kiállítás megnyitója előtt megkísértem Monok István főigazgató úr telefonon történő felhívását, de ismét csak a titkárnőjeig jutottam el. Ő ugyan kedvesen megígérte, hogy a főigazgató úr visszahív, de ebből ugyanúgy nem lett semmi, mint a korábbi esetekben sem lett.

5. ábra. Képszerű (egyet tartó fa alakú) rovásfelirat a pécsi székesegyház altemplomának legkorábbi köveiről; az égigérő fa Berze Nagy János szerint azonos az Istennel; ezt igazolja a fa "Ős Egy" olvasata

A kiállítást szervező Madas Edit kurátor – akit szintén felhívtam – megtisztelt a visszahívással és ígéretet tett arra, hogy jelzi a sajtó és a nagyérdemű tárlatlátogató közönség felé is, hogy ez a kiállítás a beharangozástól eltérően nem a nyelvemlékeinkkel általában, hanem csak az 1000 utáni, latinbetűs kódexekben fennmaradt nyelvemlékeinkkel foglalkozik. Bár ezeken kívül is léteznek még rovásbetűvel írt, fémén, kővön, cserépen fennmaradt korábbi, vagy párhuzamos nyelvemlékeink, ezek bemutatása nem szerepelt a céljaik között.

Egy ilyen kiegészítés valóban enyhíti a kiállítás megtévesztő hatását, de nem menti fel a kiállítás szervezőit a rovásírással emlékek bemutatása alól. Ezeket ugyanúgy be kellene mutatni, mint a pergamenre írt latinbetűs emlékeket, különös tekintettel arra, hogy az OSZK raktáraiban van rovásírással anyag is.

6. ábra: A sziklába vésett, tusnádi sarakisten ligatúra az V. századból

Mint azt Madas Edit kurátor telefonon kifejtette, őszintén sajnálja, ha az áldozatos munkával összeállított kiállításuk nem felel meg minden igénynek. Törekedett arra, hogy az elvégzett munkáját ne érhesse kifogás egyik oldalról sem. Azért is hagyta ki a kiállításról a rovásbetűs írás emlékeket, mert biztosan számíthatott a szerepeltetésük miatt elhangzó kritikára, s ő nem elég felkészült arra, hogy e támadásokkal szemben a rovás emlékek bemutatását megvédje. A kialakult helyzetben már csak azt tudja megígérni, hogy szóban minden látogatócsoportnak megemlíti, miszerint az itt bemutatott nyelvemlékek nem képviselik a teljes nyelvemlék-kört, mert a rovásírással írottak a koncepciónak megfelelően kimaradtak a bemutatott

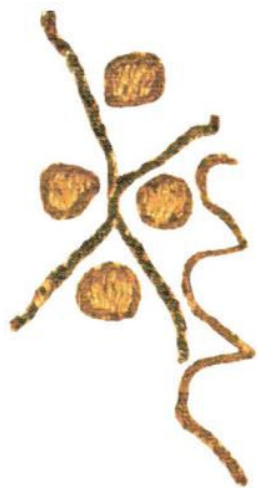
anyagból. Ezen felül egy héten belül elhelyeznek a kiállításon egy hasonló értelmű szöveget is, valamint ennek megfelelő tájékoztatást adnak a sajtónak is. Mit tehetünk hozzá mindehhez?

7. ábra: A regölyi gyűrű a karcagi karikához hasonlóan szójelekkel írt ősvallási imádságot rögzít.

Sajnálatos, hogy pusztán a rovás emlékek szerepeltetése miatt támadás érheti az OSZK munkatársait, s hogy ezekről a nemtelen támadásokról a főigazgató úr – ezek szerint – nem védi meg kellő hatékonysággal a munkatársait. Azonban úgy gondoljuk, hogy az igazság képviselete akkor is kötelező egy tudomány művelői számára, ha azért máglyán való elégettetés a fizetség. S a közpénzen tartott múzeumok munkatársai által elkövetett történelemhamisítás akkor sem elfogadható, ha azért elismerést (például havi fizetést) kapnak.

Nem menti a szervezőket az sem, ha nem értenek ahhoz, amit – a kiállítás nyelvemlékeket ígérő címe szerint – csinálnak. Ha a nyelvemlékek körébe beletartoznak a rovásírással írt szövegek is, akkor a nyelvemlék-kiállítás szervezőinek érteniük kell a rovásíráshoz is. Ha nem értenek (amit készséggel elhiszünk nekik), akkor vegyék igénybe az ingyenesen felajánlott segítségemet. Amennyiben a magukra vállalt - de a tudásukat és a bátorságukat meghaladó - feladathoz valaha fel akarnak nőni.

8. ábra. Az 1031-ben készített magyar koronázó palástba hímzett magasságos atya felirat szintén a székely írás előzményének szójeleivel íródott

A kiállítás internetes ismertetője a következő mondatokkal kezdődik:

**„Látjátok feleim”
Magyar nyelvemlékek a
kezdetektől a 16. század
elejéig**

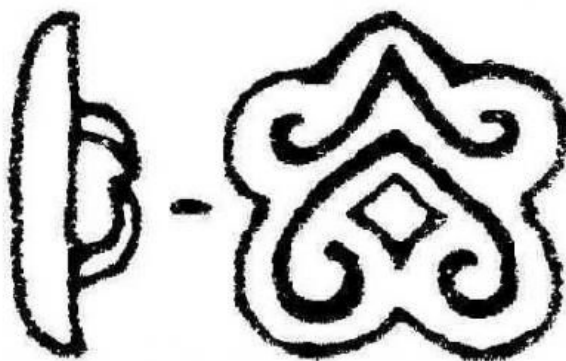
2009. október 29 - 2010. február 28.

A Magyar Nyelv Éve programsorozatában az Országos Széchényi Könyvtár nagyszabású kiállítást rendez a magyar nyelv középkori emlékeiből. A kiállítás a latin nyelvű oklevelekben szórványosan megjelenő magyar szavakkal kezdődik, s az önálló irodalmi művek létrejöttéig és az írás mindennapi használatba vételéig tart, a magyar nyelvű írásbeliség történetének mintegy félezer évét mutatva be. ...»

9. ábra: A 7500 éves szentgyörgyvölgyi tehénszobor a **sarok**, a **szár**, az **ég** és a **Ten** szójeleket tartalmazza s ezek segítségével egy ősvallási világmodellt tesz érthetővé; ez a tehén egy székely jelek szójel-előzményeivel írt magyar nyelvemlék a neolitikumból; érthető, ha a finnugrista nyelvészek nem hajlandók megtanulni ezt az írást – hiszen akkor kiderülne, hogy velük szemben mégis Mario Alinei professzor úrnak van igaza (aki szerint az etruszkok a magyarok legközelebbi nyelvrokonai, akik a Kárpát-medencéből vándoroltak Itáliába).

Segítséget felajánló sikertelen próbálkozásom fényében nyilvánvaló, hogy ez a fenti kiállítás-ismertető szöveg a nagyközönség tudatos félrevezetése. A kiállításnak ugyanis semmi köze sincs a „kezdetek” magyar nyelvemlékeihez. Amint sem a „magyar nyelv középkori emlékeit”, sem a „magyar nyelvű írásbeliség történetének mintegy félezer évét” nem mutatja be hitelt érdemlően - ha a székely írást meg sem említik.

10. ábra. Permi pecsétgyűrű Szaveljeva nyomán a három jellel írt **sarok** szóval; A **sarok** (**szár Óg** "Óg király") szó Heraklész nevével azonos gyökerű (Heraklész a szkíták ősapja, a görög mitológiában idegen eredetű isten)

Az OSZK eljárásának méltó jellemzéséhez nyomdafestéket nem tűrő szavakra lenne szükség, de ezek sorolását a nyájas olvasóra bízom - aki eltartja ezeket az urakat és hölgyeket. Az azonban nyilvánvaló, hogy a szerkesztők által a saját kiállításuk dicséretére felhozott „nagyszabású” jelző helyett a pitiáner találébb lenne. (Varga Géza írástörténész)

II.

Az OSZK főigazgatója elismeri, hogy tudatosan mellőzi a székely írást
Levélváltásom Monok István főigazgató úrral:

Monok úr konok a tekintetben, hogy nem hajlandó rovásírást szerepeltetni a nyelvemlék kiállításon.

A csíki felirat marosvásárhelyi másolata; ezek a szép betűk nem férnek be az Országos Széchényi Könyvtár kiállítóhelyiségének széles ajtaján.

Amikor azonban megpróbálja alátámasztani az OSZK minősíthetetlen magatartását, komolyan vehető érvek nélkül marad.

Arra ugyanis, hogy a székely írást miért zárták ki a magyar nyelvemlékeket bemutató kiállításról, elvileg sem lehet tudományos igényű magyarázatot adni. Ha a kiállítás a címe szerint a magyar nyelvemlékeket mutatja be a kezdetektől, akkor a rovásemlékeket nem lehet kihagyni belőle. Ez a mellőzés politikai (pontosabban: magyarellenes rasszista) alapokon áll és semmi köze se a tudományhoz, se a nemzeti kultúrához, se a becsülethez.

Ez a mellőzés nem menthető az illetékesek által előadott zavaros mellébeszéléssel.

Utólagosan megpróbálják úgy feltüntetni a dolgot, mintha eleve csupán a nyelvemlékek egy szűk szeletét (a latinbetűs kódexekben fennmaradtakat) kívánnák bemutatni. Ez esetben azonban a címet és az ismertetőket is eleve ennek megfelelően kellett volna megfogalmazniuk. Nem általában a nyelvemlékeket, csupán azoknak egy tendenciózusan kiválogatott szeletét kellene ígérnie a címnek. Az árnyaltabb megfogalmazás azonban az eszükbe sem jutott, hiszen a finnugrizmus mindig is csak a latinbetűs szövegeket tekintette nyelvemléknek, a rovásszövegek a számukra nem léteznek.

De a cím korrekt megfogalmazása esetén is megválaszolatlan marad az a fontosabb kérdés, hogy ugyan miért nem mutatják be a székely írással írt nyelvemlékeinket is? Erre - mint azt az alább közzétett levelében láthatjuk - nem ad komolyan vehető választ Monok István főigazgató úr levele sem.

[...]

Tudjuk, hogy a magyar kultúrpolitika undorodik a rovásírástól (ezért tiltotta ki a Fidesz kormányzat is az 1999-es Frankfurti Nemzetközi Könyvkiállításról a székely rovásírást). Érthető a muszkahagyás

ellenérzése, hiszen a megszallók érdekét kifejező finnugrizmus hazug voltát az ezekhez hasonló írástörténeti és társtudományos tényekkel való szembesülés bizonyíthatja be a leggyorsabban.

Ebben a "tudományos" világban a feje tetejére állt néhány dolog:

- Az számít természetesnek, ha a nyelvemlékek legfontosabb része kimarad a nyelvemlék-kiállításról.
- Ha a tudományos eredményeket a vitatott jelző hozzábiggyesztésével nem létezőnek lehet tekinteni - holott tudományos vita nincs; a tudományos vitára éppen ők nem vállalkoznak; és persze tudás hiányában alkalmatlanok is rá.

- A téma szakértőjével összefüggésben a sarlatán és a hazug jelzőket lehet alkalmazni, a felajánlott segítség és a megalapozott kritika fizetségeként.

- A nemzeti könyvtár főigazgatója és a nyelvemlék-kiállítás szervezője úgy jelenti ki, hogy nem ért a nemzeti írásunkhoz, mintha ez nem székely, hanem sikk lenne.

A főigazgató úr észre sem veszi, hogy levelével az akadémikus áltudomány magyargyűlöletről tanúskodó álláspontját próbálja mentegezni, miközben - akarata ellenére - az előző cikkemben közzétett arra vonatkozó állításomat igazolja, hogy ez a mellőzés tudatos.

Hiába, az első düh hatása alatt fogalmazott levélben könnyű útszéli jelzőkkel dobálózni (mert a hirtelen felindulás ehhez elegendő); de ugyanez az indulat megnehezíti a helyzetfelismerést és a logikus gondolkodást (sőt azt hiteti el a környezettel, hogy arra talán lecsillapodva sem képes).

Az előző cikkem megjelenéséről az alább olvasható levélben tájékoztattam Monok István urat.

Ezt követően felhívott a szervező és kérte, hogy vegyem le a cikkemet a netről, hiszen teljesítették a kérésemet és most már megemlítik, hogy ez a kiállítás csak a latinbetűs nyelvemlékeinket mutatja be. Emlékeztettem rá, hogy a kérésem elsősorban arra irányult, hogy a rovásírással írt nyelvemlékeinket is mutassák be. Említettem, hogy erről hajlandó vagyok támogató megállapodást kötni az OSZK-val, de akkor sem veszem le a cikkemet.

Ezután érkezett meg Monok István főigazgató úr alább szintén olvasható levele, árulkodó bakikkal.

Egy piaci vitában talán érthető, ha a kritikát megfogalmazó személyét megpróbálják kisszerű érveléssel jelentéktelennek feltüntetni. Például ha azt mondanám egy kofának, hogy lottyadt a paradicsoma; akkor - az alább olvasható monoki érvelés mintájára - azzal válaszolhatna, hogy a szemem gyenge.

A hun fibula esetében azonban az effajta piaci stílusú kritikaelhárítás nem alkalmazható. Ha az OSZK-ban nem fogadták be ezt a perdöntő nyelvemléket, de a Magyar Nemzeti Múzeum átvette, akkor abból nem az következik, hogy szakmailag jelentéktelen lennének s emiatt nem álltak velem szóba az OSZK szakemberei; hanem azt, hogy az OSZK-nak nincsenek, a MNM-nak azonban vannak e téma iránt fogékony szakemberei - én pedig értékes anyagot kínáltam fel. (Varga Géza írástörténész)

III. Varga Géza és Monok István levélváltása

Tisztelt Monok István főigazgató úr!

Felajánlom a segítségemet egy tudományos igénnyel megtervezett magyar nyelvemlék-kiállítás megrendezéséhez, amely a székely rovásírással írt nyelvemlékeinket is bemutatja.

A most nyílt nyelvemlék-kiállításról írt kritikám az alábbi címen olvasható:

http://tudos.virtus.hu/?id=detailed_article&aid=79813

Tisztelettel üdvözlő és a munkájukhoz sok sikert kíván:

Varga Géza írástörténész

Tisztelt Uram!

Magam olvasója vagyok sokféle rovásírásról szóló könyvnek, tanulmánynak, azt hiszem Szegeden tettünk is azért, hogy a humanista rovás emlékekre vonatkozó ismeretek terjedjenek.

Mint azt jól tudja, Madas Edit kurátor a magyar irodalmi nyelv kialakulását követi végig a kiállítással a 16. század első harmadáig. Gondolom ebben nem talál hibát. Kérem olvasson, remélem gazdagodnak vele ismeretei.

Magam, mivel nem vagyok rovásírás szakértő, nem minősítem az Ön munkáját. Egy ókori filozófiai töredék szerint „a kutya az, amelyik az ismeretlenre ugat”.

Én olvasom az Ön írásait, remélem Ön is az enyémet, no meg Madas Editét, meg néhány kiváló középkor kutatót.

Ami hivatkozott írását illeti, magáért beszél. Önt minősíti, ha három év alatt nem álltak szóba Önnel a szakemberek. Nem tudom, hogy engem keresett volna, de egyetértek titkárnőmmel, ha úgy látta, a kiállítás tartalmába nem szólok bele, ahogy csak abba, amelyiknek én voltam a kurátora.

Kiállítást mi csak külső pénzből szervezünk, és szoros rend mellett. Jelenleg 2013-ig foglaltak terveink. Olyan témát, amely körül nincsen tudományos konszenzus, az Országos Széchényi Könyvtár nem állít ki, mert állásfoglalás lenne egy olyan vitában, amelyben nekünk nem kell állást foglalnunk.

Írásának az a része, hogy felajánlott bármit is kiállításra, közönséges hazugság. Megjegyzése a hasonló urakra, mint a főigazgató, nevetséges, ha tudná, mennyire nem vagyok úr!

Az Ön leveléhez hasonlókat tudok Önnek küldeni, amikor hazai és külföldi akadémiai műhelyek tiltakoznak a „sarlatánságok”-nak a Magyar Elektronikus Könyvtárban szereplése miatt. Őnek is azt válaszolom: aki elektronikusan (szabványosan) átadja könyveit, nyilatkozik a közzététel jogszerűségéről, mi minden könyvet világhálóra teszünk, mert könyvtár vagyunk, és nem bíróság, vagy tudományos vitákban ítélettevők. Az Ön írásai nálunk hozzáférhetőek. Ha megkapjuk elektronikusan, még a használatát is tudja követni. Az elektronikus publikációért mi fizetni nem tudunk, ezért sok akadémikus is neheztel, és nem adja hozzájárulását a közzétételhez.

Arra kérem tehát: úgy tekintsen ránk, mint könyvtárra, és nem mint vitapartnerre. Befogadunk,

megőrözzük, közreadunk. A kiállításokról pedig aktualitás és anyagi megvalósíthatóság alapján döntünk, és úgy, hogy a tudományos konszenzust szem előtt tartjuk.

Üdvözlettel

Monok István

Tisztelt Monok úr!

Köszönöm a választ!

Igaza lehet abban, hogy az OSZK tevékenységét a külső körülmények (a külső pénzek) jelentősen befolyásolják. Azt azonban nem hiszem, hogy Önök ne lennének felelősek legalább valamilyen fokon a saját tevékenységükért. Mindig van lehetőségük arra, hogy valamit jobban csináljanak, ha arra van akarat.

Nem értek egyet azzal az állítással, hogy engem minősít, ha a szakemberek nem álltak velem szóba három év alatt. Egyrészt azért, mert én csak két évről beszéltem; másrészt azért, mert nem is találkoztam (a székely rovásíráshoz értő) szakemberrel az OSZK-ban. Hiszen Önök is azt állítják, hogy nem értenek hozzá, s hogy ezt nem tekintik a feladatuknak sem.

Természetesen téved, amikor hazugságnak minősíti az állításomat a bronzfibula felajánlásáról (megtisztelne vele, ha megválogatná a szavait). Amiképpen ezt a fibulát azóta felajánlottam a Magyar Nemzeti Múzeumnak (ahol azt el is fogadták s arról szerződést is kötöttünk), előzőleg ugyanúgy elvittem az OSZK-ba is (de ott nem volt iránta érdeklődés és nem készült a felajánlásról írásos anyag sem).

Lehetséges, hogy levél kíséretében kellett volna felajánlanom, hogy nyoma maradjon? Akkor nem tudnák letagadni.

Egyébként is mellékvágánynak tűnik ez a vonal, ami persze nem menti az Önök felelősségét a hibás koncepciójú kiállítás miatt. Ha valóban be akarnák mutatni ezt a fibulát, akkor a Magyar Nemzeti Múzeum feltehetően a rendelkezésükre bocsátaná azt, s nagyjából 24 óra alatt beilleszthetnék a kiállításuk nyelvemlékei közé. Szívesen közbenjárók az OSZK érdekében a Magyar Nemzeti Múzeum illetékeseinél – ha megkér rá.

Az alapvető hibájukról ezzel a mellékszálal nem terelheti el figyelmet. Ugyanis nem állíthatják, hogy a kezdetektől mutatják be a magyar nyelvemlékeket, ha a rovásírásról – figyelmeztetés ellenére – elfeledkeznek.

Elárulja magát a következő mondatával is: „Olyan témát, amely körül nincsen tudományos konszenzus, az Országos Széchényi Könyvtár nem állít ki, mert állásfoglalás lenne egy olyan vitában, amelyben nekünk nem kell állást foglalnunk”.

Egyrészt ugyanis nem nagyon van olyan téma, amelyben nincs tudományos vita. A tudományos álláspont elvileg sem lehet statikus (ezt csak primitív megközelítések feltételezik a tudományról), hanem az új felismerésekkel bővílni, módosulni szokott. Ha ez az egyetértés valóban követelmény lenne az OSZK-ban, akkor lényegében semmit sem állíthatnának ki.

Másrészt nem is nagyon értem, miféle tudományos igényű vitáról lehet szó Ön szerint a székely rovásírást illetően. Vannak feliratok, amelyeket az ismert székely

ábécével és szójelekkel el lehet olvasni. Az Önök „szakértői” ugyan képtelenek elolvasni a nemzeti írásunkkal írt emlékeket, de ez nem jelenti azt, hogy létezne e tárgyban tudományos vita. Ezeket a rótt nyelvemlékeket ennyi erővel ki is lehetne állítani, mert tény, hogy a legfontosabb magyar nyelvemlékek rovásjelekkel vannak írva. Tudományos igényű vitáról azonban nem tudok. Ha Ön értesült volna ilyesmiről, akkor megtisztelné, ha tájékoztatna róla. Egyébként kénytelen lennék azt hinni, hogy nem tudományos vitára, hanem a tárgykörben tapasztalható magyarellenessé rassistára gondol. Sajnálom, ha ez lenne a helyzet, mert ez azt jelentené, hogy Ön és az OSZK tudományon kívüli szempontoknak kíván megfelelni, amikor a nyelvemlékek között válogat.

Amikor a sarlatárság jelzőt említi, nyilván gondol arra, hogy a jelzők osztogatása nem pótolja a tudományos igényű vitát. A tudományos vitához ugyanis tudományos igényű érvek kellenének – de ilyenek nem hangzanak el a másik (akadémikus, finnugrista, ballib) oldalról.

Amikor Önök minden tudományos vita nélkül, pusztán a sarlatán jelzőtől és a hasonlótól való félelmükben kitagadják a székely írással írt szövegeket a nyelvemlékeink közül, akkor olyasmit tesznek, ami a náci könyvégetésekkel tart szoros rokonságot. Nem hiszem, hogy ez menthető egy nemzeti könyvtár esetében, amelynek Ön a felelős(?) vezetője. Tisztelettel üdvözlö: Varga Géza írástörténész

Kapcsolódó web-oldalak (teljes szöveg és képanyag):
http://tudos.virtus.hu:80/index.php?id=detailed_article&aid=79813

http://tudos.virtus.hu/index.php?id=detailed_article&aid=79880

* Forrás: Kéki Béla, Az írás története, Gondolat Zsebkönyvek, Gondolat, Budapest 1975, 128 old.

B. Tamás-Tarr Melinda
 - Ferrara -

TUTTO ITALIA

2010 februárjában elindult, a folyóiratunk olvasóinak már ismerős Göbolyös N. László által szerkesztett olasz honlap, a www.168ora.hu mellékleteként www.tuttoitalia.hu címen.

A *beköszöntőjében* olvashatjuk, hogy Göbolyös N. László történész és újságíró Itália szerelmese, Olaszországot tartja a második hazájának, Rómát, az

örök várost pedig második szülővárosának: akár dolgozni, akár pihenni érkezik Olaszországba, a *Bell'Itáliába*, „haza-jón”, „hazajár”.

Megtudjuk, hogy 1966 és 1970 között Rómában élt, egy különösen izgalmas időszakban: **68, ellenkultúra, a rock aranykora, „forró ősz”** stb. Időszakában. Szüleivel, akik diplomáciai szolgálatot teljesítettek Olaszországban, bejárta az olasz félszigetet Milánótól Szicíliáig, eljutott a Vezúv tetejére és az Etnára is. Akkor, alig tizenévesen életre szóló élményeket szerzett. A **Római Magyar Akadémián** lakott családjával, a Via Giulia 1-ben. Francia tannyelvű iskolába jártam, s emellett az olasz nyelvet szinte ösztönösen tanulta meg: az utcán, a televízióból, a barátaitól, a lapokból, és nem utolsósorban a korabeli olasz dalokból, Moranditól, Celentanótól, Gabertől, Ornella Vanonitól és többiektől. Az akkori olasz szállóigék, amelyek a politikától a reklámokig felé áramoltak, örökre elraktározódtak lelkében, agyában.

1975-től – 10 év megszakítással – a Magyar Távirati Iroda munkatársa, később szerkesztője volt egészen 2009 júniusáig és itt Olaszország szakértőjének számított. 1985 nyarán helyettesítette az MTI római tudósítóját.

1991-ben a *Kurir* napilap munkatársaként az én feladata volt a lap számára előkészíteni II. János Pál pápa magyarországi apostoli látogatását. A következő években a lap képviselőjében többször is járt Itáliában, sporteseményeken és idegenforgalmi vásáron egyaránt. Jelenleg, immár négy éve tanít a Budapesti Kommunikációs Főiskolán és minden évben tart kurzust az olasz médiáról. (Ld. az olasz nyelvű képes tájékoztatását a folyóiratunk 116. oldalán.)

Íme az olasz honlap, amely hiteles és színes összképet ad Olaszországról: <http://www.tuttoitalia.hu/>.

KÖNYVESPOLC

Umberto Pasqui
STORIE DI FORLÌ
 (Forlì-történetek)

Osservatorio Letterario Ferrara e l'Altrove, Edizioni O.L.F.A., Ferrara, 2009, 64 old.

2009. december 4-én, megjelent az *Osservatorio Letterario* gondozásában a folyóirat legutóbbi számának mellékleteként, a folyóirat 1997-es megalapítása és megjelenése óta általam felfedezett és elindított tehetséges szerzők egyikének legújabb munkája. A folyóirat *Irodalmi Füzetek* esszé sorozatának legfrissebb kiadványáról: **Umberto Pasqui Storie di Forlì (Forlì történetei)** c. 64 oldalas munkájáról van szó. A füzet a *La Voce di Romagna (Romagna hangja)* c. napilap

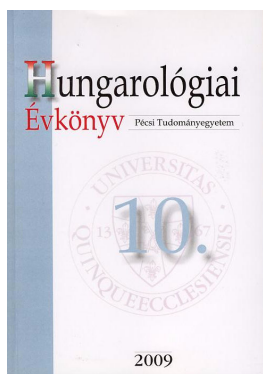

hasábjain megjelent cikkei alapján összeállított gyűjtemény.

Umberto Pasqui 1978. augusztusában Bolognában született, jogászdoktor, újságíró, nevelő Forliban él és dolgozik, a híres forli-i agronómus, Mastro Gaetano Pasqui (1807-1879), azaz a sörgyáros mester leszármazottja - 4 gyermek apja, közülük az agronómus és politikus Tito Pasquié (1846-1925), aki szintén ismert személyiség a földművelés és a politika világában -, aki a XIX. század közepén indította be a jó hírnevű és világhíres sörgyárát Forliban - és Enzo Pasqui (1920-1998) közgazdász doktor, szintén neves és elismert festőművész unokája.

Az *Osservatorio Letterario* által megjelentetett irodalmi füzetei és a folyóiratbeli publikációi tanulmányozhatók az olasz nyelvű szövegben.

Nádor Orsolya – Szűcs Tibor (Szerk.)

HUNGAROLÓGIAI ÉVKÖNYV X. évfolyam, 1. sz.

Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Nyelvtudományi Tanszék, Hungarológiai és Alkalmazott Nyelvészeti Szeminárium, Pécs, 2009., 240 old.

Ez a 10. kötet a hungarológiai évkönyv jubileumi száma. A hazai, a határokon túli és külföldi hungarológia egyetemi, kutatói, illetve kulturális műhelyeinek összefogásának, együttműködésének köszönhetően, a Nyelvtudományi Tanszék mostoha szakmai és anyagi körülményei ellenére sikerült megérni ezt az ünnepi alkalmat.

Szépe György professzor úr álmodta meg ezt a sorozatot s az általa megbízott szerkesztők megvalósították a célul kitűzött tematikai sokszínűség megjelenítésének jegyében a magyar mint idegen nyelv leírásában és oktatásában, illetve a hungarológia kulturális kontextusában időszerű elméleti és gyakorlati kérdések közvetítésére. E sorozat szerzőinek névsora nyitott: tapasztalt, elismert és ismert egyetemi/főiskolai oktatókon kívül tehetséges pályakezdők és ígéretes diákok nevével is találkozhatunk.

A hungarológiai évkönyvek országos és nemzetközi publikációs fórumként szolgálnak, amelyen keresztül az érintett hungarológiai oktató-kutató-kulturális) műhelyek munkásságának, újabb eredményeinek bemutatását hivatják szolgálni.

E 2009-es jubileumi kötettől kezdve újdonságokkal is találkozunk: angol nyelvű összefoglalókkal és tartalomjegyzékkel, a szerzői névjegyzékben villámposztalókkal. Az alábbi témákat tárgyalja a kötet (a *-gal jelzett témák a XVIII. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus 2. szekciójának előadásai voltak [Forrás: *Új beköszöntő*]):

I. NYELVLEÍRÁS - NYELVOKTATÁS

DURST PÉTER

A magyar igeragozás elsajátításának vizsgálata magyarul tanuló külföldieknél - különös tekintettel a határozott és határozatlan ragozásra*...11

H. VARGA MÁRTA

Az ún. fakultatív módon redundáns grammatikai jelenségekről*...20

LENGYEL ZSOLT

Családi kör. A családhoz vonható szavak asszociátumai (1985-2006)... 27

NAGYHÁZI BERNADETTE

Amondát színei. Hogyan tanítsunk szórendet gyerekeknek?* ... 41

PETER SHERWOOD

Explanations in the theory and practice of teaching Hungarian as a foreign language (HFL): the example of vowel harmony... 50

SÓFI BOGLÁRKA

Egy rajzvizsgálati módszer tanulságai a magyar mint idegen nyelvi órán...56

SZÜCS TIBOR

A magyar mint idegen nyelv sajátos szemléleti vonásai* ...68

II. HUNGAROLÓGIA A NAGYVILÁGBAN BEMUTAT-KOZIK A JUBILÁLÓ MÜNCHENI MAGYAR INTÉZET

BUSA KRISZTINA

A Müncheni Magyar Intézet tudományszervezői és kulturális tevékenysége (2000-2008)... 81

RALF THOMAS GÖLLNER

20. századi kapcsolattörténeti szöveggyűjtemény az MMI adatbankjában.... 87

K. LENGYEL ZSOLT

45 éves a Müncheni Magyar Intézet... 93

III. NYELV ÉS KULTÚRA

BAUMANN TÍMEA

Tokaji aszú, Pick-szalámi, Langosch... - és ókeresztény mauzóleum? A hungarikum diskurzusa és kapcsolata a kulturális örökséggel...107

ERDŐSI VANDA

Tradíciók között.A vajdasági Symposion-mozgáim néhány nyelvi és kulturális aspektusa...125

IV. A HAZAI TANANYAGOK TÜKRÉBEN

DÖMÖTÖR ADRIENNE

A magyar nyelv helyzete, szerepe a magyar-országi kultúrában az államalapítástól a nyelvújításig (Összefoglaló áttekintés)...141

FANCSALY ÉVA

A finnugor nyelvrokonság megjelenése tankönyveinkben...146

KEGYESNÉ SZEKERES ERIKA

Tankönyveink gender-szemüvegen át (A nemi szerepek reprezentációi a magyar mint idegen nyelv tankönyveiben)*...159

V. EURÓPAI ÉS AMERIKAI KITEKINTÉS

HAJNAL WARD JUDIT-CSÚRÓS CLARK SYLVIA

Tudomány határok nélkül: A magyar mint idegen nyelv gyakorlati használata akutatásban...171

PÉTER NÓRA

Az Európai Unió oktatáspolitikájának megjelenése a magyar mint idegen nyelv oktatási folyamataiban, tananyagszerkesztésében ...185

BAUMANN TÍMEA

Ciceu Anton – Csicsó Antal: Buchet - Bokréta...195

DEVÉNYI ANNA

Két nemzetközi konferencia a magyarságkép(ek)
-ről ...201

NAVRACSICS JUDIT

Lengyel Zsolt: Magyar Asszociáció Normák
Enciklopédiája I...219**XVI. BENEDEK PÁPA NAGYBÖJTI ÜZENETE**

Kedves Testvéreim!

Minden évben a nagyböjt alkalmával az Egyház arra hív minket, hogy őszintén megvizsgáljuk életünket az evangéliumi tanítás fényében. Ebben az évben az igazságosság gazdag témájában szeretnék néhány gondolatot javasolni, a páli megállapításból kiindulva: *Isten igazságossága a Krisztusba vetett hit által nyilvánult meg* (vö. Róm 3,21–22).

Igazságosság: „dare cuique suum”

Először is megállok az „igazságosság” szó jelentésénél, amely a III. századi római jogász, Ulpianus közismert kifejezése szerint a köznyelvben azt jelenti: „mindenkinek megadni, ami megilleti - dare cuique suum”. Valójában azonban ez a klasszikus meghatározás nem pontosítja, mit jelent az, „ami megilleti”, amelyet mindenkinek biztosítani kell. Amire az embernek leginkább szüksége van, az törvény által nem biztosítható számára. Ahhoz, hogy létét teljességgel élvezhesse, valami bensőségebbre van szüksége, amit csak ingyenesen kaphat meg: azt mondhatnánk, hogy az ember abból a szeretetből él, amit csak Isten adhat meg neki, minthogy saját képére és hasonlatosságára teremtette meg. Természetesen hasznosak és szükségesek az anyagi javak – egyébként Jézus maga is törődött azzal, hogy meggyógyítsa a betegeket, jól lakassa az őt követő tömegeket, és bizonyosan elítéli azt a közömbösséget, ami ma is emberek millióit kényszeríti halálra az élelem, a víz és az orvosság hiánya miatt –, ugyanakkor az „osztó” igazságosság nem adja meg az embernek mindazt, „ami megilleti”. Mennyivel inkább szüksége van ugyanis Istenre, mint a kenyérre. Szent Ágoston megjegyzi: „ha az igazságosság az az erény, amely mindenkinek megadja, ami megilleti..., nem igazságosság az ember részéről az, ami elvonja az embert az igaz Istentől” (vö. De civitate Dei, XIX, 21).

Honnan ered az igazságtalanság?

Márk evangélista idézi Jézus következő szavait, amelyek ahhoz a korabeli vitához kapcsolódnak, hogy mi tiszta és mi tisztátalan: „Kívülről semmi sem kerülhet be az emberbe, ami beszennyezhetné. Hanem ami belőle származik, az teszi az embert tisztátalanná..., ami kimegy az emberből, az teszi tisztátalanná az embert. Mert belülről, az ember szívéből származik minden gonosz gondolat” (Mk 7,15.20–21). Az ételre vonatkozó közvetlen kérdésen túl a farizeusok reakciójában az

ember egyik állandó kísértését fedezhetjük fel: egy külső okban azonosítani a rossz eredetét. Sok modern ideológia, ha jól megnézzük, ezt a feltételezést hordozza: mivel az igazságtalanság „kívülről” ered, azért, hogy igazságosság uralkodhasson, elég elhárítani azokat a külső okokat, amelyek akadályozzák ennek megvalósulását. Ez a gondolkodásmód – figyelmeztet Jézus – naiv és rövidlátó. Az igazságtalanságnak, a rossz gyümölcsének, nem kizárólag külső gyökerei vannak; az emberi szívben gyökerezik, ahol a rosszal való titokzatos egyezség csírái rejlenek. Keserűen ismeri el a zsoltáros: „Lásd, én vétekben születtem, már akkor bűnös voltam, mikor anyám fogant” (Zsolt 51,7). Igen, egy mély hajlam az embert törekennyé teszi, és elrontja azt a képességét, hogy közösségre lépjen másokkal. Mivel természeténél fogva nyitott a megosztás szabad áramlására, egy furcsa gravitációs erőt érzékel önmagában, ami a magába forduláshoz és a mások feletti és másokkal szembeni érvényesüléshez vezet: ez az önzés, az eredeti bűn következménye. Ádám és Éva, a Sátán hazugságától elcsábítva, az isteni parancs ellenére ettek a titokzatos gyümölcsből, és ezzel a Szeretetben való bizalom logikája helyére a gyanakvás és a versengés logikáját helyezték; a Másiktól való elfogadás és bizalommal teli várakozás logikája helyébe a mohó szerzés és önös cselekvés logikáját állították (vö. Ter 3,1–6), melynek eredménye a nyugtalanság és bizonytalanság érzésének megtapasztalása lett. Hogyan tud az ember megszabadulni ettől az önző hajlamtól és megnyílni a szeretetre?

Igazságosság és Sedaqah

Izrael bölcsességének szívében mély kapcsolatot találunk a „gyengét a porból fölemelő” (vö. Zsolt 113,7) és a felebarát iránti igazságosság között. Maga a héber sedaqah szó is, mely az igazságosság erényére mutat rá, jól kifejezi ezt. A sedaqah jelenti ugyanis egyrészt Izrael Istene akaratának teljes elfogadását, másrészt a felebaráttal szembeni igazságosságot (vö. Kiv 20,12–17), különösképpen a szegénnyel, az idegennel, az árvával és az özvegygel szemben (vö. MTörv 10,18–19). A két jelentés azonban összefügg, mert az izraelita számára a szegénynek adni nem más, mint az Istennek járó viszonzás, aki irgalmas volt ínségben lévő népéhez. Nem véletlen, hogy a törvénytáblák átadása Mózesnek a Sínai-hegyen, a Vörös-tengeren való átkelés után történik. Azaz a törvény meghallgatása feltételezi az Istenben való hitet, aki előbb meghallgatta népének siralmát, és „leszállt, hogy kiszabadítsa az egyiptomiak hatalmából” (vö. Kiv 3,8). Isten odafigyel a szegény kiáltására, és cserébe azt kéri, hogy hallgassák meg őt: igazságosságot kér a szegény (vö. Sir 4,4–5.8–9), az idegen (vö. Kiv 22,20), a rabszolga iránt (vö. MTörv 15,12–18). Ezért ahhoz, hogy belépünk az igazságosságba, ki kell lépnünk abból az illúzióból, hogy elég vagyok magamnak, abból a mély bezártságból, amely maga az igazságtalanság gyökere. Más szóval annál is mélyebb „kivonulásra” van szükség, mint amit Isten Mózes által tett, a szív megszabadulására, amit a Törvény szava önmagában nem tud megvalósítani. Van tehát egyáltalán az embernek reménye az igazságosságra?

Krisztus, Isten igazságossága

A keresztény örömhír pozitív választ ad az ember igazság iránti szomjára, ahogy Pál apostol a Rómaiakhoz írt levelében megerősíti: „Most azonban Isten igazsága nyilvánvalóvá lett, függetlenül a törvénytől...”, ugyanis a Jézus Krisztusban való hit által nyerik el mindazok, akik hisznek benne; különbségtétel ugyanis nincsen. Mert mindnyájan vétkeztek, és nélkülözik Isten dicsőségét, s így megigazulnak ingyen az ő kegyelméből a megváltás által, amely Jézus Krisztusban van, akit Isten rendelt hit által való engesztelésül az ő vére által” (Róm 3,21–25).

Milyen tehát Krisztus igazságossága? Elsősorban a kegyelemből származó megigazulás, amelyben nem az ember az, aki helyrehoz, vagy gyógyítja magát és másokat. Az a tény, hogy az „engesztelés” Jézus „vére” által történik, azt jelenti, hogy nem az ember saját áldozatai szabadítják meg őt bűnei súlyától, hanem Isten szeretetének gesztusa, amely a legvégsőig megnyílik egészen addig, hogy az emberre szállt „átkot” magára veszi, hogy cserébe az Istennek járó „áldást” adja neki (vö. Gal 3,13–14). De ezzel rögtön egy ellenvetés merül fel: milyen az az igazságosság, ahol az igaz meghal a vétkes miatt, a vétkes pedig cserébe megkapja azt az áldást, ami az igaznak jár? Így ki-ki nem az ellentétét kapja annak, „ami megilleti”? Valójában itt mutatkozik meg az isteni igazságosság, amely egészen más, mint az emberi. Isten, Fián keresztül megfizette szabadulásunk árát, mely tényleg hatalmas ár volt. A kereszt igazságossága láttán az ember fellázadhat, mert az nyilvánvalóvá teszi, hogy az ember nem független lény, hanem szüksége van egy Másikra ahhoz, hogy teljesen önmaga legyen. Krisztushoz megtérni és hinni az evangéliumban valójában ezt jelenti: kilépni a függetlenség illúziójából, hogy felfedezzük és elfogadjuk saját rászorultságunkat, másokra és Istenre, az ő megbocsátására és barátságára.

Így érthetővé válik, hogy a hit egészen más, mint egy természetes, kényelmes, magától értetődő dolog: alázat kell annak elfogadásához, hogy szükségünk van arra, hogy valaki Más megszabadítson az „enyém-től” azért, hogy ingyen nekem adhassa az „övét”. Ez kiváltképpen a bűnbánat és az Eucharisztia szentségében történik meg. Krisztus megváltó tetteinek köszönhetően, mi a „legnagyobb” igazságosságba léphetünk be, amely a szeretet igazságosságát jelenti (vö. Róm 13,8–10), amelyben mindig inkább adósnak, mint hitelezőnek érezzük magunkat, mert többet kaptunk annál, mint amit várhattunk volna.

Ez a tapasztalat megerősíti, és arra ösztönzi a keresztény embert, hogy elősegítse az igazságos társadalom létrejöttét, amelyben mindenki megkapja a szükségeset ahhoz, hogy emberhez méltóan éljen, és amelyben az igazságosságot a szeretet élteti.

Kedves testvéreim! A nagybőjt a szent három napban csúcsozódik ki, melynek során ebben az évben is az isteni igazságosságot ünnepeljük, amely a szeretet, az ajándékozás és az üdvösség teljessége. Azt kívánom, hogy a bűnbánatnak ez az ideje minden keresztény számára valódi megtérés és Krisztus misztériumának mélyreható megismerése legyen, aki eljött, hogy beteljesítsen minden igazságosságot. Ezekkel az érzésekkel, szívből terjesztem ki mindenkire apostoli

áldásomat.

XVI. Benedek pápa

POSTALÁDA

2009.10.27.20:50

Dr. Nikoletta Montresor – Verona

Le confermo di aver ricevuto le tre copie della rivista!
Grazie tantissimo; sono molto felice ed orgogliosa!
Arrivederci
Nikoletta Montresor

(Visszaigazolom a folyóirat három példányának kézhezvételét!
Nagyon-nagyon köszönöm; nagyon boldog és büszke vagyok!
Viszontlátásra!
Nikoletta Montresor)

2009.10.29. 17:39

Dr. Paczoly Gyula – Veszprén (Hungary)

Kedves Melinda!
Gratulálok az *Osservatorio Letterario* legújabb, 250 oldalas, szép és gazdag tartalmú 71/72, 2009-2010 (november-februári) számához, amely a mai postával megérkezett. Köszönöm szépen. Ugy látom, a figyelemfelhívás nem volt haszontalan. A korai olasz vonatkozásokra talán később még vissza lehet térni...
Cordiali saluti
Paczoly Gyula

(Cara Melinda!
Congratulazioni per il bello e ricco contenuto del fascicolo NN. 71/72, 2009-2010 (novembre-febbraio) di 250 pagine dell'*Osservatorio Letterario* che è arrivato con la posta di oggi. Tante grazie. Vedo che la mia segnalazione non era vana. Più tardi forse si può ritornare ai riferimenti italiani dell'epoca...
Cordiali saluti
Gyula Paczoly)

[Trad. © di Mttb]

2009.10.30. 08:26

Hollósy Tóth Klára – Győr (Hungary)

Tárgy: Köszönet

Drága Melindám!
Megkaptam a csomagot, a folyóiratot. Épp most. Nagyon köszönöm neked mindazt, amit tettél. Nagyon jól eső érzés volt, hogy van még értékes, érdeknélküli ember a világon.
Hallod, te hatalmas munkát végzel! Elkápráztató, mekkora anyaggal dolgozol! Nem beszélve még az olasz nyelvről, a fordításokról! Istenem Melindám, nem tudom képes lenne-e valaki Helyetted utánad csinálni? Már csak az a kár, hogy nem tudok olaszul!!! Mennyi időt emésztett fel nálad, a megtanulás, és úgy, hogy állandóan azt a nyelvet hallottad? És anyanyelvi szinten tudod!
Szóval, belegendolni is elképesztő, mekkora a te tudásod! Csak szuperlatívuszokban lehet rólad beszélni. ... és arról, hogy valahol minden összejött... Az irodalomszereteted, stb... leírni is hosszú lenne!
Nem tudom, bárki is egyáltalán fel tudja-e fogni és értékelni mekkorát teszel mindkét nyelvű irodalomért??? Hatalmas munka!!

Két havonként jelenik meg Melindám? Jól értelmezed, hogy majd februárban megint? És az is ekkora, könyvi, csupa, csupa értelem? Hallod Melindám! Azt hiszem, te egyedülálló vagy, úgy észben, mint szorgalomban, akaratban, emberségben, mindenben! Hidd el, nem udvarolni akarok, de ha férfi volnék, akkor biztosan! Gondolom, az is közrejátszik, hogy értelmiségi családból jöttél, és már az értékrendszered is más, sokkal magasabb, mint másé! Tudnak-e egyáltalán bárhol, bárki értékelni téged? Mit érzel belül? Te magaddal meg vagy elégedve, vagy még többet szeretnél? Ennél többet már nem lehet! ... Szóval hála és köszönet illet meg nemcsak tőlem, mindenkitől, akit érdemesnek találál bevenni ismereteid, ismerőseid, és barátaid közé! Nem beszélve magáról a hazáról! Elvihetnék neked a Kossuth díjat, vagy az irodalmi Nobel- és békédíjat! Nem vicc! Még megérheted!!!! Úgy legyen!
Nagyon-nagyon sok szeretettel ölellek: Klára

2009.10.30. 09:06

Dr. Paczoly Gyula – Veszprén (Hungary)

Kedves Melinda!
Köszönöm személyes véleményét kifejező sorait. Örülök annak, hogy egy figyelem-felhívással sikerült hozzájárulnom a lapszám kialakításához.
További eredményes munkát kívánok.
P.Gy.

2009.10.31. 18:16 **Erdős Olga – Hódmezővásárhely (Hungary)**

Kedves Melinda!

Jelentem, megérkezett az Osservatorio, a posta bezacskózta egy műanyag tasakba, mert kicsit megsérült a boríték, bár azt nem csodálom, látva, hogy hogy bánnak a küldeményekkel a reptereken. Még csak futólag lapoztam bele itt-ott elolvasva egy-két sort, most fedeztem fel, hála Önnek, hogy milyen gyönyörű Rómáról szóló verse is van Adynak - pedig évekkal ezelőtt elolvastam már az összes versét, akkor még sem tűnt fel. Annak is örültem, hogy kedves olasz virtuális barátaink nevét is viszont láttam (Daniela, Ornella), illetve, hogy Enrico Pietrangeli verseiből fordított magyarra, kíváncsi voltam a műveire is, most hogy olvastam a Lélektől lélekigraól írt recenzióját.

Párizsban a kötelező látnivalók megvoltak: bolhapiac (ez csalódás volt, bár lehet, hogy rosszat választottunk), Pére Lachaise temető, hajózás a Szajrán, Eiffel-torony este, kávé a St. Michel boulevardon (ahol el is olvastam Ady Párisban járt az ősz című versét), Notre-Dame, Latin-negyed, Place des Vosges, Rodin múzeum, az Orsay, a Louvre csak kívülről, a szóköztől szélén ülve az üveg piramis mellett, a Szent Jakab torony, ahonnan a zárándokok indultak Compostellába, a Diadalív fentről is, vacsora a Pigalle-nál, esti séta a Champs-Élysées-en, Sacré-Coeur lépcsőjéről este a város, a Grévin múzeum (ezt kihagytam volna, de négyen mentünk, így nekem is kellett alkalmazkodni), a Buttes-Chaumont park. Ez utóbbi nagyon gyönyörű! A szállásunk Ivry sur Seine-ben volt, a Mitterand könyvtár után kellett leszállni a RER C-ről egy apartmanhotelben. Rengeteg fotót csináltunk, majd egy rendes beszámolót is akarok írni a blogomba valamikor. Most még aklimatizálódnom kell, és hozzászokni a paraszt Párizshoz
Szeretettel ölelem,
Olga

2009.11. 02. 17:01 **Ornella Fiorini – Ostiglia (Mn)**

Grazie, carissima Melinda, ...e per la rivista, (sempre molto interessante) ...e per lo 'spazio' a me dedicato.
Un caro saluto,
Ornella.

2009.11. 03. 09:53 **Prof. Franco Santamaria – Paviglio (Re)**

Oggetto: Spedizione della rivista/ A folyóirat postázása
Ricevuta ieri.
Grazie, Melinda, grazie anche per la pubblicazione della poesia e del dipinto.
Abbracci affettuosi
FrancoS.

2009.11.03. 22:48 **Gyöngyös Imre – Vellington (New-Zealand)**

Kedves Melinda!
Nagyon élveztem Tormay Cécile biográfiai keresztszemetét. Véleményem szerint nagyon bátor tollú írás, amelynek igazmondását bizonyos körök elítélhetően nehezményezni fogják. Mindazonáltal gratulálok hozzá!
Kézcsókkal: Imre

2009.11.07. 12:24 **Dr. Rényi Andrea – Róma (Rm)**

Drága Melinda, ha tudnád, mennyit foglalkoztam Tormay Cécile-lel! Ezért nagyon kellemesen lepett meg a sok hosszú cikk róla. Próbáltam kiadókat is meggyőzni, hogy fordítsák le (lehetőség szerint velem) egy-két regényét, de az a bizonyos holokausz-webblapon való idézés elvette mindenkinek a kedvét.
Nagyon érdekesek a történelmi cikkek is! Hogy a versekről ne is beszéljek, az összehasonlító Juhász Gyula-versfordítási tanulmány pedig roppant tanulságos. Ha egyáltalán lehetséges, ez a szám felülmúlja a korábbiakat. Hálásan köszönöm a könyveim idézését is.
Sok szeretettel öllelek,
Andrea

2009.11.07. 00:08 **Enrico Pietrangeli – Roma (Rm)**

Cara Melinda,
grazie per tenermi sempre aggiornato e scusami se, talvolta, ti rispondo un po' in ritardo. Mi è arrivato il nuovo numero, davvero ricco! Dovrò trovare abbastanza tempo per consultarlo debitamente. Grazie, anzitutto, per le traduzioni, davvero gradite! Buona notte e a presto,
Enrico

2009.11.07. 16:25 **Dr. Ivan Pozzoni – Villasanta (Mi)**

Cara Professoressa,
tutto è arrivato! È ottimo, come sempre...
Auaurandomi che i miei due contributi le siano arrivati. e che siano di

suo gradimento,
invio cari saluti
Ivan

2009.11.20. 12:30 **Gianmarco Dosselli – Flero (Bs)**

Gentile Prof. Bonani Tarr,
le comunico che mi è giunta, stamane, la "voluminosa" rivista. Certo che le gentilissime Poste It. me l'ha consegnata con la busta divelta e il frontespizio un po' sporco (segno di polvere nera): ci ho riso sopra, nulla di grave, in verità.

Con questa rivista si conclude il ciclo abbonamento 2009. Continui a spedirmi la strepitosa rivista. Ai primi di febbraio le anticiperò, tramite c/c, il nuovo versamento di socio sostenitore 2010. A lei e famiglia i miei auguri di Buon Natale e felice 2010.
Gianmarco Dosselli

2009.11.27. 13:3 **Pék Béláné ny. tanító – Székesheérvár (Hungary)**

Drága Melinda!

Közelgő névnapodra minden jót kívánok!!!
Nagyon szépen köszönöm a gazdag anyagú küldeményedet. Nagyon sok munkád van benne és nagyon-nagy anyagi áldozat az elkészítése...

Különös öröm ért, amikor megtudtam, hogy nagyon szeretett költőm: Juhász Gyula a családotok rokonságába tartozik. Szegedi mellszobrát felkeresem mindig, ha odautazom...

Kálló Ferenc vértanu rokonotok börtöncelláját is már felkerestem a TERROR-házában.

Sok-sok köszönet a küldeményeidért.

Csókkollak:

Klári néni

2009.10.30. 08:52 **Dr. Umberto Pasqui – Forlì (FC)**

Ciao e buona settimana,
innanzitutto volevo farti i complimenti per l'ultimo corposissimo numero della rivista.

A presto,
Umberto

2009.12.01. 20:24 **Eleonora Gyurus Santilli – Verona (VR)**

Gentilissima Professoressa Melinda,
avevo inviato alla Sua, Vostra attenzione una mail, ma ho omesso una "o" e quindi non le è giunto il mio messaggio.

Ho tentato più volte di rintracciarla al cellulare ma non ho avuto risposta, penso che sia molto oberata ma mi farebbe molto piacere avere uno scambio di idee e pensieri, in particolar modo sull'Ungheria.

[...]

N.d.R. La corrispondenza vs. nella rubrica *Epistola*.

2009.12.03. 01:20 **Eleonora Gyurus Santilli – Verona (VR)**

Cara Melinda,
la tua lettera [N.d.R. vs. nella rubrica *Epistola*] mi ha commosso veramente e ha rievocato il diario di mia mamma Edith Brenner che ha scritto per me sulla seconda guerra mondiale (è morta nel 2000) e i ricordi che raramente mio padre ne parla quasi con orrore. Ti scriverò con calma e stammi bene.
Eleonora

2009.12.06. 00:12 **Dr. Umberto Pasqui – Forlì (FC)**

Ciao!

Con questo quaderno sulle "Storie di Forlì" mi sono voltato un attimo indietro e ho visto che sono passati tanti anni dalla prima collaborazione.

È iniziato tutto con la partecipazione al Premio Janus Pannonius 2001, per il quale hai selezionato due miei racconti (...). Così ho conosciuto la tua rivista e così mi sono affezionato. Da allora è stato un crescendo: con l'ultimo, i quaderni che ho pubblicato con l'Osservatorio sono sette (...). I racconti, invece, oltre 30, precisamente trentadue (...). Senza contare gli articoli e altro materiale inviato e pubblicato. Tra cui anche recensioni di miei lavori. Non è frequente ricevere tanta vicinanza e tanto interessamento, quindi per me è un privilegio collaborare per te e per la tua rivista che mi pare mai noiosa, mai banale, sempre attenta e curiosa, positiva, bella, aperta e arricchente senza snobismi, senza accademismi, senza intellettualismi... Grazie per la stima, mai venuta a mancare (...). Presto, spero, si renderà merito pubblicamente del lavoro che stai portando avanti. Per il momento ti ringrazio così, anche se meriteresti di più. Buon lavoro e che la tua vita sia serena!

Umberto

(Szervusz!

A "Forlí története" c. füzettel egy pillanatra hátratekintettem és láttam, hogy sok év eltelt az első együttműködéstől. Az egész a 2001-es Janus Pannonius pályázaton való részvétellel kezdődött, ahová beavagoltál két elbeszélésemet (Szerk. mgj.: a nyertesek és a kiemelt munkáit megjelentető verseket és elbeszéléseket tartalmazó könyvről van szó...) Így ismerkedtem meg a folyóirattal, s így kedveltem meg (...). Azóta crescendo a közreműködésem: az utolsó füzettel hetet publikált az Osservatorio... Az elbeszélések száma viszont több mint 30, pontosabban 32... Nem számítva a cikkeket és minden más beküldött és publikált anyagot, közülük munkáim recenzióit. Nem gyakori ilyen közelséget, érdeklődést tapasztalni, tehát nekem privilégium Veled és a folyóirattal együttműködni, amely szerintem sosem unalmas, sosem banális, mindig alapos és érdekes, pozitív, szép, nyílt és gazdagító, sznobizmus, akadémiizmus, intellektualizmus nélküli (...) Köszönet a nagyrabecsülésért, amely sosem hiányzott (...). Hamarosan, remélem, nyilvánosan is elismerik a munkádat, amit évek óta végzel. Pillanatnyilag így mondom köszönetet, akkor is, ha többet érdemelnél. Jó munkát és kívánom, hogy legyen vidám az életed! [Trad. © di Mttb]]

2009.12.11. 13:00

Angelo Andreotti – Ferrara (Fe)

Gentile prof.ssa Melinda Tamás-Tarr,

è curioso come siano presenti nella città in cui appoggiamo la nostra quotidianità alcune eccellenze, e lo si venga a sapere casualmente navigando in internet.

Ho dato un'occhiata al pdf scaricabile dal sito della rivista, e dentro vi ho trovato informazioni utili, saggi interessanti e proposte di autori di qualità. Insomma, mi sono abbonato, e assieme al documento che attesta il versamento postale, le allego due mie pubblicazioni, sperando ovviamente che la cosa le sia gradita.

Nel complimentarmi per il suo lavoro, desidero porgerle i miei più cordiali saluti.

Angelo Andreotti

(Kedves Tamás-Tarr Melinda tanárnő!

Érdekes, hogy mindennapjaink városában jelenlévő néhány kiválóságról véletlenszerűen, az interneten keresztül szerzünk tudomást.

Belepillantottam a folyóirat szájtaján letölthető pdf fájlba és benne hasznos információkat, érdekes esszéket és minőségi szerzők ajánlatát találtam. Egyszóval előfizettem rá és a postai befizetést dokumentáló feladószelvény mellett mellékelek két publikációm, remélve, hogy kedvére szolgál.

Gratulálok a munkájához és a legszívélyesebb üdvözetem kívánom tolmácsolni Önnek:

Angelo Andreotti)

[Trad. © di Mttb]

2009.12.09. 18:05

Bábi Pálné ny. tanárnő – Budapest (Hungary)

Drága Melindám!

Köszönettel vettem a karácsonyi lapodat. Ugyancsak az eddig küldött újságaidat is. Ha nézegettem lapjaidat mindig csodálattal adóztam tudásodnak, hogy tökéletes nyelvtudásod mellett mennyi minden témával foglalkozol. Azt viszont nem gondoltam, hogy ott sem fenéki tejfő az élet. Ezek a díszpinty bankárok és multik a nagy pénzhétségükkel tönkreteszik a világot. Minket az E.U. jól elintézt. Özönlik a külföldi ócska áru és a jó magyar termékek itthon nem kerülnek piacra.

Melikém, remélem jól vagytok és vigyáztok egymásra, az egészségetekre. Ha lesz egy kis idő, írd magatokról legalább pár sort.

Áldott, békés, szent karácsonyt kívánok sok szeretettel és szebb új évet:

Icus

2000.12.12. 17:08

Átirányította: Tharan Marianne

----- Original Message -----

From: Tharan Marianne

To: Prof.ssa Melinda Tamás-Tarr Bonani Dr. ; (...)

Sent: Friday, February 12, 2010 5:08 PM

Subject: Fw: Az új világrend tízparancsolata - KÖNYVAJÁNLÓ

Könyvajánló

Bunyevác Zsuzsa: Az új világrend tízparancsolata

Bunyevác Zsuzsa néhány éve meglepte már az olvasókat a Szent Grál üzenete c. könyvével, méltán volt nagy hírverés. Annál nagyobb a csönd a most megjelent Az új világrend tízparancsolata c. könyve körül. pedia erre még inkább illik a "kötelező olvasmány" íelő.

Kötelező azoknak, akiket foglalkoztat jelen állapotunk miertje is - a krumpli árán túl - a kérdés, hogy hogyan jutottunk idáig, mert ha az okokat nem ismerjük, a gyógmód sem fog megtalálni.

A könyv hiteles, mert semmi újat nem mond. Akinek volt füle (és akarata) a hallásra, szeme a látásra, a könyvben összegyűjtött információkat, tényeket tudja. Nem a fősodratú médiából természetesen, hanem a periférián, kicsi, de igényes, értékközvetítő kiadványokban, Interneten hozzáfért az ismeretekhez az utóbbi 20 évben. De csak ha hozzá akart férni. Mert közben Al-Kaidával, klímakatasztrófa, sertésinfluenza c. altatódalokkal igyekeznek az embert félelemben ringatni, hogy a valós veszélyről, létünk valódi fenyegetéséről eltereljék a figyelmet. Mondhatni, sikerrel.

A könyvben a hiteles információkat zseniális módon tálalva kapjuk: a szerző nem agyal ki semmit, nem fantáziál, hanem bizonyítható tényeket referenciával alátámasztva egymás mellé tesz. (Bárki utánajárhat, ha nem hiszi, és nem restelli a fáradságot.) Aztán kérdéseket tesz fel. A tényeket régóta ismerjük, de valahogy nem jutott az eszünkbe kérdezni. Pl., hogy miért van az, hogy minden forradalom, amit a "rabjai a földnek" az "éhes proletár" indít a "burzsoá, tőkés, kiszípolozó társadalom" ellen, a győzelem után nem elégszik meg az éhes proletár jóllakatásával, a jólét biztosításával, hanem azonnal terrorba csap át. És ki ellen irányul a terror? Elsősorban a paraszt ellen, aki megtermelné az élelmet! Másodsorban az értelmiség ellen, amely az anyagi fejlődést biztosítaná (az orvos, aki gyógyít, a tanító, aki tudást ad, a tudós, aki felfedezéseivel könnyebbé teheti az életet). Ilyen volt a Nagy Francia Forradalom, a Nagy Párizsi Kommün, a Nagy Októberi Forradalom, a Nagy Magyar Tanácsköztársaság, és a Nagy Magyar Rákosi-kommunizmus. A tényekről tanultunk történelemórán, de volt-e tanár, aki a terror kérdését feltette volna? Akkor esetleg... nem is arról volt szó, hogy az éhes proletár jóllakjon? Micsoda jólét tört ki Magyarországon is Rákosi alatt! Megérte, nem? - A porhintés pedig tovább folyik szinte feltartóztatlanul, és megint melyik rétegre van minden intézkedés kihelyezve az utóbbi 8 évben? A parasztságra.

Aki szeretné a háttér-összefüggéseket látni, sürgősen olvassa el a könyvet, hogy tájuljon a horizontja és a feje, bár kényelmesebb közeg a langyos homok!

Üdv.

Marianne

2010.02.07. 20: 75

Gianmarco Dosselli – Flero (Bs)

Gentile prof.ssa Tamas-Tarr,

non mi sfugge la memoria per il rinnovo alla pregiata rivista "Osservatorio Letterario". Verserò verso fine attuale mese la cifra corrispondente a "sostenitore". Mi invii la rivista, ad ogni modo. Allego testo da Lei da tempo richiesto che indica riflessione, sperandolo "promosso" dalla Redazione per successiva pubblicazione.

Cordiali saluti.

Gianmarco Dosselli

**KEGYELMES HÚSVÉTI ÜNNEPEKET!
BUONA PASQUA!**

† Dr. ANGELO GIUBELLI (1942-2010)

Direttore responsabile dell'Osservatorio Letterario dall'ottobre 1997 al 26 gennaio 2005

«Io sono la Resurrezione e la vita: chi crede in Me anche se fosse morto, vivrà e chiunque vive e crede in Me non morirà in eterno.»

L'8 febbraio 2010, al termine di una coraggiosa lotta contro la malattia ha concluso la sua vita terrena confortato dalla speranza in Cristo.

Il funerale si è svolto il giorno 11 febbraio 2010: la S.Messa è stata celebrata giovedì 11 febbraio, alle ore 9,45 nella Chiesa parrocchiale di S. Benedetto.

Sincere condoglianze alla moglie GIOVANNA CAVALLARO, al figlio PAOLO NICCOL con COSTANZA, alla sorella ANNA, MARIA ANTONIETTA PROTO per la perdita del caro Angelo in nome mio, degli Autori e Lettori dell'*Osservatorio Letterario*.

Prof.ssa B. Tamás-Tarr Melinda

† Dr. ANGELO GIUBELLI (1942-2010)

PAX ET BONUM!

Betegségével hősiiesen küzdő **Dr. Angelo Giubelli** 2010. február 8-án elhunyt, aki 1997. októberétől 2005. január 26-ig folyóiratunk felelős igazgatója volt. Nyugodjék békében! A családtagoknak, rokonoknak az *Osservatorio Letterario* Szerzői és Olvasói valamint a magam nevében őszinte részvétemet fejezem ki.

Dr. B. Tamás-Tarr Melinda

Collegamento: <http://xoomer.virgilio.it/bellelettere2/angelo.htm>

Addio Amico

Angelo

sarai sempre il ricordo dell'allegria.

Vito e Silvana

Ferrara, 10 Febbraio 2010.

«Quanti confidano in Lui
comprenderanno la Verità
e i fedeli dimoreranno
presso di Lui nell'Amore»
(Sapienza, 3,9-10)

Le Socie del SOROPTIMIST Club di Ferrara abbracciano l'amica e socia Prof.ssa GIOVANNA CAVALLARO, partecipando con profonda tristezza al lutto per la morte del

PROF.

Angelo Giubelli

e ne ricordano la lucida intelligenza, il garbo la grande capacità comunicativa.

Si associano al cordoglio per la prematura scomparsa dell'amico e collega

Angelo Giubelli

Andrea Botti
Gianni Buozi
Vito De Santis
Marco Gardenghi
Andrea Ghisellini
Alberto Lazzarini
Mauro Malaguti
Luciano Maragna
Ivo Mezzogori
Paolo Micalizzi
Gino Perin
Corrado Piffanelli
Giorgio Resca
Caterina Veronesi

DAVIDE, CECILIA, NICOLA, SILVIA, FEDERICA, FRANCESCO, ELEONORA, FEDERICA, FRANCESCO, FILIPPO, MATTIA, SARA e NICOLA sono vicini al caro amico PAOLO NICCOLO' e partecipano al dolore per la perdita dell'amato padre

Angelo

ENRICO e BEATRICE si uniscono con affetto al dolore di GIOVANNA e del figlio PAOLO NICCOLO' per la perdita del loro caro

DOTT.

Angelo Giubelli

ANTONIO DELICATO, FEDERICO GARBEROGLIO, PASQUALE PIGANTI e RUGGERO SCARPANTE sono vicini alla famiglia GIUBELLI per la scomparsa del carissimo amico

Angelo

Ferrara, 10 Febbraio 2010. *

* Fonte: http://quotidianonet.ilsole24ore.com/necrologie/2010/02/10/291078-necrologie_2010.shtml